

ชุมนุมเรื่องพระสงฆ์

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชมณเฑียรสถาน

อำนวยการพิมพ์ พระเชษฐาธิราช

(อำนวยการพิมพ์ รามยานนท์)

895.9115
W 3688

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๘

๑๕/๖/๒๕๖๓ ๖๗ ๑๕

ชุมนุมเรื่องพระสงฆ์

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชาคณะเพลิงศพ

เจ้ามัตถ์เอก พระเชนติขุรูปต์

(เจ้าอาจ รมยานนธ์)

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๘

กรมศิลปากร

อำนวยการเอก พระชินติขรูบที (อำนวยการ รมยานนท์)

พ.ศ. ๒๔๒๘ — พ.ศ. ๒๕๐๗

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

กรมศิลปากร

หอสมุดแห่งชาติ

นครราชสีมา

เลขห้อง

104

เลขหมู่

895.9115
พ 386 88

เลขทะเบียน

พ. 32 พ. 16092

ประวัติ

อำมาตย์เอก พระชินดิษฐ์บดี (อำนาจ รมยานนท์) เกิดที่ตำบลบางพระ อำเภอมือง จังหวัดตราด ณ วันพุธ แรม ๘ ค่ำ เดือนอ้าย ร.ศ. ๑๐๔ ตรงกับปี พุทธศักราช ๒๔๒๘

ท่านเป็นบุตรคนโตของคุณหลวงรามทิพรศ (เหี่ยม) และนางรามทิพรศ (เมี้ยน) โดยบรรพบุรุษทั้งสายบิดามารดาของท่านดำรงตำแหน่งหน้าที่สำคัญๆ ในราชการสืบเนื่องต่อกันมามากมายหลายชั้น

เมื่อน้อยได้เล่าเรียนหนังสือไทยและเลขในโรงเรียนวัดเวฬุวรรณาราม จังหวัดตราด แล้วได้ออกไปรับการศึกษาต่อที่เมืองสิงคโปร์ในโรงเรียน Anglo Chinese School

เริ่มทำงานอาชีพโดยแรกเข้ารับราชการในกรมศาลเมือง กระทรวงยุติธรรม ตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม ร.ศ. ๑๑๘ (พ.ศ. ๒๔๔๒) ถึงเดือนเมษายน ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) ได้โอนไปรับราชการทางกระทรวงมหาดไทยในตำแหน่งต่างๆ เกี่ยวกับงานปกครองเรื่อยมาจนกระทั่งเมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ กรมรถไฟหลวงได้ขอโอนท่านจากกระทรวงมหาดไทยไปทำหน้าที่อาณานิคม และได้เลื่อนขึ้นดำรงตำแหน่งเลขานุการด้านกฎหมาย มีหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำตลอดจนควบคุมการปฏิบัติงานทั้งปวงที่เกี่ยวกับวิชาการและพนักงานกฎหมายของกรมรถไฟหลวงแต่เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๙ เป็นต้นมา จนถึงวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นปีที่มีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองขึ้นในประเทศไทย จึงได้รับคำสั่งให้ออกจากราชการเพื่อรับพระราชทานบำนาญเนื่องจากรัฐบาลในสมัยนั้นต้องการปรับปรุงราชการในกรมรถไฟหลวงให้เป็นไปตามโครงการใหม่

ขณะลี้ภัยอยู่ทางกระทรวงยุติธรรม และ กระทรวงมหาดไทย ชีวิตในราชการของท่านตกอยู่ตามต่างจังหวัดโดยตลอด ต่อเมื่อได้ย้ายเข้ามารับราชการในกรมรถไฟหลวงที่กรุงเทพฯ แล้ว ท่านได้สมัครเข้าเรียนวิชากฎหมายในปี พ.ศ. ๒๔๖๓ โดยใช้เวลารว่างจากราชการศึกษาเล่าเรียนจนสำเร็จเป็นเนติบัณฑิตเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ และมีโอกาสได้ใช้วิชานี้ให้เกิดประโยชน์แก่หน้าที่การงานของท่านอย่างเต็มที่ แม้เมื่อออกรับพระราชทานบำนาญแล้วก็ยังได้ใช้ความรู้กฎหมายเป็นวิชาชีพอย่างซ้ำของจนตลอดอายุขัยของท่าน

ระหว่างรัชสมัยต่างๆ ที่ท่านอยู่ในราชการ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานยศและสัญญาบัตรให้แก่ท่านตามลำดับต่อไปนี้

สิงหาคม	พ.ศ. ๒๔๕๓	เป็น	ขุนลาครรคเชตร
สิงหาคม	พ.ศ. ๒๔๕๔	เป็น	รองอำมาตย์โท
สิงหาคม	พ.ศ. ๒๔๕๖	เป็น	หลวงชินดิษรูปดี
เมษายน	พ.ศ. ๒๔๕๗	เป็น	รองอำมาตย์เอก
มกราคม	พ.ศ. ๒๔๖๔	เป็น	อำมาตย์ตรี
พฤศจิกายน	พ.ศ. ๒๔๗๑	เป็น	อำมาตย์โท
พฤศจิกายน	พ.ศ. ๒๔๗๒	เป็น	พระชินดิษรูปดี
พฤศจิกายน	พ.ศ. ๒๔๗๔	เป็น	อำมาตย์เอก

ท่านแต่งงานกับนางชินดิษรูปดี (บังอร เหมินทร์ รมยานนท์) และอยู่ด้วยกันตลอดมาเป็นเวลาประมาณ ๕๕ ปี จึงจากกันไปด้วยมรณกรรมของท่านเมื่อวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๗ เนื่องจากโรคหัวใจวาย ณ โรงพยาบาลศิริราช รวมอายุได้ ๗๙ ปีเศษ

บุตริตาของท่านที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน คือ

๑. นายอนันต์ รมยานนท์
๒. นายอะนะ รมยานนท์
๓. นางสาวนงลักษณ์ รมยานนท์
๔. พันโท อนุ รมยานนท์
๕. นางนงคราญ นาคะเกษ
๖. นางสาวนงเยาว์ รมยานนท์
๗. ร้อยตำรวจเอก อุนา รมยานนท์
๘. นางนงราม สุนทรารักษ์
๙. นางนงโพธิ์ สเทินสไท
๑๐. นางสาวนงนาถ รมยานนท์
๑๑. นายอรรถนิตติ รมยานนท์
๑๒. นายอิทธิชัย รมยานนท์
๑๓. นางสาวนงพาง รมยานนท์

ในด้านศรัทธาและอภัยด้วย ท่านเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนาตามเหตุผลที่ควร
ยึดถือ มีความกตัญญูทุกเวทีเป็นอย่างมากต่อบิดามารดาครูบาอาจารย์และผู้มีพระคุณ
ไม่เคยมีมลทินต่างพร้อยแม้แต่น้อยจนตลอดอายุของท่าน มีแต่ความซื่อสัตย์สุจริตอย่าง
บริสุทธิ์โดยแท้ นอกจากนั้นยังมากไปด้วยความโอบอ้อมอารีต่อบุคคลทั่วๆ ไปไม่เลือก
ว่าจะเป็นในหมู่วงศ์าคณาญาติหรือคนอื่น ใครตกทุกข์ได้ยากเดือดเนื้อร้อนใจประการใด
ไปหาท่านๆ เป็นพยายามหาทางช่วยเหลือเกื้อกูลบำบัดทุกข์ให้เต็มอเท่าที่พึงกระทำให้ได้

คำนำ

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ อำมาตย์เอก พระชินดิษฐ์รูปดี (อำนาจ รมยานนท์) กำหนดงานวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๐๘ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม เจ้าภาพได้แจ้งความประสงค์แก่เจ้าหน้าที่กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง ลิลิตพระลอ, บทละครเรื่อง พระลอนรลักษณ์ และ บทละครเรื่องพระลอ ฉบับเจ้าพระยาเทเวศรวงศ์วิวัฒน์ พร้อมด้วย บทกะโลง พระลอตอนโลก และพระลอคำขอ เพื่อแจกเป็นอนุสรณ์ในงานนี้ โดยให้ชื่อหนังสือว่า ชุมนุมเรื่องพระลอ กรมศิลปากรอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ดังประสงค์

หนังสือ ลิลิตพระลอ นั้น นับได้ว่าเป็นลิลิตเรื่องเอก เป็นที่นิยมยกย่อง มากในหมู่นักวรรณคดี และนักอ่านถือกันว่าเป็นยอดของลิลิต และเป็นตำราของหนังสือ ลิลิตในยุคต่อมา ปัจจุบันนี้ในมหาวิทยาลัยกำหนดให้นักศึกษาเรียนวรรณคดีเรื่อง ลิลิตพระลอด้วย สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ประทานอธิบายเกี่ยวกับ ลิลิตพระลอ ไว้ในหนังสือบันทึกถกสมาคมวรรณคดี ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๕ วันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๔๙๗ ว่าดังนี้

“หนังสือลิลิตมีมากเรื่องก็จริง แต่ที่นับถือกันว่าเป็นตำราแต่โบราณจนกาล บัดนี้ มี ๓ เรื่องเท่านั้น คือ

๑. เรื่องยวนพ่าย แต่งในสมัยอยุธยา เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง

๒. เรื่องพระลอ แต่งในสมัยอยุธยาเหมือนกัน เป็นนิทานเรื่องทางอาณาจักร ลานนา (คือมณฑลพายัพ) ดูเหมือนพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใดพระองค์หนึ่ง ทรงพระราชนิพนธ์แต่ในเวลาเมื่อยังดำรงพระยศเป็นพระราชโอรส

๓. เรื่องตะเลงพ่าย สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก (เมื่อยังเสด็จดำรง
พระยศเป็นกรมหมื่นนุชิตชิโนรส) ทรงพระนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๓ กรุงรัตนโกสินทร์
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

หนังสือลิลิต ๓ เรื่องนี้ ที่จะตัดสินว่าสำนวนเรื่องไหนแต่งดีกว่าหรือเร็วกว่ากัน
นั้นไม่ได้ เพราะแต่งต่างสมัยกัน และกระบวนการที่แต่งก็ต่างกัน เพราะแต่งตามนิยม
ในสมัยที่แต่งนั้น ควรแต่ยกย่องว่าแต่งได้อย่างยอดเยี่ยมทั้ง ๓ เรื่อง ถ้าหากอุปมาว่ามีผู้ส่ง
ของรางวัลมาสิ่งเดียว และขอให้เราเลือกเรื่องใดเรื่องหนึ่งใน ๓ เรื่องนี้รับรางวัลก็จะ
ต้องหาเกณฑ์อย่างอื่นมาประกอบกับสำนวนที่แต่งให้เป็นหลักตัดสิน ก็ธรรมดาการแต่ง
หนังสือนั้น ย่อมอาศัยปัจจัย ๒ อย่าง คือ สำนวนที่แต่งอย่าง ๑ กับเรื่องที่แต่งอีกอย่าง ๑
ข้อนี้จะ ยกอุทาหรณ์ดังเช่นหนังสือกลอนนิราศภูเขาทองกับบทเสภาเรื่องพงศาวดาร
สุนทรภู่แต่ง ๒ เรื่อง แต่ใครอ่านก็ต้องชอบนิราศภูเขาทองยิ่งกว่าเสภาเรื่องพระราช
พงศาวดารเพราะนิราศภูเขาทอง ตัวเรื่องไม่บังคับ สุนทรภู่จะว่าอย่างไรก็ได้ แต่บท
เสพานั้นเรื่องพระราชพงศาวดารบังคับอยู่ จะแต่งให้หรูหราออกไปนอกเรื่องไม่ได้ ตัวอย่าง
ที่ยกมาแสดงนั้นใด หนังสือที่แต่งไม่ว่าประเภทใดหรือใครแต่งก็เป็นทำนองเดียวกัน ใน
ลิลิต ๓ เรื่องที่กล่าวมา เรื่องยวนพ่ายกับเรื่องตะเลงพ่าย ตัวเรื่องเป็นพงศาวดาร การ
แต่งมีบังคับ เสียเปรียบเรื่องพระลอซึ่งเป็นแต่จินตนาการ ผู้แต่งมีช่องที่จะกล่าวความให้จับ
ใจได้กว้างขวางกว่ากัน เพราะฉะนั้นจึงนับถือกันมาว่าเรื่องพระลอวิเศษกว่าลิลิตเรื่องอื่น
ถึงยกย่องเป็นตำรามาแต่โบราณ แม้หนังสือเรื่องจินตนิพนธ์พระโหราฯ แต่งเป็นตำรา
เรียนภาษาไทยเมื่อรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ก็คัดโคลงในเรื่องพระลอมาใช้
เป็นแบบในหนังสือนั้น ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก

ทรงพระนิพนธ์ลิลิตเรื่องตะเลงพ่ายขึ้น และคนทั้งหลายนับถือกันว่าแต่งดีอย่างยิ่งอีกเรื่อง
๑ ถึงกระนั้นก็ไม่ทำให้ลดความนับถือเรื่องพระลอลงกว่าแต่ก่อน อาศัยเหตุทั้งปวง
ดังกล่าวมา ถ้าจำจะต้องตัดสินเอาเรื่องใดเป็นเอกในลิลิต ๓ เรื่องนั้นไซ้ ข้าพเจ้าเห็น
ว่าควรจะเอาเรื่องพระลอ และเชื่อว่าคงจะมีผู้เห็นพ้องกับข้าพเจ้าไม่น้อย

ใครเป็นผู้แต่งลิลิตเรื่องพระลอและแต่งเมื่อไร ปัญหาอันนี้ดูเหมือนจะยังไม่เคย
วินิจฉัยกันให้ถ้วนถี่^(๑) ข้าพเจ้าได้อ่านเรื่องพระลออีกครั้งหนึ่งเมื่อจะแต่งคำวินิจฉัยนี้
ขอเสนอความเห็นแก่ท่านทั้งหลายด้วย คือ ข้างท้ายลิลิตมีโคลงบอกชื่อผู้แต่งอยู่ ๒ บท
บทหนึ่งว่า “มหाराชเจ้านิพนธ์” หมายความว่า พระเจ้าแผ่นดินทรงแต่ง แต่อีกบทหนึ่ง
ว่า “เยาวราชเจ้าบรรจง” หมายความว่า พระราชบุตรของพระเจ้าแผ่นดินทรงแต่ง ที่
บอกแย้งกันดังนี้ ส่อให้เห็นว่า ผู้ที่แต่งโคลง ๒ บทนั้น เป็น ๒ คน และมีใช้ตัวผู้แต่ง
ลิลิตพระลอ โคลง ๒ บท เป็นของแต่งเพิ่มขึ้นแต่ภายหลัง ส่วนผู้แต่งลิลิตเองได้กล่าว
ไว้ในโคลงบานแพนกว่าข้างต้นเรื่องว่า

“เกลากลอนกล่าวกลการ กลกล่อม ใจนา
 ถวายบำเรอทั่วไท ธิราชผู้มีบุญ”

หมายความว่า ผู้แต่งถวายพระเจ้าแผ่นดิน มีใช้พระเจ้าแผ่นดินทรงแต่งเอง เหตุใด
ผู้แต่งโคลง ๒ บทข้างท้ายลิลิต จึงอ้างว่าพระเจ้าแผ่นดินและพระเยาวราชทรงแต่ง จะลง
เนื้อเห็นว่าอ้างโดยไม่มีมูลก็กระไรอยู่ พิจารณาดูสำนวนที่แต่งก็เห็นได้ ผู้แต่งลิลิตพระลอ
เป็นผู้รู้ราชประเพณีและการเมือง ต้องเป็นบุคคลชั้นสูงอยู่ในราชสำนัก ประกอบทั้งเป็น

(๑) ภายหลังต่อมา ปรากฏว่ามีผู้สนใจค้นคว้าวินิจฉัยกันไว้หลายท่าน

ผู้เชี่ยวชาญอักษรศาสตร์ ผู้ที่ทรงความสามารถถึงปานนั้นมักเป็นเจ้านาย จะยกตัวอย่าง เช่น เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร และสมเด็จพระปรมานุชิตฯ เป็นต้น จึงสันนิษฐานว่า ผู้แต่งลิลิตพระลอ นั้น เมื่อแต่งยังเป็นพระราชโอรส และต่อมาได้รับรัชทายาทเป็น พระเจ้าแผ่นดิน โคลงข้างท้ายลิลิตบทที่ว่า “เยวราชเจ้าบรรจง” แต่งก่อนโคลงบท ที่ว่า “มหาราชเจ้านิพนธ์” แต่งเมื่อภายหลัง เดิมก็เห็นจะแต่งเขียนลงในหนังสือ พระลอบฉบับของผู้แต่งโคลงนั้น ครั้นเมื่อรวบรวมฉบับชำระหนังสือเรื่องพระลอในกาล ครั้งใดครั้งหนึ่ง (อาจจะเป็นเมื่อแรกตั้งกรุงรัตนโกสินทร์นี้) พบโคลง ๒ บทนั้น จึง รวมเขียนลงไว้ในฉบับชำระใหม่ด้วย ก็เลยติดอยู่

ปัญหาข้อที่ว่าหนังสือลิลิตพระลอแต่งเมื่อไร ข้อนี้ตัดสินได้ทันทีว่า แต่ง ก่อนรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพราะหนังสือจินดามณีที่พระโหราฯ แต่งใน รัชกาลนั้น ได้คัดเอาโคลงลิลิตพระลอคือบทที่ว่า

“๑ เสียงภาเสียงเล่าอ้าง	อันใด พี่เอย
เสียงย่อมยอขศใคร	ทั่วหล้า
สองเชื้อพี่หลับไหล	ลุ่มดั้น ฤาพี่
สองพี่คิดเองอ้า	อย่าได้ถามเมื่อฯ”

มาใช้เป็นแบบโคลง ๔ เพราะเอกโทตรงตามตำราหมดทุกแห่ง นอกจากหนังสือจินดามณี ยังมีเค้าเงื่อนอย่างอื่นเป็นที่สังเกตอีก คือหนังสือบทกลอนแต่งครั้งกรุงศรีอยุธยา (ว่า ตามตัวอย่างที่ยังมีอยู่) ต่างกันเป็น ๓ ตอน ตอนต้นนับแต่รัชกาลสมเด็จพระบรมไตร-โลกนาถมา ชอบแต่งลิลิตกันเป็นพื้น มีลิลิตโองการแช่งน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ลิลิตเรื่อง ยวนพ่าย และลิลิตเรื่องพระลอเป็นตัวอย่าง สำนวนทันเวลาทั้ง ๓ เรื่อง พึงเห็นได้ว่า ในสมัยนั้นยังไม่สู้ถือว่าคณะและเอกโทเป็นสำคัญเท่ากับคำ มาตอนกลางนับตั้งแต่รัชกาล

สมเด็จพระนารายณ์มหาราชมา ชอบแต่งโคลงและฉันทกันเป็นพื้น มีโคลงพระศรีมโหสถ
และโคลงกำสรวล กับทั้งโคลงเบ็ดเตล็ดเป็นตัวอย่าง ส่วนฉันทก็มีเรื่องสมุทรโฆษและ
เรื่องอนิรุทเป็นตัวอย่าง ถึงตอนปลายนับตั้งแต่รัชกาลพระเจ้าบรมโกศ ชอบแต่งกลอน
เพลงยาวกันเป็นพื้น ซึ่งตัวอย่างมีอยู่มาก ในกรุงศรีอยุธยาตอนกลางและตอนปลาย หา
ปรากฏว่าแต่งลิลิตเรื่องใดไม่

จึงเห็นว่าควร ถือเป็นยุติได้ ว่าลิลิตเรื่องพระลอนั้นแต่งในกรุงศรีอยุธยา
ตอนต้น ราวในระหว่าง พ.ศ. ๑๕๕๑ จน พ.ศ. ๒๐๒๖ ส่วนผู้แต่งนั้น จะว่าพระเจ้า
แผ่นดินพระองค์ใดยากอยู่ ด้วยจะเป็นสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ หรือสมเด็จพระ
พระรามาธิบดีที่ ๒ หรือสมเด็จพระบรมราชาหน่อพุทธางกูร พระองค์ใดพระองค์หนึ่ง
ก็ได้ทั้งนั้น เป็นอันรู้ไม่ได้แน่

ลิลิตพระลอนั้น นับแต่ที่ลุดที่พบ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
โปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนักษัตรลัดดโลภณ จัดพิมพ์ขึ้นที่โรงพิมพ์
หลวง ไม่ปรากฏ พ.ศ. ที่พิมพ์ ต่อมาหอสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร ได้ให้ตีพิมพ์เผยแพร่
ตามฉบับโรงพิมพ์หลวง ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ ที่โรงพิมพ์ไทย ต่อมา สมเด็จพระ
ศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า โปรดให้พิมพ์ครั้งที่สอง เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๖๘ ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร ครั้งต่อมา กรมศิลปากรให้พิมพ์ในงาน
พระราชทานเพลิงศพ อำมาตย์เอก พระยานิมิราชทรงวุฒิ (สวน วินิจฉัยกุล) เมื่อเดือน
มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๖ ครั้งที่สาม พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗ ในงานศพ นางถ้วน กรรณสูต
ครั้งที่ห้า พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ ในงานศพ นางสาวสอ อัครนิธิ ครั้งที่หก พิมพ์
เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ งานศพนางสมบุญ บุญญไพบูรณ์ ครั้งที่เจ็ด สำนักพิมพ์คลังวิทยา

ขออนุญาตพิมพ์จำหน่าย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ ครั้งนี้เป็นครั้งที่แปด การพิมพ์ทุกครั้งได้ใช้
 ฉบับ พ.ศ. ๒๔๖๔ ซึ่งพิมพ์ตามฉบับโรงพิมพ์หลวง ครั้นรัชกาลที่ ๕ มีตัวสะกดการันต์
 ผิดเพี้ยนบ้างเล็กน้อย ในฉบับโรงพิมพ์หลวง และฉบับพิมพ์ต่อมาทุกครั้งเขียนชื่อเมือง
 ของพระเพือนพระแพงเป็น ๒ อย่าง คือตอนแรกเขียนว่า “เมืองสรวง” (ซ้ำกับชื่อเมือง
 ของพระลอ) ดังนี้ “มีพระยาตนหนึ่งใหญ่ ๘ ไชยรทรงนามกร พิมพ์ล้าครราช พระบาท
 เจ้าเมืองสรวง สมบัติหลวงสองราชา มีมहिมาเดิมอกัน” แต่ในตอนหลังๆ เขียนว่า
 “เมืองสอง หรือสรอง” ตลอด ในคราวพิมพ์คราวนี้ ได้ลองตรวจดูในฉบับเขียน
 สมุดคำอันมีอยู่ในหอสมุดวชิรญาณ ปรากฏว่า ตอนที่ฉบับพิมพ์ทั้ง ๒ เขียนว่า “เมือง
 สรวง” นั้น ในสมุดคำที่ได้ตรวจดูถึง ๗ ฉบับ เขียนว่า “เมืองสรอง” ดังนี้ “มีพระยา
 ตนหนึ่งใหญ่ ๘ ไชยรทรงนามกร พิมพ์ล้าครราช พระบาทเจ้าเมืองสรอง สมบัติสองราชา
 มีมहिมาเดิมอกัน” และต่อๆ ไปก็เขียนว่า “เมืองสรอง” ทุกแห่ง อนึ่ง โคลงบทสุดท้าย
 ในเรื่องพระลอน ที่ว่ามีผู้แต่งเพิ่มเติมขึ้นภายหลังนั้น โคลงบาทที่ ๑ ในฉบับพิมพ์
 ทั้งสองเล่ม เขียนว่า “จบเสร็จเยาวราชเจ้าบรรจง” แต่ฉบับเขียนในสมุดคำที่ได้ตรวจดู
 ๗ ฉบับนั้น เขียนว่า “จบเสร็จมหาราชเจ้าบรรจง” เหมือนกันทุกฉบับ หามีฉบับใดเขียน
 ว่า “.....เยาวราชเจ้า.....” ไม่เลยสักฉบับเดียว อันนี้จึงเป็นปัญหาใหม่
 ที่นักศึกษาวรรณคดีจะต้องวินิจฉัยต่อไป กรมศิลปากรยังหาได้แก้ไขข้อความทั้ง ๒ แห่ง
 นี้แต่อย่างใดไม่ คงปล่อยให้เป็นไปตามฉบับเดิมก่อน เพราะถ้าจะแก้หรือจะทำเชิงอรรถ
 แล้ว ก็ควรจะทำตลอดทั้งเล่ม ซึ่งเวลางานกระชั้นเกินไป ไม่พอที่จะทำเช่นนั้นได้ ได้
 ตั้งใจไว้ว่าจะกระทำในคราวพิมพ์ครั้งต่อไป ต่อมาในคราวนี้เวลางานก็ไม่พอแก้ไขชำระ
 หรือทำเชิงอรรถอีก จึงต้องจัดพิมพ์ตามฉบับเดิม

ส่วนพระลอนรลักษณนั้น เป็นพระบวรราชนิพนธ์ กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ ได้พิมพ์มาแล้วหลายครั้ง ที่สอบได้ปรากฏว่า พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ พิมพ์ครั้งที่สอง พ.ศ. ๒๔๖๔ พิมพ์ครั้งที่สาม พ.ศ. ๒๔๗๐ และพิมพ์ครั้งที่สี่ พ.ศ. ๒๔๘๑ ในฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๔ และฉบับต่อมา มีพระนิพนธ์อธิบายเพิ่มเติม ๗ กรมพระยาดำรงราชานุภาพกล่าวว่า

“บทละครเรื่องพระลอมี ๓ ความด้วยกัน ความเก่าที่สุดเป็นพระราชนิพนธ์ของกรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ ในรัชกาลที่ ๓ มีฉบับอยู่แต่ในพระราชวังบวรสถานมงคล เจ้าพระยาเทเวศรวงศ์วิวัฒน์ ไม่ทราบว่ามี จึงแต่งบทละครเรื่องพระลอขึ้นใหม่เมื่อรัชกาลที่ ๕ อีกความหนึ่ง นับเป็นความที่สอง ต่อมาในรัชกาลนั้น เมื่อกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงคัดละครอนรา ทรงพระนิพนธ์บทละครเรื่องพระลอขึ้นอีกความหนึ่ง จึงมีเป็น ๓ ความด้วยกัน ได้พิมพ์แล้วแต่พระนิพนธ์ของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ แต่อีกสองความยังหาได้เคยพิมพ์ไม่

บทละครเรื่องพระลอที่พิมพ์ในสมุดเล่มนี้ เป็นฉบับพระราชนิพนธ์กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ หอพระสมุดฯ ได้ต้นฉบับของพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุทธาสวรรค์ ประทานมาแต่พระราชวังบวรฯ มีผู้กล่าวว่า หนังสือละครพระลอความนี้ เดิม ๒ เล่มสมุดไทยด้วยกัน จบเรื่องจนเชษฐภพพระลอกลับมาพึ่งไว้ที่เมืองสระบุรี ความข้อนี้จะจริงหรือฉันทิหาทราบไม่ ด้วยหอพระสมุดฯ ได้ต้นฉบับมาแต่เล่ม ๑ เล่มเดียว เรื่องขึ้นต้นแต่พระลอพึ่งคนขับขอชมโฉมนางเพื่อนนางแพงไปจนพระลอส่งเมือง ได้สืบหาฉบับอื่นๆ ยังมีต่อมาอยู่ช้านานก็ยังไม่พบ จะรังรองต่อไปก็เห็นว่าไม่เป็นประโยชน์อันใด ถ้าฉบับก็มีอยู่เป็นอันตรายไป ก็จะเลยสูญเสียหมด

ทั้งเรื่อง จึงเห็นว่าควรจะมีพิมพ์ให้อ่านกันเสียสักคราว ๑ ส่วนความที่ค้างอยู่ ได้ขออนุญาตคัดบทของเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ มาต่อข้างท้ายหน่อยหนึ่ง เพียงพระลอไปถึงสวนนางเพื่อนนางแพง ได้บอกไว้ให้ทราบตรงที่ต่อสำคัญ และขอออกเพิ่มเติมในท้ายคำอธิบายอีกหน่อยว่า ถ้าหากท่านผู้ใดมีบทละครเรื่องพระลอความนี้ที่เป็นเรื่องต่อตอนที่ได้พิมพ์ไป ขอจงมีแก่ใจบอกมายังหอพระสมุดฯ ถ้าเลยมให้คัดสำเนาได้ จะขอบพระคุณท่านผู้นั้นเป็นอันมาก”

แต่ต่อมาก็ไม่ปรากฏว่า มีผู้ใดพบต้นฉบับเรื่องพระลอนรลักษณ์ต่อจากที่พิมพ์แล้วอีกเลย ส่วนบทละครเรื่องพระลออีกสำนวนหนึ่งนั้น ได้พบสมุดไทยเรื่องพระลอเล่ม ๑ เป็นสมุดไทยดำ เขียนตัวรงค์ สอบดูแล้วปรากฏว่าสำนวนต่างกับบทละครเรื่องพระลอนรลักษณ์และบทละครเรื่องพระลอของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ และมีข้อความตอนหนึ่งในปัจจุบันนี้ นำไปร้องเป็นเพลงชื่อ “ด้ายเจริญศรี” อยู่ด้วย คือตอนที่ได้ให้เรียงด้วยตัวเอนในหน้า ๑๔๘, ๑๔๙ ในเล่มนี้

ได้สอบถามนายมนตรี ตราโมท ผู้เชี่ยวชาญแห่งกองการสังคตแล้ว ให้ความเห็นว่า เพลงทมิเณรืองเข่นนี้ “เป็นบทที่เริ่มร้องที่บ้านเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ และเชื่อว่า เามาจากบทละครของท่าน และถ้าเป็นเช่นนั้นจริง บทละครฉบับสมุดไทยที่ส่งไปให้ดู ก็ต้องเป็นของบ้านเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ แน่ เพราะบทร้องในฉบับนี้อยู่ในบทละครนี้ แต่ได้แต่งเพิ่มเติมสำหรับร้องเป็นฉบับอีกบ้างเท่านั้น” จึงเชื่อได้ว่าพระลอสมุดไทยที่พบนี้ คือ บทละครพระลอสำนวนเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ แต่ง แต่เป็นต้นนำเลียบดาบที่พบเพียงเล่มเดียว เข้าใจว่าคงจะมีต่ออีก เพราะปรากฏในคำนำพระลอนรลักษณ์ว่า เมื่อคราวที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ โปรดให้พิมพ์พระลอนรลักษณ์นั้น เนื่องจากมี

เพียงเล่มสมุดเดียว จึงโปรดให้คัดเอาบทละครพระลอณรลักษณ์จำนวนเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ
ไปต่อตอนท้ายไว้ตามที่เครื่องหมายบอกไว้แล้ว (ดูหน้า ๑๓๕ ในเล่มนี้) และ
เนื้อเรื่องตอนที่คัดเอาไปต่อท้ายเรื่องพระลอณรลักษณ์ ก็เป็นตอนที่เลยไปจากที่ปรากฏ
ในสมุดไทยเล่มที่พบใหม่นี้ จึงเข้าใจว่า แต่เดิมน่าจะมีบทละครพระลอจำนวน
เจ้าพระยาเทเวศร์ฯ เล่ม ๒ หรือ เล่มอื่น ในหอสมุด แต่จะสูญหายหรือถูกไฟไหม้
ทำลาย หรือยังปะปนกันอยู่ ไม่อาจหาพบก็อาจเป็นได้ ครั้นจะรอไว้จนกว่าจะหา
บทละครพระลอจำนวนเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ ต่อจนจบ ก็เกรงว่าสมุดไทยเล่ม ๑ ที่พบนี้
จะสูญหายหรือชำรุดยิ่งขึ้นอีก จึงเห็นควรให้พิมพ์รักษาดับไว้ก่อนครั้งหนึ่งในคราวนี้
อนึ่ง ในสมุดไทยที่พบนี้ ปรากฏว่าบางตอนมีลายมือเลือนดินสอขาวเต็มขอบทเพลงบ้าง
เขียนว่า ตัดบ้าง และแก้ไขกลอนบ้าง เข้าใจว่าคงจะให้เหมาะกะบทร้องและกระบวนรำ
จึงได้ทำเป็นเชิงอรรถบอกไว้ให้สังเกตด้วย

อนึ่ง เจ้าภาพได้ขออนุญาตนำเรื่องพระลอคำขอ และพระลอตอนโลก ซึ่ง
มีใช้ลิขสิทธิ์ของกรมศิลปากร มาตีพิมพ์ไว้ด้วย เพื่อเป็นการชุมนุมเรื่องพระลอเท่าที่
ได้ค้นพบ

กรมศิลปากร ขออนุโมทนาในกุศลบุญราศีที่เจ้าภาพได้บำเพ็ญอุทิศแด่
อามาศย์เอก พระชินดิษฐบดี (อานาจ รมยานนท์) และได้ให้จัดพิมพ์หนังสือแจก
เป็นวิทยาทาน ขออำนาจแห่งกุศลทั้งปวงนี้ จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้ อามาศย์เอก
พระชินดิษฐบดี (อานาจ รมยานนท์) ผู้ล่วงลับไปแล้ว ได้ประสบแต่อิฏฐคุณมณูญผล
ในสัมปรายภพ สมดังเจตจำนงของเจ้าภาพทุกประการเทอญ.

กรมศิลปากร

๑๒ มกราคม ๒๕๐๘

คำปรารภในการจัดพิมพ์

ในการพระราชทานเพลิงศพคุณพ่อ ลูกๆ ปรารถนาจะสร้างอนุสรณ์ที่ระลึกถึงให้ถูกอัธยาศัยของท่าน เพราะคุณพ่อเป็นผู้สนใจในสิ่งประณีตงดงามทั้งหลาย โดยเฉพาะในด้านศิลปวรรณคดี สนใจในคำประพันธ์ร้อยกรองทุกชนิด แม้ท่านจะไม่รู้สันตติในการประพันธ์นัก

ด้วยเหตุนี้ ลูกๆ จึงคิดจะรวบรวมบทประพันธ์เรื่องพระลอมาพิมพ์เป็นเล่มเดี่ยวด้วยความประสงค์จะให้ เป็นประโยชน์แก่นักศึกษาและผู้สนใจในวรรณคดีทั่วไป ด้วยความร่วมมือของคุณกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ และ ส. พลายน้อย หนังสือเล่มนี้จึงมีลิลิตพระลอ บทละครเรื่องพระลอ นรลักษณ์ และคำกลอนบทละครเรื่องพระลอจำนวนเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ รวมอยู่ อนึ่งเพื่อให้ นักศึกษาและผู้สนใจได้มีโอกาสเปรียบเทียบคำประพันธ์เรื่องพระลอแต่ละจำนวนและแต่ละสมัย จึงได้อัญเชิญพระนิพนธ์กลอนบทละครเรื่องพระลอของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ตอนที่ใช้เป็นเนื้อร้องเพลงทรงกันอยู่แพร่หลายในปัจจุบันมาลงพิมพ์ ๓ บทด้วยกัน

ส่วนกะโลง (โคลง) พระลอสอนโลก และคำขอเรื่องพระลอนั้น เป็นบทประพันธ์ของชาวเหนือ ส. พลายน้อยได้กรุณาติดต่อขออนุญาตนายสงวน โชติสุขรัตน์ ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ให้ จึงขอขอบพระคุณท่านผู้ที่ได้กล่าวนามทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

หากการรวบรวมคำประพันธ์เรื่องพระลอนี้ เป็นประโยชน์และเป็นที่พักใจของท่านผู้ที่ได้กรุณาให้เกียรติมาร่วมในงานพระราชทานเพลิงศพคุณพ่อตลอดจนท่านที่สนใจในการศึกษาวรรณคดีทั่วไปประการใดก็ดี ขออำนาจแห่งกุศลเจตนาที่ลูกๆ ได้ร่วมกันบำเพ็ญนี้ จึงเป็นอันส่งผลถึงคุณพ่อผู้มีพระคุณของลูกๆ ให้ได้ประสบแต่อภิรักษคุณมณูญผลในสัมปรายภพ ตามควรแก่ศิวาลัย สืบตามเจตจำนงของลูกๆ ด้วยเทอญ.

สารบัญ

หน้า

ลิลิตพระลอ		๑
บทละครเรื่องพระลอนรลักษณ์		๑๑๕
บทละครเรื่องพระลอ		๑๔๕
บทเพลง		๑๗๓
พระลอสอนโลก		๑๗๕
พระลอคำขอ		๑๘๒

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

ลิลิตพระลอ

รำย ศรีลิลิตฤทธิไชย ไกรกรงอดุงเดชพุงฟ้า หล้ารวักล่วมหิมา รหาอาณภาพ ปราบ
ทุกทิศ ฤทธิกรราญ ผลิตาญพระนคร รอนลาวการดาวตัดหัว ตัวกลึงกลาดดาษตวน ฝ่าย
ข้างยวนแพ้วฝ่าย ฝ่ายข้างลาวประโลย ฝ่ายข้างไทยไชยเศร์ คินยังประเทศพิศาล
ล้าราญราชฎรลัมฤทธิ พิพิธราชสมบัติ พิพัฒน์มงคล สรพลกลลมา ประชากรเกษม
สุข สุนททวธรณี พระนครศรีโยธยา มหาคิลกภพ นพรัตน์ราชธานีบุรีรมย์ อุดมยศ
โยคยิ่งหล้า ฟ้าพนพกบุรณฯ

โคลง ๔ บุญเจ้าจอมโลกเลียง โลกา
ระเรอยเกษมสุขพล ใช้น้อย
แสนสนุกศรีโยธยา ฤาว่า ถึงเลย
ทุกประเทศชมค้อยค้อย กล่าวอ้างเย็นขอ ฯ

๑ ร่มลักสรพศาสตรถ้วน หญิงชาย
จักกล่าวกลอนพระลอ เลิศผู้
ไพเราะเรียบบรรยาย เพราะยัง เพราะนา
สมบัติเสียงดู ล่อเล่าโลมใจ ฯ

๑ สรวลเสียงขับอ่านอ้าง ไตปาน
ฟังเสนาะไตปูน เปียบได้
เกลากลอนกล่าวกลการ กลกล่อม ใจนา
ถวายนำเรอท้าวไท ธิราชผู้มีบุญ ฯ

ร้าย กล่าวถึงขุนผู้ห้าว นามท่านท้าวแมนสรวง เป็นพระยาหลวงผ่านเผ้า เจ้าเมืองสรวง
มศกต ธมมอคเทพพิลาศ ขอนางนาฏบุญเหลือ ล้วนเครือท้าวเครือพระยา ลาวโลภา
พระสนม ถ้วนทุกกรมกำนัล มนตร์คัลคับคัง ช่างม้ามังมहिมา โยธาเดียรดาษหล้า
หมู่ทกล้ำทหาร เป่าภูบาลนองเนือง เมืองออกมากมัยศ ท้าวธมเฮอร์สราชโปดก ชื่อ
พระลอติดกล่อมฟ้า ทิศตะวันออกหล้า แหล่งไล่ดีมา ท่านนา

ร้าย มีพระยาหนึ่งใหญ่ ธไชยทรงนามกร พิมพิลาครราช พระบาทเจ้าเมืองสรวง
สมบัติหลวงสองราชา มัมहिมาเล่มอกัน ทิศตะวันตกไท่ท้าว อคร้าวครอบครองยศ ท้าว
ธมเฮอร์สราชภาไกร ชื่อท้าวพิไชยพิษณกร ครันลูกภรรยาใหญ่ไชย ธกให้ไปกล่าวไป
ถาม นางนามท้าวนามพระยา ชื่อเจ้าดาราวดี นางมศรีโลภา เป็นนางพระยาแก่ลูกไท่
ลูกท้าวธได้เมียรัก ลำนักเนตรเลินหา อยู่นานมามีบุตร ลุดลวาทกษัตริย์สององค์ ทรง
โฉมจันทรงงามเงอน ชื่อท้าวเพื่อนท้าวแพ่ง จักแถลงโฉมเลิศล้วน งามถพิศงามถ้วน
แห่งต้องติดใจ บารนิ

ร้าย เมื่อนั้นไท่แมนสรวง พระยาหลวงให้หา หัวเมืองมาบริบอง ว่าเมืองสองกษัตริย์กล้า
อย่าช้าเราจะรบ ชิงพิภพเป็นเมืองออก เร่งบอกให้เรียบพล นายกคณชุมกัน ครันเทียบ
พลเค็กเล็กรจ ท้าวธเล็ดจพยุบาตร ลิลาดจากพระนคร คลนกรพลพยุห์ ลู่แดนคกบมิช้า
เดียรดาษพลช้างม้า เพียบพันภูมิน

ร้าย ล้วนนรินทรราชา พิมพิลาครราช พระบาทครันไดยิน ว่าภูมินทรแมนสรวง ยกพล
หลวงมากระทั้ง ท้าวธกตั้งพลออกรับ ตั้บตามกันเดียรดาษ พระบาทเล็ดจบมิช้า พลหัว
หน้าพะกัน แกว่งดาวพนดณาด แกว่งดาบฟาดฉฉัด ชรื่องหอกชัดยุ่ง ชรื่องหอกฟุ้งย่าย
ข้างซ้ายรบบมิคลา ข้างขวารบบมิแคล้ว แกล้วแลแกล้วชิงช้า กล้าแลกกล้าชิงชั้น รุมกันฟุ้ง
กันแทง เข้าต่อแย้งต่อยุทธ์ ให้อึงอุงเอาไชย เลี้ยงปืนไฟก็กก้อง สเทือนทองพสุธา

หน้าไม้ดาบ^๔นดาษ ธนุ^๕ลาดคร^๖เพลง แข่งต่อแข่ง^๗ง้าง^๘ ช้างพะช้างชนกัน ม้า^๙ผูก^{๑๐}นั้น
 คลุกเคล้า^{๑๑} เขารุก^{๑๒}กรวน^{๑๓}ทวน^{๑๔}แทง ร^{๑๕}แรง^{๑๖}ร่ง^{๑๗}มา^{๑๘}หนา ถึง^{๑๙}พิมพ์^{๒๐}ปล้า^{๒๑}คร^{๒๒}ราช พระ^{๒๓}บาท^{๒๔}ชา^{๒๕}ด^{๒๖}ค^{๒๗}อ^{๒๘}ช้าง
 ขุน^{๒๙}พล^{๓๐}คว้าง^{๓๑}ขวาง^{๓๒}รบ กัน^{๓๓}พระ^{๓๔}ค^{๓๕}พ^{๓๖}กษ^{๓๗}ต^{๓๘}ร^{๓๙}ย์ หน^{๔๐}เมือ^{๔๑}เมือ^{๔๒}ง^{๔๓}ท^{๔๔}่าน^{๔๕}ไ^{๔๖}้ คร^{๔๗}น^{๔๘}พระ^{๔๙}ค^{๕๐}พ^{๕๑}เข้า^{๕๒}ไ^{๕๓}้ ล^{๕๔}น^{๕๕}เช^{๕๖}น
 ให้^{๕๗}ห^{๕๘}ย^{๕๙}ท^{๖๐}ว^{๖๑}าร ท^{๖๒}่าน^{๖๓}นา^{๖๔}ฯ

๑ ราช งาม^๑ร^๒ัก^๓ษา^๔พระ^๕น^๖คร^๗ ท^๘้าว^๙พิ^{๑๐}ไช^{๑๑}ย^{๑๒}พิ^{๑๓}ษ^{๑๔}ณ^{๑๕}กร^{๑๖}ก^{๑๗}ัน^{๑๘}เม^{๑๙}ือ^{๒๐}ง^{๒๑}ไ^{๒๒}้ ไ^{๒๓}้^{๒๔}เม^{๒๕}น^{๒๖}ส^{๒๗}ร^{๒๘}ว^{๒๙}ง^{๓๐}เล^{๓๑}ด^{๓๒}จ^{๓๓}ค^{๓๔}ัน ท^{๓๕}้าว^{๓๖}พิ^{๓๗}ไช^{๓๘}ย^{๓๙}
 ย^{๔๐}ิน^{๔๑}คร^{๔๒}อง^{๔๓}พิ^{๔๔}ภ^{๔๕}พ^{๔๖} ปล^{๔๗}ง^{๔๘}ค^{๔๙}พ^{๕๐}พระ^{๕๑}รา^{๕๒}ช^{๕๓}บ^{๕๔}ิ^{๕๕}ดา^{๕๖}เล^{๕๗}ว^{๕๘}ไ^{๕๙}้ ธ^{๖๐}ก^{๖๑}ิ^{๖๒}ให้^{๖๓}ล^{๖๔}อง^{๖๕}พ^{๖๖}ง^{๖๗}า^{๖๘}หน^{๖๙}่อ^{๗๐}เห^{๗๑}น^{๗๒}้า ไป^{๗๓}อยู่^{๗๔}ด^{๗๕}ว^{๗๖}ย^{๗๗}่า^{๗๘}เจ้า^{๗๙}ว^{๘๐}ัง
 เด^{๘๑}ียว ก^{๘๒}ับ^{๘๓}ล^{๘๔}อง^{๘๕}นาง^{๘๖}เฉ^{๘๗}ล^{๘๘}ีย^{๘๙}ว^{๙๐}ฉ^{๙๑}ลาด^{๙๒} พ^{๙๓}เ^{๙๔}ย^{๙๕}ง^{๙๖}รา^{๙๗}ช^{๙๘}ธ^{๙๙}ิ^{๑๐๐}ดา^{๑๐๑} โดย^{๑๐๒}ธ^{๑๐๓}ตรา^{๑๐๔}ช^{๑๐๕}อ^{๑๐๖}ช^{๑๐๗}น ช^{๑๐๘}อ^{๑๐๙}นาง^{๑๑๐}ร^{๑๑๑}น^{๑๑๒}แล^{๑๑๓}นาง^{๑๑๔}โร^{๑๑๕}ย
 โดย^{๑๑๖}ร^{๑๑๗}ัก^{๑๑๘}ษา^{๑๑๙}ล^{๑๒๐}อง^{๑๒๑}อ^{๑๒๒}อน^{๑๒๓}ท^{๑๒๔}้าว ล^{๑๒๕}อง^{๑๒๖}ส^{๑๒๗}ม^{๑๒๘}เด^{๑๒๙}จ^{๑๓๐}เล^{๑๓๑}ด^{๑๓๒}จ^{๑๓๓}้า^{๑๓๔}ว ล^{๑๓๕}ู่^{๑๓๖}ห^{๑๓๗}อง^{๑๓๘}เร^{๑๓๙}ือ^{๑๔๐}น^{๑๔๑}หล^{๑๔๒}ว^{๑๔๓}ง ท^{๑๔๔}่าน^{๑๔๕}แล^{๑๔๖}ฯ

๑ ราช เม^๑ือ^๒น^๓ั้น^๔ไ^๕้^๖เม^๗น^๘ส^๙ร^{๑๐}ว^{๑๑}ง พระ^{๑๒}ยา^{๑๓}หล^{๑๔}ว^{๑๕}ง^{๑๖}ผู้^{๑๗}มี^{๑๘}ค^{๑๙}ัก^{๒๐}ค^{๒๑}ิ^{๒๒}ให้^{๒๓}ไป^{๒๔}กล^{๒๕}้า^{๒๖}ว นาง^{๒๗}ล^{๒๘}ัก^{๒๙}ษ^{๓๐}ณ^{๓๑}ว^{๓๒}ดี นาง^{๓๓}มี^{๓๔}
 ศ^{๓๕}รี^{๓๖}ล^{๓๗}ว^{๓๘}ล^{๓๙}ด^{๔๐}ล^{๔๑}อ^{๔๒} ให้^{๔๓}แก่^{๔๔}พระ^{๔๕}ล^{๔๖}อ^{๔๗}ค^{๔๘}ด^{๔๙}ล^{๕๐}ก ย^{๕๑}ก^{๕๒}เ^{๕๓}็น^{๕๔}อ^{๕๕}ค^{๕๖}ม^{๕๗}ห^{๕๘}ิ^{๕๙}ษ^{๖๐} มี^{๖๑}บ^{๖๒}ริ^{๖๓}พา^{๖๔}ร^{๖๕}พระ^{๖๖}ส^{๖๗}น^{๖๘}ม ถ^{๖๙}ัว^{๗๐}น^{๗๑}ท^{๗๒}ุ^{๗๓}ก^{๗๔}ร^{๗๕}ม^{๗๖}ก^{๗๗}ำ^{๗๘}น^{๗๙}ัด
 ป^{๘๐}ระ^{๘๑}ก^{๘๒}อบ^{๘๓}ส^{๘๔}ร^{๘๕}ร^{๘๖}พ^{๘๗}ล^{๘๘}ม^{๘๙}บ^{๙๐}ุ^{๙๑}ร^{๙๒}ณ^{๙๓} จ^{๙๔}ึง^{๙๕}น^{๙๖}เร^{๙๗}น^{๙๘}ท^{๙๙}ร์^{๑๐๐}สุ^{๑๐๑}ร^{๑๐๒}า^{๑๐๓}ช^{๑๐๔}บ^{๑๐๕}ิ^{๑๐๖}ดา ล^{๑๐๗}ว^{๑๐๘}ร^{๑๐๙}ค^{๑๑๐}า^{๑๑๑}ไ^{๑๑๒}ด^{๑๑๓}ย^{๑๑๔}เล^{๑๑๕}ว^{๑๑๖}เล^{๑๑๗}ร^{๑๑๘}จ^{๑๑๙} พระ^{๑๒๐}ล^{๑๒๑}อ^{๑๒๒}เล^{๑๒๓}ด^{๑๒๔}จ^{๑๒๕}เล^{๑๒๖}ว^{๑๒๗}ย
 รา^{๑๒๘}ช^{๑๒๙}ย์ โ^{๑๓๐}ม^{๑๓๑}อ^{๑๓๒}ภ^{๑๓๓}ิ^{๑๓๔}ลา^{๑๓๕}ส^{๑๓๖}ส^{๑๓๗}ระ^{๑๓๘}ส^{๑๓๙}ม ด^{๑๔๐}ิน^{๑๔๑}พ^{๑๔๒}า^{๑๔๓}ช^{๑๔๔}ม^{๑๔๕}บ^{๑๔๖}รู้^{๑๔๗}เล^{๑๔๘}ว โ^{๑๔๙}ม^{๑๕๐}พระ^{๑๕๑}ล^{๑๕๒}อ^{๑๕๓}เล^{๑๕๔}ค^{๑๕๕}แ^{๑๕๖}ก^{๑๕๗}ว ก^{๑๕๘}ว^{๑๕๙}า^{๑๖๐}ท^{๑๖๑}้าว^{๑๖๒}เด^{๑๖๓}น^{๑๖๔}ด^{๑๖๕}ิน
 แ^{๑๖๖}แล^{๑๖๗}นา^{๑๖๘}ฯ

โคลง ๒ รอย^๑รูป^๒อิน^๓ท^๔ร^๕ห^๖ยา^๗ด^๘ฟ้า มา^๙อ^{๑๐}อ^{๑๑}ง^{๑๒}ค^{๑๓}ใน^{๑๔}หล^{๑๕}้า
 ๑ แห^{๑๖}ล^{๑๗}่ง^{๑๘}ให้^{๑๙}ค^{๒๐}น^{๒๑}ช^{๒๒}ม แ^{๒๓}ล^{๒๔}ฤ^{๒๕}ฯ

๑ พระ^๑อง^๒ค^๓ัก^๔ล^๕ม^๖ก^๗ล^๘อง^๙แ^{๑๐}ก^{๑๑}ล^{๑๒}ง เ^{๑๓}ว^{๑๔}อ^{๑๕}อ^{๑๖}น^{๑๗}อ^{๑๘}ร^{๑๙}ร^{๒๐}ร^{๒๑}แ^{๒๒}ถ^{๒๓}ึง
 ถ^{๒๔}ัว^{๒๕}น^{๒๖}แ^{๒๗}ห^{๒๘}่ง^{๒๙}เจ้า^{๓๐}ก^{๓๑}ู^{๓๒}ง^{๓๓}า^{๓๔}ม บา^{๓๕}ร^{๓๖}นี้^{๓๗}ฯ

๑ โ^๑ม^๒ผ^๓จ^๔ญ^๕สา^๖ม^๗แผ^๘่น^๙แพ^{๑๐} งาม^{๑๑}เล^{๑๒}ิ^{๑๓}ศ^{๑๔}ง^{๑๕}า^{๑๖}ม^{๑๗}ถ^{๑๘}ัว^{๑๙}น^{๒๐}แล^{๒๑}
 รู^{๒๒}ป^{๒๓}ต^{๒๔}อ^{๒๕}ง^{๒๖}ติ^{๒๗}ด^{๒๘}ใจ บา^{๒๙}ร^{๓๐}นี้^{๓๑}ฯ

๑ ภาฯจรในแหล่งหล้า

ทุกท่วคนเที่ยวค้า

เล่าล้นยอโฉม ท่านแลฯ

๑ เดือนจรัสโทยมแจ่มฟ้า

ผิบได้เห็นหน้า

ลอรราชไชรคู่เดือน ดุจแลฯ

๑ ตาเหมือนตามฤคมาศ

พิศควพระลอรราช

ประดุจแก้วเกาทันท์ ก่งนาฯ

๑ พิศกรรณงามเพริศแพรว

กลกลีบบงกชแก้ว

อีกแก้มปรางทอง เทียบนาฯ

๑ ทำนองนาสิกไท้

คือเทพนฤมิตไว้

เปรียบด้วยขอกามฯ

๑ พระโอษฐ์งามยิ่งแต้ม

ศศิอยู่เยียวยะแย้ม

พระโอษฐ์โอ้งามตรู บารนี้ฯ

ร่าย ๑ พิศดูคางสระสม พิศศอกกลมกลก齡 สองไหล่พึงใจกาม อกกามเงื่อนไกรสร
พระกรกลวงวงศษ นวลลวยชดเลืบเลืค ประเลริฐสรพสรพางค์ แต่บาททางค์ลุดเกล้า
พระเกศงามล้วนเท่า พระบาทไต้งามลม สรรพนาฯ

โคลง ๔ จับชอยยอราชเทียร

ทุกเมือง

๑ ภาเล่าพระลอเลื่อง

ทั่วหล้า

โฉมبابพิตรเปลื่อง

ใจโลก

สาวหนุ่มพึงเป็นบ้า

อยู่เพียงโหยหนฯ

๑ เล่าภาโถมท้าวท้าว
 ขจรข่าวถึงหูสอง
 รทวยคจวัญย์ทอง
 โหยลห้อยในห้อง

เมืองสรอง
 ฟั่น้อง
 ครวญไคร่ เห็นนา
 อยู่เหยย่มฟ้งสาร ฯ

๑ พระแพงพระเพอนเพยง
 นั้บอยู่ในใจจง
 มลักเห็นดอกกลหลง
 อกอ่อนรทวยใหม่

พิศวง
 จอดไ้
 ฉงนเงอน อยู่นา
 สรากหน้าตาหมอง ฯ

๑ นางโรยนางร้นชน
 เห็นราชสองหมองเหมือน
 ทุกวันคจดวงเดือน
 หมองดั่งนขาไหว

ไปเยื่อน
 ดั่งไข
 งามชน ไส้ना
 บอกข้าขอฟ้งหนึ่งรา ฯ

๑ ผัวไขฟูลพยาริไซร์
 ไขหลากท้งหลายไคร
 ไขใจแต่จักตาย
 สองพนักในไว้

ยาหาย ง่ายนา
 ช่วยไ้
 ดีกว่า ไส้ना
 แต่ถ่าเฝ้าเฝ้า ฯ

โคลง ๒ ข้าฟ้งเหลือทพร้อง
 ๑ กล่าวนกลใด ฯ

สองสมเด็จพระน้อง

๑ ใดขัดใจแม่ณเกล้า
 บอกไ้วังารเฝ้า ฯ

สองสมเด็จพระเจ้า

ร้าย เจ็บเมื่อเหลือแผ่นดิน นะพื หลากกระบิลในแหล่งหล้า นะพื บอกแล้วจะไว้น้ำ
 แห่งใด นะพื ความอายใครช่วยได้ นะพื อายแก่คนได้ท่านหัว นะพื แหนงตัวตาย
 ดกว่า นะพื สองพ่อย่าถามเมื่อ นะพื เจ็บเมื่อเหลือแห่งพร้อง โอ้เอนดูรักน้อง อย่า
 ซ้ำจำตาย หนึ่งราฯ

ร้าย ข้าไหว้วายชีพิต เมื่อข้าชิตข้าเชื่อ เชื่อดังฤาเหตุใด ฌมิไว้ใจเท่าเฝ้า สองแม่
 ณหัวเจ้า มิได้เอนดูเมื่อฤาฯ

โคลง ๔ เสียงภาเสียงเล่าอ้าง	อันใด พี่เอย
เสียงย่อมยอศใคร	ทั่วหล้า
สองเชื้อพี่หลับไหล	ลืมนั้น ฤาพี่
สองพี่คิดเองอ้า	อย่าได้ถามเมื่อ
๑ สิ่งน้องแกวอย่า	โศกา ณ แม่
เพื่อจักขออาสา	จูงได้
ฉันใดราชจักมา	สมสู่ สองนา
จักสื่อสารถึงไท้	หากรู้เป็นกลฯ
๑ ความคิดผิดได้	ความอาย พี่เอย
หญิงสอชักชวนชาย	สู้หย้าว
เจ็บเพื่อว่าหนงตาย	ดีกว่า ไส้หนา
เพื่อหากรักทั่วทั่ว	ไปรู้ จักเมื่อฯ
๑ ไปห่อนเหลือคิดข้า	คิดผิด แม่หนา
คิดสิ่งเป็นกลซัด	ชอบแท้
มดหมอแห่งใดลิทธี	จักสู่ ธแม่
ให้ลอบลองทั่วแล้ว	อยู่ได้ฉันใดฯ

๑ ภายใตสองนางขอบ ว่ามิชอบภายนอก ดอกห้ามว่าผิดใหญ่ เชื่อคิดใช้ความดี
 มีผู้รู้่น่ากลัว เลี้ยวตัวเชื่อลูกไท้ จะไว้ผิดในแหล่งหล้า จะไว้หน้าแห่งหนใด ข้าเดาใจ
 สองลบ พบกระแหน่สองศรี ใจกษัตริย์มีเลี้ยวชอบ เราจะประกอบจงควร ซึ่งสองครวญ
 จูงได้ ไว้ความร้ายแก่เรานา ข้าก็ว่า สองพงาอยู่เกล้า สองท้าวเจ้าไ้รู้ ไว้เมื่อผู้
 อาสา ครานพบผิด ความคิดสองบได้ สองบพิตรจักไว้ สองพี่เลี้ยงเยี่ยใด ฯ
 ๑ ข้าจะใช้ชาวในผู้สนิท ชิดชอบอัชฌาตย์ ไปซื้อขายวายล่อง แล้วให้ทองเทียวเคิ
 ลรรเลวีญสองโฉมศรี ทวบุรีพระลอ ขั้บชอยอยคอ้าง ภาลูกกษัตริย์เจ้าข้าง ชนแท้
 ใครเทียม เทียบนา ฯ

โคลง ๔ ทุกเมืองมีลูกท้าว นับมี มากนา
 ๑ บเปรียบสองกษัตริย์ ฟ้นอง
 พระแพงแม่มีศรี สวัสดิยัง คณนา
 พระเพื่อนโฉมยงหย่อง อยู่เพียงดวงเดือน ฯ

๑ โฉมสองเหมือนหยาดฟ้า ลงดิน
 ๑ งามเงื่อนอับสรอินทร์ สู้หล้า
 อย่าคิดอย่าควรถวิล ถึงยาก แลนา
 ชมยะแยมทวนหน้า หน่อท้าวมีบุญ ฯ

๑ หม่นขุนถ้วนหน้าสำ หัวเมือง กิด
 ๑ อย่าใครอย่าคิดเคือง สวาทใหม่
 สมการส่งสองเรื่อง สองรุ่ง มานา
 สองราชควรท้าวไท้ ธีราชผู้มีบุญ ฯ

โคลง ๒ ขอยศสองอ่อนท้าว
ลอราชได้ฟังสาร ฯ

ภาทั่วทุกแดนด้าว

๑ ฟังตระการอยู่เกล้า
มาสู่โรงธาร ท่านแล ฯ

ให้เร่งเบิกเขาเข้า

๑ ฟังสารสองหนุ่มหน้า
อคร้าวหัวใจ ท่านนา ฯ

จอมราชควรคิดอา

๑ มลัคนิกในคเคแล้ว
พี่เพียงไปสม เจ้านา ฯ

ฉัพมบุญแก้ว

๑ ร่าย ชมข่าวสองพี่น้อง ต้องเหตุที่ยอมราช พระบาทให้รางวัล บั้นผ้าเสื้อถนอม ชอบใจ
ดูเอาข่าว มากล่าวต้อง คิดใจ บารนี้ ฯ

๑ โคลง ๒ ฉันทิโกจกได้
อ่อนท้าวทั้งสอง ฯ

สมพระนุชน้องไท

๑ ท้าวธำมรงค์โคลงอ้าง
ขอแท้ใดเทียม เทียบนา ฯ

โคลงบพิตรเจ้าช้าง

๑ โคลง ๔ เรียมฟังสารอ่านอ้าง
ถนัดตั้งเรียมเห็นองค์
สองศรีสมบุรณ์บัง
นอนแนบสองข้างเนื้อ

อันผจง กล่าวนา
อะเคอ
กชมาศ กุเอย
แนบเชอชมเชย ฯ

๑ โคลง ๒ พระกรเกยผากไท
ทำเลห์ให้เขาเห็น ฯ

มีอลูบทรงไล่ไล่

ร้าย เป็นปฤศนาแล้วได้ ธกให้เลี้ยงดูโดยขนาด เขาก็ลา พระบาทเมื่อเมือง หน้ารุ่ง
เรื่องชมชื่น ไปบอกแก่นางวัน นางโรย โดยยุบลทุกสิ่ง จึงสองนางพี่เลี้ยง ทูลแต่สอง
เนื้อเกลียง ถ้วนลารแสดง ฯ

๑ จึงแฉวงหาขายมด ไปจรตผู้ขายำ จำเอาแต่ผู้สิทธิ์ รู้ขีดใช้กลล่อง บอกทำนอง
ทุกอัน ครันธช่วยได้ ตูจะให้ลาภจงครัน จะให้รางวัลจงพอ ครันพระลอสมถองแล้ว
อยู่ข้างขายมดแก้ว อะคร้าวใครปาน เปียบเลย ฯ

โคลง ๓ ยายพึงสารขายสันหัว ยายเคยล่องแต่ตัวชั่วตัวช้า
ยายจกกลองเจ้าหล้า บ่ได้หลานเอย ฯ

โคลง ๒ ยายเคยใครอย่าไล่ ยายช่วยยายจกให้
ถ่องแท้จกไป

ร้าย ยายว่าเยยกระไดเขาทุกผู้ ตูรู้จกเขาหัวหน้า ย่อมชวชามเป็นกล เห็นแต่ตุลตามคน
แก่แม่มดเถ้า แก่เจ้าแม่มดใหญ่ จะล่องใครใครก็มา จะหาใครใครก็เต้า เว้นแต่เจ้าฟ้า
เจ้าแผ่นดิน ธรู้คิลปรู้ศาสตร์ ธมีอำนาจมบุญ คุณตุไกลท่านไท้ สองราชนั้นฤาได้
อาจยอฤาถึง เลยนา ฯ

ร้าย ดั่งจิงตูจะรู้จก หมอธคคกคตามคน รู้พระมนตมฤทธิ ลูกศิษย์บุดมิงพราย ยาย
ก็นำไปบอก ถึงจรอกหมอลแล้วมา ซักเข้าปูลู่ บ่หมอลเถ้าเจ้าหมอลหลวง บำบวงบอก
ทุกประการ วานธช่วยกัจวล หมอลกล่าวกลยายมด ตุนยคย้งต่ำ ลองแต่ลำพอด พอ
แรงผ้แรงมนต์ เจ้าลากลผ่านหล้า หน้าผู้ใดจะลองดู ถนองนางทุทรฐ ว่าธเอนตูรู้จก
ผู้มีคคคคคคค ผู้มีฤทธิธมอำนาจ อาจลองธมาได้ ตูจะให้ลาภ จงเต็มกอง ตูจะให้ทอง

เต็มโกฏี ทั้งผู้บอกโลทรจะรางวัล เชิญบอกพลันอย่าช้า จงรู้จักหน้า ท่านให้เต็มใจ
หนึ่งราฯ

ร่าย หมอว่าในใต้ฟ้า ทัวแหล่งหล้าผู้ใด ใครจักเทียมจักคู่ บุปเจ้าบุตมิงพราย ธว่า
ให้ตายก็ตายทันเห็น ธว่าให้เป็นก็เป็นทันใจ จะลองใครใครก็มา จะหาใครใครก็บอยู่
จะไปสู่ท่านได้ ไว้จะนำไป เถวว่าทางไกลจรล่า วันนั้นคำล่อง นางเมื่อ พรั่งเข้า
เชื้อเขี้ยวมา ล่องนางลาล่องเถา ไปบอก แก่ล่องเจ้า ล่องอ่อนท้าวยินดี ยิงนาฯ

โคลง ๔ สองศรีเสาวภาคย์ได้ พังสาร

๑ ถนัดคั่งพระภูบาล จักเต้า

คือสุริยส่องบัวบาน สรรดรอ กัณนา

เกรงเกลือกเยียวความเร้า รั่วรู้ฤาดี ฯ

๑ สองกรกลเกลียดเกลียว กรรขิด

แสรังใส่กลปกปิด เงื่อนไว้

ความขำซ่อนซ่อนมิต จำแ่ง งามนา

เอาชอบลอบปนให้ แปลกร้ายเป็นดี ฯ

๑ พี่เลี้ยงเห็นเล่ห์แล้ว ยินฉงน อยู่นา

สองใส่กลเหนือกกล ไข่น้อย

ไหว้พระย่ายังยล หลานราช ฤาแม่

สองอยู่สองเศร้าสร้อย สรวกหน้าตาหมอง ฯ

๑ หมอคุณหมอม่าให้

ขวัญอ่อนเขจรจรัล

ขวัญเทียวทั่วแดนบร

ให้รับขวัญอย่าช้า

รับขวัญ

จุ่มฟ้า

พตป้า ดงนา

พรงเช้าวันดี ๆ

๑ ย่าเจ้าฟ่งข้าวร้อน

เชื่อเร่งเร็วไปทูล

พระภคินทรสุรย์

ข้าพเลย่งไปไหว

อาคร เคอดนา

แด่ไท

บิตุราช สองนา

บอกท้าวทุกอัน ๆ

๑ ครันฟงธราชร้อน

หมอจักเอาอันใด

ไปรับเรียกขวัญใน

หมอสั่งเชื่อข้าได้

รนใจ อยู่นา

เร่งให้

เขาบู พระเอย

ชอบข้างตัวเร็ว ๆ

๑ เชื้อไปอุปภาศแล้ว

ทูลแต่สองธิดา

สองฟงทฤหรรษา

สองพี่เร็วไปเข้า

เชือมา

อยู่เกล้า

ชมชน ใจนา

ช่วยน้องจงพลัน ๆ

๑ เบิกเอาข้างต้นขอ

กับพระพายพลันสม

เทียมใจเลิศแลชม

เร็วเร่งเร็วนักแล

เทียมลม ธพี

ขอแท้

ฝ้าย่าง มั่นนา

เลิศด้วยเตียรพลัน ๆ

โคลง ๒ ไก่ขันเขี้ยวผูกข้าง

มาเทียบทั้งสองข้าง

แนบข้างเกยนาง ฯ

๑ ไปทันสาหัสทั้งไท้

พระแต่งจงสรรพไว้

เขี้ยวหมูเจ้าเรามา ฯ

๑ เผื่อจักลาแม่ณเกล้า

จักอยู่เขี้ยวเจียนรุ่งเช้า

จักฆ่าทางไกล ฯ

ร่าย ขันข้างไปผ้าย มาคล้ายโดยทาง ถัดกลางจรวงบู๊ หมอเถาอยู่แลเห็น
แล้งแปรเป็นโฉมมลาก เป็นบ่าวภาคบ่าวงาม ล่องถึงถามหาบู๊ บู๊หวอยุ้ยแยม
ข้อยว่าสองแลลัม มาแต่ด้าวแดนใด ฯ

โคลง ๒ สองคนงนัยใครรู้

ลูกหลานบู๊ญาผู้

๑ อินโธไปงาม บารนี้ ฯ

๑ กามกรรหายยั่วข้าง

คิดแต่จักฆ่าข้าง

ท่านใส่จักเป็น บัวยนา ฯ

ร่าย บนานเห็นเป็นบู๊ รูปเถาอยู่ดหลาก ล่องประจากษตกใจ ใครจักปุ่นบู๊ได้ บู๊ช่วย
สองลูกไท้ แค้นญาไปอินเลย ฯ

โคลง ๓ เสียวไฟเป่าหิ้งห้อย

๑ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑ เผื่อไปรูเลยนอ ฯ

ร่าย เชิญบู๊หมอนขัน ขันข้างปรี่ปรี่ตาม ทั้งสามไปร่าย บ่ายหน้าสู่เขาเขี้ยว เหลียว
แลทางจรวล เหลียวแลทั่วเห็นป่า ผ่าแฝกแซมแกมเลา ดงประเดาประดู่ หมูไม้ยาง
ไม้ยุง ตเคียนสูงสุดหมอก พยอมดอกมุงเมฆ อเนกไม้หลายพรรณ มีวัลย์เวียนเกี่ยวกิ่ง
ไม้แม่มึงไบรบัด ลมพานพัตรลอก ดอกดวงพวงเมล็ดช่อ กระพุ่มห่อเกสร สล่อนบุษ-
บาบาน ตระการกลั่นหอมหนัน ชนชรุกลูกเหลืองล่อน ไบอ่อนต้นลำอ่อน กิ่งก้านแกมงาม ฯ

ราย ๑ ตามกันไปหึ่ง ถึงต้นเขาแต่ล่าง แลถึงค่างข้างชน ผีร้องนำกลัว หัวหฟอง
อยู่คร้าม เลือกลงด้ามด้อมทาง แรควายขวางขวิดอยู่ หมูกระตึงเตียวป่า วัวลานล่า
เล็มไพร หมูหมีไปคดล่าย นางช้างฝ้ายคดล่า บรูกล้ำตามลาร งูพพานพิษกล้ำ งูเหลือม
ควารัดควาย เยี่ยงผาผายบนบ้าย ฝ่ายช้างพังเซราซรอก ลั้วพันทุกพันลาย หมอมักลัว
กลายจรคดล่าย เข้าป่าไปคดล่าย ค่วนคั่นโดยทาง ฯ

ราย ๑ เอนดสองนางตกใจกลัว รวหัวอกสั้น ล้นททกททาว ลราตามหมอผะผ่า เห็น
แนวนำบางบึง ชรทงธารห้วยหนอง จรเข้มองแฝงฝั่ง ลรพรงหัวชนชวกไขว่ ช้างน้ำ
ไล่แทงเงา เงือกเอาคนไต้หน้า กล้าตากระเหลือก กระเกลือกกลอกตากลม ผมกระหวัด
จำตาย ฝ่ายหนปลายไม้แมก พงเสียงแลกรเง้งด ทั้งทุดบ่นพพมเสียง เค้ากู่เคียงคู้
ร้อง ก้องดงดงตระหวาดผาด พงตกใจกลัว หมอเถ้าหัวไปพลาง โลมสองนางอย่า
ตกใจ บเป็นโคดอกนนะแม่ กระเหน่นนะเจ้า พระบูเรหากทำเอง หมอมักลัวเกรงล็กตั้ง
ซบข้างวังชนเขา เคร่ากันไปหึ่ง ถบถึงแต่ต้นเขา หมอเถ้าลงจากช้าง ไว้สองนาง
อยู่แต่ไกล หมอจึงเข้าไปสู่ บูเจ้าบูส้มิงพราย ถงถวายกรกราบไหว้ บอกว่า
พระหลานไต้ เพื่อนท้าวแพงทอง ฯ

โคลง ๒ ทำนองสองเท่าฟ้า

มาบำบวงให้ข้า

นำฟเสียงสองมา ฯ

๑ บูเจ้าว่าหมอไล่
แทบนอย่าขาม ฯ

ไปเรียกมาให้ใกล้

ไปกราบไหว้ทั้งสอง ฯ

๑. ตามองเลื้อยพริ้ว เห็นเลื้อยกลับเป็นแมว แฉวราศศกลักษณ์ มลักเห็นโฉมบุเจ้า
 แปรรูปเถาหงอกสกา คว้าวชนตาเผือก กลับตระเลอกเป็นบัว พังมล่าวโฉมกลอง
 แกล้ง งามอรไร้งโงเงา ทรงลักเลงเล่ห์วอล ด้คราญควรงามถนัด รับดเป็นกลาง
 แก่ ตระแห่นรูปลักษณ์ดี มีมารยาตเลียมลาร ด้องถวายสการบูชา อันแต่งมาทุกสิ่ง
 จึ่งทลลารล่องไต้ ด้องราชกัมกรายไหว พระบาทเจ้ากมาท

๘ ๑ ๒ ๒
เห็นแต่พระเจ้า

พระบเจ้าองค์เดียว ฯ

สองให้เชิญพระเจ้า

ท่านทอญ ฯ

เงินแลกทองคำทองแก้ว

๒
อเนกขาของอถวายน ๑

พระช่วยพระชักให้

๒
ลอรราชพนความตาย ฯ

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

ว่าจะพลัดสุดพลันม้วย ด้วยผลกรรมเขาเอง แต่เพรงเขาทั้งสอง ทำบุญปองจะไ้ ขอ
ได้ฟังบุญกุ บุดเสร็จจึงว่า สองนางอย่ากล่าวอ้าง ถึงสิ้นจางสิ้นบน ตนก็จักไปสู่ ถึง
ที่อยู่สองเจ้า เชื้อเข้าไปก่อนกล่าว ชำวดังนี้ให้ฟัง กุจะไปภายหลังบช้า ฌมีวันนั้นอ้า
พรุ่งนี้กุถึง ฯ

๐ สองฟังใจคำนี้ ไ้หวั่นบ่อยู่บ่มีวาง สองนางสนองคำตอบ ขอบคำพระบ่เจ้า เฌมอ
อำมฤตร้อยเต้า มาโลจรให้สร้างสเบย ฯ

๐ พระเอยเชื้อขำมา จักตายช้าตายมอด เนื่อนกหลุดหนทาง ส้างแล็กหลุดคุดเค้า
ขอฟังบุญพระเจ้า จงพ้นความกลัว ฯ

โคลง ๒
๐ บ่หัวอยู่เยะแย้ม

ข้อยว่าสองแสลัม

อย่าร้อนใจเชื้อ ฯ

โคลง ๓
๐ สองนางเมื่อเห็นวัน

จงทันออกปากบ่า

ไปว่าหลานแก้วถ้ำ

ถ้ำท่านทูลสาร ฯ

๐ ร่าย มินานนางโรยนางร้น ไ้หวั่นชนชมลา กับหมอมาชั้นช้าง เลียบเค็รข้างคั่นเขา
คั่นไ้เต้าตามทาง เหลียวหลังพลางจะไ้ ชมไม้ไ้ล้สะอาด เฌมือนปราสาทพิศาล
คือพิมานมนเทียร อาเกียรณ์แกมดอกแดง แล้งดงบ่ทมราค ภาคไบเขี้ยวลรด คือมรกต
รุ่งเรือง ดอกเหลืองเพ็ญทองลุก ขาวดงมุกดาดาษ โอภาสพรรณพิจิตร พิชฌณัมล้ำเนา
งามเอาใจไ้ช่น้อย คล้อยลงถึงดินต่ำ เลงสับล้าพฤกษา งามพอดาดาทุ เพราะพอดุหพิ้ง
นกประนังกันร้อง เพราะไพร่ก้องบ่าก้อง เพรียกพนพงพิ ฯ

๑ ร่าย เฝ้ายงโนรีลาริกา สัตว์วาฬงตุเหว่า แขนงเต้าเคล้าคลึงโคลง นกเอี้ยงโองคู้เคี้ยง
 เฝ้ายงแซ้งแซวกรโตก โคมม้าม่ายนางนวล กะลาตรวดกระสันต์ กางเขนผ่นแผ่แพน
 แอนอกจอกจิบกต ขนยงชดชนพ่อน กระหย่อนหางฟ่าย นางยงรายรอบเฝ้า ทรายทอง
 เคล้าคู้เคี้ยง ระวังเมี่ยงม่ายคู้ เกลอนกล่นอยู่คค้ำ บรู้กล้ำกลาร เห็นตระการสรนุก
 จีรวจราวชุกรจรัล บรู้กัพรค์ปุปลา นกหกดาดายอยู่ หงส์เหิรลู่ลระดรง เป็ดน้ำลงลอย
 ล่อง หงทงทองท่งจจรรัล จากพรากพรรค์ฟุฟอง คับแคครองคู้ห้วย ดอกบัวผ่ายจับบัว
 ภมรมัวเมาชราบ อาบลอองเกศร สลอบนบุษบาบาน ตระการดอกบัวแดง แฝงบัวขาว
 คลคล้อย สร้อยลัตบรรณบงกช รรวรลกลิ่นจกกล นิไลตบลโกมุท อุดลบุษบัว
 เฝื่อนนล็บ ปากลัวกลีบกลายสรนุก ลำราญสุขเปรมปรีดี ช้างเร็วลีผาดมั่ง ถึงวังไกล
 ปราสาท รับขวัญราชธิดา ขวัญสองมาตมลู อยู่กับองค์อ่อนไต้ ไฟแดดอย่ารู้ไหม
 ไข้อย่ารู้ถึง แม่เลย ฯ

โคลง ๒ คำนึ่งใดอย่าแคล้ว

ลุลากโดยใจแก้ว

อยู่เคล้าฤๅคลา

หนึ่งเลย ฯ

๑ ร่าย ล้วนธิดาท่งสอง ต่งเตียงทองรองราชอาสน์ พิดานดาษคคบบน เทียบชนนชนนยตระ
 ลัก ม่านปักแพรวแพรพรรณ สรรพของหอมหาได้ สรรพดอกไม้หาถ้วน ล้วนแก้วต่าง
 ข้าวตอก ช่อดอกไม้เงินทอง ของกินสรรพอาหาร ตระการแกลัมเหล้าข้าว แต่งไว้รับ
 ปู่เจ้า ว่าแต่งไว้รับขวัญ ฯ

โคลง ๒ ไปทันว่าจะแจ้ว

พระปู่เจ้ามาแล้ว

ก่อนแลถึงเรือน ฯ

ราช ๔ เห็นท้าวเหมือนจรดลุ่ม ชรอุ้มบนเวหา สองดงกาจะใจ สองประนมมือไหว ร้อย
 ๑ บูเจ้าเรามา ฯ

โคลง ๒ แลหาสองพลอย เห็นแต่ไกลมาเพียง

๑ ค้างได้กินเมื่อ ฯ

๑ ประนังเนื่องนั่งเฝ้า

๑ ข้างลงข้างเข้า

มากราบไหวสองนาง ฯ

๑ สองแลพลางสองไหว

๑ ใดคั่งนร่อยไ้

๑ บูเจ้าเราฤฯ

๑ เขวาคือท่านแท้

๑ พระบูเสด็จมาแล้ว

๑ อย่าได้สงกา ฯ

๑ มาจะอาราชนบูเจ้า

๑ กรประนมตั่งเกล้า

๑ กราบไหว้ทั้งหลาย ฯ

๑ ปราชข่าวตอกดอกไม้

๑ ถวายรูปเทียนทองไหว

๑ กราบเกล้าสดุดี ฯ

๑ พระมัยศยงฟ้า

๑ ขอพระเอนดูข้า

๑ ท่านให้เห็นองค์

๑ ท่านนา ฯ

โคลง ๔

๑ สองผจงอาราชนไหว อารักษ์

๑ ขอท่านแสดงสิทธิศักดิ์

๑ อย่าง

๑ ขอเป็นทัพ่านัก

๑ นิตยแต่ เพื่อนา

๑ ขอพระบูเจ้าตั้ง

๑ แต่งให้เป็นตัว ฯ

- ๑ บัดเดี้ยวพระบูให้
งามรูปงามโฉมขง
บพอมบพิตรง
บแก้ผมผิวเนอ
- ๑ สองเจ้าเห็นบูเจ้า
สองกราบกรบังคม
สองถวายเครื่องอุดม
ผจงแต่งบูชาไท
- ๑ บูเห็นสองเจ้าเฟ่ง
ใจบูปองปรานี
บูเออกระยาศรี
เห็นบูรบสองเจ้า
- ๑ แล้วสองกราบไหว้บ่า
ความยากแกลงทั้งปวง
ขอพระช่วยชูทรง
ลุลากเชื้อข้าค้อย
- ๑ จักถวายแก้วเก้าโกฏ
แลสั่งแลแก้วยนกอง
วักถวายเผือกเขาทอง
เบ็ดไก่อเหล้าขาวไหว
- เห็นองค์ ท่านนา
อะเคอ
บหนุ่ม งามนา
ปากควตาตรู ๆ
สองชม ชันนา
เคี่ยมไหว
สบสัง แลนา
บูเจ้าจงเอา ๆ
ภักดี อยู่นา
หนุ่มหน้า
ผจงแต่ง ถวายนา
พี่น้องยินดี ๆ
บวงสรวง ท่านนา
ถ้อย
ทุกข์ทเวช ไร้พ่อ
ทำได้โดยจง ๆ
เงินทอง
ลากให้
หงส์ห่าน หมูนา
บูเจ้าแทนคุณ ๆ

๑ บุปผาบุปผา

สองอย่างบนบานตุ

ภักดีสิ่งเดียวดู

ความโรคเชื้อจักร้าง

๑ ใช้กลไฟใส่ขาด

เรื้อนชวนขวยหา

ชุกเห็จกล่าวมารษา

ทำบาปมาเลี้ยงท้อง

๑ เรานเราเทพเจ้า

เขาใส่สมญาเรา

แรงบุญส่งสนองมา

เสวยพิภพล้านเข้า

๑ สัทธฤทธิเรื่องเดชด้วย

สร้างกุศลเป็นทุน

สมบัติตั้งมีกุล

สรรพพิภพเข้าซ้อน

๑ บุปผาเห็นสองเจ้าบุ

จักช่วยสองกษัตริย์

จักเชิญพระลอลี

สองแม่อย่าไขว่

อดสู บารัน

เกลียดจ้าง

ดิ่ง ดินา

อย่าร้อนใจเชื้อ ฯ

ลเมอมา อยากนา

เตร่ต้อง

จำท่าน บลนา

ร่างร้ายฤาอาย ฯ

จอมผา ใส่นา

บุเจ้า

พุดเพิ่ม แดแม่

ชั่วฟ้าล่มกัลป์ ฯ

ผลบุญ ส่งนา

บร้อน

ไหลหลัง มานา

เลิศล้วนสมบุรณ์ ฯ

ปรานี นักรนา

อย่าร้อน

ลาสู สองนา

อยู่ถ้าฟังสาร ฯ

๑ สองไหว้สองกราบเกล้า สองถาม
ยังเท่าใดขุนงาม จักเต้า
บู๋เฉลยใช้คนทราชม คนชั่ว ฌแม่
ขุนขี้เกล้าหน่อเจ้า แผ่นผู้มบุญ ฯ

๑ หมอเถ้าหมอแก้แก้ คุณความ มากนา
จักกำหนดโดยถาม ไปได้
หลานเอยค้อยพยายาม ฤาโรค เราเลย
บร่าณานนักไท้ ธิราชผ่ายถึงเรา ฯ

โคลง ๒ สองนางเยาว์เคราถ้ำ แม้วาเห็นพระชา

๑ จึ่งให้ไปเตือนบู๋เทอญ ฯ

๑ เตือนสองสระเกศแก้ว พระประสิทธิ์ให้แล้ว
บู๋เจ้าลาสอง ฯ

๑ มองตาเมิลบู๋ผ่าย หายบัดเดียวเห็นคล้าย
คลาสเพียงลมลิว ฯ

ร้าย ๑ เดียวฉิ่งถึงทออยู่ บู๋เอาไม้เลียงไม้ได้ ไม้ไผ่ไขว่ลูกกลม เขียนพระตนกลมอยู่กลาง
เขียนดองนางข้างแฉ่องค ดองอนงค์กอดรูปท้าว โนม่น้าวชักชวนมา ยันต์มายารายรอบ
รายขอบทงลี้คู้ บู๋ชบณมนต์เมิลไม้ ยางใหญ่ได้เจ็ดอ้อม บู๋บ่มมอดค้อม ยอดตงตดดิน ฯ
ร้าย ๑ ครนยางยีนคำบู๋ ใจพระล่ออยู่บ่มกลม บู๋เอาลูกกลมปักปลายยาง วางมอดบัดเดียวดาบ
ปลายไม้ผ่ายยยัน ใบไม้ผ่นยย้าย คล้ายลูกตรงตระบัด ลมพัดลูกกลมผ่น กลก้งหัน
คคว้าง ลอบพิตรเจ้าข้าง บ่นเพียงลมผ่น ฯ

๑ ต่อกโธ่ลูกแก้ว

เจ้าแม่มาเป็นใด

สมบัติแต่มีใน

อเนกบรุษ

๑ นายแก้วจกอยู่เร่ง

เร็วเร่งพระโหรมา

หาหม่มหม่นแพทยา

หาแม่ผดอันหน้า

๑ นายขวัญหาจูงถ้วน

ทุกหม่นขุนมูลนาย

เถมิไพรเร่งชวนขวาย

ยาเทศทั้งปวงไว้

๑ คลังกุกคลังลูกแก้ว

จักจ่อมจ่ายเยียวยา

สิ้นทั้งแผ่นดินรา

สิ้นแต่สิ้นจงเจ้า

๑ ขวนขวายถึงขนาดพร้อม

หม่อว่าใดทำสรรพ

บนานพระลอพลัน

ถ้วนหม่มหม่อมมาหน

กลอยใจ แม่เอย

ดั่งน

ภาพแผ่น เรานา

โกฏไ้วจักยา พ่อนาฯ

ไปหา

อย่าช้า

หม่อภูต มานา

หม่มแก้กฤตยาฯ

ทั้งหลาย

ช่วยไ้

ยาบ้า มานา

ฝ่ายข้างชาวคลังฯ

กุนา

หน่อเห่นา

แม่ลูก กิด

แม่ไ้ไ้แรงคินฯ

เพรียงกัน

สังนั้น

สรวาง เสบยนา

ท่านให้เหลือเฟือฯ

๑ ออกท้าวธราชได้

แรงแรมย์

นางพระยาพระสนม

ชั้นหน้า

มนตรีไพร่เมืองชม

สดชื่น เสดยนา

ลอบพิตรเจ้าหล้า

สว่างคลุ้มหายมัว ๆ

โคลง ๒

๑ สองบัวบุษปอยู่ถ้ำ

ฟังข่าวพระลอช้า

กรร่อนคือไฟ ๆ

๑ ให้ไปเตือนบุเจ้า

บูว่ามหมอเถ่า

แก้แก้คุณเรามากนา ๆ

ราย บุกเอื้องตามชาย ร่ายย่นต์มากกว่าเก่า เขียนพระลอเจ้าอยู่กลาง เขียนล่องนาง
๑ แนนล่องข้าง กอดเจ้าข้างตรง ชักทงท้าวชวนเต่า แล้วยู่ป่าตะเคียนใหญ่ เก้าอ้อม
ใช้ลามาญ ปลายไม้กรานก้มลง บุกเอื้องบกมลกลั่น ต้นไม้พ่นพ่น ใบไม้สั่นฟัด
ลัดลูกขนยนตรง ลมลือรงทัก พัดทกธงททาว ลมลือราวเลี้ยวเฉียวฉิว ปลิวกระพือยาหยุก
ถูกพระองค์ท่านไต้ ถนัดดังล่องนางได้ ลูบให้แลเห็น องค์นาฯ

ราย ท้าวธเป็นหนักเลากว่าก่อน ดั่งเห็นล่องอ่อนแก่ตา มาชักไ้ธลู่หย้า มาเชิญท้าวธ
๑ ลู่เรือน ใจท้าวธเพื่อนพ่น ล้นพระองค์ท้าว น้าวพระองค์ย่น ผันพระพักตร์บพิตร
ไปยังทิศตวันออก เขาจึงบอกนาฏบุญเหลือ ธรบเมื่อยังลูกไ้ ให้มาพลางรันทศ
สลดฤทัยพระองค์ ทรดนังลงแลพระพักตร์ พระลอลักษณดิลก ทาบต้อกร้องไ้ มือ
ทุ่มทรวงไ้ไ้ ลูกแก้วกับตนแม่เอยฯ

โคลง ๔ เจ้าไข่มุกซ์แม่เพียง^๕
๑

ภูเขาลูกเฮย

เจ้าเคลื่อนไหวทุกขบางเบา

สว่างร้อน

มาเห็นพ่อเงียบเหงา

หนักกว่า ก่อนนา

ทุกขเร่งซ่อนเหลือซ่อน

ยังฟ้าทึบแต่ ฯ

๑ หญิงชายเหลือแหล่เหล่า

ฤๅยล ยากนา

เห็นแต่เราสองคน

คุ้มวัย

ฉันทิพอกกับตน

เป็นดัง นนา

แม่พ่อตายตายด้วย

พ่อแลจ่อมใจ แม่เอ๋ย ฯ

๑ นายขวัญนายแก้วเร่ง

ชวนววย หนึ่งรา

หาห่มห่อทั้งหลาย

ทั่วหน้า

มาเร็วเร่งยาสาย

สมรแม่ เร็วรา

เค็ด่วนอย่าได้ช้า

ช่วยด้วยหัวใจ ฯ

๑ หาสนสบส่าถ้วน

มดหมอ

ทั้งแผ่นดินฤๅหลอ

อยู่ได้

มาแก้พระเลื่องล่อ

ฤๅเคลื่อนไหว คลายเละ

พระแม่ไท้เห็นไท้

ลูกท้าวพิศวง ฯ

๑ ท่านไท้ชุมถ้วนมิ่ง

มนตรี ท่านนา

เผยม่านผายเสาวนีย์

ท่านพร้อง

สมเด็จบิณฑุมิ

ศวรรราช เรานา

ยาบหายไขข้อ

สวาทแก่นคางใจ ฯ

๑ ตรวจไทรหาหน้าหมู มดหมอ
 ดึงยังเหลือหลอ อยู่บ้าง
 สิ่งใดจะพึงพอ คิดเร่ง คิดนา
 ไตรชอบทำอย่าร้าง เร่งเทญเร็วทำ ฯ

๑ มนตร์จำพระกฤษฏีกา ตรวจหาหมอกทุกผู้ จึ่งรู้ว่าหมอลิทธิไชย นั้นออกไปอยู่ป่า
 รัมลักกว่าทั้งหลาย คนพเนลาพนลิก ตรึกไตรศาสตร์าคม บันสมลิตธิลามรรณ
 ข้างใดโดยคุณโดยฤทธิ์ ธิประกาศิตเล็งสรรพ เขาเร่งรับเข้ามา บูตงลาคุณพิช
 พลเทพผู้มีฤทธิ์ คักคิลธิมนตราคม บันลัมทำโดยศาสตร์ ให้พระลอราชหายหลง
 ให้ท้าวธตรงอกมนต์ เจ้าตากกลสว่างเสบย เลวยโอดธประสิทธิ์ อันมีฤทธิ์พิเศษ
 สรรพระเกศพระสกนธ์ ตั้งมณฑลลามชน บันในไว้อารักษ์ กลางไว้อักษ์บริบาล
 ทวารนอกไว้อิศาจ อากาศไว้อุตคณา อยู่รักษาทุกแห่ง แล้วแต่งการเอิกเกริก เบิก
 ลมโภชพิธิ เบิกบายศรีทำขวัญราช พระบาทให้รางวัล สรรพอุปโภคพิพิช แก่หมอ
 ลิทธิไชย หมอถัดไปโดยลำดับ ให้ล้ารับเลื้อม้า ให้แก่หมอถ้วนหน้า ผู้อยู่เฝ้ารักษา
 ท่านนา ฯ

โคลง ๔ เอนดูสองราชไท ธิดา ท่านนา
 ๑ ท่านบเห็นโหยหา ออกใหม่
 พระลอราชจักมา ญาไป มาเลย
 สองราชละห้อยให้ แต่ถ้ำภูบาล ฯ

๑ จึ่งใช้สองพี่เลี้ยง ไปปล้น
 ถามบูเป็นนินใด คังน
 ขำไปบังคมคัล พระบู แลนา
 พระบูเฮยยังก เมื่อท้าวจกมา ฯ

๑ บูเลิงเห็นทัวแล้ว ทูกอัน นามแม่
 บอกข่าวเขาแก่กัน แต่งเฝ้า
 มดหมอจกเทียมทัน เขายาก นึกนา
 ไขว้จกกลอยเถา ต่อด้วยเขาเอง ฯ

โคลง ๒ เชื้ออย่าเกรงเกลือกข้า สองจกปล้นเห็นหน้า
 ๑ พระบาทท้าวจกถึง แม่แล ฯ

ราย บูราพังถึงเทพดา หากันมาแต่ป่า มาแต่ท่าแต่นา มาแต่ถาคูหา ทกทิศมานังเฝ้า
 ๑ พระบูเจ้าทุกตำบล ตนบริพารทุกหมู่ ตรวจตราอยู่ทุกแห่ง บูแต่งพระพนัลบดี ศรีพรหมรักษ์
 ยักษ์กุมาร บริพารภูตปศาจ ดาเดียรดาษมहिมา นายกคนแลคน ตนเทพยผู้ห้าว
 ท้าวผู้หาญ เรื่องฤทธชาญเหลือหลาย ตั้งเป็นนายเป็นมุล ตัวขุนโหดช้าง บ้างขเลือก
 ขลิห์ บ้างขหมขหม บ้างขงขเงอก ขมาเผือกผ่นผาย บ้างขควายขแรด แผลรื่องก้อง
 นากลัว ภูตแปรตัวหลายหลาก แปรเป็นกาภาษา เป็นหัวกาหัวแร้ง แลรังเป็นหัวเลื้อ
 หัวช้าง เป็นหัวกวางหัวฉม้น ตัวต่างกันพันลิก ลคกกุมอาวุธ เครื่องจะยุทธยงยิ่ง
 เต็นโลดวิ่งระเบง คูกเครงเลียงคะครน ฟันไม้ไล่หินผา ดาษดากันผาดเผิง รเร้งรื่อง
 ก้องกู่เกรียง เลียงลเือนธรณ เทียบพลณเล้งลรรพ บูกบังคับทุกประการ จึ่งบอกสาร

อันจะใช้ ให้ทั้งยามนัตถล บอกทั้งกลอันจะทำ ให้ยาฆ่าเขาเผือด มนตราเหือดหายคัก
ให้อารักษ์เขาหนี ฆีเขาแพ้แล้วได้ กจึงจะใช้ธนูเหิร เดินเวหาไปสู่ เชิญพระภูธรท้าว
ชักมาลู่สองหย้า อย่าคล้าคาก ^{๖๕}ถึงน ๗

โคลง ๔	น้ำดพลบเจ้า	จอมผา
๐		
๔	อิงอดอัมพรคลา	คลาศเต้า
๔	ผิมาภูตคณา	นับโกฏี เกรียงแฮ
๔	โคลคลพลคลาเต้า	ควนได้โดยโพยม ๑
๐	พิศเพยนผิพวกพ้อง	เพียงพล มารแฮ
๔	เต็มบ่าพฤษไพโรสณ๓	แหลกลลู่
๔	บนานกิมาดล	แดนราช
๔	ผิผายแดนขุกรู	เร้งเร้งเรี่ยกกัน ๑

ร้าย ๐ มากลากลาคกันแดน ฆีแซกแค้นเช่นขุก ฆีแดนรุกรบพุ่ง เล่นไล่ยุงโลดเต้น บ้าง
หลบบ้างหลีกเร้น บได้ตอบตี ๗

โคลง ๔	ผิยยุ้งรบกับด้วย	ผิแขวง แตนนา
๐		
๔	ผิทุ่มผิไล่แทง	ผาดผ้าย
๔	ผืนแผงแผดรบแรง	ร้องเร้ง พลนา
๔	ผิแซกรุกราญร้าย	รบเร้ารอนผลาญ ๑

ร้าย ๐ ผิยยุ้งรบกัน ครรชิตฤทธิราวี ผิทุ่มผิไล่แทง รบแรงผืนแผงแผด ฆีเจ้าแจตจ่ายจ่าย
ร้องเร้งพลคล้าคล้าย ผาดผ้ายรุกราญ ๗

๑ ผีบันดาลไฟคดลุ่ม ให้ควันกลุ้มเวหา ด้วยแรงยาแรงมนต์ ผีแดนทนทานยาก
 จึงฝากข่าวแก่ลม กักกองอมพรม ลัดพลัดปรี่ปรังมา บอกแก่เทพดาเลื้อเมือง ฟาหล้า
 เหลืองอุบาทว์ อากาศคดลุ่มเป็นควัน ฟาเครงครรชิตฆ่า ใจเมืองบ้าตังจะผก หัวอกเมือง
 ตังจะพัง เทพดาพังฟพัน ตกใจสิ้นระร่ว กลัวฤทธิ์พระบู ผู้มีเดชเกรียงไกร หมอ
 ลีทชโยเล็งเห็น ทัณเชญเกิดใหญ่ บูหมอใครใจดู ครกชให้เห็น อันเป็นนัยปรตัยกษ
 ด้วยลัทธคักตมล้าง จึงทูลแต่อกนางนาฏชนนี พังคต้อัจจรรย ว่าจะก้นก้นบได้ ให้
 มาเห็นเชญปลาด ทุกประการนาฏพิลาป ส่องมือทาบตอกให้ ใครจักช่วยเจ้าได้ ลูก
 แก้วกับตน แม่เฮย จอมใจแม่ฮาฯ

โคลง ๔ บูหมอใดตัง

๑ เชญบูเล็งแลดู

บูเอยเอนดู

บูช่วยลจกให้

อกกุ

ก่อนไส

เชญช่วย ตูรา

กิงแลเมืองหลวง ฯ

๑ บูตบว่าพัน

เทพดาสทศศักดิ์

ผีสาธสราภักษ์

ยาท่านเติมมาให้

แรงนัก แม่ฮา

ท่านไซ้

เราพ่าย หนึ่นา

เส้อมข้างยาเรา ฯ

๑ ที่สุดทสน

ทุกเทพผีสาธสรพ

ยังยาหยุกทุกอัน

มนต์แลยาจกแก

จกกัน แลนา

พ่ายแพ

เราเส้อม ไปนา

ท่านได้นันใด ฯ

๑	ปรานีออกท้าวราช	มารดา ท่านนา
	ฟังเร่งแสนโศกา	หมั่นใหม่
	น้ำตาบ่เสบยตา	แถวถึง ลงนา
	ให้บ่รู้ให้	แหบแห้งหัวใจ ฯ

๑ ใฝ่ภายในแล่นออก แลนา ใฝ่ภายนอกแล่นเข้า แลนา เทพดาอยู่เจ้าดัง แลนา มา
 ทำดั่งบุต้อน แลนา ให้อยู่หย่อนทุกสิ่ง แลนา จึงให้ลารไปกล่าว แลนา จึงให้ข่าว
 ไปถึง แลนา คมิงพรายผู้เฒ่า แลนา บู่เจ้าฟังแล้วได้ แลนา บู่จึงใช้สลาเเหิร แล
 นา เตรีเวหาไปสู่ แลนา ตกลงอยู่รคน แลนา ปนหมากเลยท้านไต้ แลนา ครน
 ท้านไต้หีบเลย แลนา บนานเลยลอรราช แลนา ใจจะขาดรอนรอน แลนา ถึง
 ถ้ายลมารพนอง คัดบลเลยช่อง ชุ่นเค้นอาคร ฯ

โคลง ๔	ท้าวทูลธิราชไท	ชนนี้
๑	ไหวบาทบงกชศรี	ใส่เกล้า
	ข้าพระอยู่มา	ใจเหนือย พระเอย
	จักใคร่ลาพระเจ้า	เที่ยวเหลนพนาสณฑ์ ฯ

๑	ออกท้าวฟังลูกไท	ทูลลา ท่านนา
	เจ้าแม่เบนไคนา	ดั่ง
	มดหมออยู่รักษา	สงวนราช นะพ่อ
	สุดกำลังเขาช	ยากแท้ทุกอัน ฯ

๑ ผีสาংเขาส่งข้า
มนตรมายายำ
วันใดราชลี้ลา
อกแม่ผอมไข้ข้า

เต็มมา มากนา
หยุกข้า
ยกย่าง ไปนา
หล่มหล่มพระองค์ ฯ

๑ พระลอลาบได้
บัดนั่งบัดนอนลุก
ไอศวรรย์เป็นสุข
โหยคนึงเสน่ห่สร้อย

ทนทุกข์ อยู่นา
ละห้อย
เสวยโศก ใสนา
บ่ได้สร้างเสบย ฯ

๑ นางเมืองนั่งแนบเฝ้า
ถนอมบาทบกขรรัตน์
พระสนมรำเพยพัค
พระราชชนนีเล่า

จอมกษัตริย์
ไล่เกล้า
ไกวแกว่ง วินา
ลูปไล่โลมขวัญ ฯ

๑ พระลอบสร้างเศร้า
หลับมเมอหาสอง
เคลมไคล่หวาดใจปอง
คิดคั่นโื้อ้อ

ศรีหมอง อยู่นา
หนุ่มหน้า
ปองไป ลุเลย
ใคร่กลั่นใจตาย ฯ

๑ ต้นขั่นวอนว่าข้า
ประพาสมไพโรพลา
ชมพนมพนาไอย
ชมบาดงพงกว้าง

จักไป
ไล่ช้าง
พลาไล่ มฤคนา
เถื่อนถ้ำสระศรี ฯ

๑ ร่าย แม่^๕ฟังคำพ่อว่า ใครเล่นป้าชมเขา แม่เดาใช่คำจริง พ่อคำนึงอันได้ พระบอกจง
 จริงให้ แม่รู้เต็มใจ หนึ่งราช

โคลง ๒ ขำรำพึงอันแท้
๑

จะบอกความจริงแล้ว

พระห้ามขัดใจ ลูกนา ฯ

๑ สิ่งใดพอใจแก้ว ยังห่อนญาให้แคล้ว
ขัดข้องใจขุน แม่เนา ฯ

๑ เป็นตามความชอบแล้ว จักแต่งตามใจแก้ว
กำพร้าฤาชน อันเลย ฯ

๑ พระเอยหัวใจข้า คิดใคร่ไปเห็นหน้า
เพื่อนไท้แพงทอง ฯ

๑ ความปองลูกบ่ได้ บร้างเห็นหน้าไท้
ธรรมาถนะหัว ลูกเอย ฯ

๑ ลาบวบาทเจ้าหล้า ไปสู่สองแล้วข้า
จึงฝ้ายคินมา ฯ

โคลง ๔ เข้าไปแล้วเจ้าจัก คินเมื่อ ลูกเอย
๑

เนอสู่เสอฤาเสอ จักไว้

ฟังคำพ่อคิดเหลือ เหลือที่ คิดนา

คิดบ่ได้ลวนได้ แต่ร้อนฤาเสบย ฯ

๑ โดยรคิตชอบถ้อย

จักแต่งไปสู่ถาม

จักรับพวงงาม

ได้ง่ายฤาขัดข้อง

คลองความ

พี่น้อง

สองสู่ พระนา

เท่าเส้นของใย ฯ

๑ ดำริห์โดยราชัน

เยียวพ่อสองเยาวมาลย์

ทางไกลเทียวทูลสาร

ข้าพระไปเองได้

เยียวนาน

ห่อนให้

ยลยาก พระเอย

ง่ายแท้ทุกอัน ฯ

๑ พ่อไปแล้วนะเจ้า

บรอดเลยราชา

ยาอีกสั่งมนตรา

ผกร้ายคนร้าย

คินมา รอดฤา

อย่าฝ้าย

คมยิ่ง ยานา

รอดได้กลใด ฯ

๑ เมืองเราอุบาทว์ร้าย

เขาสั่งผีสาหัสศักดิ์

ฤาบาปนี้ไตรจักร

หล่มแผ่นดินหล่มแก้ว

แรงนัก ลูกเอย

ข่มแล้ว

จักรอด ฤาพ่อ

แม่หล่มไอศวรรย์ ฯ

๑ รอยท้าวทูลบาทเบอง

พระปู่เขารารอน

เขาคุมเคียดจักหลอน

ฤาพ่อจักไปเข้า

บุญขจร

ขาดเกล้า

ทำโทษ แทนนา

สู่เงอมมือเชิญ ฯ

๑ ถึงกรรมจักอยู่ได้

กรรมบ่มีใคร

กุศลส่งสนองไป

บาปส่งจำตกช้า

ฉันใด พระเอย

ฆ่าช้า

ถึงที่ สุขนา

ช่วยได้ฉันใด ฯ

๑ ฝึกไปถึงแล้วและ

ตกนรกแสนศัลย์

เสวยสุขโสดเสวยสวรรค์

บอยู่เลยลาไท้

ถึงกรรม กิด

หมั่นใหม่

เพราะอยู่ กิด

ธรรมาแล้วจักไป ฯ

๑ ทาบตอกให้ฟาง

คำแม่สอนสุดสอน

รอยกรรมราชจักหลอน

รู้เท่ารู้เว้นไว้

เมื่อมรณ

บได้

จักล่อ พระฤา

กลัดกลุ้มมัวมนต์ ฯ

๑ จำสลับท่อยถ้วน

คลังคลังทานผลบัน

ขอมิลูกใจธรรม

แม่จึงได้เจ้าหล้า

เจ็ดวัน ลูกเอย

เท่าฟ้า

ชายขอบ ใจนา

แม่แล่สุดใจ แม่เอย ฯ

๑ สิบเดือนอุ้มท้องพระ

สงวนบ่ลืมตนสัก

ตราบพระปิ่นไทรจักร

ถนอมอาบอุ้มค้อยค้อย

ลอลักษณ

หนึ่งน้อย

เสด็จตลอด มานา

ลอบเลี้ยงรักษา ฯ

๑ แลวันสามคาบบ่อน

บมิให้ใครทำผิด

แสนสงวนคู่ชีวิต

เทียรผดุงคั่งเท้า

เป็นนิตย

แพกเจ้า

ฤาใคร่ กลายเลย

ตราบรู้เสวยเอง ฯ

๑ บัญจกับข้าวแต่ง

บมิได้เล่นเล่อเฉย

สรรพเครื่องพระลูกเฮย

บวางใจกึ่งก้อย

ของเสวย

หนึ่งน้อย

ไทรตรวจ แต่งนา

แก่ผู้ใดทำ ฯ

๑ แต้น้อยแม่พราเลียง

จนเจริญชนมา

สมบัติผ่านภูวดา

ฤาพ่อจ่าจากให้

รักษา พ่อนา

ตราบได้

ถวัลยราช

แม่นตรอมตาย ฯ

๑ คงชีพหวังได้พึง

ม้วยชีพหวังฝากผี

ตั้งฤาพ่อจกถึ

ผีแม่ตายจกได้

ภูมี้ พ่อแล

พ่อได้

ลาจาก ออกนา

ฝากให้ใครเผา ฯ

๑ สุดใจสุดแม่ห้าม

สอนบ่พึงแม่สอน

หนักใจหนักอวรณ์

แม่อยู่ตั้งแต่เศร้า

ภูธร

จกเต้า

ทุกข์ใหญ่ หลวงนา

โศกร้อนฤาเสบย ฯ

๑ ลูกเอ๋ยจากแม่ไอ้
ตั้งแต่คิดเตี๊ยะไป
แม่เดียวอยู่อาไโดย
มาแม่จะชมน้อย

กรรมใด นาพ่อ
สู่สร้อย
ทนทเวช แลนา
หนึ่งให้คลายใจ ฯ

๑ ชมปรางชมผากเฝ้า
เชยปากตาตรูไทร
ชมพักตรตั้งแขไข
บพิตรพ้องามสิ่งคลั่ง

ริมไร เกศนา
เพริศพรั่ง
ขวัญเนตร
จวบแก้มเชยกรรณ ฯ

๑ จุบนาสีกแก้วแม่
จูบเคียงคางคอกใจ
จูบเนอจูบนมไส
จูบไหล่หลังอกซ้า

หอมใด ดุจนา
จักขวิ
เสาวภาคย์ พระเอย
จูบข้างเชยแขน ฯ

๑ จักเชยพระลูกถ้วน
พระลูกประนมกรพลาถ
พระควรรจูบแต่กลาง
แก้มเกศพระเจ้าต้อง

สรรพางค์
จึ่งพ้อง
กระหม่อม ไส้หนา
ส่งเข้าพระควรร ฯ

๑ ลูกรักแก้วแม่เอ๋ย
พระบาทบงกชศรี
ญาบาป็นภูมิ
ขอจูบบัวบาทเจ้า

ปรานี้ แม่รา
ใส่เกล้า
ทัดแม่ ไยพ่อ
สั่งเจ้าจอมใจ ฯ

๑ พระรักพระว่าไว้	เหนือหัว
ข้าบาทบกชกแล้ว	บาปได้
พระคุณโปรดเป็นตัว	สอนสั่ง มานา
ข้าไปแทนคุณไท	เท่าเส้นใยของ ฯ

๑ รอยกรรมจักจากเจ้า	จอมกษัตริย์
รอยบาปเพรงจำพลัด	ออกท้าว
พระคุณไปแทนขัด	ใจดัง นนา
ยาหยูกเขาโน้มน้าว	ลูกให้ไหลหลง ฯ

๑ ร่าย เมื่อนอนงคเทพี ชนนินาฏราชรัตน์ดล ลดหฤทัยดังจะหว่า ท้าวธิดาเจ้าดลลักษณะ
 ลูกรักเจ้าแม่นา รักยิ่งตายังตัว รักยิ่งห้วยังชีพ แดนจอมทวิปแม่จะจาก พรากแม่
 พรากพระบุรี ครกษัตริย์มเจ็ดสิ่ง พระมิ่งแม่จงจำ ยำคำแม่อย่าคลา รัตท้าวพระยา
 อย่าคลาด อย่าประมาทลืมตน อย่ารคนคนเท็จ รรอบเล็รจจึงทำ คิดทกคำจึงออกปาก
 อย่าให้ยากแก่ใจไพร่ ใต้ความเมืองจงตรง ดำรงพิภพให้เย็น ดับเข็ญนอกเข็ญใน
 ล่องใจตทกกรม อย่างมชมความเท็จ รรอบเล็รจเกอทางธรรม ที่จะกันกันจหมั้น
 ที่จะกันกันจเป็นกล ล่องต้นหนคนใช้ เลือกหาใจอันลัตย์ ตัดมนตร์โดยยกต์
 ปลุกใจคนให้หาญ ฝนาญเพรียงไพร่เพรียงเมือง อาญาเรอเรอราชฎ์ กันนกร
 กางเกอไพร่ ดับกล้อย่าให้ล็ก อย่าชิงสุกก่อนห่าม อย่าล่ำมม้าดองปาก อย่าลาก
 พิชตามหลัง อย่าให้คนชังลักแซ่ง แต่งตนให้คนรัก ชักชวนคนสู่ฟ้า เบื้องหน้า
 เทพยอยด จงปรากฏชอบแล้ว อย่าได้แคล้วรำพึง คำนึงอย่ารู้มลาย จงอย่าหายยศพอ
 ต่อม้วยฟ้าหล้าสวรรค์ กัลปประลัยอย่ารู้ลาญ ภูบาลเจ้าจงจำ ตามคำแม่โอวาท
 พ้อลุดสวาทแก่แม่เฮย จงลวลัดแก่เจ้าเทอญ ฯ

โคลง ๔ จงเจริญศรีสวัสดิ์เรื่อง เดชา
๑

ทุกข์โรคโรคา	อย่าพ้อง
ศัตรูหมู่พาลา	พาลพ่าย ฤทธิพ้อ
เสวยสุขอย่าเคืองข้อง	ชุ่มแค้นอารมณ์ ฯ

๑ ขอลุสมสบสร้อย	สองนาง
ขออย่าลู่เล่ห์ทาง	เสน่หั้น
ขอคิดอย่าใจจาง	คำแม่ สอนนา
ขอพ่อเร็วคั่นกัน	ขอบแคว้นไกรกรุง ฯ

๑ ขอฝากฝูงเทพไท้	ภูมินทร์
อากาศพฤกษาสินธุ์	ป่ากว้าง
อิศวรรายณ์อินทร์	พรหเมศ กิติ
ช่วยรักษาเจ้าข้าง	อย่าให้มีไภย ฯ

๑ ได้คั่นชีพิตเจ้า	จอมกษัตริย์
จักแต่งธงวัชฉัตร	เพริศแพรว
เทียนทองระย้ารัตน	งามชั้น ตาแฮ
เปิดไถ่บายศรีแก้ว	แต่งแก้สสถาน ฯ

โคลง ๒ ท้าวพึงสารท่านไท้ บังคมก้มกราบไหว้
๑
รับถ้อยคำสอน ฯ

๑ รับพรใส่เคียรไว้
ท่านท้าวชนนี ท่านนา ฯ

แก้เกศเช็ดบาทไท้

๑ กรชลีเหนือเกล้า
สู่ห้องโรงธาร ฯ

ลาสมเด็จท้าวเจ้า

ร่าย โองการสั่งมนตร์ ผู้ภักดีต่างใจ อยู่ระไวต่างองค์ ดำรงรักษา ภาราเราจงบำรุง
ผดุงราษฎร์อย่าให้เคือง คัทรเมืองเร่งบำบัต หนึ่งจอมกษัตริย์แก่นไท้ ถนอมบาทบงกชไว้
เหมือนเมื่อเตยรูกยัง ฯ

ร่าย แล้วตรัสสั่งขุนพล พวกพลเหยมหาญ เร่งเตรียมการพยุหบาตร จักรงคราขเรืองรบ
ครบทุกหมู่ทุกหมวด ตรวจให้สรรพโดยเข็บจ จัดให้เสร็จโดยชบวร กุ๊กกัวยรยาตรเต้า
ในวันรุ่งพรุ่งเช้า แต่งตั้งเตรียมพลัน ฯ

โคลง ๒ เสร็จฉายผันสู่ห้อง
๑ อยู่เจ้าองค์ แม่ฮา ฯ

เรือนหลวงโถมลาน้อง

๑ เรียมจะลิลาศเต้า
ไปเข้าคนสม แม่แล ฯ

อยู่แม่อยู่อย่าเศร้า

๑ ลักษณะดึกกรมทรวงสร้อย
เนตรน่านองนูน ฯ

ทุกข์แทบเลือดตาย้อย

๑ นบนิวทูลเจ้าหล้า
บาทไว้ผู้เดียว พระเอย ฯ

พระองค์อาจละข้า

๑ ทางไกลเปลี่ยนสัตว์ร้าย
ทำเลให้ให้เห็นตัว ฯ

ผัดคนองหลอนคล้าย

๑ กลัวศัตรูฝ่ายหน้า
ดุจดับแก้ว สองดวง ฯ

หลังพระเสียวใจข้า

๑ ขอรห้ามหวงเจ้าหล้า
พระบาทท้าว อย่าไป ฯ

อยู่ปกเกศเกล้าข้า

โคลง ๔ สิ่งใดในโลกล้วน อนิจจัง
๑

คงแต่บาปบุญยัง

เที่ยงแท้

คือเงาติดตัวตรึง

ตรึงแน่น อยู่เนา

ตามแต่บุญบาปแล้ว

ก่อเกื้อรักษา ฯ

๑ จากนุชเรียมขุนไช้

อารมณ์ เรียมนา

จากที่สมไปสม

เกลือกแคล้ว

ผิวก้อยู่อกกรม

เกรียมสวาท นามแม่

จำพี่จำจากแก้ว

ไปช้คนสม ฯ

๑ พระไปแม่พระไฉ่

สมสอง

ไหนดจะคั่นคองครอง

ครอบเกล้า

อย่าคิดอย่าจงปอง

สองปล่อย มาฤา

สองจักลองโลมเล่า

อยู่ว่าวังขัง ฯ

๒๐ แก้คำผิด

คำนำ หน้า ข บรรทัดที่ ๑๐ คำว่า พงศาวดาร แก้เป็น พระราชพงศาวดาร

หน้า ๑๕๘ บรรทัดที่ ๖ เลขโน้ต(๓) แก้เลื่อนให้สูง
เลขโน้ต(๕) แก้เลื่อน อยู่หลังคำว่าชนนี้

หน้า ๑๖๐ บรรทัดที่ ๖ คำว่า ห้วนไหว แก้เป็น ไหวห้วน

หน้า ๑๖๒ บรรทัดล่างสุด คำว่า จรจัด แก้เป็น จรจัด

หน้า ๑๖๓ บรรทัดที่ ๒ คำว่า เขา แก้เป็น เข้า

บรรทัดที่ ๓ ตัดเครื่องหมาย © ออก

บรรทัดที่ ๑๖ คำว่า คอย แก้เป็น ค่อย

๑ จำจากไข่จากค้วย

จากแม่รักฤาโรญ

เด็จบัวแม่เด็จอร

ไปปลื้มน้องไท้

จ้งสมร แม่เนา

ขาดได้

ยังเยื่อ โยนา

อย่าร้อนรันทรวง ฯ

๑ สุตทานสุดหัตถ์

ทรงโสภพักตรชบชน

เหนือบาทยุคลขุน

สยายเกศเช็ดบาทไท้

สุดบุญ

รำไท้

ครวญคร่ำ ไปนา

ธิดาไร้เป็นเฉลิม ฯ

๑ เห็นโสภพเพิ่มโสภท้าว

พลาถพระโลมनुชพลาถ

อย่าโสภจะเป็นลาถ

ดับทุกข์ดับทเวษข้อง

กลอยนาง

ปลอบน้อง

ในพฤกษ์ ไพธนา

ขุนแก่นเสี่ยโลม ฯ

๑ เสรีจโลมเสรีจสั่งเจ้า

สนมอยู่อย่าเกรียมกรม

ปวงนางรับคำคม

ชบสอกลั่นให้

จอมสนม

อกใหม่

บัวบาท ท่านนา

แซร์ซร้องแรงโรย ฯ

๑ เสี่ยงโหยเสี่ยงให้

ขุนหม่นมนตร์ปวง

เรือนราชภูรรัตทรวง

เมืองจะเย็นเป็นน้ำ

เรือนหลวง

ป่วยชา

ทุกข์ทว ก็นนา

ย่อมน้ำตาครวญ ฯ

๑ เห็นให้ทุกหม่นวัน

ใจสิ้นรัตตกาย

สุเอยอย่ากรรหาย

ทุกชั้นนักมักเกิดไข

หญิงชาย

ท่านไท้

เหิมโศก นักรนา

มักไขปล้นตาย ฯ

๑ ร่าย โศกเลื่อมคล้ายใจราช เสร็จลงนาฏลงสนม ถ้วนทุกกรมกำนัล ทำวธบตันไธยา
แสงจันทร์อาโอภาส ดาราดาษดารา ทกตำค้อยเจียนรุ่ง ฅกายพฤษ์ฟุ้งอัมพรา ไก่ตั้น
ตาปรบปรือ ปกกระพือชนร่า เฝียงคเหว่าเกรนรื่อง เล็ดจุ้ห้องบังคน นางถวายชล
เอางาร ภูบาลลู่ทลิ่ง ชำระพระองค์บนาน ทรงลุดนธธารกลืนลุดง ประงปนทองธาร
ทรง ผจงสนับเพลาบวร ภูษาภรณ์เลื่อมลาย รัตพัลตรพรายไพจิตร พิศชายไหวยยาย
ชายแครงคียบเครือวัลย์ พพิชพรรณเลือนลนอย รัตอุระรอบเรืองรอง ลังวาดตรองตาบ
ประดับ ทับทรวงแฉ่งรื่องรุ่ง พลอยเพ็ชรฟุ้งยรรยง ทรงทองกรจำรัส พาหุรูปมังก
กลาย ถำมรงค์พรายเพรศแพรว มกุฎแก้วแฉ่งไธ ทรงพิไชยอาวุธเสร็จ บพิตรเล็ดจ
นวนนาถ ดั่งพระยาราชไกรสร จากศิขรคหารัตน์ บัดลงเกยบนม่าน ชุนข้างชาญ
ควาญชัย ประทับเทียบเกยแก้ว ทรงคอคชดลารแล้ว เคลื่อนแคล้วพลพฤษ์ท ฯ

โคลง ๒ แตรสังข์พิณพาทย์ม้อง เสียงประโคมครื้นก้อง
๑ แหล่งหล้ากรุงไกร ฯ

โคลง ๔ พระยาไชยอนุภาพล้ำ

๑ ชาญชำนาญศึกเสือ

งามสรรพลักษณะเจือ

ข้าวยกัรตคนแพรว

เลิศเหลือ

ปราบแผ้ว

ใจราช สงวนนา

เพริศพร้อมดาวทอง ฯ

๑ สองขอยอยศไท้

มहिมา

ดุดังองค์อมรา

สู่หล้า

พาหนดจกเซนตรา

จอมเทพ เปรี๊ยะยา

พลดั่งพลหยาดฟ้า

แหล่งหล้าสรรเสริญ ฯ

๑ ธงหน้าเดิรนำพล ธงโบกบนลัญญา เคลื่อนพลดาโดยด่วน ถ้วนทุกหมู่ทุกหมวด
 ขุนตำรวจตำรวจ จักแจ้งเดิรคู่เคียง มาเดิรเรียงเดิรราย ขยายระยะโดยควร นายถือทวน
 หมายมาด ภูแดงดาษปลิวปลาย สพายแล่งครมहिมา เครื่องอาชาयरรง งามบรรจง
 เพร็คแพรว ล้วนแก้วก่องแกมมาศ อัครชาติลีนธพ แลเลิศลบแผ่นผอง ลองเชิงร้อง
 เกรงครัน ลุกกยบนบมพาย นายซบซบเข้มแข็ง ล้วนตำแหน่งยศเจ้าหล้า ขุนม้าหม่นม้าครัน
 พันม้านายม้ามก พิศโสภาคย์โสภา มากดาษดาแต่งเง่ แม่ตนตามเจ้าหล้า แห่ไป
 หน้ากมาก แห่หลังหลากเหลือหลาย แห่ฝ่ายซ้ายดาษดา แห่ฝ่ายขวาดาษเดียร พิศเพี้ยน
 พร้อมงามสรรพ คนน่านับนมถ้วน ล้วนม้าลักษณะม้าเลิศ เนกโฉมเนิดแหล่งหล้า พิศ
 ยิ่งงามถ้วนหน้า ยิ่งม้าเมืองบน ฯ

๑ แลพวกพลयरรง ธงนำพลยบ ดับก่องร้อยก่องพัน แห่ก่องก้นก่องแล่น แห่แทน
 แน่นขุนหม่น ครอบนมहिมา คนนาไปดล้าง พวกพลต่างพลดาบ พลกำซาบธนู ดุพล
 หอกพลห้าว ดุพลง้าวพลงาม พลเสนตามเสโลห์ ไตรมรสลอนบนไฟ ยอมพลไกรโอ้อ่า
 งามสง่าพรรณราย ไพรเดิรนายเดิรดับ ลำหรับถ้วนขุนหาญ ชลารสูงแก่วักล่า ดาษ
 หน้าสลาบครุฑควร เดิรโดยขบวรแห่นแห่ นายแวงแหล่เหลือหลาย นายแวงซ้ายแวงขวา
 นายแวงหน้าแวงหลัง แวงจตุลึงคบาท รักษาราชนฤบดี นายแวงสตันช้าง ช้างพระคช
 กรรกง แวงองครักษ์ตำรวจ กวดขันแห่นแห่หอม ล้อมพระคชลำหรับ ขบพิริธรัตนาลัน
 พลหน้าดาษดุยง อลงกตกฤษฐ บวรวิภูษา เครื่องราชาธิราช งามถึงขนาดเพริศพร้อม
 งามเครื่องงามพลหอม เล็ดจไท้พระบาท ท่านนา ฯ

๑ ร่าย ๕
 ๑ ดุตาชกลึงกลดพรรณราย บดชุมลายพรายพรรณ มยุรฉัตรชั้นเพราพรังเพรีศ กรรชิง
 เน็ดตรุตราโลก พัดโบกพัดจามร พัดภูธรยยาบ ล่องตราบข้างยยับ ประดับกษัตริย์
 กำเนิด สรรพโภคพิพิศติดตาม คานหามเก้อ ๕ บรูกหมู่ดั่งกัก ๕ ชนัตนายพลแก้วกล้า
 แห่หน้าหน้าเหลือแหล่ แห่หน้าหลังเหลือหลาย แห่หน้าซ้ายเหลือตรา แห่หน้าขวาเหลือไกร
 นอกทางไปสองฝ่าย เป็นซ้ายชอบกรรกง ยรรยงคัพทไกรเกรียง เลียงแตรดังข
 พาทย์ซ้อง กักก้องเล็ทอนธรณิน ไทธิบดินทรลิลลา มีมहिมาอาจอง ดุยรรยงกว่าชื่นแล ฯ

โคลง ๔ พระองค์โอภาสเพียง ศศิธร

๑ เสด็จดุจเดือนเขจร แอ้มฟ้า

ดวงดาวดาษอัมพร เรียงเรียบ

ดุจดุจดพลเจ้าหล้า รอบล้อมเสด็จโดย ฯ

๑ พระเลงแลรายฉวีรว เรือกสวน เรือกนา

พิศไรร้านนีกอวร อ่อนไ้

บ้านรูปรอยครวญ ถึงพิ

อกอ่อนรทวยใหม่ คร่ำแค้นใครโถม ฯ

๑ จักไปบใคร่แคล้ว เทพี พี่เอย

จักใคร่คั่นคิดศรี ฝ่ายหน้า

ไปดื้ออย่าไปดี ใดตั้ง นนา

คิดเร่งอย่างว่างว้า ห่วงหน้าคิดหลัง ฯ

๑	หนหลังเสาวภาคย์ล้วน	ความรัก
	ยาหยุกเขาขลังนั้ก	ฝ่ายหน้า
	จัก ^๔ คินพระลอ ^๔ ลักษณ	ฤา ^๔ ใคร่ คิน ^๔ เลย
	ตัด ^๔ ฝ่าย ^๔ คิน ^๔ เจ้า ^๔ หล้า	แต่ ^๔ ตั้ง ^๔ จัก ^๔ ไป ๗

๑ ร้าย คล^๔ไคล^๔พล^๔คล้าย^๔คล้าย แล^๔นา รุ่ง^๔มาย^๔รุ่ง^๔คลา^๔ศ^๔คลา แล^๔นา ล่วง^๔แดน^๔นา^๔แดน^๔ไร
 แล^๔นา ไต่^๔ทาง^๔หลวง^๔ทาง^๔หลาย แล^๔นา กลาย^๔ถิ่น^๔ฐาน^๔บ้าน^๔นอก แล^๔นา ตัน^๔หน^๔บ^๔อก^๔ตำ^๔บล
 แล^๔นา ให้^๔หยด^๔พล^๔เอา^๔ทัพ แล^๔นา ไพร^๔พร^๔ับ^๔จับ^๔การ^๔จวน แล^๔นา แต่ง^๔ตาม^๔ข^๔บ^๔วร^๔เช^๔บ^๔จ
 แล^๔นา ท้าว^๔ธ^๔เล^๔ด^๔จ^๔พ^๔พล^๔าท^๔อง แล^๔นา เสนา^๔น^๔อง^๔น^๔ง^๔เฝ้า^๔ ลอบ^๔พิ^๔ตร^๔พระ^๔เจ้า^๔ ท่าน^๔ท้าว^๔
 ม^๔หิ^๔มา ๗

๑ ร้าย พ^๔เล^๔ย^๔ง^๔ข้า^๔ณ^๔น^๔อม^๔บา^๔ท ชา^๔ว^๔ม^๔หา^๔ด^๔เป็น^๔ก^๔ำ^๔น^๔ัล เฝ้า^๔ค^๔ง^๔ค^๔ล^๔โดย^๔ก^๔ำ^๔ห^๔น^๔ด พระ^๔ส^๔รี^๔ย^๔ล^๔ด^๔ลง^๔ตำ^๔
 จะ^๔ไกล^๔ค^๔าร^๔ะ^๔เร^๔อย ลม^๔น้ำ^๔เฉ^๔อย^๔ฉ^๔น^๔ล^๔ม^๔ร พระ^๔ภ^๔ธ^๔ร^๔ค^๔ำ^๔น^๔ง ถึง^๔พระ^๔รา^๔ช^๔เท^๔พ^๔ ล^๔ก^๔ษ^๔ณ^๔ว^๔ด^๔เพ^๔อ^๔น
 ภ^๔ร^๔ม^๔ย โฉ^๔ม^๔ส^๔น^๔ม^๔ห^๔น^๔ม^๔หน้า ม^๔อ^๔ล^๔บ^๔อก^๔ไ^๔้อ^๔ำ ค^๔ว^๔น^๔ร^๔ำ^๔ง^๔ร^๔เ^๔ย^๔ม^๔ท^๔ร^๔อม อยู่^๔แล^๔๗

โคลง ๔	เห็น ^๔ เด ^๔ อน ^๔ ดู ^๔ ด ^๔ ง ^๔ หน้า	เพา ^๔ พ ^๔ ง ^๔ า	พ ^๔ เ ^๔ ย
๑	ร ^๔ เ ^๔ ย ^๔ ม ^๔ ร ^๔ เ ^๔ ย ^๔ ก ^๔ น ^๔ ง ^๔ น ^๔ ช ^๔ มา	พ ^๔ เ ^๔ ถ ^๔ า	
	เล ^๔ ง ^๔ แ ^๔ ล ^๔ เ ^๔ ล ^๔ ่า ^๔ ห ^๔ เ ^๔ น ^๔ ท ^๔ รา	ก ^๔ ตำ ^๔ ย	เป ^๔ ล ^๔ ่า ^๔ นา
	เด ^๔ อน ^๔ ย ^๔ ะ ^๔ แ ^๔ ย ^๔ ม ^๔ แ ^๔ ย ^๔ ม ^๔ หน้า	ไ ^๔ คร ^๔ ไ ^๔ กล ^๔ ัน ^๔	ไ ^๔ จ ^๔ ต ^๔ าย ๗

๑	เห็น ^๔ ดาว ^๔ เด ^๔ ย ^๔ ร ^๔ ดา ^๔ ษ ^๔ ห ^๔ อง	เว ^๔ หา
	เห ^๔ ม ^๔ ือ ^๔ น ^๔ ห ^๔ ม ^๔ ุ ^๔ สาว ^๔ ส ^๔ น ^๔ ม ^๔ มา	ไ ^๔ เ ^๔ เ ^๔ ้า
	พิ ^๔ ศ ^๔ ด ^๔ ย ^๔ ่อ ^๔ ม ^๔ ดา ^๔ รา	ร ^๔ เ ^๔ ย ^๔ ง ^๔ ร ^๔ อบ
	ไ ^๔ ้อ ^๔ อ ^๔ น ^๔ สาว ^๔ ส ^๔ น ^๔ ม ^๔ เ ^๔ น ^๔ ้า	ไ ^๔ ป ^๔ นา
		ห ^๔ น ^๔ ม ^๔ ร ^๔ ำ ^๔ ง ^๔ ร ^๔ แ ^๔ ร ^๔ ม ^๔ ส ^๔ ม ^๔ ร ๗

โคลง ๒ นอนเดียวเปลี่ยวอ้างว้าง กรกอดอกให้ข้าง

๐ จากซุ้มเฝ้ายกไกล ออกนา ฯ

๐ พิศไพรเพียรรดเร้า หอมกลิ่นกลกลิ่นเจ้า
ฟุ้งหอมจร บารนี้ ฯ

๐ นกสมสมรปากบ่อน ถนัดตั้งเจ้าเยี่ยวอ่อน
อ่อนให้เรียมโลม ฯ

๐ คิดถึงโฉมอ่อนอำ ถนัดตั้งจะเห็นหน้า
นุ่มหน้าสุดใจ พี่เอย ฯ

๐ ฉันทสองพี่เลี้ยง บปากสักคำเพียง
ตั้งใบฎาควร นะพี่ ฯ

๐ วานช่วยสรวลแก้หน้า ชานอกฉนนอำ
พี่เอยวานดู หนึ่งรา ฯ

โคลง ๔ เห็นบ้านบดุดบ้าน เมืองเรา พี่เอย

๐ เรือนโรงรุกรูยเขา รูปร้าย
บเห็นทักเอา สักหยาด เลยพี่
เห็นตั้งนสุม่าย อยู่แต่ฤาแล ฯ

๐ พระเอยอาบน้าขุน เอาเย็น
ปลาพอกหมกเหม็นยาม อยากเคี้ยว
รุกรูยรากจำเป็น ปางเมื่อ แคลนนา
อดอยู่เยี่ยวควเดียว อยู่ได้นั้นใด ฯ

๑ ร้าย คัล ไคลพลผาดมาย แลนา คัลบคลายถึงท่งนา แลนา คัลบคลาถึงท่งหญ่า
 แลนา หัวหน้าเข้าพงเลา แลนา พลเทาถึงพงแฝก แลนา พงแซมแซกคาพง แลนา
 ถึงป่าดงป่าแดง แลนา เห็นระแหงแหล่งได้ แลนา เห็นหมู่ไม้หนั้นหนา แลนา
 ราชาชมชนชั แลนา คือไม้หนั้นน ช่อไอนามใด แลนา

โคลง ๒ พนจรใจจำหมั้น
◎

ทลชอไม้นนน

แต่ไท่ทุกอัน ๆ

๑ ครันธรุตระหนักแล้ว
เหมือนดังแก้วกลอยใจ ฟัณา ฯ

ลอราชชมไม้แก้ว

โคลง ๔ แอนเกล้าเหมือนแม่เกล้า คลอกลิ้ง ฟัณา
๑ หอมกลิ่นเรียมคิดถึง กลิ่นเจ้า
สุกกรมพยอมฟัง ใจพี่ พระเอย
เหมือนกลิ่นอรหุณมน้ำ พี่ต้องติดใจ บารนี้ ฯ

๑ นางแย้มเหมือนแม่แย้ม ยินดี ร่อนา
ต้องดุมมือเทพ พี่ต้อง
ซ้องนางคลี่เกศ นุชคลี่ ลงฤฯ
รักดุจเรียมรักน้อง ร่วมรู้รักเรียม ฯ

๑ ยมโดยประดุจเจ้า จงโดย
ไบโบกคือนุชโชย เรียกข้า
เรียมเห็นเกศเรียมโหย หาเกศ นุชแม่
วัลย์โอบเอวไม้้า อ่อนอ่อนเอวเรียม ฯ

๑ เล็บมือนางนึ่ง เล็บนาง เรียมนา
ชมม่านนางหวังต่าง ม่านน้อง
ชมภูสไบบาง นุชคลี่ ลงฤฯ
งามบ้านไม้ปล้อง แปลกปล้องคอศรี ฯ

๑ พระล่อเล็ดจลลาลา ชมพฤษกษาหลายหลาก ล่องปลากข้างแถวทาง ยางจับยางชมฝูง
 ยุงจับยุงยัวเย้า เป้าจับเป้าเป้าแปลกหมู่ กระล่ำลู่กระลั่ง รังเรียงรังรังนาน ไก่คราน
 ไต่หงอนไก่ ไผ่จับไผ่คู่คุดอ ตอดตอจับไม้ตอด ตับคาลอดพงคา คล้าคลาจงจับคล้า
 หว่าจับหว่าลอดแล คับแคจับแคเป้า ดอกบัวล่าชมบัว กระเวนวังนักระเวนดง ช่างทอง
 ลงจับทองยัว แหกเต้าตวเต้าแขก ไต่ไม้แมกไปมา บ่รู้กคณาชมผู้ ชมพิหคเหรรู้
 เรยกร้องหากัน ฯ

โคลง ๔ กาจับกาฝากต้น

กาลอดกาลากา

เพกาหมู่กามา

กาม่ายมัดกาชร้อง

ตุ้มกา

ร่อนร้อง

จับอยู่

กึ่งก้านกาหลง ฯ

๑ ตาเลื้อเลื้อผาดผ้าย

กวางแนบหูกว้างฟาน

ข้างนาวหมู่บงทราง

ข้างลอดอ้อยข้างเหล่น

หน้ทาง

ฟัดเร้น

ซอนอยู่

บ่าลัดบดง ฯ

๑ ลางลิ่งลิ่งลอดไม้

แลลูกลิ่งลงชิง

ลิ่งลมไถ่ลมตึง

แลลูกลิ่งลางไหล์

ลางลิ่ง

ลูกไม้

ลิ่งโลด หน้ना

ลอดเลี้ยวลางลิ่ง ฯ

ร้าย หวดเหียงหาดแห่นหัน จันท์จวงจันท์แจจก ปริงปรังปริกปรปราง คุยแควคาง
 ๑ ค้อเค็ด หมูไม้เพ็ดไม้พลอง หมูไม้ฟองไม้ไฟ ไม้ไผ่ไฟไม้โพ ไม้ตะโกตะก ไม้ลำภู
 ลำแพง หมูไม้แดงไม้ตัน ไม้ล้มพันลารัก ไม้ฉนทรทรมน คนกำกนกำยาน ไม้พิมาน
 ขล้อยลาย ไม้กำจายกจับบก ไม้กทกรกลกสน คนนามหมูไม้ กล่าวแต่พอจำได้
 กว้านยังเหลือ แลนาฯ

โคลง ๒ ไม้เครือไม้กุ่มกุ่ม ๑ ค่อมเกยวกลด้าย่อม

๑ ยอดม้วนใบงาม ๑ บารนี้ ฯ

๑ ดอกดวงซามช่อช้อย ๑ หอมตลบอบสร้อย
 ๑ เร่งน้อยใจถึง แม่ฮา ฯ

๑ คำนึงหลังห้วงหน้า ๑ ใจพี่เพียงเป็นบ้า
 ๑ เพื่อร้างแรมสมร ๑ มาแล ฯ

ร้าย พระพนजरหล้า ได้หลายคำหลายวัน ถึงแดนอันจนิยต กำหนดพระราชลัมา ตั้ง
 ๑ พพลาทัพพลวง ๑ ทงบกปวงป่าดาตาส ๑ งามถึงขนาดควรชม ๑ ถวนทุกกรมมนตร
 ๑ เฝ้าภูมิเดียรดาษ ๑ พระลอราชเจ้าช้าง ๑ จังเอนโองการอ้าง ๑ ดงนเลนาฯ

โคลง ๒ จักล้าไปช้า ๑ สทั้งหลายนอ้า
 ๑ กลับบ้านสำราญ ๑ ก่อนเทอญ ฯ

โคลง ๔ ๑ มานานจรหล้าแล ๑ ถึงแดน
 ๑ ควรส่งพลแสนคน ๑ สู้หยา
 ๑ ทุกคนเอนดูแคลน ๑ ครวญลูก เมียนา
 ๑ ูกนึ่งถึงท้าว ๑ เพื่อนไทแพงทอง ฯ

๑ มนต์ร้ต่างเนตรไหว่

จบบาทฐลัธาร

ขอพระจงอยู่บาน

สามสัวันพระเจ้า

บทมัลย์

ใส่เกล้า

ใจก่อน พระเฮย

จึงให้พลเมื่อ ฯ

๑ นานนักกว่าชั้นแล

ไปพรุกควรรพอด

ครันนานราชธานี

เยียวออกท้าวเจ้าถ้ำ

มนตร์

อย่าช้า

เราเปลี่ยว อยู่นา

ข้าวถ้ำพึงสาร ฯ

๑ ชรื่องนนวนบาทไท่

ไหว้อยู่สลอนต่าง

เสมอสัตว์ภูธร

ทุกสิ่งเหนือหน่อไท่

บุญขจร

ดอกไม้

ชูปลก ใส่พ่อ

ก่อเกือกทุกอัน ฯ

๑ ขอโดยเสด็จราชไท่

คินขอบเสวยไอศวรรย์

ผิไปแลถึงกรรม

ยากสิ่งใดใส่ข้า

ทรงธรรม

ผ่านหล้า

ดีกว่า คินพ่อ

คิดได้อาสา ฯ

๑ ไปหน้าคิดใครใส่

เกรงแผ่นดินเกรงทั้ง

สุเคยเมือกุยัง

ครองแผ่นดินทุกตัว

คินหลัง

ออกท้าว

ครองแผ่นดิน ดินนา

อย่าให้ใครแคลน ฯ

๑ ฝากเมืองข้างม้าไฟ	พลหลวง
ฝากนอกในทั้งปวง	แหล่งหล้า
อย่าลืมหมั่นไทรทอง	ผัดชอบ ดุนา
ฝากออกท้าวเจ้าฟ้า	ฝากแก้วกลอยสมรฯ

๑ สั่งมนตร์ถ้วน	ทุกกรม
รับราชโองการสม	ใส่เกล้า
น้ำตาถึงอารมณ์	รักราช แลนา
ขอบพิตรพระเจ้า	อย่าช้าเสด็จมาฯ

๑ สู่ถึงพระบาทไท้	ชนนี้ ท่านนา
ทูลว่าจอมกษัตริย์	ลูกไท้
เสวยสวัสดิ์สำราญมี	สุขอยู่ ใสนา
โอนมกุฎเกล้าไว้	พระบาทเจ้ากูมาฯ

๑ แล้วสุไปไหว้แจ่ม	จอมกษัตริย์ พี่เอย
ทูลว่ากุเสวยสวัสดิ์	ห่อนไข
จักปล้นสู่สมรัตน	ชาเยศ ใสนา
อย่าละห้อยให้ให้	อยู่ถ้ำรับเรียมฯ

๑ ร่าย ถกให้เตรียมแต่ง แบ่งปันคนผู้สนธิ อันเชื้อชดภูบาล ประมาณร้อยหนึ่งไว้ โดย
 เลด็จไท้ธิดี ถกสั่งมนตร์แลไฟรฟ้า ข้างม้าคลคนเมือ โองการเช็ดสองฟ้ คิดที่เราจะ
 ไป ก็ให้ผูกกระโตข้าวคอบ ผู้ร่อยชาวด่าน หว่านความรักชักชด ครั้นเข้าสนธิไมตรี

จึงบอกคดีโดยปอง ให้เงินทองม้าเลื้อ เมื่อใจจักเข้ามา จงเจรจาให้ชอบใจ เป็นภายใน
 ชักชิด ว่าบพิตรประสาธ ให้พระราชทานรางวัล เงินทองครั้นอ้อมอก อย่าปิดปกกั้วล
 บอกยุบลให้เห็น ตัวเป็นขุนด่าน พลึงท่านเป็นหมื่นแขวง นายแวงเป็นหัวพัน ชาว
 กำนันเป็นไพร่ ไชว้ออถ้วนทุกคน เรียกกันกลชาวด่าน บล่านทางเลียบคอย ไชรอย
 บัดเงอนง่า ความข้าบให้แพรง จงแต่งแ่งให้เป็นกล พบผู้คนทักทาย กลายถิ่นฐาน
 บ้านป่า เขาถามว่าจงณัด บอกจงชดชอเลียง มาแต่เวียงเลียบด่าน แล้วท่านจะคืน
 เมือง ยังจะเคื่องฤจะคล่อง บอกจงถ่องจงแท้ โดยอุบลันแล้ว อย่าได้อำรวม ฯ

โคลง ๒ บุญพระสรรวมตุข้า พระแต่งกลบเกลื่อนหน้า
 ๐

ชอบแท้ทุกอัน ฯ

๐ พระจะพลันไปไ้ ไว้แต่สองนายให้
 ท่านท้าวเสด็จไป ฯ

๐ ถึงทวารไพร่ฝ้ายนั้น ดุดจชวนกันค้น
 บาดันดงหา ฯ

๐ ตูไหว้ลาพระณเกล้า ไว้แต่สองนายเฝ้า
 พระบาทแล้วเขาไป ฯ

ร้าย เมื่อขึ้นท้าวโคตรคลา ล่วงแดนนาแดนราษฎร์ ล่องนายนาถนำทาง ธวางเพศท้าว
 ๐ ผู้มีบุญ ทำทรงขุนด่านแล้ว ทรงเลื้อผ้าหมวกแก้ว บให้เห็นองค์ท่านนา ฯ

โคลง ๒ เสด็จโดยด่านดงกว้าง ยลรอยคนร่อยร้าง
 ๐

กษัตริย์ด้วยเบ็นสาม ฯ

๑ ร่าย ตามสองนายนำนาถ ท้าวธลิลลาคคลาโคธ เล็ดจไปโดยอันดัย เอาทัณฑ์ทุกตำบล
ดลทวารไพร่ที่อยู่ ชาวด่านหมุ่มดำคัญ ชวนกันบอกโดยธลิ่ง ทำกลดั่งธล่อน เห็นภูธร
เล็ดจพัก ชาวป่าทักไต่ถาม เข้าบอกนามชอเลียง ชวนด่านเวียงมาเลียบด่าน แล้วท่าน
จะคืนไป เขาก็ไรเอาค่านั้น บังคับท้าวธทุกคน ตำบลทวารไพร่เห็น ถึงตำบลนั้นนั้น
ท่านฝ่ายบึง ฯ

๑ ร่าย ถึงแม่นากาหลง ปลงช้างชดตตฝั่ง นุ่งลอร่าญรกัน แล้วให้ฟันไม้ทำห้วง พ่วง
เป็นแพสรรพเสร็จ ธกเล็ดจข้ามแม่น้ำแล้วได้ ให้แมวที่ประทับ ดุจดำหรับชวนด่าน แล้ว
ท่านเล็ดจตรง ลีเม้าผงชำระ สะพระเกศเสร็จแล้ว ใจราชคิดแคล้วแคล้ว ถึงท่านไท
มารดา ท่านนา ฯ

โคลง ๒ คิดปรานีออกไท รอยราชละห้อยให้
๑ ถึงลูกแลนะหัว ลูกเอ๋ย ฯ

โคลง ๔ เจ็บรักเจ็บจากซ้ำ เจ็บเยี่ยว ยากนา
๑ เจ็บใครคนหลังเหลียว สู้หย้าว
เจ็บเพราะลูกมาเดี๋ยว แดนท่าน
เจ็บเร้งเจ็บองค์ท้าว ธิราชร้อนใจถึง ลูกฤา ฯ

๑ เจ็บถึงบิตุราชแล้ว ถึงกู เล่านา
เจ็บอยู่คนเดียวดู ละห้อย
เจ็บเยี่ยวราชศัตรู ดูหมิ่น แคลนนา
เจ็บเร้งเจ็บค้อยค้อย ชอบม้วยเมือมรณ ฯ

๑ ร้อยชูๆเท่าเนื้อ

เมียน

เมียนแลพันๆดล

แม่ได้

ทรงครรภ์คลอดเป็นคน

ง่าย่าย เลยนา

เลียงยากนักท้าวไท

ธราชผู้มีคุณ ฯ

๑ อย่าไปพหน้าจัก

คินเมื่อ ฤาพิ

หาสมเด็จบุญเหลือ

เลิศไท

จรทกจรเทญเชื้อ

วานช่วย ธีรา

บาปสิ่งใดจำให้

ลูกร้อนใจถึง ฯ

๑ บัดนั้นจึงลงนาย ถวายกรกชประนม บังคมทูลบมิช้า ว่าข้าบาทสรวมชีพ เจ้า
จอมทวีปโองการ พระภูบาลจักเต้า เข้ายิ่งเมืองมิ่งคน ข้าบาทย่นยลชอบ อย่าเยียว
ลอบไปเลย ควรเสวยสวัสดิครองด้าว ด้วยสมเด็จน้องท้าว ท่านไทชนนี ท่านเทอญ ฯ

โคลง ๔ จักไปจักเปลี่ยวข้าง

ทรชน

๑

ครนจะคินเยียวคน

กล่าวร้าย

ว่าท้าวเป็นสากล

ใจฉลาด นึกนา

พลโทษทรยศหว้าย

ว่าร้ายแห่งตาย ฯ

โคลง ๓
๑ สองนายเกลียงกล่าวทูล

ว่านเรสุรท่านไท ใครจะ

เออมติได้ เท่าเฝ้าฤาณี พระเอย ฯ

โคลง ๔ จักไปสักน้อยหนึ่ง
๐

หน้าก็ยื่นหลังยื่น

เกรงเยี้ยวแต่ผื่น

เยี้ยวบ่คั่นเห็นไท้

๐ มากจะเสียน้ำ

น้ำชอกาหลงไหล

ผิวก็จะคลาไคล

น้ำจูงเวียนวนแม่

๐ ครันวางพระโอษฐ์น้ำ

เห็นแก่ตาแดงกล

หฤทัยรททน

ถนัดดั่งไม้ร้อยอ้อม

๐ บให้คนรู้เรื่อง

ขึ้นจากสรงเสด็จใน

ยังสุวรรณพปลาไชย

ปัดมานละห้อยให้

๐ พระตายจงลูกได้

ผูลูกตายกษัตริย์

เผาศพลูกอย่ามี

ฤาษีร่างเผาผีไท้

จึ่งคน นาท

ชอบได้

จำอยู่ ไสนา

ธิดาผู้มีคุณ ฯ

นองไป ปรีนา

เชียวแท้

บ รอด คินนา

รอดไส้จิงไหล ฯ

เวียนวน อยู่นา

เลือดข้อม

ทุกข์ใหญ่ หลวงนา

เท่าท้าวทักทรวง ฯ

ฝืนใจ อยู่นา

อาสน์ไท้

โตดั่ง นนา

ออกท้าวบุญเหลือ ลูกเอย ฯ

เห็นผี ท่านนา

แม่ได้

อูจาด ราแม่

บ่ร้างได้เผาผี ลูกเอย ฯ

โคลง ๒ ลูกตายก็ตายแล้ว
๐

เจ็บบตายเห็นหน้าแก้ว

เกิดเกล้ากามา ฯ

๐ น้ำตาไหลหลังให้
ออกท้าวฤาเห็น ลูกเลย ฯ

เป็นเลือดตกอกใหม่

๐ ลางเชิญเห็นแห่งน้ำ
ออกท้าวใจบุญ ลูกเอย ฯ

อกลูกเพียงผกขัว

๐ เป็นขุนยศยังฟ้า
หล่มหล่มตนเดียว ฯ

ฤาบาปจำหว่ายหล้า

๐ จะเหลียวเหลียวบ่ได้
อยู่เต็มบาทา พระเอย ฯ

เหยียบแผ่นดินผิดไส้

โคลง ๔ เคยเป็นจอมโลกเจ้า
๐

ไอศวรรย์

ร้อยเอ็ดเมืองราชคัล

คั่งเฝ้า

มาตกลึงกลางอรร

ณพแต่ เดียวนา

เยยวบ่เห็นหน้าเจ้า

ลูกลับเห็น ลูกเลย ฯ

ท้าวธเป็นทุกขเท้าฟ้า คิดหยงหน้าหยงหลัง ระวังองค์พิตร บิดบให้คนเห็น เป็น
ทุกขดุจเรงรน แสงท่าชนเมยม่าน เรือกชาวด่านรปอง ลูน่าสองพลเอย เพียงหฤทัย
ไปดู่ ที่ควรกจะหยุดยั้ง ที่จะกั้งจะบิต ให้จงชิตจงชอบ ที่จะลอบจะเล็ด จงเป็นเข็บด
เป็นกล ที่ลลลมารคจงถ่อง ท่องทางคดจงชอ ท่องทังชอดาบด ที่จะชุมพลช้างม้า ด
ทงหน้าทงหลัง ระวังทังใกล้ทังไกล ตาไปใจล่องแล้ สองพพิคจงแท้ ถ้วนเข็บจการท

โคลง ๒ รับสารกษัตริย์สั่งแล้ว

ไหว้บาทบงกชแก้ว

๐
จึงผ่ายลลา ฯ

๐ มิคลาคำสั่งท้าว

คู้ทางทุกค้าว

ถ้วนใจจำ ฯ

๐ นำสองนายสู่สร้อย

ทำเป็นพี่น้อง

ด้วยหมุ่มบ้านเทียมทาง ฯ

๐ เอาสินสกาบอดข้าง

แข่งดังเหล็กเงิน้าง

อ่อนได้โดยใจ ฯ

๐ เป็นผ่ายในสนธิแล้ว

กระแหน่นายขวัญแก้ว

กล่าวเกลี้ยงคำหวาน ฯ

๐ บอกอาการถ้อย

เชื่อว่าอย่าแคลนน้อย

หนึ่งไว้งารตู ฯ

ร่าย ข้าก็เข้าไปดูอุทยาน หมุ่มพยาบาลสวนไต้ ให้สินจ้างชักชิด เงินทองปิดปากไว้
๐ ใช้ใดได้ทุกประการ ข้าก็ไปดูทวารเวียงวัง ดูทั้งเรือนสองกษัตริย์ ที่ขัดข้าเห็นถ่อง
ที่คล่องข้าเห็นถ่อง ทุกที่ข้าเห็นถ่อง ม้วนทั้งมวลงข้าได้ใจ ห่อนให้ใครเห็นได้ ช่อนเงื่อน
จำแจ้งไว้ เกียงกันเป็นกล ฯ

ร่าย แล้วไต่หนทางเสร็จ เสร็จบ้านทางช่อสร้อย สองนายท่องเที่ยวป่า จำเอยไปคล้าย
๐ คล้าย จรม้ายไปถึงหน ดันทางไปบึง ถึงสมเด็จเจ้าตน ไหว้ทูลกลกระแหน่น เห็นที่
แก่งมืด ทูลโดยกิจแล้วลั่น เขียนขีดขบวรถวายถ้วน ถ้อยทุกประการ ฯ

๐ ราช พระภูบาลตรัสตรอง ไว้ง้างสองม้ารี้ ให้อยู่ที่นายด่าน ท่านก็เลือกคนสามสิบห้า
 อาจตามรรณโดยเล็ดจ คนเจ็ดสิบไว้แล้ว อยู่ด้วยเหล่าช้างม้า เจ้าหล้ายังดำรงาญ หยุด
 ท้าวารวันดี ฝ่ายสองศรีพลอยง พงราชโองการเกลยง กล่าวถ้ำทูลสนองท่านนาท

โคลง ๔ เมื่อนั้นสองราชไท้ ธิดา

๐ สองอยู่คอยหนหา

ท่านไท้

พินางรินโรยรา

ข้าไป มาเลย

รักเร่งวานไปไหว

บูเจ้าเราเตือน ฯ

๐ ข้าไปเตือนบูเจ้า

จอมผา แม่ฮา

บูว่าพระลอมมา

ผ่งน้ำ

กาหลงฝ่ายแดนรา

ชาครา ครวญนา

มาจะให้ไปซ้ำ

ชักท้าวเสด็จพลัน ฯ

๐ ราช บูกระสันถึง ไก่ไพรพฤษ ขูร่าทุกไก่ไก่ก็มา ขูรักคนากหมู บูเลือกไก่ตัวงาม
 ทรงทรมไวยทรมแรง ล้อยแล้งแดงพพราย ขนเขี้ยวลายยับ บกัลลย์เบญจรงค์
 เลื่อมลายหงส์ลบบาท ขอบตาชาดพพรง ลึงคลึงหงอนพรายพรรณ ขันชานเลี้ยงเอาใจ
 เดื่อยงอนโลลี้ระรอง ลองท้าวเทียมนพมาศ เพียงฉลุลาดทราง บูใช้ผิงแกไก่
 ไก่แก้วไซ้รับมิกลัว ขกผกหัวองอาจ ผาดผ่นตบยกบอง ร้องเรอยเฉอยฉาดฉาน เลียง
 ขันชานแจ้วแจ้ว บูกลังแล้วทุกประการ มินานผาดโฉนผยอง ลงโดยคลองบึง ครน
 ถบถึงพระเลื่องลอ ยกคอขันชานร้อง ตบยกบองผายผ่น ขันเออยเจอยใจใจ แล้วไซ้
 บกใช้หาง โนมล่าอาจล่าอาจ ท้าวธผาดเห็นเป็นตระการ ภูบาลบานหฤทัย งามพอ

ใจพอตา มีทันหาธารทำรง ทรงมกุฏภูษาสรพ จัปพิไชยอวราชพล บัดดลธลูกได้
หวังได้ไก่อ้วงาม ยกทัพตามจอมราช ครั้นคลาศไก่ออยู่ท่า เห็นธชาไก่อขึ้นเรียก ไก่อ
กระเหวียกตาด ครั้นภธจะทัน ไก่อ้อย่นค้อยมาย ะร่ายรายตื่นเคิร ดำเนิรหงลยัก
ย่าง ครั้นเห็นห่างไก่อหยด ครั้นจะลุดแดนป่า ครั้นจะผ่าแดนบ้าน ไก่อทำคร้านมารยา
เห็นไก่อช่ากักราว ไก่อเหิรหาหายเนตร ภูเบตร์ดอัยทิศ บพิตรคิดพระองค์ ไก่อมา
หลงแก่ไก่อ ไก่อพิไชยเอากุ ท้าวธเหลียวดพเลยง ล่องพกล้าวคำเกลยง ถ้วนทั้งมวล

ร่าย แต้นควรรระมัด ประหยัดอย่าลืมนทน บอกทุกคนทุกผู้ ให้รู้แล้วจึงไป คลาไคลถึง
บ้านมิตร เขาลักกักกันบอก ชาวบ้านนอกมาไหว้ อัญเชิญไก่อเข้าดู อยู่ณ ที่ควรเล็ดจ
เล็ดจเขาถวายโภชนาหาร เชิญธล้ารายคนหนึ่ง ซึ่งไก่อนลยคน ถึงตำบลบ้านหน้า
ไก่อคนห้าแลข้าง ฝ่ายข้างโดยเล็ดจไก่อ นัยถ้วนไก่อลยห้า หน้าโน้นไก่อลยคน ถึงตำบล
หนึ่งเล่า แต่ลวนเปล้าบมีคน พฤกษาลนล้าเลือน มีเรือนเปล้าล้งัด เขาเชิญกษัตริย์
อาไศรย บมีไก่อลวนอ่อนไก่อ เขาประนมมือไหว้ นิงเฝ้าเริงวัน

ร่าย เขาถวายค่านลค่านับ ล้ารับโภชนาหาร น้าอบธารล้งเลวย ฟูกผ้าเชนยลอาด
ผ้าไหมลาดปรอง ถามลองนายทุกประการ เครื่องภูบาลแต่งเล็ดจ ล้วนลมเล็ดจ
นฤเบศร์ ท่านแปรเพศเป็นพราหมณ์ ทรงนามเจ้าศรีเกศ ใครเห็นประเทศมาชม มา
แต่ลยมภูวนาถ ลองนายชาติคฤหัสถ์ ชอนายรัตนนายราม ปรามกันทั่วทุกคน อย่า
ลืมนทนลปาก เพื่อเหตุฝากความรัก เขาชักเชิญลองนายและไพร่ ไปลไปยังเหย้า
เรือน เลือนอาหารเล้าเข้า เขาว่าเชิญชาวเจ้า ฟนองมาเอา

ร่าย เขาเลยงดูทุกคน โดยด้าบลทุกแห่ง อยู่บัดแบ่งยามเย็น ท้าวธใคร่เห็นลวนนึ่ง
นาฏ พระบาทเล็ดจบมีชา เขาก็น้าเจ้าหล้า ท่านท้าวเล็ดจไป

โคลง ๒ ข้ากระไดอยู่เฝ้า

บอกข่าวพระลอเจ้า

๐ สู้สร้อยสวนขวัญ ฯ

๐ ชวนกันไปนั่งไหว้

เชิญบพิตรท่านไท้

ประพาสเหล่านอุทยาน ฯ

๐ ภูบาลบานหน้าไท้

ชมดอกไม้ต้นไม้

ลูกไม้พ้อใจ บารนี้ ฯ

๐ เสด็จดูในแหล่งหล้า

แย้มโอษฐ์ปราไสอ้า

ขอบน้ำใจสุ บารนี้ ฯ

๐ สวนใครหนอใครรู้

สวนสมเด็จท้าวชู

ท่านแล้พระทอง ฯ

๐ จึ่งจ่านองโคลงอ้าง

ถวายเป็นพิตรเจ้าข้าง

ท่านผู้มีบุญ แลนา ฯ

โคลง ๔ ข้าไหว้พระบาทผู้

อุดม

๐ เชิญบพิตรเสด็จชม

ช่อไม้

อุทยานสำราญรมย์

สองราช แลพ้อ

สรรสนุกไม้ใหญ่

แหล่งเหล่านสงครี ฯ

๐ พระชมการะเกดแก้ว

หอมหา ยากนา

หอมหนกลเกศา

รวดเร้า

พระชมมลิลา

ลานสวาท

ชมดอกไม้เกี้ยวเกล้า

เพื่อนไท้แพงทอง ฯ

๑ นางแย้มเหมือนแม่แย้ม ยวลสมร
 ใบโบกกลกวักร เรียกไท้
 ช้องนางคลี่สร่ายขจร โบกเรียก พระฤๅ
 เชิญราชชมไม้ไผ่หล่ กิ่งกุ่มถวายนกร ฯ

๑ นกหกจับแมงไม้ เรียงรัน
 ร้องรับขวัญขวัญ ท่านท้าว
 กระสากระสรวลศัลย์ ถึงราช
 จับมสังแซ่งน้ำว คุ้เคียงเรียงรมย์ ฯ

๑ แยกเต้าเต็นเต้าแยก ขอรัก
 เรียกพระผู้จอมจักร ปิ่นเกล้า
 สัตวาส่งเสียงชัก เชิญราช แลพ่อ
 คล้าคุ้คลึงคล้าเคล้า ค่อยเคล้าคลอสมร ฯ

๑ เชิญให้ธิดาท้าว ชมสระ
 ชมดอกบัวบานระคะ คลคล้อย
 ปุปลาเต่าจระจะ จรดดาษ เดียรนา
 แมลงภู่คลึงเคล้าสร้อย เสียดสร้อยเสาวคนธ์ ฯ

โคลง ๒ พระเสด็จดลนั้งแล้ว พระค่านิ่งน้องแก้ว
 ๑ เพื่อนไท้แพงทอง ฯ

โคลง ๓ สองนายเชษฐบรรทม
๐

โหยละห้อยท้าวไท

คำแล้วลมลาดไม้

ค่อยพร้องโคลงครวญ ฯ

โคลง ๔ สองอรรอรเพยงชีพ
๐

เรียมจากบุรฤทธ

บเห็นพงาผิด

โอ้คำนึงน้องเหิน

ชีพิต พี่เอย

รับเต้า

ใจพี่ พระเอย

คร่ำแค้นครวญสมร ฯ

๐ ใฝ่ใคร่ดวงดอกสร้อย

รสล้ำนวนหอมกล

พระพายรำเพยคล

เดือนส่องแล้วฟ้าแผ้ว

เสาวคนธ์

กลิ่นแก้ว

แดคร่ำ ครวญนา

ไปฝ่ายสมศรี ฯ

๐ มลุลีหอมหันฟุ้ง

ปรูประยงค์หอมหรรษ์

หอมกลกลิ่นจอมขวัญ

หอมท่อนเห็นหน้าหน้า

มลิวน์

หันห่า

ขวัญพี่ พระเอย

ใคร่กลิ่นใจตาย ฯ

๐ หันหอมรสสร้อยเปล้า

แลพิหคเหลือหลาย

นกเอยส่งสารถวาย

ให้พระนุชน้องไท

แดดาบ

แหล่งไถ่

ถึงนาฏ พระนา

แม่รู้ข่าวเรียม ฯ

๑ สาลิกาวานส่งสร้อย สารกุ หนึ่งรา
 แกล้งแต่สองพฐ ฟั่น้อง
 ทรหนอยุ่ทรห หาอ่อน อวรรนา
 เห็นแต่นกหกร้อง รำร้องรณสมร ฯ

๑ สัตวาวานช่วยร่อน เร็วไป หนึ่งรา
 บอกข่าวพระลอไกล กลิ่นชู้
 เสด็จมาอยู่อาไศรย สวนราช นนา
 ให้จงสองท้าว ทร่อนแรมศรี ฯ

๑ โนรีเร็วเร่งฝ้าย พันผยอง หนึ่งรา
 ไปสู่มนเทียรทอง อ่อนไ้
 ทูลสารอัญเชิญสอง กษัตริย์แม่ มานา
 มาระเมียรไม้ไผ่ แהל่งเหล่นอภิมย์ ฯ

๑ ภูระโตกุดเหว้าร้อง เสียงใส บารนี
 เสียงเสนาะเอาใจ ใช้น้อย
 สู้รักเร่งเร็วไป ถึงอ่อน อวรรนา
 เชิญแม่มาสวนสร้อย สว่างร้อนใจเรียม ฯ

๑ นกหกบินร่อนร้อง ไปมา อยู่นา
 ซอนซอกจับพฤกษา เสียดเร้น
 บทลข่าวธิดา ถวายแต่ เรียมเลข
 บ้างไต่ไม้บ้างเต้น ร้องจ่อแจ ฯ

ร่าย พระลอเลงเลนก พังวิหคเป็นดาบ ล่องนายนวดพระบาท ถวายอภิวาทบังคม
 ๑ ทูลว่าอย่าปรารมภ์เด็ดไหม้ พรุ้งจะสมน้องไต้ เพื่อนท้าวภิรมย์ ฯ

โคลง ๒ เชิญบรรทมแท่นแก้ว จักจั่นเสียงแจ้วแจ้ว

๑ กล่อมท้าวสว่างรมย์ ฯ

๑ ลมขจรคันธดอกไม้ ท้าวธิดากลิ่นไต้

ออกท้าวทั้งสอง ฯ

๑ เดือนระรองส่องหล้า พระจะเขยชมหน้า

หนุ่มหน้าบัวศรี ฯ

ร่าย พระลอม้หฤทัย รโมยาภิรมย์ ชนชมคำพลึง ล่องพกล่าวกดอนเกลี้ยง

๑ กล่อมท้าวนิทรา ฯ

ร่าย ข้ากษบหลับกับพระบาท พระลอราชชกณ ทั้งนายขวัญนายแก้ว หลับแล้วฝัน

๑ ต่างต่าง พ่างพระบาทยุคค ดนท้าวธกตนตระบัด ดดพลึงเจ้าหล้า บอกฝันพลันบช้า
 ช่วยแก้ความฝัน ฯ

โคลง ๔ พี่ขวัญพี่แก้วพี่ ชวนกัน ฟังรา

๑ เชือกกล่อมกุญฝัน ตึงน

ฝันทรงสังวาลย์วรรณ นุชนาฏ นางงาม

๑ ส่องอรุณกะเกยวก ตื่นชนขวัญหาย ฯ

๑๑ ^๑ ^๔ ^๕ ^๖ ^๗ ^๘ ^๙ ^{๑๐} ^{๑๑} ^{๑๒} ^{๑๓} ^{๑๔} ^{๑๕} ^{๑๖} ^{๑๗} ^{๑๘} ^{๑๙} ^{๒๐} ^{๒๑} ^{๒๒} ^{๒๓} ^{๒๔} ^{๒๕} ^{๒๖} ^{๒๗} ^{๒๘} ^{๒๙} ^{๓๐} ^{๓๑} ^{๓๒} ^{๓๓} ^{๓๔} ^{๓๕} ^{๓๖} ^{๓๗} ^{๓๘} ^{๓๙} ^{๔๐} ^{๔๑} ^{๔๒} ^{๔๓} ^{๔๔} ^{๔๕} ^{๔๖} ^{๔๗} ^{๔๘} ^{๔๙} ^{๕๐} ^{๕๑} ^{๕๒} ^{๕๓} ^{๕๔} ^{๕๕} ^{๕๖} ^{๕๗} ^{๕๘} ^{๕๙} ^{๖๐} ^{๖๑} ^{๖๒} ^{๖๓} ^{๖๔} ^{๖๕} ^{๖๖} ^{๖๗} ^{๖๘} ^{๖๙} ^{๗๐} ^{๗๑} ^{๗๒} ^{๗๓} ^{๗๔} ^{๗๕} ^{๗๖} ^{๗๗} ^{๗๘} ^{๗๙} ^{๘๐} ^{๘๑} ^{๘๒} ^{๘๓} ^{๘๔} ^{๘๕} ^{๘๖} ^{๘๗} ^{๘๘} ^{๘๙} ^{๙๐} ^{๙๑} ^{๙๒} ^{๙๓} ^{๙๔} ^{๙๕} ^{๙๖} ^{๙๗} ^{๙๘} ^{๙๙} ^{๑๐๐} ^{๑๐๑} ^{๑๐๒} ^{๑๐๓} ^{๑๐๔} ^{๑๐๕} ^{๑๐๖} ^{๑๐๗} ^{๑๐๘} ^{๑๐๙} ^{๑๑๐} ^{๑๑๑} ^{๑๑๒} ^{๑๑๓} ^{๑๑๔} ^{๑๑๕} ^{๑๑๖} ^{๑๑๗} ^{๑๑๘} ^{๑๑๙} ^{๑๒๐} ^{๑๒๑} ^{๑๒๒} ^{๑๒๓} ^{๑๒๔} ^{๑๒๕} ^{๑๒๖} ^{๑๒๗} ^{๑๒๘} ^{๑๒๙} ^{๑๓๐} ^{๑๓๑} ^{๑๓๒} ^{๑๓๓} ^{๑๓๔} ^{๑๓๕} ^{๑๓๖} ^{๑๓๗} ^{๑๓๘} ^{๑๓๙} ^{๑๔๐} ^{๑๔๑} ^{๑๔๒} ^{๑๔๓} ^{๑๔๔} ^{๑๔๕} ^{๑๔๖} ^{๑๔๗} ^{๑๔๘} ^{๑๔๙} ^{๑๕๐} ^{๑๕๑} ^{๑๕๒} ^{๑๕๓} ^{๑๕๔} ^{๑๕๕} ^{๑๕๖} ^{๑๕๗} ^{๑๕๘} ^{๑๕๙} ^{๑๖๐} ^{๑๖๑} ^{๑๖๒} ^{๑๖๓} ^{๑๖๔} ^{๑๖๕} ^{๑๖๖} ^{๑๖๗} ^{๑๖๘} ^{๑๖๙} ^{๑๗๐} ^{๑๗๑} ^{๑๗๒} ^{๑๗๓} ^{๑๗๔} ^{๑๗๕} ^{๑๗๖} ^{๑๗๗} ^{๑๗๘} ^{๑๗๙} ^{๑๘๐} ^{๑๘๑} ^{๑๘๒} ^{๑๘๓} ^{๑๘๔} ^{๑๘๕} ^{๑๘๖} ^{๑๘๗} ^{๑๘๘} ^{๑๘๙} ^{๑๙๐} ^{๑๙๑} ^{๑๙๒} ^{๑๙๓} ^{๑๙๔} ^{๑๙๕} ^{๑๙๖} ^{๑๙๗} ^{๑๙๘} ^{๑๙๙} ^{๒๐๐} ^{๒๐๑} ^{๒๐๒} ^{๒๐๓} ^{๒๐๔} ^{๒๐๕} ^{๒๐๖} ^{๒๐๗} ^{๒๐๘} ^{๒๐๙} ^{๒๑๐} ^{๒๑๑} ^{๒๑๒} ^{๒๑๓} ^{๒๑๔} ^{๒๑๕} ^{๒๑๖} ^{๒๑๗} ^{๒๑๘} ^{๒๑๙} ^{๒๒๐} ^{๒๒๑} ^{๒๒๒} ^{๒๒๓} ^{๒๒๔} ^{๒๒๕} ^{๒๒๖} ^{๒๒๗} ^{๒๒๘} ^{๒๒๙} ^{๒๓๐} ^{๒๓๑} ^{๒๓๒} ^{๒๓๓} ^{๒๓๔} ^{๒๓๕} ^{๒๓๖} ^{๒๓๗} ^{๒๓๘} ^{๒๓๙} ^{๒๔๐} ^{๒๔๑} ^{๒๔๒} ^{๒๔๓} ^{๒๔๔} ^{๒๔๕} ^{๒๔๖} ^{๒๔๗} ^{๒๔๘} ^{๒๔๙} ^{๒๕๐} ^{๒๕๑} ^{๒๕๒} ^{๒๕๓} ^{๒๕๔} ^{๒๕๕} ^{๒๕๖} ^{๒๕๗} ^{๒๕๘} ^{๒๕๙} ^{๒๖๐} ^{๒๖๑} ^{๒๖๒} ^{๒๖๓} ^{๒๖๔} ^{๒๖๕} ^{๒๖๖} ^{๒๖๗} ^{๒๖๘} ^{๒๖๙} ^{๒๗๐} ^{๒๗๑} ^{๒๗๒} ^{๒๗๓} ^{๒๗๔} ^{๒๗๕} ^{๒๗๖} ^{๒๗๗} ^{๒๗๘} ^{๒๗๙} ^{๒๘๐} ^{๒๘๑} ^{๒๘๒} ^{๒๘๓} ^{๒๘๔} ^{๒๘๕} ^{๒๘๖} ^{๒๘๗} ^{๒๘๘} ^{๒๘๙} ^{๒๙๐} ^{๒๙๑} ^{๒๙๒} ^{๒๙๓} ^{๒๙๔} ^{๒๙๕} ^{๒๙๖} ^{๒๙๗} ^{๒๙๘} ^{๒๙๙} ^{๓๐๐} ^{๓๐๑} ^{๓๐๒} ^{๓๐๓} ^{๓๐๔} ^{๓๐๕} ^{๓๐๖} ^{๓๐๗} ^{๓๐๘} ^{๓๐๙} ^{๓๑๐} ^{๓๑๑} ^{๓๑๒} ^{๓๑๓} ^{๓๑๔} ^{๓๑๕} ^{๓๑๖} ^{๓๑๗} ^{๓๑๘} ^{๓๑๙} ^{๓๒๐} ^{๓๒๑} ^{๓๒๒} ^{๓๒๓} ^{๓๒๔} ^{๓๒๕} ^{๓๒๖} ^{๓๒๗} ^{๓๒๘} ^{๓๒๙} ^{๓๓๐} ^{๓๓๑} ^{๓๓๒} ^{๓๓๓} ^{๓๓๔} ^{๓๓๕} ^{๓๓๖} ^{๓๓๗} ^{๓๓๘} ^{๓๓๙} ^{๓๔๐} ^{๓๔๑} ^{๓๔๒} ^{๓๔๓} ^{๓๔๔} ^{๓๔๕} ^{๓๔๖} ^{๓๔๗} ^{๓๔๘} ^{๓๔๙} ^{๓๕๐} ^{๓๕๑} ^{๓๕๒} ^{๓๕๓} ^{๓๕๔} ^{๓๕๕} ^{๓๕๖} ^{๓๕๗} ^{๓๕๘} ^{๓๕๙} ^{๓๖๐}

^๔ฝนว่าอ่อนเสด็จใน ^๕แท่นแก้ว

มะเมอตันหลงไหล หาอ่อน อรรณา

๔ ๑ ๑ ๑ ๕ ๓
 ผนว้านองตองแรว รากหม่นตรงสมร ฯ

๐ ผนทรงภษตจำ ไสสุทร

พระเกษตรดรรชนี กลินพุง

ไปทิสอูไทยอุด ดมย่ง นนนา

๔ ๑ ๒ ๓
ฝันว่าอ่อนเล่นถั่ง
๑ ๒ ๓ ๔
ทวทองสระศรี ๓

๑ หัตถ์ขวาวี้นเคลื่อนดอก โคมล

กรกอดดอกจงกล
ฝ่ายชาย

ตะเพียนหัวน้ําไหลชล ชมช่อน ไส้หนา

ถึงโสดพรวนทองหว่าย หว่างสร้อยสระศรี ฯ

๑ ร.๕ ล่องนายทนาย^๕ฝนไต้ ท้าวจะได้ตั้งจินดา พระราชาอย่าเศร้า พรุ่งจักสมน้องหน้า
 หน่อท้าวบุญ แดนา ฯ

โคว ๔ นายแก้ว^๒ทลกล้าวแก้ว^๒ ความ^๔ฝน

๔ ๕ ๖ ๑ ๒
ผนราชชนมจันทร์ แจ่มฟ้า

แสงส่องส่องแสงพรรณ หงู่ กู้งามนา

พระจะสมน้องหน้า หม่อมหน้าบัวสมร ฯ

๑ นายขวัญผันไท่จ้อ

ศศิธร

สาวเทพทูลบทธอ

กึ่งเกล้า

ผันพระชนชมอร

ลุลาก แลพ่อ

พระจะสมน้องเหน้า

หน่อท้าวทันใจ ฯ

ร่าย ๑ ในเมื่อข้าสองนาย ถวายซึ่งศุภนิมิต บพิตรหย่อนอารมณ์ ชมผันสองพี่เลี้ยง
ดุจดั่งสองเนื้อเกลี้ยง มากล่อมท้าวสว่างรมย์ ฯ

ร่าย ๑ เอนดูอุดมดวงดอกไม้ สองเพื่อนไท่แพงกษัตริย์ เล็ดจในรัตนบรรทม ประรามภ
ใจอ้างว้าง กรกอดอกให้ช้าง เพื่อดูชุนานถึง ฯ

ร่าย ๑ คิดคำนึงบลุ ทูเตาแก้มสรวายเกศ สองเป็นทวยษพิศวง หลงหาราชจะใจ ให้รับรู้
กคาบ อายไฉยนามพุธรา โคกาดูรพิลาป ค่อยกระชาบคำเกลี้ยง แก่พี่เลี้ยงทั้งสอง
ความเมื่อปองคลาศแคล้ว แม้มลมิชู้แก้ว พรั่งนเมื่อตาย ฯ

ร่าย ๑ สองนางถวายบังคม ประนมยุคลนางนาฏ โลมสองราชธิดา ว่าสองพงาพระพี่
ไช้ที่พันกำหนด เชิญค้อยงดอยู่ท่า มีร่างน่านจักช้า ชู้ท้าวมาสม แม่แล ฯ

โคลง ๓ ๑ สองอย่าปรารมภ์กระสัน แม่มิวันพรั่งเข้า

ลอรราชจักเสด็จเต้า

สู่สร้อยสวนขวัญ ฯ

ร่าย ๑ ฉันทไผ่จึงรู้ ผู้ใดใครมากล่าว ขาวบพิตรเจ้าหล้า เร็วพี่บอกอย่าช้า ท่านท้าว
เสด็จมา แม่นฤ ฯ

๑ ร่าย สONG ราประนมมือส่นอง ว่าพระทองแม่นเกล้า ธผู้เฝ้าผู้คักดลิตธิ ให้รู้มนิตลฤณ
อันเป็นคนเป็นโทษ ทนไล่ตเกษมศรี จักมีพลันบช้า ใจเผื่อข้าชนชม ดุจพระตนกลม
เจ้าข้าง มาอิงอ่อนอ้อมข้าง สONG อยู่เกล้าแก้ตา ฟ้น ๆ

๑ ร่าย สองช้ายายินชอบ ชอบคำสองพนาง ควรไว้กลางกระหม่อม สองพยอมมีคุณ
 แก่เชอปูนเปรียบพา เมื่อพหนองนถา แต่ตั้งจะสนองคุณเชอ ฯ

โคลง ๔ แต่^๒น้อย^๑สอง^๑พ^๑เพียง^๑ สอง^๑เ^๑เ^๑เ^๑เ^๑
 ๐ ค^๑ณ^๑พ^๑ท^๑ง^๑ส^๑อง^๑ห^๑เล^๑ือ^๑ ท^๑อ^๑า^๑ง^๑
 ๑ ท^๑น^๑โ^๑ส^๑ด^๑ส^๑อง^๑เ^๑ขอ^๑ ค^๑ว^๑ร^๑ช^๑ว^๑ย^๑ เ^๑เ^๑อ^๑น^๑า^๑
 ๑ ล^๑ล^๑า^๑ภ^๑ส^๑ม^๑เ^๑้า^๑ช^๑า^๑ง^๑ เ^๑เ^๑ค^๑เ^๑ด^๑เ^๑ค^๑ุ^๑ณ^๑เ^๑ขอ^๑ ฯ

โคลง ๒ กล่าวดีเชอใจแล้ว สองพระพลึงแก้ว
 ◎ กล่าวเล่าโลมสอง อรนา ฯ

๑ ร่าย พระทองอย่าปรารมภ์ เชิญธบรรทมให้ล้าราญ มินานเลยแม่นเกล้า ลอราชจัก
 พลันเต้า แยกท้าวทั้งสอง ฯ

ร้าย
๑ อย่าหมองใจหนุ่มหน้า บรรทมท่าพระลอ เพื่อจะชอกล้อมแก้ว กล่าวแล้วล่องนาง
นอน พเลียงกรกอดบาท ชอกล้อมนาฏแม่เฒ่าเกล้า นอนแม่นอนเทอญนะเจ้า พเหยง
ล่อง อ่อนน้า ฯ

โคลง ๔	แท่นทองถเลือกแก้ว	จรูญจรัส
๐		เพริศแพรว
แพร่ฟุกบกหมอนรัตน		ดาวดาษ เนลানা
ขนนขนยพิदानัด		แก่นไท่ทั้งสอง ฯ
มั่งม่านผจงกิงแก้ว		

๑ เชิญสองพระพี่น้อง

บรรทม

ขวัญอ่อนอย่าปรารมภ์

ร่ำร้อน

พระล่อจะพลันสม

สองราช แลแม่

สองแม่อย่าไขว่ไขว่

อยู่ถ้าเชยชม ฯ

๑ ลมพัดเชิญท่านท้าว

เสด็จมา หนึ่งรา

ลมแล่นเวหาหา

ท่านไท

พฤกษเทพบดือา

รักย์เร่ง พระรา

ดาวดาษเดือนต่างไต้

สองท้าวเสด็จดล ฯ

๑ สองฝั่งสองฟ้าง

สองซอ

ซอว่าพระเลื่องลอ

จักเต้า

ไพเราะแก่หูพอ

ใจนาฏ แลนา

เสียงเสนาะสองเจ้า

พี่น้องนิทรา ฯ

โคลง ๒ ๑ สองธิดาหลับแล้ว

สองพระพี่เลี้ยงแก้ว

ซอกล่อมท้าวกลอยหลับ

เล่านา ฯ

๑ ด้บนันต์นางฉน เห็นอัศจรรย์นมิต ดัดใจจำชมชนตณตระบัดอ่อนไต้ พระเพื่อน
คิดจำได้ กล่าวแก้ความฉน ฯ

โคลง ๔ ๑ ฝันว่าได้ดอกฟ้า

มามือ

หอมยิ่งหอมงามฤา

เปรียบไต้

มาลาดีลกคือ

เฉลิมโลก ไส้แฮ

เป็นปิ่นทิพยตัดไว้

กิ่งเกล้าสองเผื่อ ฯ

โคลง ๒ ยินดีเหลือที่อ้าง
๐

แพงนุชนอนแนบข้าง

ค้อยแก้ความฝัน ฯ

โคลง ๔ ฝันว่าสุริเยศท้าว
๐

เสด็จมา

เป็นปิ่นปักเกศา

กึ่งเกล้า

พระจันทร์ส่องพักตรา

ต่างแวน ทองนา

ดาวดาษทวยทัดเกล้า

ดุจสร้อยแซมผม ฯ

ร่าย ๐ สONG พืชมฝันไท้ ท้าวจะได้ดังใจจง ความจำนงลุลลาภภายสหัสธารา เป็นนาง
พระยานางเมือง แก่พระลอเลื่องดิลกโลก เรื่องยศโยคเชยชม พระตนกลมเจ้าช้าง
ลอราชมาอ้อมข้าง สONG อ่อนท้าวสมสมร แม่นา ฯ

โคลง ๒ จงลุดโดยพรพิไลย
๐

ฟังทงสองพิเพียง

พิให้เสวยสวรรค พิเอย ฯ

ร่าย ๐ นางโรยหรรษชมชื่น นางรณยกยอกร ไหว้บทอรสองหน่อไท้ สONG พเลียง
สองไหว้ สONG แม่แล้ทุกแกลง ฯ

โคลง ๔ พเลียงพรนแก
๐

ฝันถวาย

ฝันอ่อนเอาดาวราย

รอบเกล้า

ฝันงูกระหวัดสาย

สมรแก่ถ่ กลิ่นนา

ลอราชจักปล้นเต้า

แขกท้าวทงสอง ฯ

๑ นางโรยสนองนาฏข้า กลอยผัน
 ฝั้นอ่อนส่วยไอศวรรย์ ฟากฟ้า
 สองส่วยอมฤตบัพญ์ รสร่วม กันนา
 ลอบพิตรเจ้าหล้า พรั่งนมาถึง แม่แล ฯ

รำย ๑ ฝั้นพึงใจแก้แล้ว ราตรีแล้วพระฮาม ยามอรุณอร่ามเรือฟ้า พระพพระน้องถ้ำ
 รุ่งเพียงพนบ ฯ

รำย ๑ เลียงบกเข็ดเหว้า เขากทาเหล่านกรโดก โคม้าม่ายเมียงกัน ลโนกชนแจ้วแจ้ว
 ไก่แก้วขันใจใจ ครันรุ่งรางจักได้ ไปเยียนราชด้าวสวนขวัญ ฯ

รำย ๑ พระจันทรส่องแสงเล็จ พระสุริยเสด็จอุไทย นกตระไคนกลาง เฉวียนฉวาง
 จับจอมไม้ แดงขาวไท้เสด็จคลา พงเลียงกากระบอก บอกข่าวท้าวเสด็จดล ตนพเลียง
 สองนาง วมกลางดิมจะใจ ให้ล่องกษัตริย์พิตร ทูลว่าได้นิมิตลฤณี ประจักษ์ดีแก่
 ตาข้า รอยจะพบเจ้าหล้า ธิราชแล่นหัวพอย ฯ

โคลง ๒ ๑ สองชั่วชมชนแท้ สองพี่เรวเชิญแล
 ๑ อย่าซ้ำเร่งไป หนึ่งรา ฯ

รำย ๑ ข้ากระไดกระแห่น แต่งแ่งแม่ตนท่า สองพระธิดาจอมราช ชันข้างคลาคลไคลคลา
 ล้วนพระราชาครันเข้า ลังผู้เฒ่าสวนศรี แมมีผู้มาถามหาว่าใคร มาอาไครยลุดงบอก
 ชายชานอกสองคน พรหมณัตนหนึ่งเป็นล้าม ตามกันมาคะคลอน มาขอนแก่นยังรุ่ง
 มุงเมิลสวนไม้ไหล่ ถอนใจใหญ่โหยหา ครันเข้าลาคลาไคล ฟังออกไปเมือก
 ครันล้งแล้วดงนี้ ท่านท้าวเสด็จไป ฯ

๑ สองนายระไวระวัง เหลียวหลังเห็นสองนาง ไต่ทางตามกันมา ปลงคชาสู่อุทยาน
 มินานถามผู้เฒ่า มีผู้เข้ามาหา เขาบอกไปคือธลิ่ง สองนางชังใจดู ดูเห็นดูมากล่าว
 ถ้าหากว่าปุ่นใด โฉมปานใครดูว่า เขาว่าอย่าเทียมเทียบ ชีว่าเทพลิเปรียบไ้ปาน
 หนุ่มสคราญงามนัก น่าใครรักแห่งพราหมณ์ ผู้มาตามทั้งสอง โอ้ออย่าปองบมิปุ่น
 สอง^๕ฟัง^๕จนใจเคียด หน้าเกลียดใจรา มาแต่งแ่งให้ช้า ผีว่าแวนเร็วอำ บร้างได้กินใจ
 หนึ่งเลย ฯ

โคลง ๒ สองเจ็บใจละห้อย อะอะอามมาช้าหน้อย
 ๑ หนึ่งให้เสียใจ บารนี้ ฯ

๑ เยียนันใดกุกักได้ เห็นเล่านาให้ให้
 ลากแลสองรา ฯ

๑ บุญมีมาอย่าช้า ไซ่อ้นเลยเจ้าหล้า
 กับ^๕พ^๕เลียง^๕ทง^๕สอง ฯ

๑ มองหนหาตาแห่ง เห็นแต่ไ้กลกล้องแกลิ่ง
 ไต่เต้าตามกัน ฯ

๑ มาพลันแล^๕ตุน^๕ สบ^๕อก^๕แก่^๕ตูก^๕
^๕น^๕ถา^๕ชาว^๕เรา ฯ

๑ เขาเห็นเขาว่าแท้ สองนายมา^๕พูน^๕แท้
 เพื่อน^๕เจ้า^๕ชี^๕พรา^๕หมณ์
 แลนา ฯ

โคลง ๓ สองนางงามแวนไว
 ◎ แสร้งใส่กลให้แคล้ว

ชายเข้าไปใกล้แล้ว
 บให้เขาเห็น ฯ

โคลง ๒ ^๕ ทั่นเป็นง่ายแท้
 ◎ ^๕ เพื่อนเอ๋ยเต็มใจ

ลุลากสองเราแท้
 บารนี้ ฯ

◎ สองลงในสระเร้น
 อย่าให้เห็นเรา ฯ

จะลอบลักดูเหลน

◎ สองนายมาบมิช้า
 ค่อยฝ้ายโชยชาย ฯ

ครันชุงจะใกล้อา

◎ ทอดกรกรายย่างเือง
 ฝ้ายสร้อยสวนขวัญ ฯ

เข้าสู่อุทยานเบอง

◎ เห็นคนจรลเมือก
 บให้เห็นตัว ฯ

หายแห่งใดบัดนี้

◎ นำใครหัวหลากแท้
 เปลาถ้วนทุกพาย ฯ

เราเลียบเลิงดูแท้

ราช ๑ สองนายลงในสระ สองนายพะลองนาง ค่อยหัวพลาถยยม คอยเมื่อลองมาปม
 ดอกแสร้งถามหา ฯ

โคลง ๔ สองนายมาแต่ด้าว
 ◎ มาบเกรงกลัวใจ
 ดังฤาจึงลงใน
 เรือเร่ง^๕ชนพลันแม่

แดนใด
 อาจแท้
 สรรราช นนา
 ไม่^๕ชนเป็นความ ฯ

๑ พื้จะ^๑ขึ้นเจ้าอย่า
มาแต่เมืองไกล
เห็นสระสนุกมี
เรียบได้^๒รู้เจ้า

จับ^๑หนี
ลาศเต้า
ใจใคร่ ชมนา
อย่าเพื่อ^๑คูกคาม ฯ

๑ เรียบมาสวนนี้^๑ได้
แลบเห็น^๑สักคน
เห็นสระสนุกชล
ฤาและ^๑มามีเจ้า

นฤมล พื้^๑เอย
หนึ่ง^๑เฝ้า
จัก^๑อาบ ตนนา
ว่าให้^๑เรียบอาย ฯ

๑ เรียบลาสองแม่^๑แล
จะอยู่จะอาย^๑นัย
เป็นชายแลหญิง^๑พลัก
เพราะ^๑บ่เห็น^๑แก้ว

ทรา^๑มรัก พื้^๑เอย
กว่า^๑น
หนี^๑หน้า^๑ย ตนนา
จึงได้^๑มาลง ฯ

๑ พื้^๑ขุนไป^๑ด่วน^๑ขัง
ผิด^๑คาบ^๑เดียว^๑พัน^๑ครา
เยียว^๑ชาย^๑ชั่ว^๑หลง^๑มา
ผิด^๑เพียบ^๑เห็น^๑น้อ

นัก^๑หนา เล้า^๑นา
ด่วน^๑พ้อ
แล้ว^๑ ใ้^๑พ้อ
โทษ^๑ข้า^๑ขอ^๑มา ฯ

๑ เยียว^๑เห็น^๑แล^๑เคียด^๑ใ้
ฝิบ^๑เห็น^๑ฤา^๑ฟุน
ฟัง^๑อ่อน^๑นอม^๑ฤต^๑ณ
ได้^๑กล่าว^๑ผิด^๑ใจ^๑เจ้า

ใจ^๑บุญ พื้^๑เอย
เท่า^๑เฝ้า
ใจ^๑ชน ชมนา
จูง^๑เจ้า^๑อด^๑ออม ฯ

๑ พี่ขุนจะอาบน้ำ

เชิญลง อาบรา

ลงอาบในสระสง

สว่างร้อน

ขัดสีธุลีผง

สะเหงื่อ ไคนา

แล้วเก็บผักบัวปล่อน

เปลือกสนกินพลาบ ฯ

๑ ร่าย สองนายฟังสองนาง ผลัดผ้าพลาบลงอาบ ทำสุภาพเลมียด คำเลียดเอาใจ
เมื่ออาบในสระแล้ว เลม่ออาบน้ำที่พยแก้ว แลนึ่ง ณ หัว พี่เอย ฯ

โคลง ๔ ก็นบัวร่อยโอ

เอาใจ บารนี้

๑ สาโรชข่าวฉนั้นใด

ใครรู้

เชิญพี่อุ้งไปใน

บัวฝาย นั้นนา

ได้อมฤตรสสุ

อย่าแลไปสวรรค์ ฯ

๑ แม่โรยรักอย่าได้

โรยใจ หนึ่งรา

นำแขกเราไปใน

ฝายนั้น

จะเก็บจะกินใด

โดยท่าน เกิดแม่

เจ้าช่วยเก็บให้หัน

อุ้งให้เต็มใจ ฯ

๑ นางโรยนางเรียกด้วย

ค่างาม

ขวัญอ่อนดังขวัญงาม

ยั่วแย้ม

ใบบัวหน้านหนาวตาม

กันลอด ไปนา

หอมกลิ่นบัวรสแก้ว

กลิ่นแก้วไกลบัว ฯ

๑ ไบบัวบัวข้าขอบ

ใจบัว

ดอกตั้งจะหัวรั้ว

เรียกเต้า

เขยชมภิรมย์ชั่ว

ชมซาบ บัวนา

ถนัดตั้งเรียนชมเจ้า

พี่เหล่านักตน ฯ

๑ บัวนมบัวเนตรหน้า

บัวบาน

บัวกลิ่นขจรหอมหวาน

รสเร้า

บัวสมรละลึงลาญ

ใจบ่า นนา

บัวบาทงามจวบเท่า

เกศแกว่งงามจริง ฯ

๑ โกมุกทาเมศแก้ว

โกมล พี่เอย

หอมกลิ่นจงกลกล

กลิ่นแก้ว

จงกามินีปน

รสร่วม กันนา

จงกอบออย่ารู้แคล้ว

ก่อเกือกกรธา ฯ

๑ สนุกบัวซ่อนดอก

บัวพระ พี่นา

ปลาซ่อนปลาไส้สระ

ดอกไม้

สลิดโพตะเพียนพะ

กันชน ชมนา

พรวนเพรียกแนมหลังไต้

เหยื่อหย้ามฟุ้งฟอง ฯ

๑ สนุกข้างนแนบ

จอมใจ พี่เอย

สองสนุกกันใน

ฝายนั่น

ทำขวัญสนุกใด

จักจุ นนา

หนีชอกซอนซ่าหน

เชิดชูเทียมรงค์ ฯ

๑ สรงสนุกหน้าแล้วกลับ สนุกบก เล่านา
 สองร่วมใจกันยก ย่างขึ้น
 ขึ้นพลาถกอดกับอก พลาถจูบ
 สนุกดินฟ้าพน เพื่องพุงฟองกาม ฯ

๑ สองนางนำแขกขึ้น เรือนล้วน
 บัดฟูกปูอาสน์ชวน ชื่นชู
 สองสมพาสสองสรวล สองเสพย
 สองฤดีรสรู้ เล่ห์พร้อมเพรียงกัน ฯ

๑ เสร็จสองสมพาสแล้ว กลกาม
 สองอ่อนสองโอนถาม ช่อชู
 สองมาแต่ไฉนถาม ไต่บอก ราฟ่อ
 ให้แก่สองเพื่อรู้ ช่อรู้เมืองสอง ฯ

ร้าย ๑ สองนายฟังสองนาง แลเร่งบอกพราภบอกขอ ๕ ๕ ๕ ๕ ๕ ๕
 พลัดมาท่าทางทบ พอประสบบเจ้าพราหมณ์ ทรงนามเจ้าศรีเกษ ใครเห็นประเทศมาด้วย
 พอประสบน้าสรวัย พแลจอมสมร ฯ

ร้าย ๑ เพื่อบุอยู่ในมณนคร มโนหรราชธานี บุรีมยบอกแจ้ง จะอยู่ด้วยกล้องแกล้ง แต่
 นฤไปจากเลย ฯ

โคลง ๒ สองตกใจละล้ง ละเล็ดผิตอันตั้ง
 ๑ ต่อรอนันใด ฯ

๑ ธมาในเมืองน^๕

มีเครื่องคำมาก^๕

สั่งข้าขอถาม ฯ

โคลง ๓ ขุนงามอยู่ไกลกัน^๕

บทันนัคกันได้^๕

สองแม่ถามใจใจ^๕

สะท้อนสะท้อนไปมา^๕

โคลง ๒ บอกเร็วราเครื่องคำ^๕

บบอกได้อหน้า^๕

ใครให้ราหัว^๕

บารนี้ ฯ

๑ พรางตัวเองดั่ง^๕

หน้าไขหน้าสับปล^๕

มาไขว่ถ้อยเอาเผื่อ ฯ

ร่าย ๑ เครื่องคำเหลือผู้ชอ^๕ กะหม้ง^๕ ลิ่นตัวยอมถ^๕ กะหม้ง^๕ มีบอกจริงบอกพราง^๕ กะหม้ง^๕
ทรงขุนนางอะเคอ^๕ กะหม้ง^๕ เนื้อขาววังไขซ้ำ^๕ โฉมไขโฉมคนคำ^๕ หน้าไขหน้ากริกกริว ฯ

โคลง ๒ มาจะหัวให้หายหิวหายากเข้า^๕ เชิญบอกอันจริงเจ้า^๕

แก่น้องอย่าอ้า^๕

หนึ่งรา ฯ

๑ สองสนองคำอ่อนพร้อง^๕ จะบอกจริงแก่น้อง^๕

อย่าเย้ยหยันตุ ฯ

๑ พระภูธรอยู่เกล้า^๕

ลอราชพระเสด็จเต้า^๕

เผื่อพิเลียงมาตาม ฯ

๑ ขุนงามบอกข่าวไท^๕

เสมอตั้งสอนนางได้^๕

ผ่านเผ้าไอศวรรย์ ฯ

โคลง ๔ ๑ ๒ ๓ ๔
๐ ๑ ๒ ๓ ๔

๕
มามอ

จักใคร่ขอเดอนถอ

๘๒ ข
ก.ค

เมรุทองละลอบ

บอรอด ไปนา

ขอท่านเจริญทำว่

๑๘
พระราชเจ้าเสด็จมา ฯ

© พระเสด็จมาอยู่ดาว

แดนใด พี่เอย

มาอยู่ในสวนใคร

ใครร

พระองค์ท่านเสด็จใน

สวนเปล่า เขานา

พระเปลี่ยวบนมผ

๕ ๖ ๗ ๘ ๙
เพื่อนไทเสด็จเดี่ยว ฯ

๑๑ ตอกออกปากโอ้

พระภิกษุ เบ็ญจเฮย

มาอย่ฉ่นใดด

๗
ตะหอย

๖๖

จกหัว แลพ่อ

โหยสอ^๕นค^๖อยค^๖อย

คร่าวน้ำตาไหล ฯ

๑๑ เอนดสองท่านฝ่าย

ไปพลัน

๓
ถงบาทบงกชคัล

เคยมไห่ว

ขอเชิญบนไฉสวรรย์

๘
เสด็จยาตร มาหา

เพื่อจะเชิญสองไท่

๒
๑
๓
๔
๕
๖
๗
๘
๙
๑๐
๑๑
๑๒
๑๓
๑๔
๑๕
๑๖
๑๗
๑๘
๑๙
๒๐
๒๑
๒๒
๒๓
๒๔
๒๕
๒๖
๒๗
๒๘
๒๙
๓๐
๓๑
๓๒
๓๓
๓๔
๓๕
๓๖
๓๗
๓๘
๓๙
๔๐
๔๑
๔๒
๔๓
๔๔
๔๕
๔๖
๔๗
๔๘
๔๙
๕๐
๕๑
๕๒
๕๓
๕๔
๕๕
๕๖
๕๗
๕๘
๕๙
๖๐
๖๑
๖๒
๖๓
๖๔
๖๕
๖๖
๖๗
๖๘
๖๙
๗๐
๗๑
๗๒
๗๓
๗๔
๗๕
๗๖
๗๗
๗๘
๗๙
๘๐
๘๑
๘๒
๘๓
๘๔
๘๕
๘๖
๘๗
๘๘
๘๙
๙๐
๙๑
๙๒
๙๓
๙๔
๙๕
๙๖
๙๗
๙๘
๙๙
๑๐๐

๑๑๑ แต่จักทำไห้ว้าบ

ບງກຊ

๑
นอมศรามพชจรด

๓ ๒
กึ่งเกลา

ขอรับอมฤตรส

พจนานัตถ์ ๗ ไปนา

ถึงพระนชนองเหเนา

ท่านถ้ำพังสาร ฯ

๑ สองนายกรกอดเกี้ยว สองนาง

มือสอดเสียดเอวบาง ลูบท้อง

พิศพลางจูบชมพลาง เรียมสั่ง สองแม่

มิใคร่ไคลคลาสน้อง หนึ่งเลี้ยงกับตน ฯ

๑ สองนางซบแนบเนื้อ สองนาย

พระลูกเอ๋ยจักผาย คลาศแคล้ว

พระไปจากเสมอตาย ที่หนึ่ง แลพ่อ

รักเร่งมาพลันแก้ว ช่วยน้องอย่านาน ฯ

๑ ไปสองสามอย่างแล้ว เหลียวมา เล่านา

เจ้าพี่เอ๋ยเรียมคลา คลาศแคล้ว

เพื่อไปแต่ตัวหา จอมราช ใสนา

ใจอยู่เชยชมแก้ว พี่ใ้กับตน ฯ

๑ เผื่อข้านับอยู่ใ้ ขุนงาม ลูกเอ๋ย

อยู่แต่ตัวใจตาม ท่านแท้

ไปมาอย่านานทรม รักร่วม เราเฮย

เชยเร่งเร็วพลันแน่ อยู่ซ้ำเพื่อตาย ฯ

โคลง ๒ สองนายไปบมิช้า ถึงสมเด็จเจ้าหล้า

๑

กราบเกล้าทูลสาร ฯ

๑ ทูลอาการทุกข้อ

บรรยายแต่ต้นหน่อ

มาถ้วนความใน ฯ

โคลง ๔ เพื่อข้าพบพลเอย

สองศรี

ใจจอดจอมกษัตริย์

อยู่เกล้า

ขอเชิญปิ่นภูมิ

ศวรรราช

จงบพิตรพระเจ้า

อย่าช้าเสด็จจร ฯ

๑ พระลอลีลาศคล้อย

ไคลคลา

งามดุจสีหัตถ์

จากเกล้า

สองนางอยู่คอยหา

เห็นราช มานา

ลูกเล่นรับเกล้า

หยาดฟ้าลงดิน ฯ

๑ สองถึงสองกราบไหว้

บทมาลัย

เชิญบพิตรภูบาล

อยู่เกล้า

ยังรมยพิมานสถาน

ประพาส พระเอย

เรือนสำราญน้องเหิน

ท่านไท้ทั้งสอง ฯ

โคลง ๒ พระลอสนองพเพยง

สองพระนุชเนอเกลยง

สุขอยู่รอนันใด ฯ

๑ สองจอมใจอ่อนไ้

องค์บไขใจไข

ละห้อยโหยหา

ท่านนา ฯ

๑ พระราชาลิลาศ พระบาทชนเรือนสอง กนกที่ทองน้ำหอม ถนอมล้างพระบาท
 ยศคล พิมลพลัดเช็ดบาท เหยียบผ้าลาดเล็ดจตุล บนบรรมกไธยาสัน เล็ดจเห็นอาสน์
 อังองค์ พระบาทบงกชพัก ทักปราไลสองนาง สองไหว้พลางจึงทล ข้าแต่เนเรศวร
 อยู่เกล้า พระเจ้าเคยชนข้างลงม้า คานหามท้าวบราช ผ้าลาดแล้วเกือกทอง รอง
 พระบาทข้าช่อนอ่อนเรียบ ดังฤมาเหยียบดินเค็ดเพียงไพร ไต่ทางป่าท่าดงรก ออก
 เผื่อข้าดังจะคราก อำล้าปากพระองค์ ชบเคียรลงกราบไหว้ พระบาทฤมาได้ ยากพัน
 ประมาณ ดังนี้

โคลง ๒ ภูบาลสนองพิเลียง สองพิปรานเพียง
 ๑ พระญาตผู้พึงใจ ฯ

๑ ยากนักใดดูจด้วย เพราะใครเห็นหน้าสรวัย
 สองอ่อนท้าวแลนา ฯ

๑ ปรานีราอย่าช้า รักเร่งให้เห็นหน้า
 หน่อท้าวทั้งสอง ฯ

โคลง ๔ พระทองเสด็จอยู่น ออย่าคลา
 ๑ สองพิขุนรักษา อยู่เกล้า
 เผื่อข้าชลิลา พระบาท แลพ่อ
 หักกุญแจเรนเจ้า แผ่นหล้าลับองค์ ฯ

๑ หัวอกจักครากแล้ เชื่อเห็น
 นัยอยู่ในใจเป็น ดังบ้า
 สองเชื้อพ้ออย่าเย็น ใจเร่ง ไปรา
 เอาข่าวถึงน้องหน้า หนุมเจ้าจอมสมร ฯ

๑	แม่สองเจ้าตั้งใคร่	เห็นกัน นาฬ
	เชิญพระนุชมาพลัน	อย่าช้า
	แม่นานอ่อนฤทนต์	เห็นชีพ เรียมเลย
	ฝากแต่พระศพล้า	อ่อนให้เฝ้าฯ

๑	สองไหว้พระบาทแล้ว	สองลา
	สองสั่งสองนายตา	ค่อยเคล้า
	ตาสองลอบแลหา	เมียงม้าย กันนา
	จวนจวบตาท้าวเจ้า	ลอบต้องตาเขาฯ

๑	สองนางจรจากห้อง	โหยหวล สวาทนา
	เมียงแต่หางตาสรवल	สั่งขู
	สองนายลอบอกรวณ	ครางแต่ ใจนา
	เจียรจากดั่งนผู้	อนันนฤมิตฯ

๑ ขำดีลาถึงนอก ครนออกแล้วทั้งสอง กุญแจทองไล่ทวาร เอาลูกตาลไปด้วย
 อมอกย้วยไคลคลา ลีลาชนข้างฝ่าย คลับคล้ายเข้าทวารเวียง จิตตจ้อเมียงสองเจ้า
 ลงข้างเข้ายั้งวัง ทอดตายังปราสาท เห็นสองราชกษัตริย์ ในช่องลิ้นบัญชร ดุจอัปสร
 ลูกล้ำ เยี่ยมหน้าดุจดวงเดือน เหมือนแวนพาทงคู่ ต่างตาดูอยู่คอยทาง เห็นสองนาง
 พเลียง หน้าชนลัดไต้เพียง พ่างท้าวเล็ดจมาฯ

โคลง ๒	มาสองราจะร้อง	ถามเถิดฤาพระน้อง
๑	จูงได้แรงใจ	หนึ่งราฯ

๑ คตินึกไปชอบเฮอร์อง

ความร่ำรู้ทุกเบอง

พระยารู้ฤาดี ฯ

๑ มาจะตัตนตายอุงแล้ว

สองพระพี่เลี้ยงแก้ว

ยกย่างช้าเยยไค

ตังน ฯ

๑ ทวารวังในว่าไกล

ฤาแล้วนั้นไต้

ขยคออกรอดูไกล

บารนี้ ฯ

ราช ถึงบันไดสองชั้น แลนา ถึงฟ้างพื้นปราสาท แลนา เข้าใกล้บาทยุดล แลนา
 ๑ ไหว้เจ้าตนทูลข่าว แลนา บอกกล่าวถ้วนทุกอัน แลนา รับขวัญยอมมือไหว บัดนี้
 ขวัญน้องไต้ มาสู่แล้วณหัว พี่เอย ฯ

โคลง ๔ จอมขวัญพระพี่เอย บุญสอง

๑ โฉมราชงามคือทอง แท่งแท้

คือเทพดาผยอง มาสู่ พระนา

๑ ในโลกนี้สุดแล้ว แต่ทำวงศ์เดียว ฯ

๑ พระสอนพระสั่งข้า พระศรี พี่เอย

ผิแลพลันพบรี เบศรีไต้

แม่นานแต่พบผิ จอมราช แลแม่

ฝากแต่พระศพไว้ เกิดให้เราเฝ้า ฯ

๑ พ้อยแก้วฟ้าหายาด

รักยิ่งชีพิตธา

ครันถ้วนนักจักกา

ลาอย่าเป็นเจ้าแล้ว

มามือ นาฬ

ใคร่แคล้ว

ความเล่า แลพิ

ถ้วนได้ โดยใจ ฯ

๑ สองท้าวยังยาให้

พระบาทสองศรีผจง

สองเสด็จแนบแนมองค์

ละเลี่ยนสองเพ็ญมเฝ้า

ทูลทรง

ใส่เกล้า

อิงแท่น

ยาต้องติดใจ ฯ

๑ ยาชมหลานแก้วยอด

สองดุษบงกชบาน

สองศรีลำเภาพาล

นวดยาได้แรงอำ

เขาวมาลย์

ใหม่หน้า

เพ็ญภาค กุเอย

อ่อนนุ่มถนอม ฯ

๑ ชุหน้าสองหนุ่มหน้า

สองอ่อนงามสระสุม

ใจดีอ่อนอดม

สองนวดพนัก้อยค้อย

เชยชม

ใช้น้อย

ใครคู่ สองนา

ยาได้แรงรมย์ ฯ

๑ อย่ากดใจพินยา

อุส่าห์เยียวสองภักดี

สองนางรินโรยรัก

เมื่อนอ่อนสรลงส่วยได้

นานนัก

ไผ่ไข

ษาอย่า ลมนา

ลุ่มแบ่งผัดผิว ฯ

๑ เพื่อข้าแฝงบาทไหว บทมาลัย
 สุขสิ่งใดปูนปาน เปียบได้
 พิศพัคตรดจบัวบาน ฤาใคร่ คลายเลย
 เสมอมฤตได้ ลูกแล้ลมเมือ ฯ

๑ สองเจ้ารักยำให้ ติดใจ บารนี้
 อ้าอกฟังเสียงใส อ่อนพริ้ง
 สองศรีกล่าวเสนาะใด จักดู นนา
 เสมอมฤตต้อง ยำได้แรงจริง ฯ

๑ ยำรักมิใคร่ให้ ไกลตัว
 เยียวยำเตือนเพราะกลัว เกลือกไข
 ยำสงวนยังสงวนหัว ใจยำ ใส่นา
 เทียรยำเตือนใจใจ อ्यान่อยใจเจอ ฯ

๑ อิริยาบถใส่ สงวนองค์ อ่อนเอิบ
 นอนนั่งยืนเดิรจง ออย่าเว้น
 สองศรีสมบุรณ์บัง กษมาศ กุเอย
 นอนนั่งยืนเดิรเหล่น แต่งให้เสมอกัน ฯ

๑ เพื่อข้ามไคร่ฝ้าย ไปไกล ท่านนา
 ตัวจากใจอาไฉย ท่านไท้
 ขอลาบพิตรไป ประพาส พระเอย
 สมสนุกเล่นไหล่ แหล่งสร้อยสวนขวัญ ฯ

๑ เชิญสองพระพี่น้อง เสด็จไป
 สรงสระพลางชมไพร ดอกไม้
 ยามเย็นจึงคลาไคล ยूरยาตร มานา
 สองราชพังแล้วไหว ย่าเจ้าลาเมื่อ ฯ

โคลง ๒ ยินดีเหลือที่อ้าง เราจะพบเจ้าข้าง
 ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐ ๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐ ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐ ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐ ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐ ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐ ๒๐๑ ๒๐๒ ๒๐๓ ๒๐๔ ๒๐๕ ๒๐๖ ๒๐๗ ๒๐๘ ๒๐๙ ๒๑๐ ๒๑๑ ๒๑๒ ๒๑๓ ๒๑๔ ๒๑๕ ๒๑๖ ๒๑๗ ๒๑๘ ๒๑๙ ๒๒๐ ๒๒๑ ๒๒๒ ๒๒๓ ๒๒๔ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙ ๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘ ๒๓๙ ๒๔๐ ๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘ ๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘ ๒๕๙ ๒๖๐ ๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘ ๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘ ๒๗๙ ๒๘๐ ๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘ ๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘ ๒๙๙ ๓๐๐ ๓๐๑ ๓๐๒ ๓๐๓ ๓๐๔ ๓๐๕ ๓๐๖ ๓๐๗ ๓๐๘ ๓๐๙ ๓๑๐ ๓๑๑ ๓๑๒ ๓๑๓ ๓๑๔ ๓๑๕ ๓๑๖ ๓๑๗ ๓๑๘ ๓๑๙ ๓๒๐ ๓๒๑ ๓๒๒ ๓๒๓ ๓๒๔ ๓๒๕ ๓๒๖ ๓๒๗ ๓๒๘ ๓๒๙ ๓๓๐ ๓๓๑ ๓๓๒ ๓๓๓ ๓๓๔ ๓๓๕ ๓๓๖ ๓๓๗ ๓๓๘ ๓๓๙ ๓๔๐ ๓๔๑ ๓๔๒ ๓๔๓ ๓๔๔ ๓๔๕ ๓๔๖ ๓๔๗ ๓๔๘ ๓๔๙ ๓๕๐ ๓๕๑ ๓๕๒ ๓๕๓ ๓๕๔ ๓๕๕ ๓๕๖ ๓๕๗ ๓๕๘ ๓๕๙ ๓๖๐ ๓๖๑ ๓๖๒ ๓๖๓ ๓๖๔ ๓๖๕ ๓๖๖ ๓๖๗ ๓๖๘ ๓๖๙ ๓๗๐ ๓๗๑ ๓๗๒ ๓๗๓ ๓๗๔ ๓๗๕ ๓๗๖ ๓๗๗ ๓๗๘ ๓๗๙ ๓๘๐ ๓๘๑ ๓๘๒ ๓๘๓ ๓๘๔ ๓๘๕ ๓๘๖ ๓๘๗ ๓๘๘ ๓๘๙ ๓๙๐ ๓๙๑ ๓๙๒ ๓๙๓ ๓๙๔ ๓๙๕ ๓๙๖ ๓๙๗ ๓๙๘ ๓๙๙ ๔๐๐ ๔๐๑ ๔๐๒ ๔๐๓ ๔๐๔ ๔๐๕ ๔๐๖ ๔๐๗ ๔๐๘ ๔๐๙ ๔๑๐ ๔๑๑ ๔๑๒ ๔๑๓ ๔๑๔ ๔๑๕ ๔๑๖ ๔๑๗ ๔๑๘ ๔๑๙ ๔๒๐ ๔๒๑ ๔๒๒ ๔๒๓ ๔๒๔ ๔๒๕ ๔๒๖ ๔๒๗ ๔๒๘ ๔๒๙ ๔๓๐ ๔๓๑ ๔๓๒ ๔๓๓ ๔๓๔ ๔๓๕ ๔๓๖ ๔๓๗ ๔๓๘ ๔๓๙ ๔๔๐ ๔๔๑ ๔๔๒ ๔๔๓ ๔๔๔ ๔๔๕ ๔๔๖ ๔๔๗ ๔๔๘ ๔๔๙ ๔๕๐ ๔๕๑ ๔๕๒ ๔๕๓ ๔๕๔ ๔๕๕ ๔๕๖ ๔๕๗ ๔๕๘ ๔๕๙ ๔๖๐ ๔๖๑ ๔๖๒ ๔๖๓ ๔๖๔ ๔๖๕ ๔๖๖ ๔๖๗ ๔๖๘ ๔๖๙ ๔๗๐ ๔๗๑ ๔๗๒ ๔๗๓ ๔๗๔ ๔๗๕ ๔๗๖ ๔๗๗ ๔๗๘ ๔๗๙ ๔๘๐ ๔๘๑ ๔๘๒ ๔๘๓ ๔๘๔ ๔๘๕ ๔๘๖ ๔๘๗ ๔๘๘ ๔๘๙ ๔๙๐ ๔๙๑ ๔๙๒ ๔๙๓ ๔๙๔ ๔๙๕ ๔๙๖ ๔๙๗ ๔๙๘ ๔๙๙ ๕๐๐ ๕๐๑ ๕๐๒ ๕๐๓ ๕๐๔ ๕๐๕ ๕๐๖ ๕๐๗ ๕๐๘ ๕๐๙ ๕๑๐ ๕๑๑ ๕๑๒ ๕๑๓ ๕๑๔ ๕๑๕ ๕๑๖ ๕๑๗ ๕๑๘ ๕๑๙ ๕๒๐ ๕๒๑ ๕๒๒ ๕๒๓ ๕๒๔ ๕๒๕ ๕๒๖ ๕๒๗ ๕๒๘ ๕๒๙ ๕๓๐ ๕๓๑ ๕๓๒ ๕๓๓ ๕๓๔ ๕๓๕ ๕๓๖ ๕๓๗ ๕๓๘ ๕๓๙ ๕๔๐ ๕๔๑ ๕๔๒ ๕๔๓ ๕๔๔ ๕๔๕ ๕๔๖ ๕๔๗ ๕๔๘ ๕๔๙ ๕๕๐ ๕๕๑ ๕๕๒ ๕๕๓ ๕๕๔ ๕๕๕ ๕๕๖ ๕๕๗ ๕๕๘ ๕๕๙ ๕๖๐ ๕๖๑ ๕๖๒ ๕๖๓ ๕๖๔ ๕๖๕ ๕๖๖ ๕๖๗ ๕๖๘ ๕๖๙ ๕๗๐ ๕๗๑ ๕๗๒ ๕๗๓ ๕๗๔ ๕๗๕ ๕๗๖ ๕๗๗ ๕๗๘ ๕๗๙ ๕๘๐ ๕๘๑ ๕๘๒ ๕๘๓ ๕๘๔ ๕๘๕ ๕๘๖ ๕๘๗ ๕๘๘ ๕๘๙ ๕๙๐ ๕๙๑ ๕๙๒ ๕๙๓ ๕๙๔ ๕๙๕ ๕๙๖ ๕๙๗ ๕๙๘ ๕๙๙ ๖๐๐ ๖๐๑ ๖๐๒ ๖๐๓ ๖๐๔ ๖๐๕ ๖๐๖ ๖๐๗ ๖๐๘ ๖๐๙ ๖๑๐ ๖๑๑ ๖๑๒ ๖๑๓ ๖๑๔ ๖๑๕ ๖๑๖ ๖๑๗ ๖๑๘ ๖๑๙ ๖๒๐ ๖๒๑ ๖๒๒ ๖๒๓ ๖๒๔ ๖๒๕ ๖๒๖ ๖๒๗ ๖๒๘ ๖๒๙ ๖๓๐ ๖๓๑ ๖๓๒ ๖๓๓ ๖๓๔ ๖๓๕ ๖๓๖ ๖๓๗ ๖๓๘ ๖๓๙ ๖๔๐ ๖๔๑ ๖๔๒ ๖๔๓ ๖๔๔ ๖๔๕ ๖๔๖ ๖๔๗ ๖๔๘ ๖๔๙ ๖๕๐ ๖๕๑ ๖๕๒ ๖๕๓ ๖๕๔ ๖๕๕ ๖๕๖ ๖๕๗ ๖๕๘ ๖๕๙ ๖๖๐ ๖๖๑ ๖๖๒ ๖๖๓ ๖๖๔ ๖๖๕ ๖๖๖ ๖๖๗ ๖๖๘ ๖๖๙ ๖๗๐ ๖๗๑ ๖๗๒ ๖๗๓ ๖๗๔ ๖๗๕ ๖๗๖ ๖๗๗ ๖๗๘ ๖๗๙ ๖๘๐ ๖๘๑ ๖๘๒ ๖๘๓ ๖๘๔ ๖๘๕ ๖๘๖ ๖๘๗ ๖๘๘ ๖๘๙ ๖๙๐ ๖๙๑ ๖๙๒ ๖๙๓ ๖๙๔ ๖๙๕ ๖๙๖ ๖๙๗ ๖๙๘ ๖๙๙ ๗๐๐ ๗๐๑ ๗๐๒ ๗๐๓ ๗๐๔ ๗๐๕ ๗๐๖ ๗๐๗ ๗๐๘ ๗๐๙ ๗๑๐ ๗๑๑ ๗๑๒ ๗๑๓ ๗๑๔ ๗๑๕ ๗๑๖ ๗๑๗ ๗๑๘ ๗๑๙ ๗๒๐ ๗๒๑ ๗๒๒ ๗๒๓ ๗๒๔ ๗๒๕ ๗๒๖ ๗๒๗ ๗๒๘ ๗๒๙ ๗๓๐ ๗๓๑ ๗๓๒ ๗๓๓ ๗๓๔ ๗๓๕ ๗๓๖ ๗๓๗ ๗๓๘ ๗๓๙ ๗๔๐ ๗๔๑ ๗๔๒ ๗๔๓ ๗๔๔ ๗๔๕ ๗๔๖ ๗๔๗ ๗๔๘ ๗๔๙ ๗๕๐ ๗๕๑ ๗๕๒ ๗๕๓ ๗๕๔ ๗๕๕ ๗๕๖ ๗๕๗ ๗๕๘ ๗๕๙ ๗๖๐ ๗๖๑ ๗๖๒ ๗๖๓ ๗๖๔ ๗๖๕ ๗๖๖ ๗๖๗ ๗๖๘ ๗๖๙ ๗๗๐ ๗๗๑ ๗๗๒ ๗๗๓ ๗๗๔ ๗๗๕ ๗๗๖ ๗๗๗ ๗๗๘ ๗๗๙ ๗๘๐ ๗๘๑ ๗๘๒ ๗๘๓ ๗๘๔ ๗๘๕ ๗๘๖ ๗๘๗ ๗๘๘ ๗๘๙ ๗๙๐ ๗๙๑ ๗๙๒ ๗๙๓ ๗๙๔ ๗๙๕ ๗๙๖ ๗๙๗ ๗๙๘ ๗๙๙ ๘๐๐ ๘๐๑ ๘๐๒ ๘๐๓ ๘๐๔ ๘๐๕ ๘๐๖ ๘๐๗ ๘๐๘ ๘๐๙ ๘๑๐ ๘๑๑ ๘๑๒ ๘๑๓ ๘๑๔ ๘๑๕ ๘๑๖ ๘๑๗ ๘๑๘ ๘๑๙ ๘๒๐ ๘๒๑ ๘๒๒ ๘๒๓ ๘๒๔ ๘๒๕ ๘๒๖ ๘๒๗ ๘๒๘ ๘๒๙ ๘๓๐ ๘๓๑ ๘๓๒ ๘๓๓ ๘๓๔ ๘๓๕ ๘๓๖ ๘๓๗ ๘๓๘ ๘๓๙ ๘๔๐ ๘๔๑ ๘๔๒ ๘๔๓ ๘๔๔ ๘๔๕ ๘๔๖ ๘๔๗ ๘๔๘ ๘๔๙ ๘๕๐ ๘๕๑ ๘๕๒ ๘๕๓ ๘๕๔ ๘๕๕ ๘๕๖ ๘๕๗ ๘๕๘ ๘๕๙ ๘๖๐ ๘๖๑ ๘๖๒ ๘๖๓ ๘๖๔ ๘๖๕ ๘๖๖ ๘๖๗ ๘๖๘ ๘๖๙ ๘๗๐ ๘๗๑ ๘๗๒ ๘๗๓ ๘๗๔ ๘๗๕ ๘๗๖ ๘๗๗ ๘๗๘ ๘๗๙ ๘๘๐ ๘๘๑ ๘๘๒ ๘๘๓ ๘๘๔ ๘๘๕ ๘๘๖ ๘๘๗ ๘๘๘ ๘๘๙ ๘๙๐ ๘๙๑ ๘๙๒ ๘๙๓ ๘๙๔ ๘๙๕ ๘๙๖ ๘๙๗ ๘๙๘ ๘๙๙ ๙๐๐ ๙๐๑ ๙๐๒ ๙๐๓ ๙๐๔ ๙๐๕ ๙๐๖ ๙๐๗ ๙๐๘ ๙๐๙ ๙๑๐ ๙๑๑ ๙๑๒ ๙๑๓ ๙๑๔ ๙๑๕ ๙๑๖ ๙๑๗ ๙๑๘ ๙๑๙ ๙๒๐ ๙๒๑ ๙๒๒ ๙๒๓ ๙๒๔ ๙๒๕ ๙๒๖ ๙๒๗ ๙๒๘ ๙๒๙ ๙๓๐ ๙๓๑ ๙๓๒ ๙๓๓ ๙๓๔ ๙๓๕ ๙๓๖ ๙๓๗ ๙๓๘ ๙๓๙ ๙๔๐ ๙๔๑ ๙๔๒ ๙๔๓ ๙๔๔ ๙๔๕ ๙๔๖ ๙๔๗ ๙๔๘ ๙๔๙ ๙๕๐ ๙๕๑ ๙๕๒ ๙๕๓ ๙๕๔ ๙๕๕ ๙๕๖ ๙๕๗ ๙๕๘ ๙๕๙ ๙๖๐ ๙๖๑ ๙๖๒ ๙๖๓ ๙๖๔ ๙๖๕ ๙๖๖ ๙๖๗ ๙๖๘ ๙๖๙ ๙๗๐ ๙๗๑ ๙๗๒ ๙๗๓ ๙๗๔ ๙๗๕ ๙๗๖ ๙๗๗ ๙๗๘ ๙๗๙ ๙๘๐ ๙๘๑ ๙๘๒ ๙๘๓ ๙๘๔ ๙๘๕ ๙๘๖ ๙๘๗ ๙๘๘ ๙๘๙ ๙๙๐ ๙๙๑ ๙๙๒ ๙๙๓ ๙๙๔ ๙๙๕ ๙๙๖ ๙๙๗ ๙๙๘ ๙๙๙ ๑๐๐๐

๑ คืบเข้าในปราสาท เสร็จสองราชเสด็จสร้ง แล้วสองทรงพระบรรัด ผัดพักตรดู
 ดวงเดือน เกล้าเกศเหมือนสาวสวรรค์ นุ่งแพรพรรณลายเลิศ พพรายพรังเพริศประไพ
 ไบสมบุรณบรรจง ทรงเครื่องเสร็จยूरยาตร ลีลาศดุจอัปสร ทวยทอศกรนวยนาด ถึง
 เกยมาศบรรยง สองเสด็จทรงกรณ มีจำลองจำหลักลาย รูปสัตว์กลายช้อยชด อลงกต
 กุญแก้ว ช่างชงงามแพรวแพรว เครื่องช่างงามยง ยิงนา ฯ

๑ ยยับธมยุรฉัตรทอง รังรองกันชิงรัตน์ พัดโบกพัดจามร สาวสลอนโดยเสด็จดาษ
 พเลียงราชตามกษัตริย์ ไปประทับดับหึ่ง ถึงประตอทยาน คานหามทองรับราช ลีลาศ
 เทียบมนเทียร พเลียงเจียนใจแก้วน เล่นก่อนไซประต ส่วนพระภุชบรรจง ทรงมกุฏ
 ภูษา พัสตราภรณ์อันต์ งามเงณอนทรหยาดฟ้า เร้นอยู่เรือนรัตน์ถ้า แเนบเนอ
 ล่องล่นอง ฯ

๑ ร่าย สองนายซ่อนข้างแท่น นางร่นเล่นปูอาสน์ ให้สองราชเล็ดจออก นอกให้ข้าไทเฝ้า
 ล้วนชาวเจ้ากำนัล เคียมคัลโดยระบอบ นางโรยนอบนบว่า ล้วนพระยารั้งไล่ ให้
 เผื่อข้าหมั่นตัก เตือนสองลักษณะไธยาสน์ สองนางนาฏไถ่กล ว่าบัดเดียวดลเทัญจะนอน
 นางร่นกรประนมไหว้ ทูลว่าพระยาไทรราช พระบาทลึงทุกอัน ชาวกำนัลเป็นพยาน
 มินานถ้วนลิมคำ ธารจ่าตุดองโทษโผย นางโรยเร่งชักม่าน เชิญสองท่านเล็ดจเข้า
 ล้วนชาวเจ้ากำนัลนั้น ครั้นจะอยู่ท้าวธจะมีหลับ ชับกันลงเล่นไหล่ ชมดอกไม้วัลย์เครือ
 แต่สองเฝื่อนจะเฝ้า ลองท้าวเจ้าจอมราช ครั้นฝูงนางคลาศคลาลงแล้ว ลองพระพลึง
 แก้ว หับถววนทุกทวาร ฯ

โคลง ๒ มินานสองพี่เลี้ยง ไหว้บาทบงกชเกลียง
 ๑ เชิญอ่อนท้าวเสด็จใน ฯ

๑ สองอ่อนใจแจ่มฟ้า พังพี่เลี้ยงเชิญข้า
 ซ่อนข้าอายใจ ฯ

โคลง ๔ พี่เอยแต่น้อยเกิด ตนมมา
 ๑ ยังไปเคยเคียงษา สักน้อย
 จักไปตั้งฤาณา วานช่วย ธีรา
 อายเร่งอายค้อยค้อย หนึ่งใส่เฝือกแล้ว ฯ

๑ ฦหัวเจ้าข้าไซ้ เด็กเลย
 แม่บเคยจำเคย จิงไต้
 พระทองแก่เรียมเอย อย่าเหนียว ราแม่
 ฤาบเอนดูไท้ ธีราชแล่นหัว พี่เอย ฯ

๑ พระล่อแฝงม่านเข้า มาฟัง
 ฟังอำเภอสองยัง หนุ่มแท้
 พระเสด็จนั่งแนบหลัง สองอยู่ ใสนา
 สองไปรู่ยังแก้ พี่เลี้ยงไปมา ฯ

๑ พี่เอยรักท้าวยิ่ง หัวใจ นาฬ
 เจ็บบ่เคยฉนั้นใด ดั่งนี้
 เพื่อกัดเรงเคียงใน ใจยาก จิงนา
 วานพทั้งสองซ เล่ห์ให้เพื่อเห็น ฯ

๑ สองฟังสองค้อยยิ้ม ผืนสรวล
 ใครห่อนสอนพระอวร อ่อนได้
 วันสองแรกรักครวญ ถึงราช นันนา
 ใครสั่งสอนสองให้ ละห้อยโหยหา ฯ

๑ มีสอนก็อย่ารำ มาหยัน อกรา
 มีเอนดอากัน ดั่งนี้
 เห็นเดือนตวันวัน คนก่อน เพื่อนา
 ถามว่าบุรุษ ว่ารู้ฤาถาม ฯ

๑ พระเอยจะบอกได้ ฉนั้นใด
 พระจักเคียงถนัดใน ที่ไท
 มินานอย่าอาไโดย เลขราช
 น้อยหนึ่งพระจักได้ เล่ห์นั้นเป็นเอง ฯ

๑ พระลอบได้

จิกหัว

สองนาฏตกใจกลัว

สตุ้ง

พระพักตร์ดุจดวงบัว

บานร่อ กัณหา

เผยม่านแพรพรรณวุ้ง

ออกให้เห็นองค์ ฯ

๑ สองเห็นโฉมเจ้าแผ่น

ภูวดล

งามเงอนทินกรกล

แว่นฟ้า

ลิมอายอ่อนลิมตน

ตาค้อ พระนา

พิศบ่พรับโอ้อ้า

เทพไสยาไฉน ฯ

๑ ดำรงใจได้อ่อน

อายชบ อยู่นา

สองบังคลเคารพ

กราบไหว้

โฉมสองชนตาสบ

ใจราช แลนา

พิศพิศน้องไท้

ท่านท้าวลิมตน ฯ

๑ บัวทองเด็ดแต่น้ำ

เอามา แลฤ

แลว่าดวงดารา

หยาดฟ้า

ฤจันทรจากเวหา

หาพิ พระเอย

เรียมเร่งคิดหน้าหน้า

หนุ่มหน้าติดใจ ฯ

๑ สองนาฏพิศราชร่อ

วางตา

จอมราชพิศพัศตรา

อ่อนไท้

บวางเนตรเลยนา

บานร่อ สองรา

สองนาฏไหว้แล้วไหว้

เล่าไหว้บาทมัลย์ ฯ

๐ นางโรยนางรินไหว^๕ พิศภู เบศร์เฮย^๕
 พิศอ่อนสองศรีตร^๕ เตรีบเฝ้า^๕
 แลนางกัณ^{๕๕} จอมราช^๕
 แลราชลิม^๕ดูเจ้า^๕ พัน้องทั้งสอง ฯ

๐ พิศไท^๕ไหว^๕ ทินกร^๕
 พิศอ่อนค้อศ^๕ แจ่มฟ้า^๕
 พิศอุ้ม^๕ ไต^๕ นนา^๕
 เดือนย^๕ อกร^๕ ไต ฯ

๐ เพื่อนโรยวานช่วย^๕ ตาค^๕ หนึ่ง^๕ รา^๕
 เราว่าพระเรา^๕ ยิง^๕ ผู้^๕
 โฉมพระ^๕ งาม^๕ เร่ง^๕ งาม^๕ นา^๕
 ทุก^๕ แต่ง^๕ ท้าว^๕ ทั้ง^๕ สาม^๕ ฯ

๐ พิศดู^๕ วาง^๕ ตา^๕
 สาม^๕ ดุ^๕ ไต^๕
 บุญ^๕ นาง^๕ รน^๕ กุ^๕ เอย^๕
 เรา^๕ ธิ^๕ ราช^๕ ผู้^๕ ม^๕ บุญ^๕ ฯ

๐ สอง^๕ ไหน^๕ มา^๕ ดู^๕ รา^๕
 มา^๕ อยู่^๕ เก^๕ ล้า^๕
 สุด^๕ เฉ^๕ ลิ^๕ ม^๕ โล^๕ ก^๕ ย^๕ แล^๕ เอย^๕
 สาม^๕ พัน้อง^๕ งาม^๕ สม^๕ ฯ

๑ ร่าย สองนางชมบมิวาย ล้วนสองนายผู้เชียวชาญ ค่อยกัมกรานเข้าไป นั้งแต่ไกล
กราบบาท ไ้ธรราชสามกษัตริย์ ชรดัดนิ้วประนม บังคมเคารพราช ชมโฉมนาดทั้งสาม
งามตดตาตติใจ ในแผ่นดินไ้ฟ้า เห็นแต่พระเจ้าหล้า ฟ้น้องทั้งสาม บารนี้ ฯ

โคลง ๔ งามยงงามยิ่งแม่ แม่นมา แต่งฤา

๑ โฉมระทวยทอตา แห่่งหล้า

สมนั้บ้านนา สรป่า นนา

สดกว่าสดโอ้อ้า อ้าโอ้อือใจ ฯ

๑ ฟ้เลี้ยงทั้งส้ไหว สามกษัตริย์
เชิญบาทบงกชรัตน์ อยู่เกล้า
เสด็จยังผรมสวัสดิ์ ไ้ยาสน์ พระเอย
เยียวเหน้อยพระองค์เจ้า ฟ้น้องทั้งสาม ฯ

๑ พระลอล้ลาศฟ้า ดินไหว
สองนาฏโดยเสด็จไ้ตร แผ่นพ่น
สามกษัตริย์ทอดกรไ้ว เยง่า งามนา
โฉมดุจเดือนดาวขน ส่องฟ้าดินบน ฯ

๑ นางโรยนางร่นร้าง บทรัช
เชิดบาททั้งสามกษัตริย์ ไ้เกล้า
เชิญเสด็จภิรมย์สวัสดิ์ ไ้ยศ
สองอ่อนนอเคอเฝ้า อยู่เพียงสาวสวรรค์ ฯ

๑ พิเลียงปีคมาแล้ว

รับขวัญ ท่านนา

ขวัญอ่อนอย่าไกลกัน

กับไท่

ขวัญสองแม่คือวัด

เวียนรอบ พระนา

ขวัญราชคงคือไม้

มาศเกยววัลกรอง ฯ

๑ สองนางลาราชไหว

บทมัลย์

ถึงนอกสองหับทวาร

ท่านไว

หับแล้วบ่ทันนาน

ยังพี่ นายนา

นั่งแต่ไกลกามใหม่

สวาทเพียงไฟฟอน ฯ

โคลง ๒ รัญจวนสมรหม่นกลืน

เพราะเพ้อภักดีหม่น

๑ จังกลืนใจคง ฯ

๑ ร้อยองค์ยากแท้

ผิบริ้อยแท้

ง่ายพันประมาณ ฯ

๑ เรือนสำราญอยู่เหล่น

เร่งว่าร่ายแรงเต็น

โลดร้ายฤาอาย ฯ

๑ ทิ้งหลายชก้าน

ทำบริฐกรัน

เผ่ายร้ายฤาแคลง ฯ

โคลง ๔ แกร่งรักแรงร่าคร่อน

รณสมร

๑ ยงยั้งเปลวไฟฟอน

หม่นใหม่

มนเทียรบนภูธร

เป็นที่ ยานา

ชื่นข่มใจไว้ได้

เพ้อต้งภักดี ฯ

๑ เราน^๕เราเฝ้า^๗ผู้

ผิดเท่า^๕ธิด^๗กลัว

ผิด^๕ก^๗ง^๕เก^๗ศ^๕

ดีกว่า^๕เป็น^๗คน^๕ให้

ภักดี

เกลียด^๕ไกล^๗

แห^๕นง^๗ว่า^๕ ตาย^๗นา

ทำ^๕น^๗ช^๕หลัง^๗ตน^๕ ฯ

โคลง ๒ สัก^๕คน^๗คิด^๕ชอบ^๗ถ้อย

๑ สว่าง^๕ร้อน^๗ไฟ^๕กาม^๗ ฯ

สอน^๕สั่ง^๗กัน^๕ค่อย^๗ค่อย

๑ ส่วน^๕สาม^๗กษัตริย์^๕แก่น^๗ท้าว

แน^๕บ^๗เน^๕อ^๗เร^๕ียง^๗ร^๕ม^๗ย์^๕ ฯ

กร^๕โอบ^๗อง^๕ค์^๗โน้^๕ม^๗น้าว

๑ เชย^๕ชม^๗ชู้^๕ปาก^๗บ่อน

ส^๕ว^๗า^๕ท^๗เค^๕ล^๗า^๕ค^๗ล^๕ง^๗ส^๕ม^๗ร^๕ ฯ

แส^๕น^๗อม^๕ฤ^๗ต^๕ร^๗ส^๕ช^๗อน

๑ กร^๕เก^๗ย^๕ว^๗กร^๕ก^๗อด^๕เก^๗อ

อ^๕อน^๗เน^๕อ^๗เอ^๕า^๗ใจ^๕ ฯ

เน^๕อ^๗แน^๕บ^๗เน^๕อ^๗โอ^๕เน^๗อ

๑ พัก^๕ตรา^๗ไ^๕ส^๗ไ^๕หม^๗หม้า

ห^๕น^๗ุ่ม^๕ห^๗น้า^๕ส^๗ร^๕ส^๗ม^๕ ฯ

ห^๕น้า^๗แน^๕บ^๗ห^๕น้า^๗โอ^๕ห^๗น้า

๑ นม^๕แน^๗บ^๕นม^๗น^๕ม^๗น^๕อง

อ^๕อน^๗ท^๕้อง^๗ท^๕ร^๗ว^๕ง^๗ส^๕ม^๗ร^๕ ฯ

ท^๕้อง^๗แน^๕บ^๗ท^๕้อง^๗โอ^๕ท^๗้อง

๑ ส^๕ม^๗เส^๕น^๗ห^๕อ^๗ร^๕ไ^๗หม^๕หม้า

เก^๕ล^๗ส^๕ก^๗ล^๕ว^๗ส^๕ง^๗ส^๕าร^๗ ฯ

ก^๕ล^๗ว^๕ร^๗ส^๕ก^๗ล^๕ว^๗ก^๕ล^๗น^๕ก^๗ล^๕ว

๑ บุษบาบานคลีคล้อย
เสียดสร้อยสระศรี ฯ

สร้อยแลสร้อยซ้อนสร้อย

๑ ภูมรคลิงคู้เกล้า
ยั่วร้องขานกัน ฯ

กลางกมลยรรเย้า

๑ สรงสระสวรรค์ไปเพียง
อาบโอ้อาใจ ฯ

สระพระนุชเนอเกลียง

๑ แสนสนุกในสระน่อง
ดอกไม้บัวบาน ฯ

ปลาชนชมเต็นตอ

๑ ตระการผิงสระแก้ว
โคกฟ้าฤาปูน ฯ

หมดแผ้วผ่องแผ้ว

๑ บุญมีมาถึงได้
พี่เอ๋ยวานชม

ชมเต้าทองน่องไท
หนึ่งรา ฯ

๑ พระเพื่อนสมสมรแล้ว
แก่นไทแพงทอง

ลอราชเชยชมแก้ว
เล่านา ฯ

๑ ละบองบรรพหลากเหล่น
เหม่ชุ่มสมสมร ฯ

บเหน้อยบได้เว้น

๑ ดุจอัสดรหันหา
เร่เร่ฤาเยาว์ ฯ

แรงเร่เร่ฤทธีกล้า

๑ ดุจสารเมามันบ้า

งาไล่แทงงวงคว่ำ

อยู่เคล้าคลุกเอา ฯ

๑ ประเล้าโลมอ่อนไถ่

แก้ฟ้อเอยเรื่อยได้

ยากด้วยเขาวมาลย์ ฯ

๑ เอนดูวานอย่าพร้อง

เชิญพระนุชนุ่มน่อง

อดฟ้อไฉ่เอาบุญ

ก่อนเทิญ ฯ

โคลง ๔ พระคุณพระพัพพะ

คณนา

๑

พระเอนดูนุชรา

ท่านไถ่

เผื่อเข้าไปเคียงสา

สักหยาด พระเอย

พระค้อยถนอมน่องไว้

เพื่อนท้าวไฉ่บุญ ฯ

๑ บเป็นไฉ่เจ้าฟ้

อย่าแคลน

รักแม่สุดดินแดน

กว่าฟ้า

เรื่อยสงวนพระนุชแสน

สงวนยิ่ง ตัวนา

ยามหนึ่งบเห็นหน้า

อ่อนท้าวเรื่อยตาย ฯ

๑ บมลายสมรเร่งเร่ง

ฤทธิ์รงค์

สองอ่อนระทวยองค์

ละห้อย

ความรักดุจทิพยสร

โสรจชั้น

บัดชนบัดเศร่าสร้อย

สร้างสร้อยสรดไส ฯ

๔ ๔ ๕
๐ สะเทอนพาพนลัน

๔
สรวงสวรรค์

๕
พนแผ่นดินเตยรร

หย่อนไถ่

๕๑
สารคดีหนองอรร

ณพเพื่อง ฟองนา

แต่ทว่าทิศไม้ไผ่

โดยคเยองอศจรรย ๗

๔ ๕ ๑ ๒

© ขนสหคตงคเคตา

๙ ๗

๑๘
สาวสี่

สารแนบนางคชด

๒
ศาส.เหตุน

ทรายทองย่องยงกร

๕
ทาสุน ชมนนา

กะต่ายกะแตเต็น

๒
ตอบเตาสมสมร ฯ

© ทินกรกรกายเกยว

๒
เมยงบัว

บัวบานหบกั้ว

๑๕
ภษา
๗

ព្រះពុទ្ធសាសនា

เมษราบ บัวนา

ชอนนอกในกลีบกลำ

กตณกถวเกสร ฯ

๑๑๖ บทกวีโคลน่อยหนึ่ง

ถวายหยุด อยู่นา

ยังใคร่ปองประตียุช

๒ || ๖
ใบมวญ

ปราณิดอกบัวบุษ

๕
בחן חמנה

๑ ๒
หบอยบบานด้วย

ดอกสร้อยสัตบัน ฯ

โคลง ๒ ตระวันเจียนจัมฟ้า^{๒๔}

สองพเลียงทลฮา

จะค่าแล้วพระเอ๋ย ฯ

๐ พระทองเผยม่านแล้ว
ทั้งสี่เข้าไปใน ฯ

เรียกพระพลึงแก้ว

๐ วิสุดใจจึงลี
อย่าให้เห็นกล ฯ

ซ่อนเงื่อนกลั่น

๐ ไหว้บัดดลท่านไท้
กิ่งเกล้าทูลทรง ฯ

รับราชเสาวนัไว้

๐ เชิญพระสร่งสว่างร่อน
อาบด้วยสองศรี ฯ

เสด็จอ่างทองเดี่ยวซ่อน

๐ บุษบาบ่เสียดสร้อย
หนึ่งได้แรงองค์ ฯ

จรดฤดูเหลนน้อย

๐ จากสร่งเสด็จแท่นแก้ว
แนบเนออิงอร ฯ

แต่งแ่งงามเสร็จแล้ว

๐ พลึงกรลูปเกล้า
แต่งตั้งเตรียมถวาย ฯ

ยกเครื่องเสวยเทียบเข้า

๐ สองสายสมรอ่อนไหว
ธราชเจ้ากุเสวย ฯ

เตือนบพิตรเชิญไท้

๐ ชูกางเขยหน้าสรว
พราทงสอง ฯ

เชิญอ่อนท้าวเสวยด้วย

๑ ของเสวยสวรรค^๕ไป^๕เพียง
แนบ^๕เนอ^๕เรียบ^๕เสวย ๑

เพราะพระนุ^๕ช^๕เนอ^๕เกลยง

๑ ทรามรัก^๕เอยปาก^๕บื้อ^๕
สวาท^๕ซ็อน^๕สง^๕สาร ๑

ร^๕ยั้ง^๕ร^๕ส^๕ฟ้า^๕ซ็อน

๑ เสวย^๕สำ^๕ราญ^๕เสร็จ^๕แล้ว
นบ^๕ท้าว^๕ทูล^๕เตอน ๑

ส^๕อง^๕พระ^๕พ^๕เลยง^๕แก้ว

๑ ตวัน^๕จะ^๕เลือน^๕ลับ^๕ฟ้า^๕
อ้อน^๕เอี้ย^๕ยาม^๕ควร ๑

จอม^๕ราช^๕เจ้า^๕อย่า^๕ช้า

โคลง ๔ พระอวร^๕บ^๕ใคร^๕แคล้ว

คลา^๕เรียบ

เรียบ^๕ราช^๕พิศ^๕สอง^๕เลียม

ละ^๕ห้อย

สาม^๕กษ^๕ต^๕รีย^๕เดอด^๕แด^๕เกรียม

กรม^๕สวาท^๕ แลนา

หน้า^๕แนบ^๕หน้า^๕ค้อย^๕ค้อย

คล้าว^๕น้ำ^๕ตา^๕ไหล ๑

๑ เอน^๕ด^๕สอง^๕อ้อน^๕ท้าว

ทราม^๕รัก^๕ ท่าน^๕นา

ก้ม^๕กราบ^๕ลง^๕กับ^๕ตัก

ท่าน^๕ไท

น้ำ^๕ตา^๕โส^๕รจ^๕สร^๕ง^๕พัค^๕ตร

แถว^๕ถึง^๕ ลง^๕นา

ให้^๕บุ^๕ร^๕ก^๕ให้

ส^๕อน^๕อา^๕ดู^๕ร ๑

๑ อ้า^๕พระ^๕บ^๕น^๕เกล้า^๕แผ่น

ธ^๕ร^๕ณ^๕น^๕ท^๕ร

แต่^๕แรก^๕เรียบ^๕พ^๕ง^๕ย^๕น

ข้า^๕ว^๕ไท

จัก^๕ก^๕น^๕บ^๕เ^๕น^๕ก^๕น

คร^๕ว^๕ญ^๕ไ^๕คร^๕ พระ^๕นา

นอน^๕บ^๕เ^๕น^๕นอน^๕ไข

สวาท^๕ถ้ำ^๕พ^๕ง^๕สาร ๑

๑ บัญชลทุกเทพย์เจ้า	จอมผา
ทั้งเทพย์พฤกษาสึง	หมู่ไม้
ขอพระช่วยราชา	เชิญสู่ สมณา
ดูลาภแล้วจักไหว้	บูเจ้าทุกสถาน ฯ

๑ เงินทองกองโกฏิแก้ว	ทูลถวาย
สารสดงาทองควาย	เผือกผู้
บุญบถนรื่องขวาย	ขวนรอด มานา
แม่บ่มท้าวชู	อย่าแลมีผิว ฯ

๑ จึ่งพระเสด็จเต้าแขก	ทำขวัญ
รักไปทันถึงวัน	ดวนร้าง
ตั้งฤาจะจากฉัน	ใดตั้ง นนา
กรกอดองค์เจ้าชาย	รำให้หิวโหย ฯ

๑ ระทดด้วยนุชน้อง	ระทวยองค์ ท่านนา
ชรอนพระพักตรชลลง	ส่อน
เหนือหลังสมบุรณ์บง	กษมาศ กุเอย
มีใครเงยหน้าชน	จากเจ้าจอมสมร ฯ

๑ เรียมสุขเสวยสุขเพียง	อมรินทร์ อ่อนเอย
ครันแรกเรียมพึงยิน	ข้าวน้อง
บินลูฟักบิน	มาสู่ นุชนา
มาบ่ได้ขายข้อง	สวาทเพียงเซาขัง ฯ

๑ เมืองกว้างข้างม้าสู

เสี้ยแม่เสี้ยเมียมา

เสี้ยสนมคุดวงพเยี้ย

มาแต่ตัวเข้าช่อง

ละเสี้ย อ่อนเอย

สู่น้อง

งามแง่ งามนา

ข้ายท้าวทั้งสอง ฯ

๑ พี่บ่น้องเพียงแต่

คือเชือกผสมสามเกลียว

ตั้งฤจะพลันเหลียว

เจ้าจากเรียมจักกลืน

ยามเดียว

แฝดฝน

กินจาก เรียมนา

สวาทกลืนใจตาย ฯ

๑ มีรักแลจึงเข้า

แม้ว่ารักฤใด

เอโกเค็ดเดียวไกล

เจ้าจะละเรียมไว้

จำไป จักนา

คลาศไค

มาแต่ ตัวนา

กำพร้าวคนเดียว ฯ

๑ ฟังคำจอมราชร้อน

มาจะตตนตาย

พระไฉนว่าราญสาย

ฤใคร่ไกลพระแก้ว

ฤวาย

จูงแล้ว

ใจจาก พระนา

กึ่งเส้นเกศา

๑ สองกษัตริย์สนองนาถถ้อย

สุริยเรียวเรียงเวหา

เขาเตอนราชชายา

ครันคำไส้ตองถ้อย

ไปมา

คลาศคล้อย

จักคำ พระเอย

ใหญ่แลเป็นความ ฯ

โคลง ๒ ไหว้สามกษัตริย์ไซ้ซ่า
 ๐ คำใส่คนสม

จากแต่บัดเดี้ยวอ้า
 เล่านา ฯ

๐ พระตนกลมปั่นเกล้า
 ท่านท้าวเสด็จไป

ช่วยว่าให้น้องเหน้า
 หนึ่งรา ฯ

๐ โอ้อาไลยค้อยพร้อม
 อ่อนฝ้ายลี้ลา

เชิญพระนุชนุ่มน้อง
 ก่อนเทอญ ฯ

๐ สองธิดากราบไหว้
 จวบท้าวทั้งสอง

ชูพระพักตรน้องไท้
 สรงนา ฯ

๐ พักตราหมองสวาทใหม่
 ค้อยฝ้ายลี้ลา ฯ

ไหว้บาทละห้อยให้

๐ เหลียวหลังมาค้อย
 สั่งท้าวสนองสาร ฯ

นำเอนคูน้องน้อย

๐ อยานานนักอยู่เกล้า
 เร่งฝ้ายหาเผื่อ ฯ

เชิญบพิตรพระเจ้า

๐ เรียมเจ็บเหลือที่พร้อม
 จากน้องเสมอตาย ฯ

จักใคร่ไปด้วยน้อง

๐ ฟ้าเลี้ยงถวายบังคม ประนมเชิญสองเสร็จ เสด็จถึงเกยทรงล่อง คานหามทองรับราช
 หมู่นางดาษบริวาร ฟ้าพรนชาญเชิงแก้ว ช่อนแง่งำเงอนมิด ปิดประตูไว้เสร็จ โดย
 เสด็จถึงทวารใหญ่ ได้กล่าวว่าลิมครอง เบื้องในรัตนไฉยา แม่โรยมาจะไปดู จง
 เปิดประตูไว้ท่า ไปบ้ายหึง ถึงเรือนรมย์พิมาน ไชทวารออกได้ ให้นางโรยอยู่เฝ้า
 นางรณเขารับราช ล่องนายนาคมาตาม ยามค่ำคลุ้มเบ้นหน้า ลอบพิตรเจ้าหล้า
 กับฟเลี้ยงปลอมไป ฯ

โคลง ๓ ถึงทวารในเรือนหลวง
๑

เชษฐราชเสด็จขึ้นหย้า

คล้ายถึงคลองสองท้าว

อยู่เร้นเรือนโรย ฯ

โคลง ๒ สองนางโดยเสด็จไท่
๑

บให้เห็นตัว ฯ

สองซ่อนสองนายไว้

๑ ราตรมัวมืดฟ้า

ลอบขึ้นสมศรี ฯ

เชษฐบพิตรเจ้าหล้า

๑ ภัทรวะดีดวงดอกไม้

ธราชเข้าไปใน ฯ

เสด็จออกมารับไท่

๑ เยียดไคพระอยู่ข้า

พี่น้องตรอมตาย ฯ

พระจะละให้ข้า

๑ ถวายกรจุงเจ้าหล้า

อ่อนได้แรงรมย์ ฯ

ขึ้นบนแท่นทิพย์อา

๑ พระตนกลมเสด็จแล้ว

พระพี่น้องผจงถวาย ฯ

เหนือฟูกผ้าแขนยแก้ว

๑ ม่านแพรพรายเลิศล้ำ

พิศพนลายทอง ฯ

หุนากหุทองพัน

๑ ดอกไม้กรองเรียบร้อย

แห่งห้องไสยา ฯ

หอมตระหลบอบห้อย

๑ พิดานดาดาชแก้ว

เนลามาศฉลัับแพรวแพรว

เพริศกัณษัตริย์ ฯ

โคลง ๔ ผ้าต้นต่าล่วน

ทองถวาย

๑

ถวายกระแจะจรงลาย

ลูปไถ่

สลาพานมกรราย

รัตนแต่ง ถวายนา

พระกระยาเสวยไท่

อ่อนท้าวผจงถวาย ฯ

๑ เสวยแล้วสามท่านไท่

เสวยรมย์

หับประตุทองผทม

ท่านไว่

สองนางพี่ไปสม

สองพี่ นายนา

สรวลสนุกไถ่ไถ่

คู่เกล้าคลึงสมร ฯ

๑ สองท้าวซอนซอนไท่

เป็นกล

รู้แต่นางสองคน

พี่เลี้ยง

ประมาณกึ่งเดือนดล

จรหล้า แลนา

สรวลสนุกเล่นเพียง

บรู๋โรยแรง ฯ

ราย ๑ ลางคาบแดดงดงไข่ ลางคาบไถ้ธล้าราญ ลางคาบยานใจเหลัน ลางคาบเร็น
 ล้อนองค์ ชุบชิบชงเงอนเง่ แต่พี่เลี้ยงเข้าใน ใครใครบให้เข้า ผุงชาวเจ้าพระก้านัด
 ลกิดกันลอบเจรจา บัดนี้หน้าหลากแต่ สองอยู่เกล้าเราแล้ว กับพี่เลี้ยงเป็นกล ฯ

โคลง ๒ ควันความจนร้าว

ผู้หนึ่งเห็นสกิดผู้

หนึ่งให้แลดู ฯ

โคลง ๓ ดอกขายหุขายตา
๐

ขจรข่าวถึงท้าวผู้

ดอกบนำพา^๗

พ่อไท่ทั้งสอง ฯ

โคลง ๒ ลอบมามองลูกไท่^๗
๐

แฝกฟุ้งไฟเชื้อ^๗ ฯ

เคียดคู่ไฟฟ้าใหม่^๗

๐ ลอบแลเห็นเจ้าหล้า

ลอราชงามโอ้อ้า

อาจให้หายฟุ้ง ฯ

๐ รอยบุญเขาส่งให้

ไกลกว่าไกลเป็นไกล^๗

ยิ่งไกลอัศจรรย์ ฯ

๐ ลักชมขวัญคู่ค้อย

ลอราช^๗นเทาร้อย

อยู่เงอมบทจร ฯ

๐ ไต่ภูธรดูได้

ฟ้าแลดินมาไว^๗

อยู่เงอมมอเรา ฯ

๐ เอาเป็นเขยแขกแก้ว

ยศโยคฤ^๗รู้แล้ว

เลิศพันประมาณ ฯ

ร่าย ๐ ภูบาลแล้งแสงองค์ สองไหว่บังกชบาท พระลอราชค้อยถาม สองบอกนาม
ปิตุราช พระบาทไท่เลื่องลือ ธกียอกรกชประนม ถวายบังคมชมชื่น ยินความชอบ
นอบทูล ว่านเรศเจ้าหล้า ขำร้างราชสมบัติ สดัดเสด็จเสด็จล้ำ หว้ายแต่ตัวมาหา
พระปิตุราช ขำขอฝากอาตม์ประยูร เป็นตระกูลเดียวด้วยไท่ ไว้เป็นเอกราช

เท่ากับปาวสาน ภูบาลครั้นได้ยิน บานอรพินท์หฤทัย ประไพพัทธรพิลาส ยิ่งกว่าราช
 ผู้ใหญ่ ได้ท้าวได้ลัมภุช บพิตรพิศพระราช มาเป็นเอกเอารักราช ด้วยนางนาฏ
 ล่องศรี พ่อจะให้วันดีเดือนชอบ แล้วจะประกอบกรวาท ท้าวธพนาถนั้นเสร็จ
 ฤกษ์ดีจึงยงมทิราโดย ชำระจรไปถึงย่า ย่าไปว่าไปวอน อ้าอุทธิบดี ลูกไพร่ใจกา
 ขำพระราชบิดา แล้วลอบมาดุก ประมาทลกลานเรา จะให้เอาจได้ อย่าไว้ช้ำ
 คัลกร เราจะให้ฟอนให้พัน เราจะให้บันให้แล้ ทุกกระแบ่งหน้าใจ วอนเท่าใดก็ด
 ป็นธณีนามิพัง ย่าไปยั้งวังย่า ว่าแก่หมู่ทกล้ำทหาร ข้าผู้ชำนาญผู้ใหญ่ ไล่กลว่า
 ท่านไท้ ธิให้ไว้เป็นงารตุ ทุจะให้ลูทั้งหลายฆ่า ว่าผู้ชขาดแคลน แหนความเราจ
 มิต บัดความเราจทั่ว ใครให้รู้ความฆ่า จะทำทัณฑ์ถึงขนาด ดาบปาดคองม้วย
 ด้วยบยาคำเรา เขาก็รับพระราชฎีกา ชนอาล้าคร้าว ท้าวธราชทำดู เล่ห์กลจะเอา
 เขากลับแต่กันกัน ครั้นราตรดกดังด เขากลับพัคตามรอบ ล้อมเขตนิเวศน์วัง ชังบให้
 คนเข้าออก เขาจึงบอกแก่นายแก่นายขวัญ ล่องฟังพลนัยงอมกษัตริย์ ทูลระหัด
 ทุกประการ ภูบาลย้มแย้มหัว บมิกลวเร่งองอาจ ดุดจราชไกรสิทธิ์ ครวี่อาวุธฤชพล
 ตนนายแก่นายขวัญ ชนอาล้าเจ้าหล้า เมื่อเข้าแจ้งใจถวาย ขอตายก่อนพระองค์
 ล่องอนงค์ค่อนุช น้อมคิรามพุกกับบาท ไท้ธราชล้าหลด ธิโลมบงกชกษัตริย์ ล่อง
 ภาควดือยาคใจ บเป็นใด ณ ล่องศรี มีพระล้าสนชมชัว ค่อยย้มหัวเหล่นพลา
 ล่องนางจิงชมชน ยนใจจริงบมิช้า เมื่อชากกษัตริย์ชาติ ใจบมิชลาดกล้วตาย บมิเอาชาย
 อื่นเป็นคู่ บมิอยู่ให้ไท้ดูช้า บมิอยู่ให้ชขาดแคลน ครั้นพระเมื่อแมนเมืองฟ้า เมื่อช้ตาย
 ตามราช พระบาทอย่าอาไโดย ล่องเปลื้องสไบช้ช่อน ทรงผ้าอ่อนร่อนดาบ อยู่ตรายข้าง
 จอมกษัตริย์ บัดนางโรยแลนางริน ชนชมใจเชอแท้ แม้ล้ามกษัตริย์ลู่ฟ้า เมื่อจะเป็นช้

ผู้ใด ใครเขาจะเกรงจะขาม ขอตายตามเจ้าตน อยู่เมืองบนด้วยไท้ ไว้ยศให้คนชม
 ถวายบังคมณฤเบศร์ สองแปรรเพศดุจชาย ห่มเสื้อกรายดาบง่า นางร่นรำไปสู้ อยู่
 ด้วยนายแก้วฝ่ายขวา นางโรยมาด้วยพลัน อยู่ด้วยนายขวัญฝ่ายซ้าย บมีฝ่ายจาก
 เจียนกัน เห็นอัศจรรย์จอมราช พระบาทเล็ดจอยู่กลาง สองนางแนบสองข้าง เจ้าข้าง
 จวบสองศรี สองกษัตริย์จับท้าว สองนายนำวสองนาง กอดกันพลาบชมเชย มีน่านเลย
 เขาเข้า เท้าถึงทวารปราสาท นายแก้วฟาดดาบฟัน นายขวัญแทงสุดท้าว ลาวฝูงเข้า
 ฝ่ายหนึ่ง ตักนบอชนคลก ท้าวธกรูโรมฟัน ตายทับกันกลากลาค หัวขาดตกเป็นกลุ่ม
 เขาเร่งท่มหินผา ดากันเข้าระเร้ง ไม้ไผ่ทั้งฟาทลาย ล้วนสองนายพลึง รำร่อน
 รัยอยู่เพียง ดังข้างเมามัน ฯ

ราช ฝนเข้าคลุกกรบ หลบหลีกบ้นบให้ตอก หลบหลีกหอกบให้ตอง เขาเร่งช่องบ้น
 ยะย่ง ช่องหอกพุ่งยะย้าย ข้างซ้ายเร่งมาหนา ข้างขวาเร่งมามาก เข้าทุกปลากรูโรม
 สองนายโถมฟันเพื่อง เครื่องพรัดตัวหัวขาด เขากลัดครย้ง ตรงนายแก้วยะยัน
 ต้องนายขวัญท้าวทบ นางร่นรบรุกฟัน นางโรยผันผาดแทง ด้วยปลายแวงกุมบัก เขารู้
 จักว่าผู้หญิง เขากยิงต้องสองนาง วางมาสู่ผู้ผิว ทอดตัวทับสองนาย ตายตามกันทั้งสี่
 ท้าวธเห็นพลึงราช พระบาทชนชนนั้ น้าใครรักใจเขา เยี้ยวเรามีเหมือนได้ สอง
 อ่อนไท้จิ้งร้องหัว เขาสึกกลัวความพินาศ ดังฤาเฝือกษัตริย์ชาติจะกลัวตาย ไว้ความ
 อายบรูแล้ว สิ้นชีวิตฤาแล้ว อยู่เกล้าฤาคลา พระเลย ฯ

โคลง ๔ พระแก้วพระอยู่เกล้า อย่าไฉน

เพื่อจักตายฤาไคล คลาศไท้

พระเอยอย่าอาไลาย เยี้ยวอยู่ พระนา

ตายเมื่อใดจักได้ ดั่งนฤมิต ฯ

๑ ครั้นตายก็เกิดขึ้น กับกัน

เสวยพิภพสรวงสวรรค์ ฟากฟ้า

เป็นคนแลคนหยัน ฤาอยู่ พระเอย

เท็จอยู่บเห็นหน้า อยู่เกล้าแห่งตาย ฯ

๑ บเริ่มเขาสู้ไ้ ยังตาย

เพื่อเผ่ากษัตริย์ฤาผาย จากไท้

รักตัวแต่กลัวอาย หฤโหด พระเอย

รักราชตายด้วยไ้ อยู่ไ้ฉ่นใด ฯ

โคลง ๒ ฟังจอมใจอ่อนท้าว พระห้วยุ่คร้าว

๑ ย้วยมยนิค ร่อนา ฯ

๑ สองกษัตริย์เจ้าหล้า แกล้วกว่าแกล้วใจกล้า

กว่ากล้ากลัวอาย ฯ

๑ บกลัวตายเท่าเผ้า กรกระลึงดาวเต้า

ต่อข้างคัสกร แลนา ฯ

ร้อย ไล่ฟอนพันผ่นแทง แวงวัดตดหัวขา ดมหิมาทงล้ำม งามเงอนดั่งราชลี้หี ครว
 ๑ ขาวรองอาจ เอียบอำนาจบมิกลัว ยมแย้มหัวเล่นพลาาง กางกรรอนรารบ น้าวพิภพ
 ลำทับ เขาซับกัณเข้ารรอบ ดุจหอบฟางทอดไฟ เขาอยู่แต่ไกลบมิไใกล้ ให้โทรมยิง
 ล้ามกษัตริย์ ธกเอาดาบวัดกระจัดกระจาย เขาเข้าหลายเหลือบอง จงบนตองพระองค์
 ลองอนงคัมมิกลัว เอาตัวออกรบบน ยืนอยู่กับจอมราช เขากัเร่งล่าตครพิษ ติดล้าม
 กษัตริย์ลัฟรัง เลือดตกหลังถังลง ล้ามพระองค์อังกัณ ผ่นหน้าต่อคัสกร พิศุดจนฤมิต

ดันชพทพร้อมกัน ยืนอยู่ณบมิตาย เขาทั้งหลายกลัวไกล ชาวขจรไปมิมิด ถึงท้าว
 พิษณุกร ภูธรถ้วนเล็ดจมา เห็นล่องธิดาลุดลวาท แลพระบาทลอลิลก เลือดตกอาบ
 ทั้งตน ยืนอยู่ณบมิตาย ธกัฟายน้ำเนตรจะไ้ เรียกลูกไท้แลเชยขวัญ เรียกฉั่นไค
 กับมืพร้อง ต้องฉั่นไคกับมืตัง ยืนอังกนอยู่กระต้าง เจ้าข้างจึงรู้ฉบัต ว่าล้ามกษัตริย์
 เลวดยกรรม ธกัทำฉั่นธบมืไกรธ ว่าฉ่านักโทษทั้งหลาย ตายตามกันหน้าใจ แต่ผู้ไค
 กล้าล้ามารธ อาจอาล้ามาล้างเขา ให้มาเอารางวัล ผู้ไคอันแกล้วยหาญ จะบำนาญ
 ยิงรู้หลัก เราจะให้ฉักคเป็นชน ปุณเป็นหมื่นเป็นพัน เขากหักนมาบมิช้า มาฉ้วนหน้า
 บหลอไค ธกัให้เอาเชือกสรวมคอ ปอัสบรัดมัดศอก แล้วให้เอาหอกร้อยชา ตราขอ
 ถ้วนทุกคน ก็ให้พนกลพนหยวก ดาบจวกกลึงเกอบตาย ล้วนหมื่นนายนั้นได้ ธกัให้ต้ม
 ให้คลอก แต่ตนยาดอกได้ให้แล้ ไซ้แม่ตัวเจ้าหล้า ธกัให้ฆ่าให้ล่าบาก ลากเอาศพ
 เลียบเล็จ ธกัเล็จยังลูกไท้ ให้รู้จักให้ ไ้ลูกแก้วกับตน พ่อเอย ฯ

โคลง ๒ สองงามกลแว่นฟ้า ทุกข์เท่าใดเห็นหน้า

ลูกแก้วกลอยหาย ฯ

© มาจะตายด้วยลูกแก้ว เจ็บพ่อบรูแล้ว
 อยู่ไคฉั่นไค ฯ

© หัวใจพ่อผกขัว ทุกข์บรูक्षा
 สองอ่อนไ้ธิดา พ่อเอย ฯ

๑ ร่าย ล้วนสมเด็จดาราวดี พระชนนีรู้ข่าว ทะทกท้าวทรุดลยบ ชรบชรอนลงพะพัน ล้น
 ฤทัยทะทาว ชาวแม่ณอมพระองค์ แล้วธกัทรงคานหาม ให้ตามเล็ดจเคียรดาษ ถึง

ปราสาทสองศรี ภาควดีอ่อนละลวย ระทวยจุจวลทองท้าว น้ำตาลล่ำหลังหลาม
 คานหามธชฌ์ ถึงฟ้างพนเรือนรัตน์ เห็นล้ามกษัตริย์สันชนม์ ธกัถอดตนตอก ผกกกลง
 เกลือกไปมา แม่มาหาแก้วแม่ เคียดใจแก่แม่นา เจ้ามิเจรจาด้วยแม่ มิแต่งแง่ให้
 แม่ชม มีทวิมให้แม่เชย มีเงยหน้าให้แม่จูบ มีลุนน้ำดอกไม้ได้พระองค์ มีทรง
 กระแจะจรงชมด มีเสวยรสเข้าปลา สดองจะลิลาลู่ฟ้า ละแม่เป็นกำพร้าว เจ้าแม่เอ๋ย
 ปรานี แม่รา ฯ

โคลง ๒ ยินดีใดควนม้วย เยือนปากปราไสยด้วย
 ๐ แม่ให้เต็มใจ หนึ่งรา ฯ

๐ ใดผิดใจสองเจ้า ควรเคียดฤาจึงเต้า
 แยกฟ้าทั้งสอง ฯ

๐ หมองใจใดควนฝ้าย สองอย่าคิดยินร้าย
 แก่แม่ร้ายนหัว แม่เอ๋ย ฯ

๐ อ้าชมัวเมื่อเช้า สัพพะทนตทนเจ้า
 แม่เอ๋ยกับตน แม่ฮา ฯ

๐ ลงบังคนทนแก้ว ออกจากบังคนแล้ว
 เชิญอ่อนท้าวสองสรอง เล่านา ฯ

๐ ทรงบรรัดผัดหน้า แต่งแง่ทรงสองผ้า
 ย่างเยองมาหา แม่รา ฯ

๑ สองมาเรียบดอกไม้
พระบาทสร้อยสรเพ็ชฌ์

ถวายรูปเทียนทองไหว้
หนึ่งรา ฯ

๑ แล้วเสด็จมาทณเจ้า ฯ
แก้แม่รำสุดใจ

เจ้าแม่มาเสวยเช้า
แม่เอ๋ย ฯ

๑ เดือนนั้นได้กับมีพร้อง ต้องนั้นได้กับมีตึง ยืนอิงกันอยู่กระดัง ลอบพิตรเจ้าข้าง
ห้ามบให้ต้องชาน แม่ญา ฯ

โคลง ๒
๑ พระภูบาลปั้นเกล้า
แขกท้าวฤาแล

ปีตุราชพระเสด็จเต้า
พ่อเอ๋ย ฯ

๑ บแปรพักตรต่อให้
แก้แม่เลี้ยสุดใจ

บสั่งลักคำไว้
แม่เอ๋ย ฯ

โคลง ๔
๑ เย้ยโตแก่ชัพน์
นับว่าตัวเป็นคน

นิศผล
คู่บ้า

บเห็นลูกกับตน
ตายจูงพลันเห็นหน้า

ตนอย่า เป็นเลย
ลูกแก้วทั้งสอง ฯ

๑ สบกษัตริย์พระญาติให้
สบลำสาวสนมทรุด

อิงอุด อยู่นา
ท้าวให้

ปวงนางกำนัลสุด
คนหนึ่งฤาอดได้

ถึงไพร่ เมืองนา
เกลือกกลิ้งกลางดิน ฯ

- ๑ เสี่ยงให้ทุกราชฎีให้ ทุกเรือน
 ออกแผ่นดินคุดเหมือน จักขัว
 บเห็นตะวันเดือน ดาวมืด มัวนา
 แลแห่งใดเห็นน้ำ ย่อมหน้าตาคน ฯ
- โคลง ๒ สาวสนมจนแก่นไท่ ให้เจ็บให้แสบให้
 ๑ เลือดน้ำตาไหล แลนา ฯ
- ๑ ปรีชาไวแวนแท้ ใจแก่นกษัตริย์กล้าแล
 จึ่งตั้งใจตรง ฯ
- ๑ สองพระองค์สร้างให้ สองบพิตรท้าวไท่
 จึ่งห้ามทั้งหลาย ฯ
- ๑ ครนวายเสี่ยงให้แล้ว สองราชชมใจแก้ว
 แก่นไท่ทั้งสาม ฯ
- ๑ ยืนตายงามเลิศแล รู้ว่าใจกษัตริย์แท้
 บให้ใครป่วน ฯ
- ๑ ทั้งสองขุนพลเลี้ยง นางรินนางโรยเพียง
 เทพใส่ไปปาน ฯ
- ๑ ใจหาญตายก่อนเจ้า เป็นเพื่อนตายคลั่งเกล้า
 คู่หน้ารักใจ บารมี ฯ

๑ ทุกคนในแหล่งหล้า
ทั่วทั้งเมืองมี

เสียงสรรเสริญถ้วนหน้า
มีแล ฯ

๑ ธรณีภาถันหมอง
เรียกท้าวยังสวรรค ฯ

เสียงเสนาะฟ้าร้อง

๑ มิ่งอรณพให้ เมืองหลวงไข่ทุกด้าว ลมเดิงท้าวพิไชยพิษณุกร ให้นำบังอร
ราชเทพี ดาราวดีเสด็จไป สู่ศฤหาโลยพระองค์ ให้นำตรงคพลตามกษัตริย์ จัดสรรพญา
ตราสั่งทั้งสามพระองค์ ผจงโลงทองหนึ่งใหญ่ ไล่ตามกษัตริย์แล้วได้ ให้นำให้แต่ง
โลงหนึ่งแล้ว ไล่ขุนแก้วแสนางริน โลงหนึ่งไล่หมื่นขวัญแสนางโรย ทำโดยรีตศพลเสร็จ
ก็เสด็จยังปราสาท ให้ทหาราศิลป์ มีโองการบังคับ ให้ล้าหรับพระเมรุ เกณฑ์
กำหนดทุกกรม ให้แต่งพนมอัฐทิศ พิพิธราชวัตร กิ่งกลัดธวัชบรรพาก หลาย
หลากภาคบุษบก กระหนกวิหคเหมหงส์ บรรจงภาพจำเนียรมา ลางพนมเทียมอัคร
ลางมกรเทียมมยุร ประดับขัณฑ์เขนรณ อลงกตคชดาร์ อลงการคชสีห์ สวรรค์ถิตชักรณ
ชดกรกระลงกมแดง รำจำเแตงองอาจ แผ่นผางดขัณฑ์สีห์ เทียมนันทราชันนลังสีห์
ดิงไดนบับจับกัน สรรพอดุราศุรครุท มนุษย์ภชงค์คนธรรพ์ บรรจบภาพเรียงราย
ขยายโรงโชนโรงรำ ทำระธาราวเทียม ไคมเวียนไคมแวนผจง ไคมรหงฉลักเฉลา
เส้าไคมเรียงสล้าย เถลิงต่ายเตยกำแพง แชลงราชวัตรชวาลา บุชาศพลตามกษัตริย์
แล้วก็ตรัสให้หา ทูตานุทูตมาไซ้ ให้จำทูลพระราชล้าสน อภิบรรณาการทั้งหลาย
ไปถวายแด่พระบาท ไท้ธราชบุญเหลือ เครือทินกรราชชนนี ภควดีพังพจนลาร ถ้วน
ทุกประการประกาศ ธิมอจที่จะดำรง พระองค์ท้าวธอยู่ได้ ไท้ดลยบชบเห็นอหมอน
พระกรบดพระพักตร ให้รำรักลูกไท้ ไท้บรักให้ ลูกแก้วกับตน แม่เอย ฯ

โคลง ๒ ชนนี้กลัวดังนี้
 ๐ ทำเจ้าฤาพิง

ห้ามเจ้าบรูก
 แม่เลย ฯ

ร้าย หวังสนชนม์ด้วยไข แก่แม่รา ล้นชีพไท่ด้วยผี แก่แม่รา ในบุรีเราแม่ลูก แก่
 ๐ แม่รา แม่จะยาหยูกจงเต็มใจ แก่แม่รา ดั่งฤาพ่อไปตายเมืองท่านม้วย แก่แม่รา
 ด้วยหอกดาวหลาวดาบ แก่แม่รา ด้วยกำซาบบันยา ดังนี้ ฯ

โคลง ๔ แม่สงวนมาแต่ตั้ง มีครรภ์ ลูกเอย
 ๐ บเบกษาสักอัน หันน้อย
 ถึงพระผ่านไอศวรรย์ เสวยราช แลพ่อ
 รักลูกรักได้ร่อย ส่วนล้ารักตัว ฯ

๐ ไซ้เป็นไท่ท้าวแต่ พอดี ลูกเลย
 เป็นมกุฎกษัตริย์ ผ่านเฝ้า
 ท้าวร่อยเอ็ดเมืองมี มาส่วย พระนา
 ทูลบาทบงกชเจ้า แม่เฒรรทุกวัน ฯ

๐ เสวยสุขปราสาทเพยง เมืองสวรรคต ลูกเอย
 เสด็จออกโรงกษัตริย์คัล คึงเฝ้า
 หัวเมืองหมื่นขุนพัน นายไพร่ พลนา
 เฝ้าบาทบงกชเจ้า คู่ท้าวเมืองแมน ฯ

๐ พิศช้างค้อคู่ช้าง อมรินทร์ ลูกเอย
 ม้าคู่อัสวทินกร หยาตฟ้า
 รพลเพียบบรรณิน มั่ง เกษมนา
 เมืองบพิตรเจ้าหล้า แม่เพียงเมืองสวรรคต ฯ

ร้าย กรรมใดตลอดไท ให้รักราชเอารธ กำตรดสั้นสรพางค์ ออกนางฟางจะพินาศ
 ๑ เอนดูราชเทพ ลักษณะวดีครนพง แล่นย้งราชอยู่เกล้า อิกชาวเจ้าพระสนม เพื่อนภริมย์
 เจ้าหล้า ถ้วนหน้าหาบมียอยู่ สู้สำนักท่านไท เห็นธให้ทุลถาม ถ้อยความใดพิลาป
 ครนพงทาบตอก ลัทกมมเฝ้าเกล้าทรล่าย ทอดตนตายวายทรวง ให้ระลวงภาลัน
 สนนทวทงเวียง พงเลี้ยงให้ดังจะหวา ใจเมืองบาดังจะมก หัวอกเมืองดังจะพัง ทงแผ่นดิน
 ทวหน้า ให้รักเจ้าหล้า ฟางเพียงตัวตายข

โคลง ๒ ให้มิวายมิ้วย

ประดุจจักตายด้วย

๑ ท่านท้าวทุกคน ๆ

๑ จิงมนตรผู้เถา

ดัดดำรงชาวเจ้า

อย่าให้คิดความ

ก่อนรา ๆ

๑ แผ่นดินหวามบรู

คิดจงหนักทุกผู้

อย่าได้ดูเบา ๆ

๑ เอากันมาราบไหว

แถลงถ้อยแต่ไท

ธราชเจ้าตนพ้ง ๆ

๑ หนหลังเกรงแหล่งหล้า

พระบาทคิดหนหน้า

อยู่เกล้าเสวยกรรม ๆ

๑ คิดผิดแผกแผ่นขว

ผีกจักซ้ำดา

แต่ถ้าผลักพลอย ๆ

๑ คิดขอบรอยตอบถ้อย

จงอย่ามีผิดน้อย

หนึ่งไส้เป็นผล ๆ

๑ ไหว้บัดดลอยู่เกล้า

คิดจงหนักพระเจ้า

แต่งหน้าหนุนหลัง ๆ

โคลง ๔ พระฟังพระขอบข้า มนตร์

คิดจักไปปลงผี ลูกแก้ว

เกรงเมืองเกลือกจักมี คนกล่าว แคลนนา

แหงจักตายจงแล้ว อย่าให้คนเห็น ฯ

๐ เริงหาผู้รอบ ทุกการ

เฉลียวฉลาดไวโหวหาร ถ่องถ้อย

สืบขุนใหญ่อย่างนาน เตรียมแต่ง พลันนา

เงินกร้อยทองร้อย ชั่งให้เอาไป ฯ

๐ แก้วเก้าสบสิ่งผ้า แพรพรรณ

แลสิ่งของครามครัน อย่าช้า

ช่างม้าไพร่พลสรร เอาแต่ เรือนา

ไปแต่งการเจ้าหล้า แม่เฒ่าต่างตัว ฯ

๐ บรรณาการเจ้าแผ่นดิน ดินสรวง

กับพระชนนีสอง พี่น้อง

เขียนสาส์นใส่ลานทอง เร็วเร่ง ไปนา

สงวนขอบอย่าให้ข้อง ขาวร้ายถึงเรา ฯ

๐ เสรีศพจอมราชแล้ว ขอรับ

พระธาตุสามกษัตริย์กับ พลเตียง

สุลาจูงค่านับ ผจงแต่ง มานา

ประกอบถ้อยคำเกลี้ยง อย่าให้หมองเรา ฯ

๑ ราช ธิให้เอาแขกไว้ ลาท่านไท้ธรราช ธิก็ประสาธตราวงวล พลันสำเร็จแล้วได้ ธิให้
 แต่งทูตข้างนับให้ห่าง ไปพ่างทูตข้างนับมิช้า เขาก็ตั้งหน้าไปบมินาน ถึงถวายเป็นลาต้น
 คำนับ แลทรัพย์สินจะแต่งศพ เจ้าพิภพธิให้ประกอบ สำหรับชอบทุกประการ ครั้น
 แล้วการศพเสร็จ ท้าวธเล็ดจึงถวายพระเพลิง เถลิงการมหรมา เป็นมหรมาศพ ตลบ
 ดุริยางคดนตรี ต้มองกลองครนเครง ละเวงคัพพัตรลั่งขี้ ประดังเสียงกักก้อง ท้อง
 ธรณีนฤนาท ดุจฟ้าฟาดพลุธา ดุจลาครครรชิต ชวลิตโชติชวาลา ดูเหลือตราเหลือไตร
 พิศประไพไพโรจ ชวบโชติช่วงชัชวาลย์ อเนกนุประการงามล้วน ถ้วนทุกสิ่งโอฬาร
 ครั้นแล้วการสำเร็จ ส้มเด็จพระพิตรธิให้ล้ารับ ประดับเครื่องอันจะรับธาตุ พระบาทธจึง
 ให้แบ่ง ธาตุตามกษัตริย์แห่งละกึ่ง ครึ่งไว้หอพระญาติ ธาตุกึ่งให้แขกรับ ธิให้
 ประดับมรรคา รัถยารวดอลงกต รจนาไปถึงแดน ให้แห่แห่นล่งธาตุ ล้วนพระบาท
 บุญเหลือกษัตริย์ ให้ประดับรัถยามา รจนารับพระธาตุ ยังรัตนราชธานี บุรลรวงสะพิดาล
 ธิแต่งกฎการปราสาท ผจงไว้ธาตุตามกษัตริย์ ถัดล่องข้างซ้ายขวา รจนามนตร์แล้ว
 ขวาขุนแก้วแลนางริน ซ้ายหมื่นขวัญแลนางโรย ท้าวธแต่งโดยใจรักดี มหามา
 นักพันแพ่ง แต่งอเนกนุประการ ถวายพระทานจอมกษัตริย์ แต่พระรัตนไตรย
 ไชยคลังทานทั่วหล้า ถ้วนหน้ารับแล้วได้ ธิให้ประดิษฐาน อลังการสถูปเจดีย์
 ตามกษัตริย์มหามา ซ้ายขวาสถูปฝั่เลย่ง เพียงจะบอแหล่งหล้า ลุ่มเมืองฟ้าเมืองบน
 หนสมเด็จพิไชยพิษณกร ภูธรทำดุงเดียว เทียวส่งสารเส่นหา ให้ไปมาบมิขาด บอก
 พระราชกำหนด กฎหมายวันอันบรรจุธาตุ ล่องกษัตริย์ราชแต่งการ ดูพิศาลล่องลิมา
 เป็นมโหฬาราดิเรก อเนกทานทั่วหล้า ทุกถ้วนถ้วนหน้า ลั่นเทอนทำบุญ ล่งนาฯ

โคลง ๔ ทุกขุนทุกไพร่ฟ้า

มุลนาย

ทุกท้าวหญิงชายทั้ง

ແຫ່ງหล้า

ทำบุญส่งบุญถวาย

ถึงราช แลนา

สวามิภักดิ์ตั้งหน้า

รู้เห็นบุญ ฯ

๑ เป็นศรีแก่ปากผู้

ผจงฉันท์

คือคัมภีร์มาลาสร

เรียบร้อย

เป็นถนิมประดับกรรม

ทุกเมื่อ

กลกระแจจะต้องน้อย

หนึ่งได้แรงใจ ฯ

๑ จบเสร็จมหाराชเจ้า

นิพนธ์

ขอยศพระลอกคน

หนึ่งแท้

พิเลียงอาจอาตน

ตายก่อน พระนา

ในโลกนี้สุดแล้ว

เลิศล้ำคุณสวรรค ฯ

๑ จบเสร็จเยาวราชเจ้า

บรรจง

กลอนกล่าวพระลอยง

ยิ่งผู้

ใครพึงยอมไหลหลง

ฤาอิม พังนา

ดิเรกแรกรักชู

เหิมแท้รักจริง ฯ

บทละครเรื่องพระลอทรลักษณ์

พระบวรราชนิพนธ์

กรมพระราชวังบวรมหาดักัดพลเสด็จ

บทละครเรื่องพระลอ นรลักษณ์

พระบวรราชนิพนธ์ กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ

ข้า^๑ เมื่อนั้น^๒ พระลอเลิศลบลบไฉมย ครอบครองศฤงฆารผ่านโกโคย ในพิไชย
แมนธรวงสืบมา โฉมยงองค์เอกมเหสี^๓ ซื่อลักษณวิจิตรเลินหา นักสนมนับพันกัลยา ดัง
ดาราล้อมดวงพระจันทร์ พระองค์ทรงธรรม์ทศพิธ ไม่เพี้ยนผิดเยี่ยงอย่างแต่ปางก่อน
ทรงบำรุงสาสนาถาวร ราษฎรแสนสุขสันนุกตบาย มีเมืองขึ้นใหญ่น้อยร้อยเศษ ต่าง
ประเทศไปมาค้าขาย พระกำราบปราบปรามโจรผู้ร้าย เเหือดหายห่างตัวกลัวอาญา
พร้อมหมู่เสนาพฤตมาตย์ ประยูรญาติพระวงศ์พงศ์มา มากมรพลช้างม้า ดังครือยุทธยา-
ธานี ๗ ๑๐ คำ ๗

ร้าย^๔ ถึงเวลาว่าขานการเมือง จึงแต่งองค์ทรงเครื่องเรื่องศรี เสร็จสรรพจับพระแสง
จรัส ออกทพระโรงคัลทันใด ๗ ๒ คำ ๗ เล่มอ

สามไม้^๕ ลดองค์ลงเหนือแท่นรัตน ภายไต้เสวตรฉัตรจรัสไซ พร้อมเหล่าท้าวพระยา
เสนาใน บังคมไทธิราชดาษดา พระดำรัสตรัสถามราชการ ทั้งทหารพลเรือนซ้ายขวา
แล้วประภาษพูดเล่นเจรจา ด้วยหมู่มุขมาตยาเสนาใน ๗ ๔ คำ ๗

ร้าย^๖ ข้าได้ข่าวว่าลาวแขวงเหนือ ลงเรือล่องมาค้ากรุงไต้ ขยับขอเสนาะเพราะสุดใจ
เลื่องกาเข้าไปจนในวัง บรรดาข้าเฝ้าเหล่าที่อยู่ ผู้ใดใครรู้เห็นมั่ง แม้นเหมือนอย่างว่า
ถ้าจริงจัง เอาตัวมาว่าพังลักเวลา ๗ ๔ คำ ๗

๑ บัดนั้น เล่นประนมกัมเกษา ทูลว่าลาวตอนจรมมา ลงท่าปากเพรียวเที่ยวชอเกลื้อ
ชอขั้บับแพนแค้นเสนาะ ฟังเพราะลำเนียงเสียงดีเหลือ เดียวนี้อยู่ท่าหน้าโรงเรือ
เป็นเชอพุงขาวลาวลูกค้า ทูลพลาทางคลานถอยหลัง มาบังบานประตูอยู่ข้างหน้า
ตำรวเวอร์ใครไปเรียกมา เร็วไวให้หาพวกลาวชอ ฯ ๖ คำ ฯ

๑ บัดนั้น ตำรวเวอร์จริงออกวิ่งล่อ บ้างถามบ้างบอกกันออกปรอ ไปพอพบพลัน
ทันที เจ้าฤาคนขั้บับลั้ง มาไปในวังลั้งเมือก เข้าขั้บมือถือไห่ไปเดียนนี้ เร่งกัน
ตลิตลานมา ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงมหาเสนาใน พาลาเข้าเฝ้าถวายหน้า เล่นทูลแถลงแจ้งกิจจา ให้
ทราบไต่บาทาผ้าฐลี ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระลอทรงสวัสดิ์ศรีคม คำนัลตรัดด้วยเส้น อ้ายเหล่านดอกฤาที่ฤากัน
ชาววังสรรเสริญมนั้กหนา ชมว่ากลอนประดิษฐ์คิดชั้นชั้น ดีจริงจะได้ให้รางวัล
บอกมันว่าไปจะใคร่ฟัง ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น ลอกลาวคนขั้บับลั้ง ลอองแพนลอองป้เห็นดีดัง แล้วบังคมขั้บชน
นั้บไว ฯ ๒ คำ ฯ

ชอลาวขอดต๋าว

๑ ข้อยขอบังคมองค์ทรงภพ เลิศลบแหล่งหล้าธธาไหว ทรงโฉมประโลมลักษณะ
วิไลย ดังไทเทวราชปราสาททอง จะเทียมทัดแต่กระษัตริย์นครหนึ่ง ใครไม่ถึงเทียม
เชอเล่มอดล่อง มิตดานารพิน้อง ชอพระเพื่อนแพงทองล่องอนงค์ ฯ ๔ คำ ฯ

๑ ชมโฉมไม่สูงต่ำดำขาวฟิมอม พรั่งพร้อมสรรพางค์ดังนางหงษ์ อรชรอ่อนแอ้นเอวองค์
ดวงภักตร์โฉมยงดังวงเดือน พิศพิภไม่มึเล่มอดล่อง พิศน้องก็ไม่มึเล่มอเหมือน ชนง

เนตรเกษแก้วมัยเยอน เหมือนจะเตือนให้ต้องตาชาย พระกรรฐ์เปรียบเทียบกลีบบุษบง
 นาลิกทรงวงขอวิเชียรฉาย ดำเนินเดินทอดระหวะกาย กรกรายคล้ายวงเอราวรรณ
 โอษฐ์นางอย่างสลับจุม งามพรมเพราดมคมล้น เกษาดำระยับชลัยเป็นมัน ทนตนั้น
 เทียมลุ่มนิล ล่องถันล้นทัดตบะ พงผุดพ่นท่าชลาลัย ชื่นบังใบไล่สดหมดมลทิน
 ภูมิณยังมีได้ไกลเคียง ฯ ๑๐ คำ ฯ

รัช เมื่อนั้น พระโคมยงทรงพังกระแด่เลี้ยง พอพระไทยไพเราะที่เพราะเพรียง
 กล่าวเกลี้ยงกลอนประดิษฐ์คิดผูกพัน ในคำชอยอโหมพระแพ่งเพื่อน ว่างามเหมือน
 สุรางค์นางสวรรค์ จริงเหมือนคำเขาเล่าๆกัน ทรงธรรมต้องจิตรจิตใจ แล้วเล่แล้ง
 แกล้งตรัสกับเด่น เต็มค้อยมั่งพอฟังได้ บทบาทฉลาดเล่นเช่นแบบไทย เข้าใจที่ท่านอง
 ร้องรับ แล้วลั้งคลั่งวิเศษพนักงาน เอาเลื้อยมาประทานให้คนขับ อีกแพร่ดีเมืองบนคน
 ละพยับ ให้กับเขาพลาเป็นรางวัล ฯ ๘ คำ ฯ เสร็จ

๑ แล้วพระองค์ทรงนักตรกรทอง ถึงล่องทราวมไวเหมือนไผ่ผ่น เล็ดจากแท่น
 แก้วแพร่พรัน ขึ้นปราสาทสุวรรณทัศน์ ฯ ๒ คำ ฯ เสร็จ

ข้าหวน มิได้ล้งน้ำแล้ว เล็ดจเลยเข้าในปราสาทศรี สถิตยเห็นอแท่นรัตนรุจิ
 พลาจคลิคลุมประหม่มองค์ ให้หนาวหนาวร้อนร้อนถอนฤไทย เหมือนไข่ใจจับจิตรทำ
 พิษล้ง เหลือกกำลังที่จะตั้งลตตรง พระเอนองค์นั่งนักตรกรทอง ฯ ๔ คำ ฯ

โอ้ให้ โอ้เจ้าเลวภาคย์ของพี่เอ๋ย ไฉนเลยจะได้ชมลุ่มล่อง แต่พลบคำคร่ำครวญ
 ๑ ถึงนวลน้อง จนย้ายามล่องหมองประโคม แต่ข่าวคำด่าๆแล้วมีหน้า พี่มาซ้ำฟังชอยอ
 รูปโคม เหมือนพระเมรุเอนทับทรวงโถม แล่นโถมนี้คั่นกไม้นิทร่า แล้วเคลิ้มคลุ้ม

กลุ่มจิตรนิลสังเกตุ ภูเวศรัญจวนหวนหา อาโลยในสองวนิดา สดแล่นเล่นหาอาวรณ์
 พระเมษเกลดแลดูแสงเดือน ดังผิวรักตรเพื่อนแพงสมร เคลมเห็นเป็นสองบังอร มาแนบ
 นอนบนที่แท่นสุวรรณ นกสนมกัมกรานอยู่งานถวาย พระแย้มยิ้มพรมพรายเข้ารับขวัญ
 ครันรู้ว่าสุรางค์นางกำนัล ทรงธรรมช่วยเขินสเทินใจ เพราะแรงฤทธิวิทยาอาคม ใน
 อารมณ์ร่อนรนหม่นไหม้ เหมือนบ้ำหลังคลั่งคลุ้มเคลมไคล้ คว่ำไขวกอดเขนยนั่งเซยชม
 ฯ ๑๒ คำ ฯ

ราช บัตน์ บรรดาพวกเหล่าสาวสนม เห็นอาการผ่านฟ้าเลียอารมณ์ ต่างบังคม
 คลานคล้อยถอยออกมา แอบบังพระสูตรพูดกัน ทรงธรรมวิปริตผิดหนักหนา อย่างอนใจ
 ไปทูลพระมารดา แล้วลงจากซาลาคลาไคล ฯ ๔ คำ ฯ ชุบ

๐ ครันถึงจึงให้ปลุกประธม แล้วบังคมทูลแจ้งแถลงไข บัตน์พระโอรสยศไกร
 คลั่งไคล้เพื่อผิดจริตนัก ฯ ๒ ฯ คำ เจริญ

ข้าทรง เมื่อนั้น องค์พระชนนีมีศักดิ์ ตกใจได้ข่าวพระลูกรัก ให้เชิญองค์นั่งลักษณะวัด
 ๐ พร้อมพรทั้งพระวงศ์พงศ์ฯ โขลงจำจุดคอบมาองมี แล้วลงจากอัมรินทร์ทันที ทงบุตร
 ศรีละไภกไคลคลา ฯ ๔ คำ ฯ เพลง

ราช ถึงที่แท่นสุวรรณบรรจง เข้าประคองตององค์โอรสา พินิจพิศรักตรพระลูกยา
 ๐ ดูหมองดำคล้ำผำราศี เป็นไรพ่อลดลักษณะของแม่เอ๋ย เจ้าไม่เคยผินผั่นหันหน้าหนี
 ไฉนไม่ทายทักลักษณะวัด แม่ไม่เคยเป็น คลั่งคลุ้มกลุ้มใจอย่างไรรื่น นีลันนิบาต
 ไฉนไม่เข้าเส้น พระองค์ร่อนนอนหนาวท้าวมือเย็น เอะลูกรักจักเป็นประการใด เร็วเร็วเข้า
 ถ้ำแก่ไปข้างน่า เรียกหมอโรงมาทั้งน้อยใหญ่ ให้ไปหาตาหมอสิทธิไชย รัยมาข้างใน
 อย่าได้ช้า ฯ ๘ คำ ฯ

๑ บัดนั้น เจ้าแก้วมั่งมีได้เฝ้า ลูกชนพัวพันกันมา เรียกหมอแล้วพามาข้างใน
๗ ๒ คำ ๗ เสร็จ

๑ เมื่อนั้น องค์พระมารดาอัชฌาไศรย จึงตรัสว่าตาหมอลิทธิไชย เป็นผู้ใหญ่
โตเคยทดลอง พระลูกเรานาในโลยา ให้หวั่นว้าวาคุ่นชุ่มหมอง ท่วงทิวปริตผิด
ทำนอง จะถูกต้องผิด่างฤาอย่างไร ๗ ๔ คำ ๗

๑ บัดนั้น หมอเจ้าหมอบกราบคลานเข้าใกล้ ประทับเส้นศูนย์รู้โรคโภย แจ่มใจ
ในที่อุปเท่ห์ ฌวักตรผ่านฟ้าเป็นผ้าคล้า ดูดำมัวหมองต้องเด่นที่ พระไทยนั่นปั่นปั่น
รวนเร เพื่อบำเพ็ญพิชิตตรง แรงขับคางแลเป็นต้น จะต้องทำน้ามนต์ให้โลจจร
แล้วถวายถ้ายาทุเลาลง พระโคมยงคงคลายหายโรคโภย ๗ ๖ คำ ๗ เสร็จ

๑ เมื่อนั้น องค์พระชนนีเป็นใหญ่ จึงว่าข้าไม่ห้ามตามใจ ช่วยแก้ไขให้ถูกหยูกยา
บรรดาหมอโรงเราเหล่านั้น ช่วยกันตรองตรึกปรึกษา อย่าซึ่งเคียดเกลียดกันฉันตา
อุล้าหึงรักภักดี ลูกข้าคนเดียวดอกท่านหมอ หวังใจไว้พอได้เฝ้าเฝ้า เอนดูด้วยช่วยแก้ไข
ให้เต็มที ครองนุสสุตแต่แต่ท่านตา ๗ ๖ คำ ๗

๑ บัดนั้น หมอเจ้าลิทธิไชยได้น้ำ กราบทูลสมเด็จพระมารดา ขออาลาลง
พระคุณไป แล้วหยิบยกล้อมยาออกมาคั้น ไม่เห็นหนเหลียวหาแว่นตาได้ หอมทองแต่ง
ครุอยู่กะไร ฌลากลบเลื่อนไปไม่แน่นอน พลาบปรุงโอสถบดหินเทศ ขนานนิ้วเศษ
ละเกสร กับมหาสมมิตีติดแก้ร้อน ให้ภูธรหลับสนิทนิทรา แต่เข้าไม่สะดวกเลยจนดก
ลมกระทำอัมพฤกษ์จึงพานกล้า หมอนวดอยู่งานให้ผ่านฟ้า จะแนนน้าพระทรง
หน่วงประทับ ที่คลุ้มคลั่งซึ่งเกิดอย่าตกใจ สูดแต่แก้ไข้บรรหมหลับ หยูกยาขนานไหน

ให้กำชับ เทียบทำกำกับจงหลายนาย ได้ด้วยฝ่าลายทองรองพาน พนักงานคลานเข้าไปถวาย พอเสวยสักครู่ดูสบาย ชะครุบ้ชยายหายเพราะเรา เร่งร่าหน้าบานเป็นใบบัว ยังชั่วถูกยาตาหมอเถา ย่ำรุ่งฟุ้งจะทะเลา พระโรคนี้มันเทาแล้วเบาใจ ข้าเสียดาเคราะห์นามตามเหตุ ลัทธิพรหมเมศเพทไธย เลี่ยมพลับตรับดเป่าไป ตามได้ปากเพียรเรียนมา ฯ ๑๖ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อวัน พระลอนรลักษณเพียงเลขา คลายคลุ้มกลุ้มจิตรวทยา ผ่านฟ้าพนมปลุกติ บังคมสุมเด็จพระมารดร แล้วภรรยาราบทลถ้วนถ แรกเริ่มเดิมเหตุจะได้มลูกน ไม่สบายอยู่หลายวัน ให้คนงัดเตียงนางแพงเพอน เคลมเหมือนลมลมมรนอนนอน ให้คิดจิตรประวต้อัจฉริยะ ใจคอกุณนภพเพอน ข้าฟังซอลาวกล่าวถึง ยิ่งตลึงตะไลไหลเลื่อน จนพระองค์ลงมาเยี่ยมเยอน จึงค่อยเคลอนคลายคลุ้มกลุ้มใจ ฯ ๑๗ คำ ฯ

๑ เมื่อวัน องค์พระมารดรถอนใจใหญ่ ตรัสกับโอรสยศไกร ลูกรักหักใจให้จงดี จำเกาะเคราะห์ร้ายหนักหนาอยู่ แม่คุณักตราราคี แต่ก่อนห่อนเห็นเช่นนั้น น่าจะมีเหตุการณ์พาลไภย พลังกำชับกำชาตาหมอเถา ท่านจงเอาใจดูเป็นผู้ใหญ่ บรรดาหมอมดงดไว้ อย่าไปบ้านก่อนนอนในวัง อีเหล่าสาวใช้ไปตำหนัก เอาเงินตรามาลักลอบชิงให้ชนเลือนขนมาแต่คลัง ประทานรางวัลงามตามสมควร เหล่าอวิเสศคอยเลียงดูให้หมอยู่แถวทิมริมฉนวน กว่าลูกข้าจะคลายหายประชวร ถึงเสร็จถ้วนทุกประการ ฯ ๑๐ คำ ฯ เจริญ

๑ แล้วว่ากับบุตรศรีละไ้ จงเตือนให้หาพระกระยาหาร คอยระวังฟังดูพระอาการ แม่เจ็บหลังนั่งนานแล้วเต็มที จะลงไปตำหนักเสวยสักครู่ เจ้าอยู่ดูแลนะโฉมศรี ถึงพลาญ่างเยื้องจรลี จากที่ปราศรัยปราสาทยาตรา ฯ ๔ คำ ฯ เสร็จ

ขานี้ มาจะกล่าวบทไป ถึงผู้เจ้าเขาเขินเนินมา แต่รับคำสั่งราชนัดดา จะให้
 พระลอมมาเห็นเข้าไป เหมือนหนึ่งไปปิดคิอดดล จะนินทาว่ากูเป็นผู้ใหญ่ ดุรงยันต์
 ลามชายบนปลายไม้ ไม่ต้องลมแกว่งไกวไหวติง จึงแลเล็งไยเนตรลึงเกตุ กิ่วงรู้
 โดยอำนาจปีศาจถึง ชะหมอลิทธิไชยขัดใจจริง เยื่อหึงแก้ฤทธิ์วิทยา จะปล่อยแก่
 แก้มอมันลักพัก เป็นตาครุรู้หลักหนักหนา พระลอมคลั่งยังแต่จะออกมา เข้าอาลาแก้ไข
 ได้รางวัล ๗ ๘ คำ ๗

ร้าย คิดพลางทางร้องก้องประกาศ เรียกปีศาจที่ในไพร่ล้นท์ กูจะเกณฑ์พลผีลัก
 ลีพัน เป็นกระบวนปัจจุบันให้ทันใจ ๗ ๒ คำ ๗ รว

๑ บัดนั้น ฝ่ายฝูงปีศาจน้อยใหญ่ ที่อยู่ตามต้นเขาเงาไม้ ต่างตื่นตกใจได้ยิน
 ออกจากปากถ้ำล้าห้วยเหว จนแต่ผีทอง लेकरมาสิ้น บ้างออกเที่ยวไกลไปหากิน พอ
 ได้ยินให้หามาถนลาน ๗ ๔ คำ ๗ วรเชฐ

๑ ถึงสถานที่อยู่ผู้เจ้า หมอบเฝ้าดาษดาอยู่หน้าศาล นายหมวดตรวจบาญชีลี้บ้าน
 ครอบถ้วนถ้วนทหารชาญไชย ๗ ๒ คำ ๗ เจริจา

ขานี้
 ๑ เกณฑ์ทัพค้ำคั่งตั้งกระบวน หอกทวนธงทิวปลิวไสว โล่ห์เขนป็นยาหน้าไม้
 อาวุธแกว่งไกวทั้งไพร่นาย ถืององตวัดเอาผมฤต ขอรู้ออกหน้ากล้าใจหาย บกขวามือพม่า
 กับทวาย บกซ้ายญวนเขมรเกณฑ์เข้ากัน กองหลวงเลือกถ้วนกระบวนลาว ทั้งพุงดำ
 พุงขาวแข่งขัน กองหลังผีฝรั่งกับรามัญ สมทบกันตามหมวดตรวจตรา ต่างแก่งกลับ
 กลายหลายหลาก เป็นรูปกายกาภาษา บ้างเป็นคนแต่ตัวหัวเป็นกา บ้างตัวเป็นม้า
 หน้าเป็นคน ชนชโคถกมฤค เลือเบือเลือลี้หัดลั่น ต่างไล่เลื้อแสงแต่งตัวตน เหมือน
 ผู้คนค้ำคั่งทั้งทัพไชย ๗ ๑๐ คำ ๗ เจริจา

๑๒ ร่าย ๕๒ บุษเจ้าสมิงพรายนายใหญ่ ครั้นพร้งพร้อมพหลพลไกร สมหวังตั้งใจ
จินดา จึงสั่งให้อารักษ์ยกษุมาร คุมทหารโหงพรายซ้ายขวา ยกไปตีทัพพวกชาวภารา
อย่าให้อยู่รักษาประชาชน จะดูหน้าอายตลิตธิไชย ทนงใจของทองพองชน อ่างอวด
ฤทธิเดชเวทมนต์ ยกเนือยอตนมันเต็มที ถึงเลื้อเมืองทรงเมืองก็เปื่องเดียว บัดเดียวก็
จะวิ่งทั้งกรุงศรี พอพวกเราเข้าได้ในธานี ไล้เมืองออกแล้วบอกมา กุญจะใช้สลาเห็น
ให้ไปเชิญพระลอมมาต่อหน้า สั่งเสียเสร็จพลันแล้วบัญชา ให้ยกโยธาคลาไคล๗๑๐ คำ

๑๓ บัดนั้น ยกษุมารบังคมก้มกราบไหว้ คำนับรับคำจำไว้ แล้วไปขึ้นช้างอยู่
กลางพล พอได้ฤกษ์ดีขึ้นอง ให้ร้องก้องป่าโกลาหล ต่างลำแดงแผลงอิทธิฤทธิธรณ
ยกพลปล้นจากดาษดินไป ๗ ๔ คำ ๗ กราวนอก, เชิด

๑๔ บัดเดียวหนึ่งถงแดนเมืองแมนลรวง เลยลวงเข้าประชิดติดกรุงใหญ่ ให้ชัก
ขกกาอ้อมล้อมไว้ แล้วให้ตั้งค่ายรายกัน ๗ ๒ คำ ๗ เจรจา

๑๕ เมื่อนั้น พระเลื้อเมืองออกขวางทางกัน เรียกหาข่าวไพร่ได้สักพัน เร่งกะเกณฑ์
กันไนทันที แล้วลากปืนใหญ่ขึ้นไล่บอม ทัพเขาโอบอ้อมล้อมกรุงศรี ล้นดานบานประตู
ดูให้ดี รักษาหน้าทเชิงเทินราย ผูกซุงแขวนคล้องช่องเลมา ใครอย่าหลบหลหนีหาย
แล้วหลอมตะกั่วควกรวดทราย ถ้ายันป้ายกำแพงล้าตราครด ทหารปืนยืนประจำ
คอยจ้อง วางไว้ในช่องเลมาหมด ช่วยกันหมั่นนะอย่าละลด แต่งดไว้ก่อนผ่อน
จัดทัพ ๗ ๘ คำ ๗ เจรจา

๑๖ เกณฑ์ทั้งกองหลังกองหน้า เกียกกายซ้ายขวาเสร็จสรรพ รพลพร้อมพร้งคงคย
สั่งให้เดินทัพดับไว ๗ ๒ คำ ๗ กราวใน

๑ ออกจากทางประตบริพา กองหน้าให้^๒ส่น^๒นั้น^๒หวน^๒ไหว ต่างลำแดงแดงฤทธ^๒
เกรียงไกร ออกไล่^๒ลย^๒ล้าง^๒กัน^๒กลาง^๒แปลง ๗ ๒ คำ ๗ เชิด

๑ บัดนั้น ทหารเจ้าจอมผาฉาฉวางลาแขง ครอบงอมกันพนแพง เขาต่อแยงยณยง
ชิงไชย ปล่อยบนต์ยโตให้ร้อง กกกกอกกัมปนาทหวาดไหว ทุ่มทั้งหินผาปาเข้าไป
พาดบันไดต่อตบจนกำแพง กองหน้ากลาหาญถือขวานหม ฝนประตพ้งทลายหลายแห่ง
กรเข้ากรงได้ไล่ทัพแพง เลือดแดงดาดไปในธานี ๗ ๖ คำ ๗ เชิด

๑ เมื่อนั้น พระเลื้อเมืองสันฤทธคคหน ทั้งอารักขพรคพวกโยช ต่างออกจากบุรี
ตลิตลาน ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ บัดนั้น บรรดาเหล่าชาวเมืองชาวบ้าน แลเห็นเป็นควันบันดาล จะเกิดเหตุ
เภทพานประการใด เลี้ยงบนครนครนสนั่นก้อง โดยจะว่าฟาร่องก็มีไซ้ เหมือนคนโห่ร้อง
ก้องกรุงไกร แต่แลไปไม่เห็นตัวคน บ้างว่าไฟไหม้ให้เก็บบของ วังร้องมาทางกลางถนน
เห็นเขาคักใจไฟล่พลอยปน ปลอมชนของเข้าเอาไปพอ ที่ผิวเมยส่งตัวกันใหม่ใหม่ ตกใจ
วิ่งออกมานอกหอ หลงความมาเมยชนคลองคอ พบพ่อตาตวาดอุบาทว์จริง ที่เปิ่นง่อย
เพลยเล้ยแข้งขา ชนชหลังภรรยาให้พาวัง หกล้มนอนหงายกตายนิจ จุกหนึ่งไปเป็นครู่
ลูลงคลาน บ้างอวดบุญญาเป็นบ้ายศ อวดโอ้ไปปลุกกับชาวบ้าน ไม่ถามเราเมื่อเฝ้า
เวลาวาน ได้รู้การหนักเบาเป็นเค้ามูล เทวดารบกันดอภวันน์ โหราธิบดีว่ามีสุรย์ แล้ว
มดมัวพยับจับทศบริพ เขาทลต่อหน้าข้าไต่ฟัง บ้างว่าเกิดศึกใหญ่ในเมือง ไม่ได้เรื่อง
พูดจากับบาหลัง พาลูกเมยออกนอกวง ตั้งตงตนวนึงทงหญิงชาย ฯ ๑ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ บัดนั้น หมอเถาดีทชไชยใจคอบหาย คงเกิดยุคเข็ญใหญ่ไม่ลืมาย เคราะห์ของ
เจ้านายเรารายนัก จึงไปทลแกลงแจ้งคดี แก่พระชนนมคักติ ว่าอาการพระลอนรลักษ์ณ

เห็นจะกลับกลายหนักลงพนัก ด้วยกองทัพเจ้าเขาลวง เลยลวงเข้าได้ในกรุงศรี
พระเลอเมืองของเราเข้าต่อต เต็มทหน่วงทงเวียงวัง หยกยาอาคมข้างเรากลาย ข้าง
ฝ่ายเขาประสิทธิ์ประสาทขลัง แรงแรงมนต์พันกำลัง เป็นหมอกมัวทัวทั้งพระเวียงไชย
ยังชำโพรยปรายยามาทุกทิศ แผลงฤทธิ์ให้ลั่นหวั่นไหว ทั้งชายหญิงวิ่งตื่นตกใจ
ออกกะทกทั้งในพระภารา ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระมารดรซ่อนอกตกประหม่า ตกลงไปไม่ตรัสจำนรรจา ประหนึ่งว่า
ชั้วนบรรโลย แลดูดินฟ้าเห็นอาเภท ประจักษ์กับในยเนตรเป็นเหตุใหญ่ ทุกข์ด้วยโอรส
ยศไกร เลียฤไทยทอดองค์ลงโคก ฯ ๕ คำ ฯ โอด

๒ ครั้นพณคนได้สมประดี เทวเรียกหมอมานาปลุกษา ข้างกะไรไม่ถูกเลยหยกยา
ลั่นมือท่านตากทำจน ถึงกรรมแล้วจะทำกะไรได้ จมใจสุดแท้แต่กุศล ตรัสพลางอย่างเยื่อง
จรดล ไปบนปราสาทแก้วแว่วฟ้า ฯ ๕ คำ ฯ เถมอ

๓ ถึงที่แท่นสุวรรณบัลลังก์ นางนงเคียงองค์โอรสา ดำรัสตรัสถามลูกยา แก้วตา
เจ้าเป็นประการใด ใจคอพอดอยู่ดอกฤา แม้นรอกทุกข์ทนหม่นไหม้ เห็นเกิดอัศจรรย์ก็
พริ้นไป จิตใจไม่เป็นสมประดี ฯ ๕ คำ ฯ

๔ เมื่อนั้น พระลอทรงสวัสดิ์ศรี บังคมลมเด็จพระชนนี ทูลว่าลูกนค้อยสบาย
ลื้อล้ารักษาศีลทาน โดยว่าอาการก็เป็นหาย ออกใจพณเพื่อนก็เคลอนคลาย แต่มาดหมาย
ในจิตคิดผูกพัน จะขอลาไต้ฝ่าลอองบาท ไปประกาศเที่ยวป่าพนาลัย ชมวิหคนกไม้
ในอรัญ ลักสองสามวันจะกลับมา ฯ ๖ คำ ฯ

๕ เมื่อนั้น พระมารดรได้ฟังโอรสา ทานตัดตรัสห้ามพระลูกยา พะคำแม่ว่าอย่า
เพื่อไป ระคนผดุงแสนร้าย อันตรายหลายอย่างกลางป่าใหญ่ แล้วครวครวระหัดไค

โรคภัย เป็นน่าเจ็บน่าไข้ไม่สบาย เอนดูแก่แม่เกิดพ่อทูลหัว อยู่รักษาตัวเสียให้หาย
 เขาใช้คุณใช้ไสยมากมาย ไปรยปรายหยูกยามาทั่วทิศ สมน้ำนมอเถ้าเขาว่า มารดา
 ทุกชั้นนักหนักจิตร เจ้าจรรอรั้งยังหยุดคิด หายสนิทล็กหน้อยจึงค่อยไป ตรัสพลางเรียก
 หมอมาต่อหน้า ใครอย่าเพ่อเที่ยวไปข้างไหน ข้าเองทุกชั้นนักหนักใจ พระคลังไคล
 เคลมอยู่ช่วยดูที นางหม่อมหม่อมเจ้าจอมพนักงาน ที่โปรดปรานเข้าไปอยู่ในที่ แล้ว
 ลังองค์นงลักษณ์วดี แต้นนอนนั่งระว่างระไว ฯ ๑๒ คำ ฯ เสร็จ

๑ บัดนั้น แม่ทัพผู้เจ้าเขาใหญ่ เห็นผีพวกราชานี้หนีไกล จึงให้ถอยทัพยับยั้ง แล้ว
 เรียกเลี่ยมมาเขียนบอก ชุบลอกส่งไปตั้งใจหวัง จะมีตราให้หากลับภายหลัง จะได้
 คอยฟังพระบัญชา แล้วสั่งทั้งสองนายทหาร ให้ถือสารไปยังเจ้าจอมผา ทูลแถลง
 ให้แจ้งกิจจา จะบัญชาโปรดปรานประการใด ฯ ๖ คำ ฯ

๑ บัดนั้น นายทหารกราบทูลประนมไหว้ ชื่นชมมาพลันทันใด คบขับกลับไปใน
 บัดดล ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ ครู่หนึ่งถึงองค์พระผู้เจ้า ก็มเกล้ากราบงามล้ำหน ทูลแถลงแจ้งความตาม
 ยุบล ทัพเพราเข้าประจัญบานมิตร พระเลื้อเมืองทรงเมืองก็หนีหาย กลัวตายไม่รอดต่อติด
 พวกเราเข้าล้อมไว้ทุกทิศ สมนัดตั้งพระองค์ทรงตรัสใช้ ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น ผู้เจ้าลึงพรายนายใหญ่ รู้ว่าทัพผู้มีไชย สมหวังตั้งใจจินดา เอนนั้น
 เป็นไมมิใช่ฤา ตบมือล่ำรวลสรลวรา เหม่อ้ายหม่อเถ้าเจ้าตำรา อาสารับรองบองกันนาย
 คอยดูจะไช้สลาเห็น ให้เดินโดยอากาศมาดหมาย แม้นพระลอไม่มาอาคมคลาย ให้
 โหงพรายพวกเราเข้ากระซิบ ว่าพลางทางเศกหมากมนต์ บัดดลกลับกลายหายฉิบ เป็น
 แผลงภูทองล่องลอยลิบ ไปพริบตาหนึ่งถึงเวียงไชย ฯ ๘ คำ ฯ เชิดฉิ่ง

๑ บินวนเวียนรอบปราสาท โดยอำนาจผู้เจ้าเขาใหญ่ เห็นประจักษ์
ศักดิ์สิทธิ์ฤทธิไกร แล้วเข้าในช่องชั้นบันได ตรอกในพานวางอยู่ข้างที่ เป็นพระศรีดิบ
เจียนเลี่ยนอ่อน กรรณกระษัตริย์จะพลัดพระนคร ให้ภรรยารวยงไม่ลังกา ฯ ๕ คำ ฯ

พระยาโศก
๑ เมื่อนั้น พระลอนรลักษณเพียงเลขา สถิตยเห็นพระแท่นแว่นฟ้า พร้อม
บรรดาสาวสรค์ก้านัล ใน เคลมองค์ทรงหยีบพระศรีด้วย ตามเคยหาต้นสังเกตไม้
บัดเดียวเลี้ยวจับใจ คลังไคลไม่รู้สมประดี เพราะแรงฤทธิวิทยาสาละเห็น พะเอิญ
ร่อนรนด้วยมนต์ผิ หวนคณังถึงสองเทวี อยู่ในแท่นที่ศรีไศยา ฯ ๖ คำ ฯ

ราช
๑ แล้วล้าเนียงเลียงดังใครทูลเตือน ว่าเจ้าเพื่อนแพงคอยละห้อยหา เอ๊ะแล้วน้อง
แก้วพตามมา ผ่านฟ้าแลเหลียวเตยวมอง จึงแหวกพระวิสูตรรดสาย ไม่เห็นหายกลับ
หวนเข้าในห้อง หยิบแขนมาพึงนั่งตรอง ถึงสองลายลมนอนคณัง พอเหลียวมาเห็น
หน้ามเหสี เอะนางนชรอยจะคอยหึงษ์ ทำไมมาหมอบเฝ้าเกล้าคลึง ดุประหนึ่งจะระวัง
นั่งคอยคุม ทั้งตาหมอลิทธิไชยก็ไม่ว้าว ไว้วตัวรากับเจ้าหนุ่ม ลูกเขาเมียเขามาเล้าลุม
เกลี้ยงคุมเหงเข้าฤว่าไร อีเหล่าสาวสรค์ก้นักหนา หุดตาจับกันกุมมันได้ คว้าได้พระแสง
แกว่งไกว เลี้ยวไล่พิฆาฏฟาดฟัน ฯ ๑๐ คำ ฯ เชิด

สับไท
๑ เหม่เหม่มเหสีเอก โหยกเหยกทั้งเหล่าสาวสรค์ ลอยหน้าปากัน เย้ยหยัน
เยาะกู หมอเถ่าเข้าแอบ ทำแยบคายอยู่ ท่วงที่มีชู้ ภูริเท่าทัน ชวิตรคงม้วย ลงด้วย
พระขรรค์ พระไล่ฟาดฟัน พัลวันวุ่นไป ฯ ๖ คำ ฯ

ร้อ
๑ ผ่านเอยผ่านฟ้า พระอย่าพะวงลงไฉย สุรางคนางใน เขาไม่มีชู้ หมอเถ่า
เข้ามา โขลนจำก็อยู่ ทรงพิเคราะห์ดู มีชู้ฉันใด พระองค์หลงคลั่ง กำลังคุณไสย
เวทมนต์ดลใจ จึงได้โกรธา ฯ ๖ คำ ฯ

๑ สับเอยสับปลับ ยังกลับกลอกหลอกล้อต่อหน้า อีเจ้ามารยา ว่าจะให้ได้อาย
 คารมข่มขู่ เล่นตัวใจหาย ข่าเสียให้ตาย เสียตายทำไม เมียชู้มาก ไม่ยากหาได้
 ฉวยพระขรรค์ไชย เลี้ยวโล่เทวี ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น โฉมยงองค์เอกมเหสี หงเห่ลาลาวสนมনারี ต่างหนีกระจัดพลัดพราย
 หมอเถาเข้ามาดูอยู่ใต้แท่น ห้ามแห่นหกล้มผ้าห่มหาย หลวงแม่เจ้าท้าวนางต่างวุ่นวาย
 ตันตายตกพลัดอัฒจันทร์ ที่ลาลาววังกราวเกรียวไป พระโล่เลี้ยวลัดสัดกัน บ้างวิ่ง
 โดนปะทะปะกัน พลันล้มลุกชุกไป ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

๑ เมื่อนั้น พระมารดาออกฉันทวนไหว เห็นองค์โอรสยศไกร คลั่งไคล้ไล่พันก้านัด
 นาง วังเข้าฉวยดูดยุดพระกร พ่อหยุดหย่อนยับยั้งฟังแม่บ้าง จึงได้พระแสงแย่งไว้
 พลอง ก้านัดนางหนีทันไม่บรรลือเลย แล้วจึงมือลุดยกมาให้นั่ง ลอบหน้าลอบหลังพลอง
 ร้องไห้ นี่เชื่อว่าเวรกรรมทำไว้ ออกใจแม่จะแยกแตกตาย ฯ ๖ คำ ฯ โอด

๑ ส้มคำหมอเถาเขาได้ทัก ว่าอาการลกรักยังไม่หาย ตะกุดอกพ้อบอกว่าค่อยคลาย
 ฤาภาหลายกลับเป็นไปเช่นนั้น เหลือกำลังคลั่งคลุ้มคลั่งหลง จะฆ่าพันชนองคัมมเหสี ลาว
 สรรค์ก้านัดนารี หลบหลั่นตัวกลัวภัย ไม่ระงับดับความโทโสเสีย ลุกเมี่ยมมดหมอไม่
 รอดได้ เขาพิทักษ์รักษาพาใจ ทำไมพ้อมาไล่ฆ่าตี ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระลอหน่อกระษัตริย์รศมี ทูลขัดทักท้านชนนี ด้วยภูมิกำลังคลั่งคลุ้ม
 ไม่เป็นเช่นนั้นพระมารดร ลุกร้อนอกใจดังไฟลุม อีเหล่านี้อ้อมพรั่งนั่งประชุม เล่นหมาก
 ขุมแปดเก้าไฟงา จะเรียกใช้ไฟล่หลบคบเพื่อน ทำเหมือนผู้ชายขายหน้า ถึงตาหมอ
 เถาเข้ามา หยุกยากก็ไม่ได้ให้กิน ลาละวณอย่างเดี๋ยวเกี้ยวผู้หญิง เท็จจริงย่อมรู้อยู่สิ้น

พระองค์อยู่ไกลไม่ได้ยิน มันซำนิินทาข้าว่าให้อาย นางลักษณวดีทักขหงษ์ ทำตงตง
หย่อนหย่อนงอนใจหาย ล้นรักล้นใครไม่เลียดาย คิดหมายหาใหม่ไม่ทุกขร้อน ขอลา
พระมารดาไปลักเดือน ตามเพื่อนแพงทองสองลมร เสร็จสรรพจะรับมานคร พระมารดร
ได้โปรดปรานนี้ ส้มหวังแล้วจะตั้งอภิเศก เป็นอนงค์องค์เอกมเหสี เขาหน่อเนื้อเชอวงศ์
ผู้ดี ควรที่จะร่วมเรียงเคียงภักทร ฯ ๑๔ คำ ฯ

๑ เมื่อ นั้น องค์พระชนนมีศักดิ์ เล่าแถลงแจ้งความพระลูกรัก แม่ทุกชั้นนักหนักใจ
เจ้าไม่รู้ พระบิดาเจ้าขำขำเขา แต่เจ้ายังเล็กเด็กอยู่ เมืองเราเขาว่าเป็นศัตรู เคยคู่
อาฆาฏวาทกัน ถึงไปจะได้ก็แสนยาก ทั้งจะจากนิเวศน์เขตรัชนันท์ น่าจะเกิดรบราฆ่าฟัน
ชอบผ่อนผันฉันหนึ่งจึงจะดี เราจัดแจงแต่งทูตให้ถือสาร ไปว่าขานขอร้องทั้งสองศรี
เป็นเกี้ยวทองต้องตามประเพณี ให้ถูกท่าทางอย่างโบราณ ฯ ๑๕ คำ ฯ

๑ เมื่อ นั้น พระโณมยงทรงฟังว่าขาน ตอบว่าข้าเห็นไม่เป็นการ ความจะนาน
เนิ่นนักชักช้า จะวางใจใช้แต่ปากพูด แม้นลูกไปได้พูดเองดีกว่า พอประสบบพบสอง
กัลยา ลูกรักจักพามาานคร เมื่อผู้หญิงยังยอมพร้อมใจ จะต้องการอะไรใช้ทูตขจร ไป
คิดข้างลู่ของงอน เขาเคืองชดชดตรอนลิเราอาย ด้วยสองภาราข้าศึกกัน จะให้บั่นนั้นทุก
อย่างนุกหมาย ลูกไปตอกจะได้สดวกตาย ขอลวบายยังคมลาคลาไคล ฯ ๑๖ คำ ฯ

๑ เมื่อ นั้น องค์พระมารดรถอนใจใหญ่ พังคำลูกยาจะลาไป ชลไฉนยคลอคลอ
นองภักทร ล่องกรซ่อนทรวงลึงเวช น้ำพระเนตรนางตกอกจะหัก แล้วดำนัดตรัสกับโอรส
รัก คิดหักห้ามใจดูให้ดี แมกเหมือนหนึ่งไม้ไผ่ลึง นึกหวังว่าเจ้าคงเผลาผี แม้นเจ้า
ไม่อยู่บุรี แม้นตายเป็นจะเห็นใคร ทั้งปากกว้างทางรกระหกระเหิน โดยจะเดินเดือนหนึ่ง

หาถึงไม่ แล้วบ้านเมืองของเขาจะเข้าไป ความสนิทไหนจะสมัคร นางเป็นลูกสาวท้าว
พระยา จะรู้ตามมานั้นเห็นผิด คัทรุดเบาเอาเป็นมิตร ไม่คิดรักตัวกลัวตาย เจ้าก็
ยังคงเคลมส์ตอยู่ แม่ตรึงตรองดูแล้วใจหาย ตรัสพลางทางห้ามลูกชาย ฟุ่ฟายน้ำตา
อาโลย ฯ ๑๒ คำ ฯ โอค

ร่าย ๔๒
๐ เมื่อนั้น พระล่อฟังบังคมประนมไหว้ ส่องสารมารตรถอนฤไทย นึกอยู่นึกไป
ใจกึ่งกัน พอมนต์คลุ้มคลุ้มจิตคิดกลับ เลี้ยวขวาววามความกระสัน ปานนพน้อง
สองนางนั้น จะนั่งนับคนวันเวทนา แม่นพมิ ไปให้ถึงเจ้า น้องจะเศร้าไค้กลัวยคอยหา
พระบังคมส่มเด็จพระมารดา ลูกขออำลาผ้าธูลี พระแม่จงอำนวยอวยพร จะจรจากเบื้อง
บาทบาศรี ขอประสพพบสองเทวี ให้ส่มที่ใจนักรักตรอง จะได้มีได้นั้นไม่ว่า ตามแต่
วาสนาข้าทั้งสอง แม่นเคยส่มสูลูกครอง คงไม่ต้องลำบากยากเย็น คัทรูกรูอยู่เต็มอก
แม่วทกก็ถูกลูกก็เห็น ลุดแต่บุญกรรมให้จำเป็น ความตายไม่เว้นแก่ผู้ใด แม่นว่าถ้าไม่
ถึงทตาย อันตรายจะมกหาไม่ ถ้าทชวันจะบรรโดย ถึงอยู่เวียงไชยกไม่พ้น ล้ามหา
อย่าว่าแต่มนุษย์ เทวบุตรกวบตชดสน ถ้าพระมารดามีผ่อนปรน ลูกไม่พ้นเจ็ดวันคง
บรรโดย ดำรัสตรัสโดยเอนดูบุตร พระคุณนทลุดไม่เปรียบได้ เหลือกำลังลูกรักจะหักใจ
ภวโนยชบลงทรงโคกา ฯ ๑๔ คำ ฯ โอค

๐ เมื่อนั้น พระมารดรได้ฟังโอรสา คลอคลองนองเนตรเวทนา วอนว่าเท่าไร
ก็ไม่ฟัง แต่ก่อนแม่สอนนเคยเชื่อ นเเนอเวรแล้วแต่หนหลัง ออกใจเจียนแยกแตกพัง
เหลือกำลังที่จะขัดทดทาน จึงปฤกษาตามหอลิทธิไชย เห็นเป็นอย่างไรในใจท่าน
เดิมก็ได้ลึงเกตเหตุการณ์ จะคิดอ่านแก้ไขอย่างไรเรา ทั้งเงินทองจะกองชนเท่าตัว

ทูลหัวให้ท่านเป็นขวัญเข้า โปรดด้วยช่วยพอให้มันเทา อย่าให้เจ้าต้องยากจากนคร
โดยว่าถ้าคงจะขึ้นไป แต่พอให้ค่อยคลายหายเสียก่อน มิใช่จะขัดคัดรอน จงช่วยกัน
มันผ่อนเพียงนี้ ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ บัดนั้น หมอเถ่าประนตบทิศ ทูลว่าอาการนั้นเต็มที แรงแผ่มนต์ดลพระไทย
หมอในมนุษยศาสตร์ฯ ถึงหมอเทวดาก็ไม่ไหว ข้าจะตรกตรองก่อน ไม่นอนใจ แล้ว
ไล่เลียงดูตำรา ว่าพลางทางหยิบเอากระดาน คณหารเดือนวันชันษา ต้องร้ายหลาย
ห้วงดวงชาติฯ ตกที่นั่งลำบากตำราฯ แล้วทูลท่านายหน้าท่ง เที่ยวนกกาลังพระราหุ
ชนเดือนหน้าห้าค่ำแลทำฤกษ์ ขึ้นอยู่ชวันคงบรรลุลโดย ชันษายลบลบเคศฯ ย่างเข้าเบญจเพศ
เหตุใหญ่ มิตายต้องยากจากเวียงไชย ตำราว่าไว้เช่นนี้ชัด ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น นางนาฏบุญเหลือเชือกกระษัตริย์ ได้ฟังนั่งทุกข์โทมนัส เสียใจไม่
ตรัสทัดทาน ล่องกรนางซ้อนพระอุรา พิศดูลูกยาแล้วลงลาร ประหนึ่งว่าโฉมฉายจะ
วายปราน เยาวมาลย์ครวญคร่ำรำพรรณ ฯ ๕ คำ ฯ โอศ

โอบุชาคุณท์
๑ อนิจาตั้งแต่แม่อุ้มท้อง จนได้ครองพระนิเวศน์เขตรชนธ์ แทนพระบิดรงค์
ทรงธรรม ท้าวเธอสรวรรค์ครวโล ล้นพระพ่อพอเห็นแต่หน้าเจ้า ค่อยมันเทาทุกข์ทนหม่นไหม้
ลู่วงศ์พงศาเสนาใน ก็ได้ฟังบุญญาบารมี เหมือนนมิตรแก้วกันเกษเขตรนคร ราษฎร
แสนสุขทั้งกรุงศรี พ่อจะไปไกลสถานธานี พระบุรีจะได้ใครครอง ออกเมืองก็จะเย็นเป็นน้ำ
ออกแม่ก็จะเข้าเป็นหนอง งวยงงหลงรักนางพี่น้อง รวากับรูปทองต้องติดใจ หญิงอื่น
หม่นแสนแม่นจะหา ให้งามกว่าแพงเพื่อนก็พอได้ นี่เนื้อว่ากองกรรมทำไว้ หลงไหล
ลู่เล่ห์เล่ห์หนาง ขอไทเทวดาสุราฤทธิ จงมีจิตเมตตาอุกขำบ้าง ช่วยคุ้มครองบองกัน

ไปตามทาง แล้วให้ล้างเลื่อมฤทธวิทยา แม่นลูกข้ากลับมาถึงเมืองหลวง จะบวงสรวง
 เลื่อนวักให้หนักหนา ธงฉัตรสารพัดจะบูชา ทุกโรงศาลเทวายาไม้ รำพลาทางกอด
 โอรสราช ใจจะขาดคิดพรันหวนไหว หลบหลังหลบหน้าอาไโดย ล้อกล้อให้ไปมา ฯ

๑๖ คำ ฯ โอต

ร่าย
 ๑ แล้วระยับดับความทุกข์ร้อน อวยพรทรงยศโอรสา พ่อไปสวัสดิมีเดชา ให้ได้
 สดงสดามานคร ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น พระโณมยงทรงจำคำสอน ชนชมลมหิตฤทธ คำนี้รับพรชนนี้ ถึงไป
 ก็ไม่นานนัก ลูกรักจากคนบุรีศรี แล้วบังคมคลอญชล ภูมิอำลาคลาไคล ฯ ๔ คำ ฯ เเลมอ

๑ ออกมาหน้าพระแทลแลหา ลังสเล่านายใหญ่ ให้เกณฑ์พลพลไกร นายไพร่
 ลำลองลักสองพัน แล้วผูกข้างพลายประกายเพชร เตรียมไว้ให้เสร็จแต่โกชั้น ลังพลาง
 อย่างเยื่องจรรจรล คืบเข้าห้องสุวรรณทนต์ ฯ ๕ คำ ฯ เเลมอ

ร่าย
 ๑ ลดองคลึงเหนือพระที่นั่ง ดำรัสตรัสสั่งมเหสี โณมตรเจ้าอยู่จงดี้ พรงนพจะลา
 คลาไคล ฝากเหล่าสาวสุรางค์นางสนม ทกกรมก้านน้อยใหญ่ อย่าให้มีเหตุเภทไภย
 ครองตัวครองใจไว้งดี้ ถึงไปก็ไม้อยู่ช้า จะรีบกลับคืนมาบุรีศรี ห่วงแต่ลมหิตฤทธพระชนนี
 พนทุกชนักหนักใจ ทรงพระชราหนักหนาอยู่ จงเอาใจดูหุไล่ (๑) อย่าให้อาวรณ์ร้อนพระไทย
 ทรามไวยช่วยระวังงนักร ฯ ๘ คำ ฯ

ร่าย
 ๑ เมื่อนั้น นางลักษณวดีมคักดิ์ (๒) ได้ฟังเหตุชลเนตรนองรักตร์ นางลักษณวอนว่า
 พาทิ ฯ ๒ คำ ฯ

(๑) บทพระบรมราชนิพนธ์ กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ หมดเพ็ชงนี้

(๒) แต่ขึ้นไปเป็นบทของเจ้าพระยาเทเวศรวงศ์วิวัฒน์

ไอ้ ๑ โอ้ว่าพระองค์ทรงเดช จงโปรดเกษาข้าบาทบดศรี ซึ่งพระองค์จะจากพระบุรี
ไปประกาศพนาลีแดนคง เหล่าพวกนี้พรายร้ายกล้า จะหลอกลวงผ่านฟ้าให้ไหลหลง
ทั้งศัตรูสามารถอาจอง ทำหุยกยาฆ่าล้างกระหน่ำไป ว่าพลางทางกอดบาทา ชดนาแถว
ถึงหลังไหล จงอยู่ปกเกล้าข้าอย่าคลาไคล ว่าพลางส่อนให้โคกาท ๖ คำ ๗ โอต

โถม ๑ เมื่อ^๒นั้น พระลอทรงโฉมเสนาหา ปลอบพลางทางกล่าววาจา กัลยาอย่าทรงไค้
สิ่งไรไม่เที่ยง^๕สิ้น^{๒๒}ทั้งนั้น บุญบาปแลนั้นประจำที่ อันเกิดแก่ไขตายวายชีวิ ลำหรับมี
ธรรมดาเป็นล้ามัญ มาทแม่นักคลล่งให้ ก็คงได้กลับมาเป็นแม่นมั่น ถ้าสมนึก^๔จะมา
ไม่ช้าวัน จอมขวัญเมืองแม่อย่าอาวรณ์ ถึง^๔ฟ้าไปก็ไปด้วยความทุกข์ ไขจะไปด้วยสุข
ลโมสร จำจากวนิดาลาจร ดวงสมรค้อยอยู่^๔งดี ๗ ๘ คำ ๗

ราช ๑ เมื่อ^๒นั้น นางลักษณวดีมเหสี จึ่งทูลตอบพระราชลามี ข้าน^๕ประหว้นพรั้นใจ
พระไปได้สมสองนางนาฏ ไหนจะคลาศักดิ์ยากกลับมาได้ ทั้งสองร่วมภิรมย์สมฤไทย
จะหน่วงเหนี่ยวพระไว้^๔ในบุรี ข้าบาทก็จะได้แต่ความทุกข์ ไหนจะมีสุขเท่า^๕เกษี จะตั้งตา
ค้อยหาพระลามี มารศรีทูลพลางทางจาบัลย์ ๗ ๖ คำ ๗ โอต

๑ เมื่อ^๒นั้น พระลอวิโยคโคกคัลย์ ตรัสปลอบชนิษฐาลาพรรณ จอมขวัญเมืองแม่
จงตริตรอง ที่ไปไข^๔พิชังเจ้า โคมเฉลาอย่างกังวลหม่นหมอง พระโคกสั่งทราวมสงวน
นวลล่อง อยู่ในห้องแก้วมณ^๔ทีไดยา ๗ ๔ คำ ๗ ตระ

๑ บัด^๒นั้น จิงสองเสนมียศดา เห็นสมควรจวนได้เวลา ก็มาเร่งรัดจัดพล ๗ ๒ คำ ๗

๐๑ ๐๑ เกณฑ์พลกองหน้าห้าหมื่น แต่พันเคยศึกได้ฝึกฝน ขุนโจมขุนสท้านหาญผจญ
 ถือนำพลยาตรา พวกอาสาหกเหล่าเข้ากองขึ้น พร้อมสรรพอาวุธเกล็ดกล้า พลช้าง
 ข้างชนะงา ค่ายค่ายพักคาแทรกแซง พลมาฆมาลวันกลาคัก หาญฮักโจมประจัญ
 ขันแขง พลรณเร้งรัดจัดแจง ตามตำแหน่งทุกกรมระดมมา พลเดินถือนองคองอาจ
 เดียรดาษพร้อมพรังหลังหน้า องค์กรกษมหาดเล็กสมทบมา ชัดกระบวนหน้าคชาทรง กอง
 ลำเลียงเลียงพวกโยธา บ้างหาบหามตามมาคอยล่ง ผูกข้างต้นห้าวหาญชาญณรงค์
 มาเทียบเกยคอยองค์พระทรงธรรม ๗ ๑๐ คำ ๗ เจริญ

๐๒ ๐๒ เมื่อนั้น พระลอลลกลัดเล็ดเน็ดนั้ สดุดยเห็นอแท่นแก้วแพรวพรรณ กับองค์แก้ว
 กัลยาณี พระโคกตั้งทราวมไว้มไธยาศน์ ภาณมาศจวนรุ่งจาร์สศรี เลียงข้อมยาม
 ย่ำประจำตี มโหรีทักถนั้มนนั้ ๗ ๔ คำ ๗

๐๓ ๐๓ ลาลิกาในกรงสั่งเลียงแจ้ว ไก่แก้วกระพือปีกขึ้น ดูเหว่าเร้าเร้งสุริยันต์ แสง
 หิรัญเรือฟ้าธาตุ พระอาวรณ์ถอนจิตรแล้วพิศภักตร์ ด้วยความรักอัคเรศมเหสี ประโลม
 ปลอบขนิษฐาแล้วพาที อรุณรุ่งแล้วพิจะคลาไคล ๗ ๔ คำ ๗

๐๔ ๐๔ เมื่อนั้น ลักษณะวิมวหมองไม่ผ่องใส มีรู้ที่จะผ่อนผันนั้ใด กอดบาทรำไห้
 ไปมา อีกทั้งพระสนมนางใน ต่างล่อกลอนให้ไม่เว้นหน้า พากันโคกคัลลยโคก
 ทัวทั้งปรางค์จนาเรือนจันทน์ ๗ ๔ คำ ๗ โอด

๐๕ ๐๕ เมื่อนั้น พระลอลโยคโคกคัลลย เห็นองค์ขนิษฐาลาพรรณ ทั้งสนมกำนัลโคก
 มีอาจจะกลั่นกำสรดได้ ชลไฉนของภักตร์พระโฉมศรี จึงตรัสปลอบอัคเรศเทวี อย่า
 โคกจะเป็นนางไปกลางไพร อีกทั้งแสนสาวเหล่าสนม อย่าระทมทุกข์ทนหม่นไหม้ เจ้า
 จงระงับดับโคกไว้ ฟ้าไปแล้วจะกลับมาบุรี ๗ ๖ คำ ๗

๑ ตรีพลางทางลงจากแท่นทอง เหลียวดูนวน้องยังหมองครี สท่อนถอนฤไทย
พลางทางจรัล เล็ดจมาเข้าทลรงชล ฯ ๒ คำ ฯ ทบอย

โทณ ๑ พนักงานประจงไซสุหรัยมาศ กระเซ็นลาดตอังกายดังสายฝน ลางนาง
บ้างถวายพระสุคนธ์ ประปนชมพูทละลายทา ถิ่นบเพลาเครื่องกนกวิหคหงษ์ นล่ององค์
อย่างมีค่า ภูษาลายเขียนสุวรรณรจนา ห้อยหน้าเจียรบาตาดทอง ตามทิศทั้บทรง
ดวงกุดัน ลังวาลวรรณแก้วมณีไม่มีล่อง ทองกรแก้วคู่คูเร่องรอง ลวมกรองล่อทรง
ลงยา บรรจงทรงคาคเข้มขัด เนาวรัตน์เงางามวามเวหา ถ้ามรงค์ค่าเมืองเร่องรจนา
ทรงมหามงกุฎแก้วแพรพรรณ ห้อยอุบะเพชรพรายกระจายเม็ด จีบพระขรรค์แล้วเล็ดจ
ผายผัน งามทรงดังองค์เทวัญ ทรงธรรมยุบยาตรคลาศคลา ฯ ๑๐ คำ ฯ เถมอ

ราช ๑ ชั้นสถิตยยังเกยคชาชาญ ฝนักตร์สู่อีสานทิศา พรั่งพร้อมโหรเฒ่าเหล่า
พฤตมา ทั้งอำมาตย์เสนาบั้งคมคัล ครันได้พิไชยฤกษ์ให้ล้นซ้อง ทวยหาญโห่ร้อง
ก้องสนั่น ปโรหิตพฤตพิราหมณ์ทั้งนั้น ฝนไม้ข่มนามตามตำรา ซิพ้อก็เบิกโชลนทวาร
โอมอ่านอาคมคาถา เล็ดจชนทรงคอคชา ให้เคลื่อนโยธามิทันนาน ฯ ๖ คำ ฯ กราวนอก

โทณ ๑ ช้างเอยช้างต้น ชาญชนชนะศึกฮักหาญ ซอพลายประกายเพชรไชยชาญ(๑)
โกญจนาจอาจหาญกระหม่มมัน คชาภรณ์แพรพรรณดาวจำหลัก ผูกชนักรัตนเครื่องมัน
ตาข่ายแก้วปกตระพองกรองสุวรรณ ปลอกกระลั่นลวมงาราชาวดี ล่องหมู่จามรห้อย
จงกลพลอยประดับสลบลิ มีพนาศลาดคอหัดดี ลำหรับทจักรพรรดิกระษัตรา พรั่งพร้อม
พหลพลทหาร อาชาชาญแซงซ้ายฝ่ายขวา ช้างดังช้างกันเป็นหล่นมา ช้างกลอง
นำหน้าคลาไคล เลียงลั้งแซ่ตรงกลองชนะแซ่ซ้อง กึกก้องกัมปนาทหวาดไหว กอง
ลำเลียงเลียงพวกพลไกร ตามกระบวนทัพใหญ่ไคลคลา ฯ ๑๐ คำ ฯ เชิด

(๑) บทของเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ ว่าพระยาไชยนาทฯ ได้แก้เป็นพลายประกายเพชร ให้ตรงกับบท
วังหน้าข้างต้น

ราช ข้ามด่านผ่านพินันต์เรศ เข้าเขตเขาไม้ไพรพฤษา ล้วนสัตว์จับาทนนานา
 ๑๑ เกื่อนกลาดดาษดาพนาลี ฯ ๒ คำ ฯ

โอ้ลาว พิศพรรณนงไม้ทโนป้า พระราชาคร่ำครวญหมองศรี คิดถึงอัครเทวี
 ๑๒ ลาวสนมনারักานัล ซึ่งจะไปสมสู่อยู่ข้างหน้า จะปรีดาฉันใดไม่แม่นมั่น ข้างภายหลัง
 เคยร่วมรักกัน พระทรงธรรมส์ท่อนถอนใจ ตรกพลางทางนงจะกลับหลัง แล้วร้องไม่
 กลับมาได้ แต่ยืนบ้วนหวนมาหวนไป เป็นลอรักหนักใจภูมิ ใจหนึ่งคิดจะไปฝ่ายหน้า
 ใจหนึ่งจะกลับมารุงศรี แล้วแข่งขันอารมณ์ลุ่มประดี ให้เร่งโยธไคลคลา ฯ ๘ คำ ฯ เชิด

ราช ครั้นถึงแม่น้ำกาหลง ลังให้หยุดจตุรงค์ซ้ายขวา ตั้งที่ประทับพลับพลา ลง
 ๑๓ ตามแถวท่าชลธิ ฯ ๒ คำ ฯ

๑๔ บัดนั้น จมมหาเสนาทั้งสี่ ถวายบังคมคลอญชลี มาจัดแจงตามมีพระบัญชา
 ฯ ๒ คำ ฯ เสร็จ

๑๕ เมื่อนั้น พระลอทรงโฉมเล่นหา จิงดำรัสตรัสสั่งเสนา จงกลับคนภาราพรุ่งนี้
 แล้วทูลสมเด็จพระแม่เจ้า ว่าตัวเราเป็นคชเกษมศรี ทูลทั้งอัครเทวี ว่าเรานคงจะกลับ
 ไปกรุงไกร ลังพลางทางเสด็จจรล ชนลุ่มพลับพลาทองมืองไธ หอมหวนบุบผาพนา
 ๑๖ โดย ภูวไนยนิทราในราตรี ฯ ๖ คำ ฯ ตรี

๑๗ เมื่อนั้น นวลนางพี่น้องสองศรี เนาในแท่นรัตนรุจี คั่นถึงภูมิไม่เว้นวาย
 ๑๘ ใ้ว่าพระลอทรลักษณ์ เมื่อไรจักได้ชมลสมหมาย ความรักสลักทรวงสันอายุ โฉมฉาย
 ๑๙ ลท่อนถอนใจ ฯ ๔ คำ ฯ

๑ ร่าย จงเรียกสองพลเพียงกลียา เข้ามาเล่าแจ้งแถลงไข จะคิดอ่านผ่อนผันนั้นใด
พระลอเธอไม่ได้ดีจมา ฯ ๒ คำ ฯ

๑ มัตถน พระพลอยงทูลพลาถทางว่า เมื่อเช่านชาไปอรรญา พอกลับกมาเฝ้า
เทวี ได้ทูลถามองค์พระบู่เจ้า ท้าวเธอแกลงเล่าเป็นถ้วนถึ ว่าพระลออออกจากธานี
เดินทางพนาถมาหลายวัน พักอยู่แม่น้ากาหลง คงจะลยมประดังค์เป็นแม่นม้น แม้นไม้
เหมือนคำซำรำพรรณ จงลงโทษทัณฑ์พันธนา ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น ลีโอนางพี่น้องเสนาหา ได้ฟังดังได้พบพระผ่านฟ้า กัลยาเปรมปรีดิ์
กระหึ่มใจ ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๒๖ ยานี้ เมื่อ^๕นั้น พระขุเจ้าจอมผาป้าใหญ่ ตรัสรู้แจ้งประจักษ์ใจ ตามในเรื่องพระลอ
จรจัด จำที่จะใช้ให้ไก่อ้อไปหลวงพระลอมายังสวนขวัญ คิดพลางทางองค์เทวัญ
นักรกระสันเรียกไปให้ไก่อมา ฯ ๔ คำ ฯ แผละ

๑ ร่าย พระบู่เจ้าเลือกได้ไก่ตัวงาม ส้มความมุ่งมาดปรารถนา ให้ผัวลงถึงไก่มิได้ซ้ำ
 มนตราเป่าเข้ากระหน่ำลง ๗ ๒ คำ ร่ำ

๑ บัดนั้น ไก่แก้วองอาจดังราชหงษ์ หงษ์ทองมนต์ดลจิตจริง ลาองค์บูเจ้า
 บินมา ๗ ๒ คำ ๗ เช็ด

๑ ครันถึงแม่น้ำกาหลง โผล่ลงจับไม้ไผ่หนา คอยจะลวงล่อพระลอมมา ตามเทว
บัญชาของเจ้าไพร ๗ ๒ คำ ๗ รว

๑๑ เมื่อ^{๕๖}นั้น พระลอร์ดมีศรีได้ เนาในพลับพลาพนาโดย แต่สท่อนถอนใจไม่ได้ยา
เมื่อ^{๕๗}เสียงน้ำเวียงวงอยู่ตรงภักตร์ ก็ประจักษ์ว่าจะม้วยสังขาร คร่ำครวญชวนให้ไปมา
คิดถึงมารดา^{๕๘}ยังอาโลย โอ^{๕๙}ว่าพระชนนีเจ้า พระคุณเท่าดินฟ้าก็ว่าได้ ลูกจากมาน่าที่
จะบรรโลย อกุศลลดใจให้จากกัน ทั้งองค์อัครมเหสี ลาวสนมনারีจะโคกคัลลย สุริวงศ์
พงศ์^{๖๐}ทั้งนั้น จะครวญคร่ำรำพรรณโคกก็ แม้นจะไปได้ซู้ลกร้อยรัก ไหนจักเหมือน
มิ่งมเหสี ได้^{๖๑}เมียรักสักพันนักษัตร ไม่เหมือนแม่ซึ่งมีพระคุณมา ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑๒ ร่าย ๑๒ ครวญพลาทางระยับดับโคกไว้ จนอุไทยเรื่องรองสองเวหา สรงพระภักตร์
จับพระขรรค์อันคักดา เล็ดจอกออกข้างหน้าพลับพลาไชย ฯ ๒ คำ เต็ม

๑๓ ๑๓ พรังพร้อมพลเสียงเสนา ล้วนแต่ร่วมวิญญาอชฌาไศรย ปฤกษาท่าทางจะ
คลาไคล วางผู้คนไว้ให้ชอบที่ ฯ ๒ คำ ฯ เสร็จ

๑๔ ๑๔ บัด^{๖๒}นั้น ไก่แก้วตัวงามอร่ามศรี บินลงยังพนมพิพิ ทำท่วงที่ผกผันไปมา ฯ ๒ คำ ฯ

๑๕ ๑๕ เมื่อ^{๖๓}นั้น พระลอร์ดทรงโฉมเสนาหา สัตย์^{๖๔}ยังผู้สุวรรณพลับพลา ทอดพระเนตร
ลงมาเห็นไก่อด งามสรรพสารพางคัลลางตา ตุงระยา^{๖๕}เดอยหงอนงามระหง ทั้ง^{๖๖}บกทาง
อย่างสลับเบญจรงค์ ชัน^{๖๗}ดังเสียงเสนาะเพราะจับใจ ยิ่งพิศยิ่งเพลินเจริญจิตร พระทรง
ฤทธานกรักจัก^{๖๘}ใคร่ได้ ทรง^{๖๙}เครื่องจับพระขรรค์^{๗๐}ทันใด ลงจากพลับพลาไชยไคลคลา ฯ ๖ คำ ฯ

๑๖ ๑๖ บัด^{๗๑}นั้น ไก่แก้วตัวขยันกลั่นกล้า เห็นพระลอร์ดเลี้ยวได้ไกลเข้ามา ผกพาบินคลอ
ล่อไป ฯ ๒ คำ ฯ เชิดฉาน

๑๗ ๑๗ เมื่อ^{๗๒}นั้น พระลอร์ดทรงโฉมพิศมัย ตาม^{๗๓}ไก่อมาพลา^{๗๔}เห็นห่างไกล ภูวไนยได้
ประชิดติดพัน ฯ ๒ คำ ฯ เชิดฉิ่ง

๑ บัดนั้น ไก่แก้วเทวฤทธคิждจัดสรร แกล้งลวงล่อล่อมามิให้ทัน เห็นยังไกล
 ยืนขยันทรงรอ ครั้นเห็นใกล้ไก่เหยาเยื้องย่าง สับดหางกางปีกกรัดก้อ เสนาะลำเนียง
 เลียงชันโก่งคอ แกล้งล่อให้หลงตามไป ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๑ เมื่อนั้น พระลอร์ดมีศรีไส่ ติดตามไก่ป่าพนาโดย หมายจะจับให้ได้ดังจ้านง
 แทะจะลั่นกำลังภูโนย ล่วงไปพ้นท่ากาหลง ข้ามเขาลำเนาแดนดง ตกทุ่งทางตรง
 กรุงไกร ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๑ ไก่แก้วหายไปกับภูโนยเนตร ภูเรศหลากจิตรคิดสงสัย ฤาจะเป็นผีป่าพนาโดย
 มันหลอนหลอกกู่ให้ตามมา คิดพลางทางเล็ดจหยดยัง ไตร่มรังใหญ่ไบหนา พอหายร้อน
 ผ่อนพักกายา คอยพล่ียงเสนาผู้ร่วมใจ ฯ ๔ คำ ฯ

๑ บัดนั้น ฝ่ายพล่ียงเสนาน้อยใหญ่ ตามมาทันองค์พระภูโนย เข้าไปยังคม
 กัมกราบกราน ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระลอร์ดปริตเปรมเกษมสถานต์ ตรัสกับพล่ียงไชยชาญ ให้หาที่ล้าราญ
 เร่วพลัน ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น พล่ียงแยบคายคมลั่น ทูลพลางทางชวไม้นั้น บ้านที่กระหม่อมฉัน
 มาจัดไว้ ใกล้กับสวนสองพระธิดา เชิญเสด็จผ่านฟ้าไปอาไศรย ต้องเปลี่ยนเปลือง
 เครื่องทรงท้าวไท จึงจะเข้าไปได้ในบุรี ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระลอร์ดผู้เนิดโฉมศรี ได้ฟังจะแจ้งแห่งคดี ภูมิเปลี่ยนแปลงแต่งกาย
 ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เป็นพราหมณ์โสภานำรัก ทรงกรอประกัตร์เนาวรัตน์จำรัสฉาย เกด้ามวย
สรวยสมคมคาย ไต่เกี่ยวจําหลักลายลงยา บกบนแก้วเก็จเพชรพราว ภูเขาขาวเขียน
สุวรรณโอ้อ่า เครื่องประดับสรรพต้นล้วนจินดา จุนเจิมภัทตราอณาโลม สวมใส่
สายธูรํ้าประคำแก้ว พรายแพรวพราวเพริศเฉิดโฉม ตั้งจันทร์เคลอนคล้อยลอยไพยม
เครื่องไข่มพัตร์ทรงอลงการ ฯ ๖ คำ ฯ

ราย จังตรัดชวนพลอยงผู้ร่วมใจ ออกจากร่มรังใหญ่ไพศาล พร้อมพวกเก้าสิบแปด
๑
บริวาร ก็ชุมนุมตามระยะบ้านรายมา ๗ ๒ คำ ๗ เช็ด

๑ ครั้นถึงสวนล่องราชบุตร พระภุมเกษมสันต์ทรรษา ลัดเลาะแฝงไม้ไคคคา
ตรงไปหาผู้รักษาสวนมาลี ๗ ๒ คำ ๗ เล่ม

หมอดบับทมในหอพระสมุด ฯ เท่าน

บทละครเรื่องพระลอ

สำนวนบันทึกจากสมุดไทยในหอสมุดแห่งชาติ

เป็นสำนวน เจ้าพระยาเทเวศรวงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว. หลาน กุญชร)

๔ บทละครเรื่องพระลอ^(๑)

มาจะกล่าวบทไป
ได้เถลิงถวัลยราชโอฬาร
เป็นบัณฑิตเกรดเขตบรรพทิศ
มีเมืองชนมากมายหลายธานี
พระครองภพจนครขจรเดช
เป็นที่เจริญใจในล้ามัญ
กิตติศัพท์ชบชอยอโนม
ในพื้นที่แน่นแดนจังหวัดขัตติยวงศ์

พระเลดี้ไธยาลันเห็นอาลันแก้ว
พร้อมด้วยสาวสนมบริวาร
ต่างบังคมประนมน้อมกล่อมขับ
บำเรอราชบาทบงล์พระทรงธรรม

เมื่อนั้น

ซึ่งเป็นพระราชบุตร
ได้ลัดขับโฉมพระลอราช
รัญจวนครวญคะนงถึงรูปทรง
จนเศร้าชบรูปทรงนงลักษณ์
นางไม่เป็นกินเป็นนอน

ถึงพระลองามลบลบลสถาน
กับนางคราญองค์ลักษณ์
บังจามีตรน้อมประณตบทศรี
ต่างมีบรรณามาภิวันท์
ตั้งองค์อำเรศรังสรรค์
ทุกเขตชนบทอันลือรูปทรง
งามประโลมลานจิตพิศวง
ไม่งามแม่นเหมือนองค์ภูบาล ฯ ๘ คำ ฯ

เพริศแพร้วพรรณรายฉายฉาน
ทั่วทุกพนักงานนางกำนัล
ร้องรับบรรเลงเพลงสวรงค์
เป็นนิรันดร์ทุกทิวาราตรี ฯ ๕ คำ ฯ

ฝ่ายพระเพือนพระแพ่งทองสองศรี
ผู้มีเจ้าจังหวัดอัสดง
แล่นลวาทพิสมัยไหลหลง
ทงสององค์โหยหาอาวรณ์
ด้วยความรักทรงดวงสมร
ถวิลถึงภูธรทุกนาทิตี ฯ ๖ คำ ฯ

(๑) บทละครเรื่องพระลอ ตำราฉบับนี้ คัดจากสมุดไทยในหอสมุดแห่งชาติ ได้ตรวจสอบแล้ว เห็นว่า
เป็นสำนวนเจ้าพระยาเทเวศรวงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว. หลาน กุญชร) แต่ง แต่ได้พบเพียงเล่ม ๑ เล่มเดียว ได้
พิมพ์ขึ้นไว้ เพื่อรักษารูปแบบและเป็นทางให้สืบค้นหาเล่มต่อไปจนจบ

บัดนั้น

ซึ่งเป็นพลเอยพระบุตร
จึงพลอบโฉมฉายว่าเจ้าพี่
ทูลวิเคราะหาลดลง

เมื่อนั้น

ได้ฟังพลเอยร่วมชว
จะกล่าวรสพจนานาพาที
จะบอกพี่ไม่ได้อายนัก

บัดนั้น

เป็นไฉนไยดำรัสตรัสเช่นนั้น

เมื่อนั้น

จึงตอบรสพจนารถอันสุนทร
เขาขับชอยโฉมผู้ใดเล่า
เลื่องชอลอดังทงธาต

บัดนั้น

ยมพลาทางทูลสนองไป
ถ้าแม่นพระแม่วางจิต
พี่จะผ่อนผันด้วยบุญญา

เมื่อนั้น

ต้องพระทัยในรสพจมาน

นางรินนางโรยสองศรี

เห็นเทวามวหมองทงสององค์
ชานหลากจิตพิศวง

จึงแจ้งความตามตรงเกิดเทวี ๗ คำ ร่าย

สองพระธิดามารศรี

พระบุตรช่วยเขนเมนพักตร์

น้องนวดกเพียงอกหัก

น้องรักเห็นจะม้วยชีวัน ๗ คำ ๗

พระพลเอยพลอบนางพลากรับขวัญ

ไม่ควรปิดพรางกันเลยบังอร ๗ คำ ๗

นวลนางพ้องสองลอม

ดุกอนพลเอยผู้รักดี

หรือพี่เจ้าหลับอยู่ทงสองศรี

อย่ามาถามเข้าซพรพไร ๗ คำ ๗

พลเอยผู้มีอชฌาตย์

พี่เข้าใจในเรื่องทศรต์มา

คงจะได้ลัดคิดปรารภนา

จะอาลาให้เสร็จดำเร้การ ๗ คำ ๗

พระพ้องปรีดิ์เปรมเกษมคานต์

นงคราญยมละไมอยู่ในที่ ๗ คำ ๗

บัดนั้น
แจ้งในกิริยาเทวี

เรียกหาทาสที่สนิทมาคิดอ่าน
ที่ชานาญบอ้อชอลำคัญ

บัดนั้น
ต่างวิ่งชิงกันพันพัว

จึงพามาที่พระพลึง
เข้าได้ฟังขับลำรำพัน

บัดนั้น
กระซิบถึงข้อลำคัญบรรยาย

บัดนั้น
ลานางทางรับจรัล

ครั้นถึงเขตแดนเมืองลรวง
เที่ยวขับชอยอโฉมอรไท

บัดนั้น
เห็นคนขับร้องต้องวิญญาน์

บัดนั้น
เวลาเข้าเฝ้าองค์ภูวไนย

พอมานพบคนขับร้อง
เลินาะลำเนียงเลียงลัทธิยางค์

สองพลึงปรืดเปรมเกษมศรี
อัญชลีแล้วรับจรัล ฯ ๒ คำ ฯ เสร็จ

จะต้องการผู้ร้องรำคำขยัน
จงพากันรีบไปให้ได้ตัว ฯ ๔ คำ ฯ เสร็จ

คนใช้กระหยมยมหัว
เที่ยวหาตัวคนขับได้ขับพลัน ฯ ๒ คำ ฯ เสร็จ

แล้วกล่าวเกลยงว่าคนนดขยัน
เขาค้นคนดัดแท้นแล้วนาย ฯ ๒ คำ ฯ เสร็จ

สองพลึงลมจิตคุดหมาย
ให้ยอชมโฉมฉายพระบุตร ฯ ๒ คำ ฯ

ฝ่ายพวกชานาญการดีดี
ไปบุรีพระลอทันใด ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

ก็เข้าในเมืองหลวงหาข้าไม้
ทั่วในเขตแดนพารา ฯ ๒ คำ ฯ

ประชาชนชาวเมืองถ้วนหน้า
ชาวประชาฟังเพลินเจริญใจ ฯ ๒ คำ ฯ เสร็จ

ฝ่ายมหาเสนาผู้ใหญ่
ก็คลาไคลไปตามวิถีทาง ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

ที่ทำนองเงินจัดไม้ขัดขวาง
ให้ค่าจ้างแล้วยังคับให้ขับไป ฯ ๒ คำ ฯ เสร็จ

บัดนั้น

แก่งขับชอยอโหมประโลมใจ

คนขับยินดีจะมีไหน

ตามในเรื่องคิดประดิษฐ์มา ฯ ๒ คำ ฯ

บัดนั้น

ฟังขับจับใจในลาราว

ฝ่ายมหาเสนียมยศดา

แล้วรีบมาเฝ้าองค์พระทรงธรรม ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

ครั้นถึงคำรพอภิวาท

ว่ามีคนต่างนครจรจรล

ทูลไถธรรมาธิราช

ขับลำราพันรูปทรง

กล่าวโหมประโลมลานสวาท

ถึงสองราชธิดานวลหง

เป็นบุตรกรงกษัตริย์อัสติง

ว่างามจริงยิ่งองค์ในแดนดิน ฯ ๔ คำ ฯ

เมื่อนั้น

ฟังกล่าวโหมสองสุดาบุพาพิน

พระลอเพราเพริศเฉิดฉิน

ด้วยบุพเพพาสนามาสนอง

พระภูมินทร์เสี้ยวชาบวาบฤทัย

นางทั้งสองเคยร่วมพิสมัย

อกุศลคลจิตภูวไนย^(๑)

รับสั่งให้หามาขับขับพลัน ฯ ๔ คำ ฯ

บัดนั้น

ก้มเกล้าเคารพอภิวาท

ฝ่ายมหาเสนาคนชยัน

บังคมคลคลานคล้อยถอยออกมา ฯ ๒ คำ ฯ

ครั้นถึงจึงบอกคนขับ

บัดนั้นรับสั่งให้หา

รีบเร็วมาไปอย่าได้ช้า

เสนาหน้าพาเขาไป

ยอกรประณตบทบงล

พระผู้ทรงพิภพเป็นใหญ่

คอยฟังบัญชาภูวไนย

หมอบนิ่งมิได้พาที ฯ ๔ คำ ฯ

(๑) ที่เรียงด้วยอักษรตัวเอนนี้ เป็นบทที่ชักมาร้องเป็นเพลงตับ (เจริญศรี) แต่มีผิดเพี้ยนบ้างบางคำ

เมื่อนั้น
สมเด็จพระทัยเกษมเปรมปรีดิ์

บัดนั้น
ลองซอลตามลายประดานกัน

บัดนี้มีสองกัลยา
ทรงโฉมประโลมลานใจ
อายุเยาวเรศรุ่นเจริญศรี
งามทรงงามองค์อรชร

จะหางามสามโลกก็เหลือหา
ไม่ควรคู้ใดในมนุษย์
ดกขัตติย์กรุงไหนไม่สวยสม
เว้นไว้แต่ละอองพระบาท

ทุกเมืองมีลูกท้าว
บ่เปรียบดองกษัตริย์
พระแพงแม่ศรี
พระเพื่อนโฉมยงหยิ่ง

โฉมดองเหมือนหยาดฟ้า
งามเงื่อนอัปสรอินทร์
อย่าคิดอย่าควรถวิล
ชมยะแย้มทั่วหน้า

พระลอผู้รุ่งโรจน์ (๑)

ภูมิบังคับให้ขับพลัน ฯ ๒ คำ ฯ

คนขับแยกกายคมลั่น

บังคมคลแล้วขับขึ้นทันใด ฯ ๒ คำ ฯ

ลักษณะเลิศล้ำในตำได้

บุตรไ้ท้องค์พระพิศณุกร

พระเพื่อนพี่แพ่งน้องสองสมร

ดังอัปสรจากฟ้าลงมาเอย ฯ ๔ คำ ฯ

สมเป็นนางพระยาอันสูงสุด

ควรสมมติแต่จักรพรรดิ

จะคู่เคียงภิรมย์เสนาหา

นอกกว่านั้นจะหาไม่มีเอย (๒) ฯ ๔ คำ ฯ

นับมี มากนา (๓)

พี่น้อง

ล้วนดีดัง คนนา

อยู่เพียงดวงเดือน ฯ ๕ คำ ฯ

ลงดิน

ลู่หล้า

ถงยาก แลนา

หน่อท้าวมีบุญ ฯ ๔ คำ ฯ

(๑) ในต้นฉบับมีรอยดินสอขาว แก้วไว้ว่า “พระลอผู้เกิดโฉมศรี”

(๒) ที่เรียงด้วยอักษรตัวเอนนั้น เป็นบทที่ชักมรื่องเป็นเพลงตับ (เจริญศรี) แต่มีผิดเพี้ยนบ้างบางคำ

(๓) โคลงสี่ทั้งสามบท นับตั้งแต่บทนี้ไป เป็นโคลงในหนังสือลิลิตพระลอ

หมื่นชนถ้วนหน้าล้า
อย่าใคร่อย่าคิดเคือง
สมภารส่งสองเรื่อง (๑)
สองราชควรท้าวไท

เมื่อนั้น

ฟังเรื่องราวกล่าวโฉมเทวี
จะงามจริงดังข่าวกล่าวนี้หรือ
จะเท็จจริงยังกริ่งหฤทัย
ซึ่งเองชบเรื่องราวกล่าวอ้าง
เองได้เห็นกับตาเหมือนพาที

บัดนั้น

จึงทูลความตามจริงทุกสิ่งไป

เมื่อนั้น

ดพระทัยดังหนึ่งได้ทีศนา
จึงตรัสเรียกเงินตรามารางวัล
คนขับอภิวาตบาทบงส์

เมื่อนั้น

สถิตแท่นไฉยาในราตรี
ทำไฉนจะได้พบพักตร์
จะคิดผ่อนผันนั้นใด
พระพลิกกลับดับสนทน์ร้อน
จะล่วงบังนิมยามราตรี

หัวเมือง กิต

ลวาทใหม่

สองรุ่ง มานา

ธราชผู้มีบุญ ฯ ๔ คำ ฯ

พระลอปรดีเปรมเกษมศรี

ภูมิคิดประหลาดหลากหลาย

จะมาล่อลวงเล่นเป็นไฉน

ภวไฉนตรัสถามทันที

ว่าสองนางล้าเลิศโฉมศรี

หรือกล่าวกลอนพอเป็นที่ประโลมใจ ฯ ๖ คำ ฯ

คนขับบังคมประนมไหว้

ข้ามิได้เอาเท็จมาเจรจา ฯ ๒ คำ ฯ

พระลอได้ฟังไม่กังขา

พระเพื่อนแพงก็ลยาทั้งสององค์

คนขับล้าล้าคัญตามประสงค์

ทูลลาองค์ภวไฉนไปบุรี ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

พระลอทรงสวัสดิ์ตรศม์

ภูมิกระสันร์บุญจวนใจ

ทั้งสองน้องรักพิสมัย

จึงจะได้กัลยามาธานี

อวารณถึงสองมารศรี

ภูมิหลับไปในไฉยา ฯ ๖ คำ ฯ ตรี เชิด

บัดนั้น

ครั้นถึงวังราชพารา

เข้าไปกล่าวข่าวโฉมอรไท

พระลอได้ชักไซร้เข้าไม่พราง

บัดนั้น

ต่างชวนกันรับจรรโล

ครั้นถึงประนมกัมเกล้า

แม่จันทราบบาทาผ้าอุล

เมื่อนั้น

จึงตรัสกับพลอยนางคราญ

บัดนั้น

ทูลองค์นั้นนชพระบุตร

ทูลอเลื่องเล่ห์กลมนต์เสน่ห์

ทูลพลาทางถวายบังคมลา

ครั้นถึงท่อย่ายครุเตมา

ถึงเรื่องสองโฉมงามเป็นความนัย

บัดนั้น

จึงตอบตามความนัยไปพลัน

แต่ตัวยายยังรู้ครุวิเศษ

ไปเกิดหลานการด่วนจวนเวลา

คนขับคลาไคลมาในป่า

ก็ไปแจ้งกิจจาแก่สองนาง

ตามที่ให้ร้องรับขับอ้าง

ได้เสร็จทุกอย่างถึงรางวัล ๗ ๔ คำ ๗

สองพลอยได้ฟังเกษมสันต์

ผายผันไปเฝ้าพระบุตร ๗ ๒ คำ ๗ เถมอ

แกล้งเล่าตามกระบวนถ้วนถ

ความเร่องนั้นคงจะเสร็จสำเร็จการ ๗ ๒ คำ ๗

พระบุตรยิ้มละไมปราศรัยสาร

จงคิดการตามแต่ใจให้จงดี ๗ ๒ คำ ๗

นางรื่นนางโรยสองศรี

ว่ายังมียายครุรู้ตำรา

อุปเท่ห์ที่วางที่ด้นกหนา

มาเรียกสองทาสแล้วคลาไคล ๗ ๔ คำ ๗ เพลง

สองนางเข้าไปแจ้งแกล้งไข

แม้นคุณยายช่วยได้ให้รางวัล ๗ ๒ คำ ๗

ผ้ายยายหมอรุ่มนตคนขยัน

คะเจ้านันตำตอยน้อยวิชา

เขาเร่องเวทวิธดีกว่าข้า

ก็พาสองกัลยารับจร ๗ ๔ คำ ๗ เชิด

ถึงบ้านหลวงหมอเฒ่าเจ้าความรู้
จงเรียกน้องนางบังอร
ยายหมอจงแจ้งแถลงเล่า
ท่านจงช่วยให้พระลอจรรจัด

บัดนั้น

ตอบว่าข้าฉันฤทธิไกร
ท่านทนมอยุ่คอบุเจ้า
แต่หนทางที่จะไปไกลกันดาร

บัดนั้น

จึงตอบว่าช่างข้าจ้ดมาไว้

บัดนั้น

จึงบรรดจัดแจงแต่งกายา

เข้าในทางแถวแนวพนัส

เลือกะนองร้องครมกระหิม ไพร

ช่างเถอนล้วนมายกเงาแหงน

ตาหมอเฒ่าเข้าใจแกไม่กลัว

หมีแผ่นเต็นโผนโจนฮวบ

ล่องนางกลัวตัวลั่นดังผทรวง

แรดร้ายเรงราชวางหน้าช้าง

แล้วลุดกลืนผนกลับ ไปนับพลัน

ตัวยายครคราไคลเข้า ปีก่อน

เข้าไปยอกรอภวันท์

ตามเคาเพื่อนแพ่งทองล่องกระสัน

แม่นลมคิดจะกำนัลให้ถึงใจ ฯ ๔ คำ ฯ

จึงหลวงหมอมูใหญ่

ซึ่งจะทำท้าวไท ไม่ไ้การ

ลำนักเขาเขียว (๑) ไหญ่ไพรสาณฑ์

ต้องคิดอ่านหาหัตถ์ไป ฯ ๔ คำ ฯ

ล่องนางย่นดจะมิ ไหน

ขอเทียมลมว่องไวเชญไคลคลา ฯ ๒ คำ ฯ

หมอเฒ่าได้ฟังไม่กังขา

แล้วนำหน้าพานางชนช้างไป ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

เห็นหมู่สัตว์ต่างต่างวิ่งขวางไขว่

แล้วบับโหดโหดไปหายตัว

เสียงแปรแปรนางทั้งล่องดยของหัว

ช่างเยอຍ่ายหายตัววังเข้าดง

กตหงดงลวบแล้วกลนดง

หมกตรงเข้าป่าพนาวัน

ล่องนางนกกลวนั่งตัวลั่น

ผถลนวังถลาลูกตาลก

(๑) ในต้นฉบับ มีรอยดินสอขาว แก้วไว้ว่า “สำนักเนาเขาใหญ่ไพรสาณฑ์”

ร้องกรีดหวีดหวิวปากหลอก

พระพลเพียงเพียงจะตกอกตก

ท่านครุหม่อหว่ารว่าอเจ้า

กลัวเกรงมันทำไมไซ้เรื่องราว

ว่าพลางทางรับขับช้าง

แลดูเขาใหญ่ยังไกลตา

ครันถึงทออยู่พระบูเจ้า

หมอกก็นำมรรคาพาไป

แล้วจงบอกแจ้งแถลงเล่า

เราจะไปไม่ช้านานนัก

จึงหมอบเข้าป้อมมิได้ช้า

บัดนี้บุตรท้าวไท

เมื่อนั้น

หว่ารเรือออกสู่แต่กลางวัน

บัดนั้น

เร่งรีบมาหาสองนาร

ครันถึงประนมก้มเกล้า

สองนางดังจะม้วยชีวลัย

บัดนั้น

ตะโกนกร้องเรียกสองนางนั้น

แลบนอกเกลี้ยโสดโตดสะอึก

กลัวมตาลกแลบนยาว

มากับเราไม่น่าจะตาขาว

เป็นเพราะฤทธิบูเจ้าท่านทำมา

เหย้าอย่างเลียบเดินตามเนินผา

ก็เร่งรีบคชาคลาไคล ฯ ๑๕ คำ ฯ เชิดหนึ่ง

ให้ช้างเท้าต่างลงมาหาข้าไม่

ถึงเชิงผาหน้าไคลก็หยุดพัก ฯ ๒ คำ ฯ เฌมอ

ตัวเจ้าคอยอยู่สักครู่หนึ่ง

แล้วจกรับมาพาตัวไป

นบนวนันทาแถลงไซ

ใช้ให้พลเพียงมาอภิวันท์ ฯ ๔ คำ ฯ

เทพเจ้าเป็นใหญ่ไพร่ล้น

ไปหามันเข้ามาอย่าช้า ฯ ๒ คำ ฯ

ถ้านุศิษย์ประนมก้มเกล้า

ก็พากันจรลีเข้าไป ฯ ๒ คำ ฯ เฌมอ

พอเงยหน้าก็พอสบพบเลื้อใหญ่

ตกใจวิ่งออกมาพลัน ฯ ๒ คำ ฯ

หม่อมเจ้าสำรวจลลลลลลล

จะพากันวิ่งหนีไปไย ฯ ๒ คำ ฯ เฌมอ

ว่าพลางทางชวนกันเข้ามา
คอยชายเนตรชำเลื่องแลไป
ประดับเครื่องเรือนอร่ามงามเลิศ
สองนางพิศวงลังกา

เมื่อนั้น
แปดรูปเปลี่ยนร่างเทพไท

ผมขาวยาวเพื่อยเลื่อยลาก
ควดกรกทับหลังตา
แต่ฟันเต็มปากไม่อยากหัก
หย้อยถึงบ่าเร่ร่ายาน

บัดนั้น
เอะอย่างไรโฉนเป็นคนชรา
แล้วขยับคลานคล้อยถอยหลัง
นแหละคอพระเจ้าบุตรของเรา
สองนางคลายใจได้สติ
ถวายเทียนธูปบูชาผ้าหม้อพ

เมื่อนั้น
จึงว่ากับพลอยกัลยา

บัดนั้น
ว่าสองพระบุตรรับสั่งใช้
ด้วยมุกจิตคิดถึงพระลอราช
ให้ได้เสร็จสมถวิลจินดา

ไม่เงยหน้ากราบก้มประนมไหว้
เห็นเป็นเทพไทเทวา
ดูประเสริฐรู้ความมนุษย์ในแหล่งหล้า
เพ่งพิจารณาตะลึงไป ฯ ๔ คำ ฯ

อาร์กษย์เจ้าเขาใหญ่
บันดาลให้นางเห็นเป็นชรา ฯ ๒ คำ ฯ ตบ

หมวดเคราขาวมากนักรหนา
รูปร่างคร่ำคร่าเนื้อหนังยาน
นั่งอิงพิงพนักหมอนขวาน
ถือไม้เท้ายาวประมาณล่ำสามวา ฯ ๔ คำ ฯ

สองนางตะลึงอยู่แลดูหน้า
หรือเจ้าบ่าท่านออกมาหลอกเรา
ครว้ายังจะไปข้างไหนเล่า
จะตกใจโยเล้าอิหลานก
นั่งนิ่งตรึงแน่นแล้วหนอออกเจ้า
อีกหมากพลูพร้าวอ่อนพลอนบุชา ฯ ๖ คำ ฯ

พระบู่เจ้าลึงพรายแรงร้ายกล้า
มีธรรสิ่งใดหาให้ว่าไป ฯ ๒ คำ ฯ

พระพลอยทูลแจ้งแถลงไข
ให้มาเฝ้าท้าวไทเทวา
ขอพระบาทได้โปรดเกศา
เหมือนชบช่วยชีวาพระบุตร ฯ ๔ คำ ฯ

เมื่อนั้น

หลับเนตรลึงเกิดรู้คดี
อกุศลผลกรรมนำมาดล
แต่บุพเพตองข้างได้สร้างมา
จึงตรัสว่าข้าจะช่วยธุระเจ้า
คงจะให้เสร็จสมอารมณ์ปอง

บัดนั้น

กับตามท่านครูสองนางต่างลา (๑)
เจียบสังคัลต์ร้ายที่ในป่า
คุ้มครองบองกันสรพภัย

ครั้นถึงปลงข้างทางตามแพรก

สองนางกรบถลา

เมื่อนั้น

พอบ่ายชายแฉ่งพระสุริยง
ตั้งเตยงทองเฝ้าลัมผาลาด
ที่บูชาล้วนแล้วแก้วเจียรไน

เมื่อนั้น

พอพระสุริยาจวนล้ายันต์
เกิดพายุพยับอัปอากาศ
เข้าในปราสาทรจนา

เทพไทเจ้าป่าพนาศรี

พระลอกับนางนเวมมีมา

ทั้งสามคนคงจะม้วยสังขาร

เคยสนิทเล่นหาเป็นคู่ครอง

อย่าให้สองนางเยาว์หม่นหมอง

เราจะไปให้ถึงสองกัลยา ๗ ๖ คำ ๗

นางรณโรยอภิวันต์หรรษา

กรบมาชนข้างเดินทางไป

เพราะเดชาบุเจ้าเป็นใหญ่

ชมพรรณนกไม้แล้วรีบมา ๗ ๕ คำ ๗ เชิด

หมอเฒ่าแยกคลาไคลไปเคหา

เข้าในนครดั่งจำนง ๗ ๒ คำ ๗ เล่มอ

พระบุตรพ้องนวลหง

ทั้งสององค์ลึงกำนัลทันใด

เพดานดาดขาวละอ้านม่านสองไข

เครื่องลึงเวยเทพไทครบครัน ๗ ๔ คำ ๗ เจรจา

พระบุเจ้าเนาในไพร่ล้นท์

ทำอำนาจผาดผ่นดินเมฆมา ๗ ๒ คำ ๗ เชิด

กัมปนาทมืดมิดทุกทิศา

มิให้เห็นกายาเจ้าไพร ๗ ๒ คำ ๗ ร้ว

(๑) ในต้นฉบับมรยดินสอขาว แก้วไว้ว่า “ทั้งครุหมอบังคมไหวแล้วโคลคลา”

เมื่อนั้น
เห็นเมฆมัวมืดมิดคิดหลากหลาย
พอแลเห็นพลอยงสองศรี
กวักพระหัตถ์ตรัสเรียกเข้ามา
ทูลแจ้งเหตุผลจนสิ้นเสร็จ
พระแม่ตงทมนทลไว้

เมื่อนั้น
เหตุไฉนมัวทวนทางค

บัดนั้น
ทูลว่าไม่มีเหตุเกทภัย

เมื่อนั้น
ลุ่มคึดดั่งจิตเจตนา
จึงจุดธูปเทียนทองบวงสรวง
ขอพระบู่เจ้าท้าวเทวัญ

เมื่อนั้น
เห็นล่องนางวอนไหวด้วยใจจง

เมื่อนั้น
กับล่องพลอยงเห็นเทวา
แล้วกราบทูลแถลงแจ้งเหตุ
จงช่วยให้เสร็จลสมอารมณ์รัก
ถวายแก้วแก้วโกฏเงินทอง
กระป๋อโคเขาทองของล้ำคัญ

พระเพือนพระแพงทองผ่องใส
หรือบู่เจ้าท้าวไทเธอมา
ยินดีลสมมาดปรารภนา
ล่องนางก็พากันเข้าไป
ท้าวว่าจะเล็ดจมาให้ได้
ลุ่มใจข้านักมาตามทาง ๗ ๖ คำ ๗ เจริจา

พระบุตรโถมันต์ไม่ขัดขวาง
ถามล่องนางพลเคยเห็นเป็นอย่างไร ๗ ๒ คำ ๗

พลเคยกราบกัมประนมไหว้
เห็นจะเป็นเจ้าไพร่เล็ดจมา ๗ ๒ คำ ๗

ล่องพระพี่น้องเล็นหา
เข้ามานอบนบอภวันท์
บ่าบวงเทวราชรังสรรค์
จงลำแดงกายท้าวให้เ็นองค์ ๗ ๔ คำ ๗ ล้าธการ

พระบู่เจ้าเขาใหญ่ไพร่ระหง
จึงทำให้เ็นองค์ด้วยคักดา ๗ ๒ คำ ๗ รว

พระบุตรพี่น้องเล็นหา
ก็พร้อมกันวันทาด้วยใจภักดี
ขอเทเวศเืองฤทธลทธิคักดี
ข้าจกบ่าบวงเทวัญ
ทั้งลิ่งของลิ่งลัตว์จัตถรร
ล้ารพันธ์ซึ่งได้บนบวง ๗ ๖ คำ ๗

เมื่อนั้น

จึงตอบว่าซึ่งจะให้ของทั้งปวง
แต่ธุระของเจ้าเราจะรับ
ตรัสพลางทางลายพาพาน

ครั้นถึงจึงหยิบเอาไม้ไผ่
แล้วลงเทพรำลึกรากย่นต์
รูปพระแพงทองประคองกอด
แล้วบูชาเบ้ามนต์เหินยวต่นยาง

เมื่อนั้น

บรรทมเหนือแท่นรัตนอำไพ
พอพระพายพัดพามนต์มาต้อง
มาร่วมเรียงเคียงประทมภิรมยา

ละต้งตนพนอนค์พระลอราช
พระเคลมองค์หลงคว่ำหาเทว
ดุดล้ายคล้ายหายไปกับนัยน์เนตร
แต่ละท่อนถอนใจอยู่ไปมา

บัดนั้น

ต่างคนแลดูพระภูมิ
ให้ตระหนกอกกลั่นหวั่นไหว
ชวนกันรีบลามาพลาถ

จึงทูลแถลงแจ้งเหตุ
พระจรรตเห็นผิดท้วงที

องค์พระปู้เจ้าเขาหลวง
ที่มาบวงบนเราไม่เข้าการ
เพราะได้นับถือขาน้ำดังดาร์
ไปสถานทีลัดเทวัญ ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

มาสถานไชวลูกกลมคมลัน
เขียนรูปพระลอนันไวกลาง
พระเพอนล่อตกอดกายไวอีกข้าง
ผูกกลมหม่นคว้างปล่อยชนไป ฯ ๔ คำ ฯ ตรี

พระลอรัศมีศรีได้
ภวไฉนหลับลันนิตนทรา
ผ่นถงล่องนางกษัตริย์ประหวัดหา
แล้วชักชวนผ่านฟ้าไปธานี ฯ ๔ คำ ฯ ร่าย

เลียวลวาทคิดว่านางอยู่ข้างที่
มิได้พบล่องศรียังลังกา
ภวเรศหลากจิตคิดกังขา
พระมิได้นิทราในราตรี ฯ ๔ คำ ฯ

ผ่ายนางก้านลลาวศรี
เห็นผิดทกรยาทำทาง
ประหลาดใจยิ่งคิดอานาง
ถึงปรากฏชนเฝ้าพระชนนี ฯ ๔ คำ ฯ ชุบ

ว่าพระบนปกเกิดกรุงศรี
จงทราบฤดีพระบาท ฯ ๒ คำ ฯ

เมื่อนั้น

รับเสด็จคลาไคลมิได้ช้า

ครั้นถึงจงนั่งเหนืออาสน์

พอประจวบสิ่งใดไม่สบาย

เมื่อนั้น

ได้ฟังมธุรสพจนานา (๓)

วันนล (๕) หลากจิตนึกถึงเกิด

หฤทัยไม่เป็นสมประดี

ว่าพระเพื่อนพระแพงทองสองนางนาฏ

แล้วชะอ้อนวอนว่าให้คลาไคล

ลูกจะบังคมลาฝ่าพระบาท

แม่นได้แล้วจะพามาบุรี

เมื่อนั้น

จึงตรัสปลอบลูกกร่วมชีวา

ธรรมดาวีปริตนิมิตต์

จึงฟังคำแม่ว่าเจ้าอย่าไป

ตรัสพลางทางลึงลาวศรี

ให้เรียกหมอเข้ามาพยาบาล

บัดนั้น

บังคมคล้อยอุลแล้วลลา

พระชนนีหลากจิตคิดกังขา

ลงมาปราสาทพระลูกชาย ฯ ๒ คำ ฯ เสด็จ

นางนาฏตรัสถามพระโฉมฉาย

จงภิปรายแจ้งการแก่มารดา (๑) ฯ ๒ คำ ฯ

พระลอถือฤทธทุกทิศ (๒)

จึงวันทา (๔) ทูลพระชนนี

ดังต้องเวทมนตร์ประสิทธิ์ฤทธิ

บรรทมหลับอยู่บนที่นอนไป

มาร่วมอาสน์แอบชิดพิสมัย

หฤทัยข้ากระสันพันทวี

ไปตามสองเยาวราชโฉมศรี

พระชนนีจึงได้เมตตา ฯ ๘ คำ ฯ

องค์พระชนนีเส่นหา

แก้ดวงจระงับดับใจ

จะล้าคัญจริงจึ่งยังไม่ได้

หนทางกลางไพร ไกลก้นดง

ไปบอกพี่เลี้ยงพลันตั้งบรรหาร

ทั่วทุกพนักงานแพทยา ฯ ๖ คำ ฯ

นางกำนัลรับสั่งไล่เกศา

ออกมาข้างหน้าทันใด ฯ ๒ คำ ฯ

(๑) ในตอนฉบับมรยดิณสอขาว แก้วไว้ว่า “จงภิปรายแจ้งการแก่มารดา”

(๒) “พระลอรับทศฤทธิชัยถอน”

(๓) “ได้ฟังมธุรสสุนทร”

(๔) “ขอกรทูลพระชนนี”

(๕) “ลูกน”

๒ ๑ ๑ ๘ ๑ ๕
ครนถงจงเหินพเลียงราช
แล้วพาทชแจงให้แจ้งใจ

๒ ๒
บัดนั้น

๒
ตั้งให้ไปตามพระโหรา

๒ ๒ ๑ ๕
ครนว่าไต่ตัวมาพร้อมเพรียง
เข้าไปเฝ้าพระภูวดล

๑ ๒
เมื่อนั้น

๑
จึงตรัสสั่งแพทยาโหราพลัน

๒ ๒
บัดนั้น

๑
ก็เสกมนต์เป่าบัลดั่งวรัยาย

๑ ๒
เมื่อนั้น

๒ ๑
ครนเลื่อมสรวงสว่างเวทเทวัญ

๑
จึงกราบทูลพระชนนีนาค

๑
คิดจะตามโฉมยงอนงค์นวล

๑ ๒
เมื่อนั้น

๑
จึงตรัสสั่งให้เบิกเงินตรา

๒ ๒
บัดนั้น

๑
ต่างคนต่างรับรางวัล

๑
มาจะกล่าวบทไป

๑
ฟังข่าวพระลอไม่ไคลคลา

๑ ๕
จึงเล็งดูตระหนักระจักษ์เหตุ

๑ ๕ ๕
จะต้องทำซ้ำไปให้พ้นเพื่อน

๑
ก็เข้าไปอภิวาทแถลงไข

๑ ๒ ๒
ตามในเสาวนีย์รับสั่งมา ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๑ ๕
พระพลีงตระหนกตกประหมา

๒
ทั้งแม่มดหมอยาหมอน้ำมนต์ ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๑ ๕
พระพลีงพามาลับสัน

๑
ต่างคนก้มเกล้าอภิวันต์ ฯ ๒ คำ ฯ

๑
องค์พระชนนีจอมขวัญ

๑
ให้ช่วยกันแก้ไขพระลูกชาย ฯ ๒ คำ ฯ

๒
โหรเฒ่าเหล่าหมอมดทั้งหลาย

๑
ต่างถวายโอสถเสวยพลัน ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๑
พระลอคลก.เลิศเนิดฉั่น

๑
พระทรงธรรม์คล้อยคลายหายรัญจวน

๑
ซึ่งข้าบาทโคกสร้อยละห้อยหวาน

๑ ๕
บัดนี้หน้กได้ไม่ไคลคลา ฯ ๔ คำ ฯ

๑
นางบุญเหลือเกษมสันต์หรรษา

๑
มาประทานแพทยาทั่วกัน ฯ ๒ คำ ฯ

๑
พวกหมอปรัดเปรมเกษมสันต์

๑
ยังคมคัลแล้วกลับออกมา ฯ ๒ คำ ฯ

๑
ถึงพระไพร่เจ้าจอมผา

๑
จนล่องนางมันมาตักเตือน

๑
เขาแก้เวทเราหายคลายเคลอน

๑
เตือนพระลอให้เคลอนคลาไคล ฯ ๔ คำ ฯ

แล้วเดินไปไต่ต้นตะเคียนใหญ่
เขียนธงลงยันต์มีต้นชา
เชือกตระหวัดรัดผูกกับยอดไม้
แล้วไปรยยาเข้าชำระหน้าลง

เลี้ยงสนั่นสนั่นเลือนสะเทือนป่า
ต้ององค์พระลอพลันทันใจ

เมื่อนั้น
เมื่อวิทยาอารักษ์มาตักเตือน
แต่พลิกกลับลับสนอยู่บนอาสน์
เห็นเป็นนางพี่น้องทั้งสองรา

พระลิมองค์หลงประโลมโฉมเฉลา
แล้วลุกจากแท่นสุวรรณทันใด
ครั้นไม่พบองค์นางลักษณ์
เหลือบเห็นกำนัลกัลยา
เหม่เหม่ดูต้อกำนัล
ว่าพลางทางควยพระขรรค์ชัย

บัดนั้น
จวนตัวกลัวจะม้วยชีวัน
บ้างวิ่งเข้าไปไต่พระแท่น
บ้างวิ่งไปทูลพระชนนี

เรียกนางไม้เหินยวได้ยอดพฤษภา

ทั้งรูปตามกษัตราอยู่ในธง
ตะเคียนใหญ่กลับขึ้นตั้งดั่งประสังค์

พอลมตรงพัดพาเอาयाไป ๗ ๔ คำ ๗ ตระ

ก๊กก้องโกกลาลุชาไหว

หฤทัยหวั่นไหวพนเพือน ๗ ๒ คำ ๗ ตระ

พระลอล่าแหล่งหล้าไม้หาเหมือน

ให้สะเทือนสะท่อนใจในไสยา

องค์พระภูวนาถหวาดผวา

เจ้าเข้ามาร่วมแท่นบรรทมใน ๗ ๔ คำ ๗

ดเกิดเจ้าจะหนีไปไหน

เที่ยวคว่ำไขว่รับขวัญจ้านรจนา ๗ ๒ คำ

พระทรงศกิดเค้นขัดสหัสสา จังจอกทอง

พระราชาคงเค้นแน่นใจ

มาชวนกันเยาะกุดเล่นได้

เลียวไล่จะพิฆาตฟาดฟัน ๗ ๔ คำ ๗

นางในตระหนกอกสั่น

วิ่งปะทะปะกันไม่สมประดี

นางนางแล่นเข้าไปอยู่ในที่

อิงมีไปทิ้งวังใน ๗ ๔ คำ ๗ เจรจา

เมื่อนั้น

ฟังข่าวข่าวร้อนทุกข์
เร่งรีบเสด็จจรจรลี
บ้างพยุงจนจรจรลี

ครั้นถึงจึงเสด็จขนบนาสน์
ทอดพระลุกยาพลาทางวันท

ครั้นคอยเคลื่อนคลายไศกคัลย์
หมอบในเมืองมีเท่าไรให้เข้ามา

บัดนั้น

ไปเร่งเรียกทั่วทุกพนักงาน
จึงรีบพาคลาไคลเข้าไปเฝ้า
จนสุดสิ้นความคิดวิตทยา

เมื่อนั้น

เห็นหมอบมาแก้ไขพระลกชาย
แล้วเสด็จจากแท่นมณีนรุตน์
เหล่าก้านัลตามเสด็จจรลี

เผยลี้ภัยชูกร่างขุนนางกราบ
นางกษัตริย์เฝ้าสะท้อนถอนใจ
บัดนั้นพระลกเราเฝ้าไหลหลง
หมอบทงหมดซึ่งได้ให้เข้ามา
จะคิดกันฉันใดโฉนเล่า
คงจะเหลือคนคิมเยบคาย

นางบุญเหลือออกสั่นหัวนไหว

ให้ตระหนกตกใจพันทวี

พระองค์สนมมากับเหล่าสาวศรี

มาปราดาทมนิพระโอรส ฯ ๔ คำ ฯ เเลมอ

เห็นพระเยาวราชโคกสลด

นางครวญคร่ำกำสรดโคกกา ฯ ๒ คำ ฯ โอค

ถึงนายแก้วนายขวัญให้เร่งหา

ได้ช่วยกันรักษาพยาบาล ฯ ๒ คำ ฯ

พระพลเยี่ยมรับราชบรรหาร

มีทันน่านได้ตัวหมอบมา

ต่างคนต่างเข้าไปรักษา

องค์พระผ่านฟ้าไม่เคลื่อนคลาย ฯ ๔ คำ ฯ

พระชนนีหวาดหวั่นขวัญหาย

ไม่เคลื่อนคลายคั่นลมประฤดี

นางกษัตริย์มัวหมองไม่มองศรี

ออกพระโรงรู้จันทันใด ฯ ๔ คำ ฯ เเลมอ

หมอบรายคังคัยไม่นับได้

แล้วดาร์ลตรัสไปกับเสนา

งวยงงแรงรักชนนีกหนา

ต่างรักษาแก้ไขก็ไม่คลาย

พระลกเราจึงคอยเลื่อมหาย

จงชวนชวายุรบหาอย่าช้าที่ ฯ ๖ คำ ฯ เจรจา

บัดนั้น

มุ่งห่มโขมพัตถ์เพศบุราณ

๑ ประชุมเชิญเทวาสราฤทธ

ทั้งหม่อมกษัตริย์ลัทธิฤทธ

พวกบิศาจากจากล้าบรรดาร้าย

คอยรักษาพระลอบพิตร

เมื่อนั้น

จึงจงกรลกรักรจรี

ครนถงจงองค์พระลอราช

หม่อมเฒ่าเคารพอภวันท์

แล้วโอบอ่านคาถามหาเวท

เป่าให้ต่ององค์พระทรงฤทธ

แล้วยกหมอนามนัตถ์ระหงส์

ถอนพิษหยุกยาอาคม

เมื่อนั้น

คอยสว่างสร้างเวทเทว

พระทรงผลัดภูษาโขมพัตถ์

กรายกรยางเอยองจรรจรี

เมื่อนั้น

เห็นโอษฐ์กร่วมชวา

จึงเรียกเงินทองมากองให้

ประทานหมอลัทธิไชยผู้ภักดี

ลัทธิไชยวิทยาเกล้าหาญ

เขานั่งอ่านอาคมขลังตังพิธ ๗ ๒ คำ ๗ ตระ

ตำรวมจิตเรียกหาบรรดาผี

ให้มาอยู่ประจำที่ทุกทุกทิศ

ถอธยันต์เรียงรายอกนัษฐ์

เทวฤทธพรังพร้อมล้อมพิธ ๗ ๔ คำ ๗ รว

นวลนางบุญเหลือโฉมศรี

มาสู่โรงพิธฉบับพลัน ๗ ๒ คำ ๗ เจริจา

ชนนังอาสน์พรรณรายฉายฉน์

ทูลให้ผ่นพักตร์สู่บุรพทิศ

อันวิเศษของครูผู้ประสิทธิ์

หวังจะให้คลายคิดคั่นอารมณ์

มรธาวารัดประสม

ภูวไนยได้ลสมประดีมา ๗ ๖ คำ ๗ สาธุการ

พระลอลลฤทธทุกทิศ (๑)

เสด็จจากโรงมหาพิธกรรม

ทรงเครื่องเรืองจรัสฉายฉน์

มายังคมคัลพระมารดา ๗ ๔ คำ ๗

องค์พระชนนียศถา

เคลอนคล้ายโรคาภัยนดิ

ทั้งเลื้อผ้าแพรไม้ต่างดี

แล้วชวนลูกจรรลีเข้าวังใน ๗ ๔ คำ ๗ เถมอ

(๑) ในต้นฉบับสมุดไทย มรยดินสอขาวแก้ไว้ว่า “พระลอลทรงโฉมเสนาหา”

เมื่อนั้น

เนาในแท่นรัตนอำไพ
ให้คะนึงถึงองค์พระลอราช
ให้อารณร้อนใจดังไฟพิษ
จึงเรียกสองกัลยาเข้ามาลึง
ถามดูให้รู้จักจา

บัดนั้น

พั่งรับสั่งรับร้อน ไม่นอนใจ

ครั้นถึงทออยู่พระบู่เจ้า
ทูลความตามเรื่องพระธิดา

เมื่อนั้น

จึงบอกว่าข้าก็ไม่ได้เคยเชื่อน

บัดนั้น

ยังคมลามาชนคชาชาญ

เมื่อนั้น

หลับเนตรลึงเกิดดูรูวิ
คิดพลางทางออกมาหน้าผา
ทั้งเทเวศเจ้าข้าพนาวัน

บู่เจ้าเห็นเหล่าผพร้อม
จัดให้ยักษ์กุมารชาญคักดา

พระเพื่อนแพงทองหมองไหม้

อรไทรญจวนครวญคิด

หวนลวาทมิได้คลายสบายจิต

ดังครคักจักรกฤษณ์ตรึงอรุรา

พิไปยังบู่เจ้าจอมผา

พระลอไม่ไคลคลาข้าหลากใจ ๗ ๖ คำ ๗

สองนางนารศรีได้

มาขึ้นข้างวางใหญ่รับไคลคลา ๗ ๒ คำ ๗ เชิด

ลงจากข้างพลางเข้าไปหา

บัดนี้ใช้ให้ข้าออกมาเตือน ๗ ๒ คำ ๗

พระบู่เจ้าร้อนใจใครจะเหมือน

คงจะได้ลุ่มเหมือนพจมาน ๗ ๒ คำ ๗

สองนารปรีดเปรมเกษมศานต์

ก็รีบไปทูลลารพระบุตร ๗ ๒ คำ ๗ เชิดนาย

บู่เจ้าลุ่มพรายนายผ

นอยห้อมคนคดมาแก้กัน

ก่หาฝูงผีขมิ้น

ก็พากันรบเร่งเร็วมา ๗ ๔ คำ ๗ รัวเชิด เกรจา

ทั้งอารักษนอบน้อมแน่นหนา

เป็นกองหน้าขรแดงแรง

เหล่าพลภตพรายกายกลับ
 บกขวาเจ้าเขาเขี้ยวเรียวแรง

พวกพลทั้งหลายกลายร่าง
 บกซ้ายเจ้าเขาหลวงฤทธิทร

คุมพลพวกโขมดมารยา
 พระพนัสดบดข้างดำ

คุมพวกอสรกายร้ายกาจ
 พรหมรักษกระบือถอกระบอง

คุมโยธาปศาจกจากกล้า
 แปลงรูปเปลี่ยนร่างต่างต่างกาย

หัวเป็นกาตำขลับดเข้มแข็ง
 ขพยัคฆ์กวัดแกว่งอาวุธ

หัวต่างต่างค้งคับนัยสมุทร
 ถออาวุธขหมทกายา

หัวเป็นอสรากายาล่ำ
 เป็นทัพหลวงเลิศล้ำกว่าทุกกอง

ทำอำนางล่งเลียงล้ำเนียงก้อง
 ให้เป็นกองทัพหลังรังท้าย

ดวงตาโตกลมมมดยาย

ทุกหมู่หมวดมากมายหลายกระบวน ฯ ๑๒ คำ ฯ

พอได้ฤกษ์ให้ร้องก้องสนั่น
 ผึงนำหน้าพากระบวน

ครนถงเขตแดนเมืองลรวง
 พระพนัสดบดจอมโยธา

บัดนั้น
 ทรักษาเขตแดนพระเวียงชัย

ล้วนแต่พวกผีไพรใจฉกาจ
 ลังพระพายช่วยไปแจ้งแห่งกิจจา

เมื่อนั้น
 ทั้งพระหลักเมืองเรืองฤทธิไกร
 เหตุไฉนโยมนี้จึงองอาจ

เลียงละเทอนเลอนลนบันบัวน

โดยด้วนเหาะขนทางนภา ฯ ๒ คำ ฯ รั้ว

ทัพหน้าลวงลอยคว้างกลางเวหา

ให้หยุดยั้งร้งราพลไกร ฯ ๒ คำ ฯ รั้ว

พวกปศาจร้ายนายใหญ่
 เห็นกองทัพใหญ่ยกมา

ให้ห้วนหวาดงันงกตกประหม่า

แก่เทพเจ้าซึ่งรักษาเวียงชัย ฯ ๔ คำ ฯ รั้ว

พระเลื้อเมืองทรงเมืองเป็นใหญ่

รู้ว่าพวกผีไพรยกมา

ล้ามารถเหยียบแดนแผ่นหล้า

ไม้เกรงเดชลามกผู้คักดา
พระเคืองขัดตรัสถึงสองเทเวศ
จงประชุมภคตาพลากร

บัดนั้น
ออกมาจัดพลโยธ

จัดให้พระเลื้อเมืองเรืองเดชา
วรกายเขียวสดโอฬาร
องค์พระหลักเมืองเรืองยศ
รัศมีแดงกำอำไพ
พระทรงเมืองกองหลังรงท้าย
ทรงพระยาราชาลัทธิฤทธอรณ
ปักซ้ายภุมารักษ์เรืองเดช
วรกายครีครามงามไฉไล
ปักขวาเทพสถฤทธอรณ
ขกเลนเร้งแรงแผลงฤทธ

ครันได้ถูกษ์เทวัญลั่นข้อง
พยุพยับดับแสงพระสุริยน

ครันถึงจงหยุดพลนิกาย
องค์พระหลักเมืองเรืองฤทธา
ดกรอรินทรราชไพร
เข้ามาเหยียบแดนเวียงชัย

ซึ่งได้รักษาพระนคร
อันเรืองเดชห้าวหาญชาญสมร
เราจะออกกราณรอนไพร ๗ ๖ คำ ๗

สองเทเวศประณตบทศรี
ดั่งมีเทวโองการ ๗ ๒ คำ ๗ เจริญ

เป็นทัพหน้าคุมปาดจอาจหาญ
ขลิบทะยานเกรียงไกร
ขลิบลีหู่สูงใหญ่
เป็นจอมทัพใหญ่คูนกร
ลิกายโชติช่วงมั่งอ้อน
กรกุมพระขรรค์อันคักดา
ประเวศน์ทรงมั่งกรแก้วกล้า
ถือเทพศาสตราจะราว
ลิลลกันธดั่งพระกาฬิชาณชัยศรี
ถือตรเืองง่ากล้าผจญ ๗ ๑๐ คำ ๗

พลปีศาจให้ร้องดยของชน
เคลื่อนพหลพยุหบาตรยาตรา ๗ ๒ คำ ๗

รว กราวนอก

ทั้งสองฝ่ายนับแสนแน่นหนา
จึงมีเทวบัญชาถามไป
ยกพลมานี้จะไปไหน
คือใครเป็นจอมโยธา ๗ ๔ คำ ๗

เมื่อนั้น

ได้ฟังจึงได้ไอยรา

ตัวเรานคอแม่ทัพ

พระผู้เจ้าจอมผาพนาลี

เมื่อนั้น

ได้ฟังคั่งแค้นขัดใจ

ซึ่งท่านว่าจะมาล้างพิษ

พวกเราซึ่งบำรุงพารา

เมื่อนั้น

จึงตอบพจมานด้วยหาญฮัก

ว่าพลางทางสังข์ยกษัณุมาร

รีบเข้าโรมรุกขกัณฑ์

เมื่อนั้น

เร่งพลเร่งพวกโยธา

บัดนั้น

กวัดแกว่งอาวุธว่องไว

ต่างพุ่งลำตราอาวุธ

มีไพร่ไล่ล้างชีวี

เมื่อนั้น

เข้าราญรอนเลี้ยที่ไพร่

พระพนัดบดเกล้าเกล้า

ชนมาแล้วตอบว่าที่

กำกับอสรพลพวกผี

ใช้มาล้างพิษลัทธิไสย ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

องค์พระหลักเมืองเป็นใหญ่

จึงตอบคำไปด้วยโกรธา

อันคำวานเห็นเกินหน้า

จะยอมให้เข้ามาอย่าฟังนรก ฯ ๔ คำ ฯ

พระพนัดบดชำนาญศึก

อย่าฟังนรกจะได้เล่นเห็นกัน

จงเร่งทวยหาญแข่งขัน

โรมรันชิงชัยอย่าได้ช้า ฯ ๔ คำ ฯ

ยกษัณุมารรีบสังไล่เกศา

เข้าตัดทัพหน้าทันใด ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

พวกโยธินพราญนายไพร่

เข้าไล่หักโหมโจมตี

ยงยุทธ์ไม่ท้อถอยหนี

พวกผีเมืองพ่ายกระเจาไป ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

พระเลื้อเมืองเห็นพหลพลไพร่

ก็ขับลึงห้วงไล่ออกมา ฯ ๒ คำ ฯ

เมื่อนั้น
กริ้วโกรธพิโรธดั่งไฟฟ้า

เมื่อนั้น
ทั้งกุมภารักษ์ชัยชาญ
ต่างองค์ต่างเข้าโหมหัก
ฝ่ายเจ้าเขาเขี้ยวเรื่องฤทธ
อีกองค์พระศรีพรหมรักษ์
ต่างองค์ก็เข้ายุทธนา

เมื่อนั้น
แกว่งพระแสงศรีลัทธิฤทธ

เมื่อนั้น
เห็นพระหลักเมืองชัยชาญ
แกว่งพระแสงหอกกลดอกกลับ
สองข้างต่างกล้าร้าว

เมื่อนั้น
หักโหมโจมประจัญพันพอน
ได้ทศตองอินทรีย์
ดำรงกายได้สติคืนมา

เกิดเป็นเพลิงเริงแรงแสงกล้า
เป็นควันคลุ้มตระหลบอบไป
ด้วยร้อนไฟพิษยาอารักษ์
แตกยับทัพใหญ่ไพร่พล

ฝ่ายอสูรกุมารหาญกล้า
กวัดแกว่งครหาเข้าราญรอน ฯ ๒ คำ ฯ

เทพลัทธิฤทธากล้าหาญ
อีกทรงเมืองห้าวหาญชาญฤทธ
กุมารยักษ์ไม่รอต่อติด
เขาหลวงมหิทธิเดชา
อันมีศักดิ์ทั้งสามแกลวักล่า
ต่างหาญต่างกล้าร้าว ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

องค์พระหลักเมืองเรืองศรี
ก็เข้าตีโรมรันประจัญบาน ฯ ๒ คำ ฯ

พระพนัสดัก้าแห่งหาญ
ออกมาช่วยต้านต่อตี
โจมจับลัประยุทธ์ไม่ถอยหนี
ถ้อยที่ไม่ละลดกร ฯ ๔ คำ ฯ เชิดหนึ่ง

พระหลักเมืองเรืองฤทธิมหิศร
ราญรอนรุกไล่ไปมา
พระพนัสดัก้าล้มถลา
ก็ร้ายเวทวิทยาทันใด ฯ ๔ คำ ฯ ตรี

เข้าไล่ล้อมกายาทั้งนายไพร่
ทั้งห้าเทพไทไม่ทันทน
มีดมนมัวพักรตร์ไม่เห็นหน
ต่างคนต่างปลาตหนีไป ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

เมื่อนั้น
เห็นข้าศึกแตกพ่ายกระจ่ายไป

ครั้นถึงจึงเห็นโรงพิธี
อสุราอารักข์อเนกเนือง
ฝ่ายยักษ์กุมารชาณุคักดา
พวกรบดาจให้ร้องก้องเวียงชัย

เมื่อนั้น
เห็นไฟร้มาล้นพื้นประมาณ

เมื่อนั้น
เห็นฝูงผีแตกกระจ่ายพ่ายไป
ล้งพระพ่ายไปให้แจ้งแกลลงเล่า
ซึ่งให้มายุทธนาบจจามิตร

เมื่อนั้น
ได้ทราบข่าวจากพระพายมัทนนาน
จึงหยิบเอาหมาจากมาจากพาน
เดชะมนตราวราฤทธิ์

ลมพาสลาเห็นเดินอัมพร
ลงในพานพระศรีทันใด

พระพนัสดิเป็นใหญ่
รีบเร่งพลโกรเข้าในเมือง ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

ฝูงผีเฝ้าแห่นอยู่แน่นเนือง
ก็อธงเขียวเหลืองสล้างไป
ก็เร่งพลโยธาเข้าลุยได้
เข้าไปรื้อโรงพิธีการ ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

บิดายักษ์เทวาทุกหน้าด่าน
ต่างอันตรธานทันใด ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

พระพนัสดิเป็นใหญ่
เทพไทชนชมสมคิด
กับบูเจ้าลึงพรายผู้คักดลิต^(๑)
บัดนี้เสร็จสมคิดทุกประการ ฯ ๔ คำ ฯ รัว

พระบูเจ้าจอมผาคักดาหาญ
เกษมคานต์ชนชมสมคิด
แล้วอ่านพระเวทวิเศษลิต
สลาเห็นดั่งมีจิตลอยไป ฯ ๔ คำ ฯ ตระ
เข้าโดยช่องบัญชรหาช้าไม่
ภูวไนยมิได้แจ้งแห่งคดี ฯ ๒ คำ ฯ

(๑) ในต้นฉบับสมุดไทย มีรอยดินสอขาว แก้วว่า “กับบูเจ้าลึงพรายกายลิต”

เมื่อนั้น

พระลอทรงสวัสดีครคร

สถิตเหนือแท่นรัตนบุรี

พร้อมสนมনারกำนัล

บ้างกล่าวกลอนครวญขับพิณพาทย์

บำเรอบาทบรมรังสรรค์

พระทรงฟังวังเวงเพลงโอดพัน

ททรงธรรมเศร้าสร้อยค่อยเพลิดเพลน

หยิบพระศรีเสวียพลันมีทันชา

พอดกเวทเทวาลาเห็น

๗ ๔ คำ ๗

บิดาจแล้งดลใจให้พ้นเอิญ

เห็นเป็นล่องนางเดินเข้ามา

พระจึงลอกจากทศโรได้ยาสน์

ภูวนารถรับขวัญนิษฐา

โอเจ้าเพื่อนแพงทองสองลดา

เจ้ามาหาแล้วจะหนีไปไย

ว่าพลางทางเล็ดจตามมา

เที่ยวค้นคว้าหาสองพิลัมย์

ไม่ประสพบของค้อรไท

ยังคลั่งคลุ้มกลุ้มใจภูมิ ๗ ๖ คำ ๗

บัดนั้น

ฝ่ายนางกำนัลสาวศรี

เห็นท้าวไทไม่เป็นสมประดี

รับมาเฝ้าชนนีทันใด ๗ ๒ คำ ๗ เชิด

ครนถึงจงประนมก้มเกศ

ทูลเหตุจะแจ้งแถลงไข

บัดนี้องค์พระภาวไฉน

คลั่งไคล้แรงร้อนกว่าก่อนมา ๗ ๒ คำ ๗

เมื่อนั้น

องค์พระชนนีเส่นหา

ได้ฟังดังจะม้วยมรณา

ก็รับมาปราสาทราชโอรส ๗ ๒ คำ ๗ เสมอ

จึงเห็นลกรกรวมชวต

กิริยาวิปริตผิดไปหมด

พูดเพ้อพมคนเดียวเที่ยวเลียวลด

พลางกำสรดสรวมลอดกอดลูกรัก

จงกรชนนิงบัลลังก์รัตน

นางกษัตริย์แล่นวิตกเพียงอกหัก

เป็นไรพ่อเพื่อฟ้าละล้าละลัก

จงแถลงแจ้งประจักษ์แก่มารดร ๗ ๔ คำ ๗

เมื่อนั้น

ฟังพระมารดาวาวอน
แล้วกราบทูลพระชนนีนาถ
ขอถวายบังคมลาผ้าธวัช

เมื่อนั้น

ได้ฟังโอรรถยศไกร
จึงสั่งเจ้าแก้วพลันทันใด
ทั้งอำมาตย์โหราเสนาบดี

บัดนั้น

ออกมาแจ้งความแก่เสนา

บัดนั้น

ลัทธิไสยครุหมจรล

เมื่อนั้น

จึงตรัสกับลัทธิไสยไปพลัน
จะคิดกันแก้ไขอย่างไรเล่า
จงตรองตรึกปรกษาคุท่าทาง

บัดนั้น

จึงทูลว่าครานลัดบุญญา
ด้วยองค์ปู่เจ้าจอมคร
เหลือกำลังที่จะตงต่อกร

พระลอเรื่องฤทธอดิศร^(๑)

ภรรค้อยได้สมประดี

ใจถูกร้อนเพียงจะขาดเป็นผี

ไปประพาสพงพิพอกคลายใจ ฯ ๔ คำ ฯ

องค์พระชนนีเป็นใหญ่

ให้ตระหนกตกใจพันทวี

ไปหาหมอลัทธิไสยเข้ามาน

เร่งเรวบัดนี้อย่าได้ช้า ฯ ๔ คำ ฯ

เจ้าแก้วปลั่งไล่เกศา

โดยดั่งกิจจาพระเล่านีย ฯ ๒ คำ ฯ เสรจา

ฝ่ายมหาเสนาทั้งสี่

เข้าไปเฝ้าในที่พร้อมกัน ฯ ๒ คำ ฯ เสรมอ

นางบุญเหลือวิโยคโคกคัลล

พระลอกลับกระสันถึงสองนาง

พระลอเราจึงจะคลายหายหมองหมาง

ให้เลื่อมสรวงแก้กลมนตรา ฯ ๔ คำ ฯ

ลัทธิไสยไตรเพทวิเศษกล้า

ทจรักษาพระภุช

ใช้ทั้งเวททั้งมดาลังหรณ

ทั้งราญรอนโรงพิชัยไป ฯ ๔ คำ ฯ

จบเล่ม ๑

(หอสมุดแห่งชาติมีฉบับเพียงนี้)

(๑) ในต้นฉบับสมุดไทย มีรอยดินสอขาว แก้วไว้ว่า “พระลอรัตนทศฤทธิชัยลอน”

กลอนจากบทละครเรื่องพระลอ

พระนิพนธ์

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

กลอนจากบทละครเรื่องพระลอ

พระนิพนธ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

บุกระสันถึงไก่อในไพรพฤษดิ์ บุราลึกถึงไก่อไก่อก็มา บรู่กคณากัหมุ่ บรู่เลือก
ไก่อตัวงาม ทรงทราวม้วยทราวมแรง สร้อยแสงแดงพะพาย ขนเขี้ยวลายระยับ ปีก
สลับบนจรนงค์ เลื่อมลายยงหงสบาท ขอบตาชาดพะพริ้ง สิงคลิงหงอนพรายพรรณ
ขานขันเสียงเอาใจ เคื่อยหงอนไสสล้ายอง สองเท้าเทียมนพมาศ ปานฉลุชาด
ทารงค์ บุกไช้ผดงแกไก่อ ไก่อแก้วไชร่มมิกลัว ขกยกหัวองอาจ ผาดผันตบักป้อง
ร้องเรอยเนอยนาดนาน เสียงขันขานแจ้วแจ้ว บรู่สั่งแล้วทุกประการ บมินานผาด
โผนผยอง โลดล้าพองคณองบ่หึง มุ่งถันถึงพระเรื่องลอ ยกคอขันขานร้อง
ตบักป้องผายผัน ขันเออยเจอยใจใจ แล้วไช้บุกไช้หาง โนมสำอางสำอาด กริด
ปักกวาดเวียดเข้า คอยล่อพระลอเจ้า จักต้องดำเนินแลนา ฯ

ไก่อเอ๋ยไก่อแก้ว กล้าแกล้วยกายสิทธิ์ฤทธิ์ผีสิง เลี้ยวล่อลอราชฉลาดจริง เพราะ
พริ้งหงอนสร้อยสวยสอาน ทำที่แล่นกลาให้คว่ำเหมาะ อย่างเหยาะกริดปักไช้หาง ครั้น
พระลอไล่กระชั้นกันกลาง ไก่อขวัญหันห่างราชา ฉับเฉียวเลี้ยวลัดฉวัดเฉวียน วนเวียน
หลบเว้งเชิงพฤษดิ์ ขันเจอยเจอยก้องห้องวนา ทำท่าเยี้ยเยาะภูมิ ฯ

การะเกดเหมือนเกศแก้วเกศา	มะลุลีเหมือนบุปผาแม่เกี้ยวเกล้า
(สร้อย) คู่ออนท้าว เชื้ออคร่าวงามเอย	เพื่อนแพงของเผื่อ พี่ปองส่มเอย
นางแย้มเหมือนแก้วแม่แย้มเย้า (สร้อย)	ไบไบกเหมือนเจ้าจะกวกกร
คณานกแมกไม้เรียงรัน (สร้อย)	ร้องเรอยรับขวัญเหมือนเลี้ยงส่ม
เห็นโนรีลาริกาใครว่าวอน (สร้อย)	ฝากอักษรวายน้องสองพธู
ถึงสระบัวย้วยขอพระลอรัก (สร้อย)	ใครเก็บผักหักดอกออกกอดดู
ผองภมรว่อนเฝ้าเกล้าเรณู (สร้อย)	เหมือนเย็บภูธรระเหอยู่เองค
คณางพลาางเล็ดจิลลา (สร้อย)	แอบรุ่มพฤษดิ์สูงระหง
สคนธรรสหอมหวานลำดวนดง (สร้อย)	เหมือนจะส่งกลิ่นถวายราชา ฯ

พระลอตอนโลก

(คำโคลง)

จากต้นฉบับเดิมของโบราณ ภาคพายัพ

พ.ศ. ๒๓๔๒

หนังสือโคลง “พระลอสอนโลก” นี้ ลานนาดีโท ภิกขุ ได้ค้นพบเดิม
ตัวอักษรพื้นเมือง มาจาก นายน้อย มหาวรรณ บ้านกัวชมภู เวียงลอ อำเภอเชียงคำ
จังหวัดเชียงราย ในคราวจาริกไปเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๕

ความหมายของคำบางคำ

เนื่องด้วยหนังสือ “พระลอสอนโลก” นี้เป็นคำโคลงที่แต่งเป็นภาษาไทย
พายัพ (ไทยลานนา) คำบางคำจึงมีความหมายแตกต่างไปจากภาษาไทย (กลาง)
ซึ่งบางคำก็ได้ทำเครื่องหมายวงเล็บความหมายไว้แล้ว แต่ยังมีหลายคำ ดังจะได้ยก
เอามา ดังนี้

โคลงบทที่ ๙ หน้า ๒ คำเคยดบ่ห่อนแพ้ คำปอง

คำเคยด — ความโกรธ, บ่ — ไม่

แพ้ คำนี้หมายถึงว่า ชนะ (ส่วนคำที่มีความหมายว่า
แพ้ คือ ก้าน)

คำปอง — ความรัก

หน้า ๔ เป็งตา — ถูกตา

,, ๖ ข้อน พิมพ์ผิดเป็นค้อน) — นินทา

,, ๘ หนามหนุ่ม — หนามอ่อน (คำว่า หนุ่ม — อ่อน)

,, ๑๐ พวนคาด — นั่งร้าน

เอาเพด, เพดว่า — ตั้งว่า

พระลอสอนโลก

จากต้นฉบับเดิม พ.ศ. ๒๓๔๒

... ดึกข่อนฟ้าราตรี แทบวาร์นามกาหลง ฐกั้ทะรงกำโศรก สดวิโยคหามารดา
แลประชาราษฏร จิงเอ๋ยโอกาสคำสอน ทวยนิกรนายไพร่ ชบหน้าไหว้กับดิน
ลอราชอินทร์เสด็จสู่ แท่นผากู้น้ำกาหลง ...

๑. องค์ลอรอฤกษ์ไ้

ลู่^๕แทบผิงกาหลง
จิงเอ๋ยโอวาทผจง
ตุเอยแทนตัวข้า

จักลง

กาหน้า

ล่อนล้ง

เมื่อได้ไ้กลตุ

๒. ฟังเทอะผุงนักปราชญ์เจ้า

ตั้งสระหรี (ศรี) กัลยา
จักไชบัวราณจา-
ยามลอราชเอนร้อง

จอมพะหยา (ปัญญา)

นาฏน้อง

รัตเป็นตะหล่า

ล้งไว้ฟิงฟิง

๓. ลอราชลือโลกท้าว

ล้งล่อนไนโลก้า
ไผไค่แถมปัญญา
เป็นดั่งไม้ไค้ช

จอมพะหยา

โลกนี้

เฟิงเลียบดแหล่

ล่องไว้เทียมใจ

๔. เป็นคนแก่นยากแท้

ปองรักษารินทร์ย
เหมือนคังจามรี
จักกล่าวก็จะไว้

ลัวลลิด

ยากไชร์

รักหางมันเฮย

โลกนี้ควรเทียม

๕. คนเหาหมากเข้าเกิด

ใหญ่เท่าไต่บักซาม

วันมิดย้อมขับตาม

ค้อยปองเพียรหื้อพัน

๖. รู้อันใดอย่ารับรอง

เยียวว่ามีดคำผาม

รู้ใดค้อยโลมถาม

อย่ารับรองนรองเอน

๗. รู้คำใดอย่าโกรธกริ้ว

ควรค้อยคิด (คิด) ไปมา

บ่มีดังวาจา

ควรลำเป้ง (รำพึง) หื้อแจ้ง

๘. คำร้ายควรตอบด้วย

อย่ารีบเร็วชนตาม

ใจหนักก่อนควรถาม

อย่าว่าคำแรงเอน

๙. คำเคียดบ่ห่อนแพ้

กบิลำเป้งถอง

คนหนักเหมือนเฮือนฮอง

มั่นว่ามีแจ้งแท้

กลางหนาม

แลบเนื้อ

ปองให้ (ทั่ว—ทุก) วันเฮย

โทษนั้นเป็นภัย

โลมถาม

ผ่าวหน้า

ถองถุดรา

ตอบต้านเลียงไป

โกธา

ถ้วน

เขาวานนเฮย

ตอบต้านเลียงไป

ค่างาม

ด่าหย้อ (ด่าทอ)

ถ้วนถ้วน ดูหล่า

ตอบถ้อยเลียงไป

คำปอง

ถ้วน

ตงถุดจิม

บ่แพ้คลองเมือง

๑๐. ไผ่โตหากล่องถ้อย

ก็บ่อาจค้นค้ำมา

เพด (ดูจ) เพียงดั่งนาวา

บ่อาจจักค้นไกล

วาจา

ง่ายได้

ติดหาดอยู่แล

ผิงด้วย แรงพาย

๑๑. คำฟุ่อกปากแล้วเข้า

ก้นตกรื้อท่านถุ

ห่มุ้เขาเท่าคอดุ

กอง (คณิง) เท่าหวังจักได้

แสนหุ

ถ่อซ่า

ยามโทษ มีเฮย

ยี่แซว (ยั้งพัน) ไท่หนั้ว

๑๒. บุญชายเตยวต่องผ้าย

เยยะไรกระทำการ

อดเผ็ดเตยงกนหวาน

หื้ออดไว้เทอะเจ้า

ลงลาร

อย่าคร้าน

วันหนึ่ง มีเฮย

โลกนั้หวานลุน (ทีหลัง)

๑๓. เป้นขนอย่าเคียดหื้อ

จูงได้มีคำอด

ควรวางแก้คำลัด

เอาเพด (ตัวอย่าง) ดั่งน้ำกว้าง

ปรากฏ

ค้อยเยอน

หายโทษ ดีเฮย

หยั่งพันฤาถึง

๑๔. เป้นขนอย่าสิ้นเหล้น

จักเลี้ยผามิต (จาริต) คำยา

คำรักเกิดเป้นคำ

เลี้ยผามิตข้าท้าว

ลวนธรรม มากเนอ

ชาติเชื้อ

ชังเคียด มีเฮย

ท่านเรื่อง นินทา

๑๕. เป็นขุนควรแต่งตั้ง
 แหนมว่า (ถึงแม้ว่า) เป็นพณีย์
 วาจาแต่หัวที (ครั้งแรก)
 ก็เยยะเอาห่อหมั่น

๑๖. เป็นขุนหื้อสภาพด้วย
 ไผ่มีโทษควรกระทำ
 หากเป็นบวรานกรรม
 และบ่ควรตีซ้ำซ้ำ

๑๗. เป็นขุนหื้อประกอบด้วย
 เอาลัคคิมมา
 เว้นหื้อยอคคิก
 เขาจกกลอสท้าน

๑๘. เป็นขุนอย่าโลภด้วย
 หันลูกเมียท้านเบ่งตำ
 ยุยงโทษนานา
 เขาเล่าลือรู้พน

๑๙. เป็นคนอย่าอวดอ้าง
 บ่ร่ำเรียนล้งหลาย
 ท้านชัยเขินแค้นอาย
 ท้านเอากันชหน้า

ล้งมี
 อย่างม้าง
 มีเยอง ไตนา
 ต่อเท้า ชีวัง

คลองธรรม
 หื้อแจ้ง
 คลองโลก มีเฮย
 โทษร้าย ตามคลอง

บัญญัติ
 แต่ง
 ทงล-ควรเฮย
 ว่าเจ้าขุนธรรม

ตันทา นักเนอ
 ใดได้
 ตกแต่ง เอาเฮย
 หลีกเว้นแสนวา

เชิงชาย มากเนอ
 อวดอู้
 คำร้าย มีเฮย
 ยเขยว หินไป

๒๐. เป็นขุนอย่าอวดอ้าง
รบเค็กเค็กตีมา

กลัวตายมรณา
ใจขาดตายละชั้น

๒๑. เป็นคนอย่าลั่นเหล็น

หันท่านเงินค่านัก
หลอนท่านหันพันพัก
คั่นท่านจับได้แล้ว

๒๒. เป็นคนอย่าล้วยเลี้ยว

ซอถูกได้ขายแพง
กายลนจกกินແ່ນง
ແລบ่มนอกเนอ

๒๓. เป็นคนอย่าเชอแต่

บางพ่องมีหัวใจมัก
ไผกล่าวคำแปงนัก
เฮาบ่อาจรู้จักได้

๒๔. นาลกลงลุ่มไต้

มีแร่หินภวา
ใจคนลกก่อยกา
ไผหยั่งใจกันไต้

อาษา มากเนอ
แล่นล

ล้าบาก นักแล
ลั่นเลียง ทั้งย่น

เลิมรัก

ใครไต้

มรณาต ไปเฮย
ถูกต้องเต็งวาย

ตาแยง เซ่นเนอ

เมือหน้า

วิวาท มีเฮย

แต่บ่าวใจยัง

ผู้รัก

ใครเออม

อย่าเชอ ใจเนอ

ทรกซงกัน

แต่นวา

ผ่านไต้

เป็นหมอก

— — —

๒๕. เป็นขุนอย่าเลพด้วย
 หลอนหมู่ชาวประชา
 ปะไล้เตียรอายจำ
 เขาจะเลือกซ้อนได้

๒๖. เป็นขุนรู้รื้ท้าว
 มีความหลวก (ฉลาด) เหลือตรา
 เอาเมียเป็นเลนา
 เต็มว่าหลวกกร้อยชน

๒๗. เป็นคนอย่าอวดอ้าง
 โทษร้ายจักรว
 ลัมปติตั้งดาบมี
 โจรผู้ร้ายใจกล้า

๒๘. สัระศรีบังเกิดด้วย
 ยาวโยชน์เหนือหนที่
 สุริยะเบ่งรวายศรี
 บัวหุบหีบเหียวแห้ง

๒๙. นาลกถมถูกถ้วม
 บัวย่อมตายกลางตม
 ปานกลางฟุ่มเพียงลม
 เอาเพด (ดูจ) ตั้งน้ำกว้าง

สุรา มากเนอ
 ที่ไหว
 รัตเก่า มีเฮย
 ว่าเจ้าขุนเมา

คลองพระยา
 อาจอ้าง
 ตกแต่ง มีเฮย
 ทานต้านนินทา

เป็นดี (มีทรัพย์) มากเนอ
 ช่มช้า (ช้า)
 ปดขาด หัวแล
 จักได้ผกฟ้ง (แอบฟ้ง)

บัวมี
 แม่น้ำ
 เพียงฟุ้ง มาเฮย
 ยอบย้าบัวโรย

บัวจม
 มิ่งม้วย
 เล่มอมมาก ควรเฮย
 อยู่เลี้ยงบัวบาน

๓๐. เป็นคนห่อแนบเนื้อ
 ปองใคร่หลีกเหลือคน
 มัชฌิมาปานกลางคน
 คั่น ไบ้หลีกช้า

๓๑. จักไซ้ลัดนบทยาตเบื้อง
 จักแซกเรื่องธรรมดา
 เป็นเรื่องโบราณจำ
 จักแซกเทียมเจีย (นิทาน) ไว้

๓๒. ปลากังเกิดแต่ห้วย
 เอาเพศเป็นนาคา
 ตัวโตเลมอกหา
 เล่นไล่กินกุ้งเหินยว

๓๓. ปลากังเดินย่านกว้าง
 ปลาค้าวเลยไล่กิน
 ปลากังถูกราวี
 แล่นเข้าสู่ห้วยหน้อย

๓๔. ปลาค้าวว่าช้าใหญ่แท้
 เลยไล่กินหมู่ปลา
 ปลาเลมย่องลักมา
 เลยไล่กินปลาค้าว

เจียมต้น
 ท่านช้า (ฆ่า)
 เลมของท่าน ควรเฮย
 ท่านเล่าโลมกิน

เป็นตรา
 วาดไว้
 เทียมเปรียบ
 โลกนี้ควรคั่น

หินผา
 ใหญ่แท้
 ยากนัก มีเฮย
 คาบเคียวลั่นชว

เลยหิน
 แล่น
 กรน หินเฮย
 อยู่เงมหินผา

เหลือคณา
 ทุกตัว
 ปะไล้
 แล่น ปลาเลม

๓๕. เป็นคนยังหนุ่มน้อย
อย่าฟังว่าบุญญามี
หลอนปะไล่คนดี
เปิดเลื้อหันหลังอยู่

จาว^๕
ไผ^๕ลู้
ผะหยาเล็ค
ฮอดแล้วอายตัว

๓๖. เป็นคนอย่าประมาณเก้า
ว่าเข่นมีผะหยา
บักดี^๕ไปมา
บวรานท่านว่าไว้

แกชรา
หยั่งได้
ประมาณ
ว่าผู้ตำฟาง

๓๗. หนาวหนุ่มยาวชว่างช่วย
บักดี^๕ใดหนามแฉว
หนามแกหลอนบ่^๕แซว
บักดี^๕ใดได้เข้า

ปลายแซว
อ่อนเนื้อ
ปลาย^๕ทู้^๕กิด
ขาดกว้างนานหาย

๓๘. ช้างน้อยอย่าอวดอ้าง
เต็มว่างายาวรี
บรู^๕เชิงชนม
ชนคชลารตัวงาดัน

งาด
อ่อนอ้วน
เรียนช้าง
หอนลู้^๕คชลาร

๓๙. บางตัวนับแก่เก้า
ชน^๕ทใดก็หล
บางตัวยาวอายุ
ตัวน้อยงายาวชว่าง

งาก
ชน^๕ทนน
ชนช้าง^๕นักเฮย
บ่แพ้^๕งาก

๒๐. เมียโตใจเพดเพยง

ไปเดินไกลนานมา

คิดถึงแต่ลิเนหา

เลมอดังนกละลูกไว้

มาตา

ลูกให้

ผัวมึง รักเฮีย

แอบข้างผัวตน

๒๑. บางญิงคู่แก้วเกิด

บ่ซัดขึ้นผัวตน

ปรนบัติครองบุญ

การเยยงโตได้พร้อม

กับบุญ

คำหย่อ

ผัวมึง รักเฮีย

อ่อนน้อมเซียงคาร

๒๒. เอาเมียใจเพดดัง

ปรนบัติแต่คลองดี

อุปมาดังมัทรี

คือเอาผัวเป็นเจ้า

ทาลี

น้อมไหว

ย่า (เคารพ) พระเวสสันดรแท้

ถูกถ้านคดีธรรม

๒๓. บางญิงใจลัษเดียว

ลักโลกเอาสมบัติ

วันคืนเทากองพัค

ทั้งครอบครัวเลื้อผ้า

วังถัญ

ฝากชู

ผัวคำ จำอยู่

เหยียดไว้ อำเอา

๒๔. เอาเมียทำเพदन

พ่องใครฆ่าผัวตน

ไปแอ้วแแล้วมนต์

คือดั่งพิษร้าย

เป็นโจร

ขาดขวา

ไล่ผัว ห่อขาด

นابخ้างนอนตวย

๖๕. เมียร้ายคือดาบกล้า

พยับเหงะคมบาง

ไผ่หั่นย่อมหยยวาว

พยับรายคือพยับเจ้า

เหล็กอาจ

บาดเข้า

ถอนถอด ดุเสียด

ผู้ข้างเคียงนอน

๖๖. มีเมียร้ายคือพวงเลียง

อกแตกตายกลางหา

จัดเดินไล่สะล่าว

อกแตกตายซ้อนชั้น

งั่วชาว

เล่นต้อน

ยีนแตก พ่ายแด

พวงเลียงงั่วชาว

๖๗. เมียคือคู่แก้วเกิด

ควรขอเป็นแหวนมวงคล

ของดีเกิดกับตน

ยังช่วยป้องกัน

กับตน

ขอไว้

เล่นเยี่ยง ดุเสียด

โทษอันเป็นภัย

๖๘. นกน้อยเข้าไขว้

ลมสู่ลูกมันยัง

ปลาช้วยไปวัง

มันย่อมอยู่กับกุ้งเหินยว

ในรัง

หนุ่มน้อย

ชอยทราย ลักเทอ

รากใครเพื่อยเข็ม

๖๙. เยียะไดอย่าเหยียบกล้า

กระทำไดอย่าแรม

เยียวมีหม่มารแกม

ปางเป้าปอนละไว้

ล่องแคว

เรือไว้

ดยาก นักเฮย

ชวดแล้วรามแรม

๗๐. เป็นคนไผ่อาจเว้น

ราคา ยากแแต่

เป็นคนย่อมนมีตันทา

ผู้

แม่นหน่อพระโพธา

ปางก่อน กิด

ต่ำยเพราะมโนราน้อง

ตายแล้วกังขา

๗๑. ตั้งมีญาเฝียบได้

ตนเรา

เปรียบคำเมาคนเมา

กว่าร้อย

ฝูงอื่นเพิ่นยามเมา

พลันสร้าง

ตนมมีแม่ได้

ห่อนพัน คำเมา เทอณา

สิ้นสำนวนของเดิมแต่เพียงนี้

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

เพลงขอเรื่องพระลอ

สองพี่เลี้ยงแม่มงามสวย นางรินโรยสองคู่สร้างลงจากข้าง แล้วท่องเดินเดี่ยว
หมอแก้ตัวนำสองเฉลียว ล้ามเดินเดี่ยวเข้าดงป่าไม้ เหลียวมือเหินวันตกออกไต้หัน
เป็นต่ง (ทุ่ง) เป็นนา ผ่องูเขาเป็นเงาเมฆผ้า ป้อมมัวเมฆสว่างฯ

แลละลัว ไปลุดชนตำ ผ่าเข้าดงในพงป่าไม้ ตะเคียนสูงยุงยางไม้ไร่ เปา
คู่ แะะ พยอมยงค์ เคลอเถาว์ดักกิ่งพันเกลียวกลม พระพายลมพัดดวงดอกไม้ กลิ่นหอม
หวล ชนชม ใจใหม่ ยามเมื่อออกเดินทาง หอมบุปผาเบ่งบานสร้อยสร้าง สองนาง
ชนแต่เนอฯ

ชมเอื้องดอกไม้ มีต่างหลายสี หลายหลากมัตจำใจได้ พวงพยอมกลิ่นหอม
อยู่ใกล้ จินยานใจ เต็นนาฯ

หมู่ดอกยก จ่อหยกดีหลี โมดตะชะนี ดังเอื้องเขาแป๊ะ ดอกเอื้องคำ กลิ่นหอม
เอื้องแะะ ลุดป้ายล้ำมณฑา ผ่องูเทมคอย บุนตดตหน้าผา หวนดนาคาเป็นเครือม้วนห้อย
สายมรกตหย่อนลงเป็นสร้อย ล้ามปอยดงข้างนาวฯ

สองแน่นน้อยรูปร่างฉวี ต่างจรัส เข้าไพรป่ากว้าง หอมบุปผานานาสล้าง
เล็บมือนางอ่อนช้อยฯ

พวงกุหลาบ จำปจำปา ทงกระดงาบานเหลืองเอื้องผ้ง ดอกเอื้องเงิน ติดกิ่ง
ไม้เน็ง ปัดไหวไปมา ตามลมพัดพรพว ปลิวตองนาสา ผ่องูมมาลาแะะชมใจๆ จับ
ต้นเหนือ โผไปต้นไต้ โอเยรงค์ชอกซ้ำฯ

อันเอื้องดอกไม้ มีอยู่มากหลาย เหลือจกบรรยายในดงทุกเจ้อ ธรรมชาติเหมือน
มีใจเอื้อ ช่างแต่สรรพงามดี จะว่าไปนัก ก็จักขัดขวาง มิใช่อำพราง บัญญาชำนาญ
ขอท่านทั้งหลาย อภัยแก่ช้อย ขอปองไว้ก่อน แล่นาฯ

พิมพ์ที่โรงพิมพ์การรถไฟฯ ถนนรองเมือง ซอย ๒ พระนคร
นายอุทัย สงวนไว้ ผู้พิมพ์โฆษณา
มกราคม ๒๕๐๘
